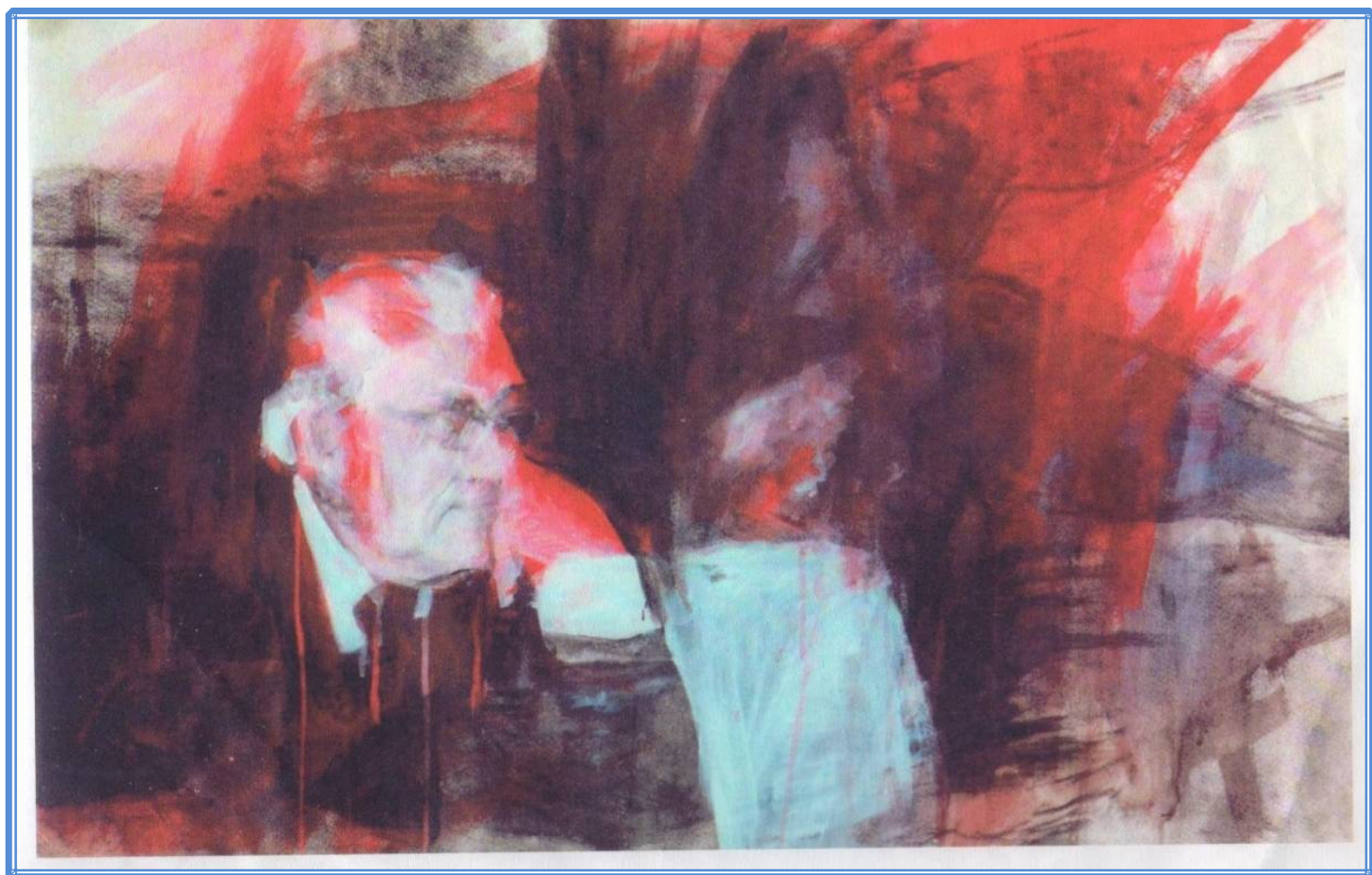

BULÁNYI GYÖRGY

VÁLOGATOTT ÍRÁSOK...

Szerkesztette: Faragó Ferenc

TARTALOM

OPTIMISTA, PESSZIMISTA VOLT-E JÉZUS?.....	- 4 -
BOKORHIMNUSZUNK.....	- 6 -
SZOLNOKI KATEKÚMENEK MISÉJE.....	- 8 -
MÁSIK KATEKÚMEN-MISE INÁRCSON	- 10 -
A JOBBIK	- 13 -
TERMÉKENYSÉGI RÁTA	- 15 -
TÉVEDHETETLEN	- 20 -
HARMADIK VÁLTOZAT.....	- 22 -
SZERKESZTŐSÉGI TALÁLKOZÓ.....	- 27 -
KARÁCSONY 2007-BEN.....	- 31 -
VÁLASZ	- 36 -
KERESZTELENDŐK MISÉJE.....	- 39 -
KI A LEGSZEBB NŐ A BOKORBAN?	- 41 -
A MAGYAR FAJ VILÁGNAPJA	- 45 -
AKIK CSODÁLJÁK PÁLT	- 47 -
ESKÜVŐ A HAJÓN.....	- 50 -
PILISSZÁNTÓN	- 56 -
A DEBRECENI DISPUTA KÖRKÉRDÉSE A BIBLIA ÉVE.....	- 58 -
MIT TEHETÜNK MA ÉS HOLNAP?	- 62 -
JÉZUS KIRÁLYSÁGA	- 65 -
BEKÖSZÖNTŐ A HEGYVIDÉKI TRIANON TÁRSASÁGBAN	- 68 -
KICSODA AZ ISTEN?	- 69 -
CSAK ÜGYES A SÁTÁN, VAGY SIKERES IS?.....	- 73 -
LEHETÜNK MI IS BOLDOGOK?	- 77 -
TELJESÜL AZ ATYA AKARATA?	- 81 -
ADDIG VAN BOKOR.....	- 85 -
MUSTOS PISTA GYÁSZMISÉJE.....	- 87 -
PEPÉVEL BESZÉLGETEK.....	- 89 -
MESE JÁSZOL TÖVIBEN	- 97 -
Ó, SZÉP JÉZUS... ..	- 101 -
KIK AZ ÚJSZÖVETSÉG HÍRESEI?.....	- 105 -
DRÁGA TESTVÉREIM!	- 110 -

OLCSÓN ÚSZTUK-E MEG?	- 114 -
SZOLNOKI BABABEFOGADÓ	- 118 -
KÖZÖSSÉG ÉS ANNAK FAJAI	- 123 -
A SZOLGÁLATMEGTAGADÁS 30. ÉVFORDULÓJÁN.....	- 136 -
KIFORDULUNK-E MAGUNKBÓL.....	- 143 -
POLITIZÁLJON-E A BOKOR?	- 147 -
KO. LACI ARANYMISÉJE.....	- 150 -
60 ÉVE ÍRTAM.....	- 152 -
BOKOR-JERUZSÁLEM.....	- 156 -
2009-BŐL 2010-RE VÁLTÓ KARÁCSONY	- 161 -
TEMETKEZÉSI VÁLLALAT	- 166 -
HISZEK EGY MINDENTADÓ ATYÁBAN?.....	- 168 -
JÉZUST VÁRVA	- 172 -
NÁCI ÉS ZSIKE.....	- 176 -
EGYHÁZI, VILÁGI, JÉZUSRA EMLÉKEZTETŐ.....	- 178 -
TAMÁS, AZ EGYHÁZJOGÁSZ, A FILOZÓFUS.....	- 184 -
DIALÓGUS AZ ISTENRŐL.....	- 187 -
FARSANG UTÁN... ..	- 193 -
MIT IS AKART JÉZUS ISTEN ORSZÁGA CÍMÉN CSINÁLNI?.....	- 196 -
KOVÁCS TERÉZ ANALÍZISE.....	- 207 -
AZ ISTEN BOLONDSÁGA... ..	- 210 -
MERRE VISZ AZ ÚT?	- 217 -
FATIMAI HISZEKEGY	- 223 -
HARMADIK NYILVÁNOS SZENTMISÉM.....	- 228 -
A TALÁLKOZÓ... ..	- 231 -
MONDJUK-E A HISZEKEGYET VAGY NE MONDJUK?.....	- 239 -
MAGYARSÁG ÉS MISZTIKA.....	- 242 -
ADYLIGETEN.....	- 251 -
RÉGI IMÁDSÁG	- 256 -

OPTIMISTA, PESSZIMISTA VOLT-E JÉZUS?

Az utóbbi időben barátaim újra és újra pesszimistának mondanak engem, pedig én csak illúziómentesnek, tehát realistának, és amellet Jézus szemléletét képviselőnek gondolom magamat. Ezért gondoltam, hogy újra végiggondolom Jézus tanítását a címben megadott szempontból.

Jóhírt mondani jött közénk, s ezt a jóhírt hajlamosak vagyunk még örömhírnek is fordítani. Magam is megtettem, és végig a KIO-ban örömhírről beszélek. Negyven évvel ezelőtt ennyire átéltem Jézus optimizmusát. Pedig Jézus világosan beszél: csak jóhírt mond: *eu-aggeliont*, s az *eu* jót jelent. Beszélhetett volna *khara-aggelionról* is, s a *khara* örömet jelent. De nem tette. Miért fordítottam akkor úgy, ahogy tettem? Fiatal voltam, mindössze ötven éves, és hittem, vagy csak reméltem abban, hogy lesz az életemnek még egy fordulója. Olyan, amilyen volt az '52 előtti első forduló, melynek végén hazám ügyésze a legsúlyosabb büntetést, a kötél általi halált javasolta a Tanácsnak ellenem, a fejemre. S tizenöt évvel később újra eufóriás lettem, s nem törődtem vele, hogy újra börtönbe kerülhetek, csak mondtam és írtam, hogy örömhír és örömhír. Jézus is eufóriás volt, amikor elment a Keresztelőhöz, és kiment 40 napra a pusztába vadállatok közt élni. S még inkább az volt, amikor tanítvány-gyűjtésbe fogott.

Eufóriás volt, de nem eufóriát hirdetett: *Vegyétek magatokra igámat, és békességet, nyugalmat találtok magatoknak, mert az én igám...* Milyen? Milyen lehet egy iga? Hát amilyen egy iga, melyet a baromnak a nyakába raknak, hogy húzhassa szegény a maga terhét. Az *optimista* Jézus arra biztat bennünket, hogy igát vegyünk a nyakunkba, s ennek ellenébe fogunk békességre és nyugalomra jutni. Kérdezem újból, hogy milyen ez a jézusi iga. Válaszolok: *khréston*. E görög szó szótári jelentése – ha dolgokról van szó: *használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes*; ha pedig személyekről, akkor tiszteltre méltó, nemes, jó őszinte, jóságos, szelíd. Hát az iga bizony dolog s nem személy, tehát ezek közül kell választanunk: *használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes*. Válasszunk! Nem választom azt a jelentést, amely nincs a szótárban, csak a magyar szentírás-fordításokban, melyekben rendre ezt találom: *Az én igám édes*. Ezt a szót, hogy *édes*, az evangélisták nem is adják ajkára Jézusnak. Annyira abszurd, hogy egy iga édes legyen. Csak a szerelmesek beszélnek a szerelem idején a szerelem édes igájáról. Később pedig a *Talpig nehéz hűségben* – lesz a megfelelő szó, de csak a nagyon tisztességeseknél, mert lassan-lassan alig találunk még a vallásosok közt is olyant, aki nem próbált két-három házasságot kötni, s nem felülni halála után. (Nem a Bokorban!)

Tehát milyen volna a Jézus igája, melytől nyugalmat, békességet találunk a lelkünknek? Én amellet kötnék ki, hogy ez az iga a *hasznos, a jó* az ember számára. Mert bár olyan életem volt, hogy sokan irigyelnek érte, de senki sem akad, aki cserélne is velem, én csak azt mondom, hogy ha 18 éves fővel újra kezdhetném, minden bizonnyal ugyanarra mennék, amerre 70 esztendővel korábban elindultam. Mert az az iga, amelyet nyakamba raktam, jónak, használhatónak, élhetőnek bizonyult számomra. Tehát eufóriája és optimizmusa ellenére is *realista* volt Jézus, és a jóhírt éppen ezért – az ember számára bizony iganak mondta. S igát kell a

nyakunkba venni, hogy megtaláljuk lelkünk békéjét és nyugalmaát. Ez a jó, ez a hasznos, mert ez az üdvösséget biztosító a számunkra.

S milyen volt ennek a jóhírnék a visszhangja a tanítványokban? Koruknak, fiatalságuknak s tévhiteiknek megfelelő. Bár Jézus sohasem mondta magát Messiásnak, Péter annak vallotta őt. S a Messiás kivétel nélkül minden zsidónak annyit jelentett, hogy a Messiás dicsőséges uralkodó lesz Izraelben. S az optimista és eufórikus, a fiatal Jézus meg elmondja nekik, hogy emberek kezébe kell kerülnie. Mire Péter tiltakozik: Távol legyen ez tőled, Uram! Jézus pedig lesátánozza őt azon a címen,

*S milyen volt ennek
a jóhírnék a visszhangja
a tanítványokban?
Koruknak, fiatalságuk-
nak s tévhiteiknek
megfelelő. Bár Jézus
sohasem mondta magát
Messiásnak, Péter
annak vallotta őt.*

hogy nem az Isten fejével gondolkodik, hanem az emberekével. Tehát az optimista és eufórikus Jézus az optimista és eufórikus indulása után hamarosan pesszimistává lesz, és bejelenti egyszer, kétszer, háromszor és akárhányszor, hogy pályájának a Golgota a közbeeső állomása... Egy rettentő megcsúfolódás, melyben elhangzik majd a pesszimista szót: Atyám, miért hagytál el engem? A végállomás a feltámadás. De milyen? Titokban és lopva feltámadás, amely után már a mennybemenetel következik. Értsd: Jézus eltűnik a színről. Nincs tovább

hely itt lent számára, mert ez a főpap és a prokurátor világa, s abban nincs hely Jézus-félék számára.

Olyat kell mondani, ami épít, buzdít, vigasztal – hallottuk egy nagyon buzgó Bokor-lelkipásztortól. Kivétel nélkül minden templomban illet hallhatunk papjainktól. Ha kereszthordozásról beszélnek, a magunk életének a keresztheiről beszélnek. Jézusnak nem a maga kereszthalála volt a jóhíre. A Golgota csak következménye volt a jóhírnék. Én nem tudok másról beszélni, csak arról, hogy a kétezer esztendőn keresztül a Jézusra hivatkozó egyház tette az ellenkezőjét annak, amit Jézus jóhírnék, ígának mondott, s aminek üzembiztos következménye a Golgota. S életemmel azt példázom, hogy ez a jóhír, iga és következménye – jó és hasznos az embernek.

Akkor is, ha ez a példa és duma nem minősül optimistának és lelkipásztornak. De számomra csak az lehetséges, hogy minden alkalommal valami olyasmit mondjak, hogy nem-teljesítésben vagyunk. Hogy csak egyház van és nincs meg az az Ország, aminek jóhírét, ígáját, kereszthét tanította Jézus. Nem tudom, tanították-e Néktek iskolában Kölcsey Ferencnek *Zrínyi második éneke* című verést. Valamennyit idéznék belőle:

*Hatalmas! Ó légy vezére, / vagy itt az óra, s végveszélybe dűl! ...
De szánjad, ó sors, szenvedő hazámat / Te rendeltél áldást neki: ...
S a vad csoport, mely rá dühödve támad, / Kiket nevelt, ön-gyermeké.
Taposd el a fajt, rút szennyét nememnek; / S míg hamvokon majd átok ül,*

*Ah tartsd meg őt, a hűv anyát, teremnek / Tán jobb fiak, s védvén állják körül.
Törvényem él. Hazád őrcsillagzatja / Szülötti bűnein leszáll?
Szelíd sugárit többé nem nyugtatja / Az ősz apák sírhalminál.
És más hon áll a négy folyam partjára, / Más szózat és más keblű nép;
S szebb arcot ölt e föld kies határa, / Hogy kedvre gyúl, ki bájkörébe lép.*

Írta ezt a magyar nemzet *Himnuszát* éneklő költő, s 15 év múltán, halála évében, 48 éves korában, szinte utolsó versében meg az fakad szívéből, aminek egy részét most felolvastam. Az Isten tolmácsa, görögül *előremondója*, prófétája, nem hazudhat. A hazugságot meghagyja a nagyuraknak, az ő szakmájuk ez. Nem telik bele száz esztendő, s elveszítjük hazánk területének háromnegyedét. S én ma amiatt sírok, hogy kipucoljuk száz éven belül magunktól nemcsak az elveszített háromnegyed részt, hanem a megmaradt egy negyedrészt is. És az én fájdalmam istennektetsző fájdalom? Bizony az. Mikor legutóbb erről beszéltem egy rangosabb Bokor-közösség évnyitó találkozásán, egyik testvéremnek az volt, talán melankónikus, válasza, hogy ismerjük a történelemből a népvándorlást, amely lecserélte Európa lakosságát. Ismerjük. S egy egyetemi rektor mondja el ugyanezen napokban, hogy olyan a magyar társadalom, mint a népvándorláskori római, melyet bűnei folytán lecseréltek a friss babár népek, amelyek még ismerték a Sors szavát a törvényről: *Hazád őrcsillagzatja szülötti bűnein leszáll.*

És Jézus is elmondta: Ha visszajön az Emberfia, vajon talál-e hitet a Földön? És ugyanezen az okon elsiratta saját nemzetét is: Jeruzsálem, Jeruzsálem, te megölsz a prófétákat, hányszor akartam egybegyűjteni néped, ahogy a kotlós összegyűjti csirkéit, és nem akartad. S most pusztán hagyaték nektek házatok. Ez a csúnya, és pesszimista Jézus! Nem, csak realista volt. Meg is jövendölte, hogy népének kétezer évig nem lesz hazája?

BOKORHIMNUSZUNK

Andikánk, a Bokor Nagyasszonya, 1972 nyarán írhatta a Bokor-himnusz. A Bokor '72 nyarán, káptalanfüredi közös nyaralásán – úgy emlékszem – már énekeltük. Mintha '72 szeptemberében vittem volna el őt vonaton Debrecenbe, hogy befeküdjön az ottani klinikára. A klinikát körülvevő erdő egyik padján ültünk egymás mellett, és adtam fel neki a nagybetegek szentségét. A '72. év Karácsonyi Ajándékának első kötetének, a Puer natus címlapjának hátsó oldalán ott van Margit testvérünk szép kézírásával-kottájával a himnusz első strófája.

A himnuszunknak három strófája van. Ha ma készülne himnuszunk, annak is három strófája volna? A himnusz megszületésében kétségtelen szerepe volt a '71 nyári halásztelki három kötelékes lelkigyakorlatnak (Melléktermékek 159-179 o.). De talán még valami másnak is. Andit a '70-es évek elején hagyta el férje, és abban

az évben, melyet Andi kórházakban töltött, a 14 éves Jutka volt, aki gondot viselt a két főre zsugorodott családban.

A következő két évtized volt a Bokor második virágkora, s e virágzásnak egyik oka vagy megnyilvánulása volt, hogy mindannyian dolgunknak éreztük a lelki vezetőt választást. Az utolsó két évtizedünkben pedig tapasztalhattuk, hogy ez a lelkivezetés – a második kötelék – válságba került. Egyre többünk életéből kimaradt a lelki vezetőhöz járás, a lelkivezetés. Szóvá is tettük, de nem éledt fel tőle a gyakorlat.

Csak a napokban kezdtem gondolkodni az okáról. Leírom, amit gondolok – nagyon várva, hogy akik olvassák, hozzászóljanak. Az első kötelék léte és első helye ma is megkérdőjelezhetetlen számomra. Mindenekelőtti az életünkben a lelkiismeret. Az, hogy harmóniában legyek azzal a lelkiismerettel, amelyen keresztül Isten hangját hallom. Semmi sem pótolhatja. De hogy a második helyen a lelkivezetőm állhatna, azt ma már megkérdőjelezem. Meg, mert a teremtés rendje szerint valamikor elhagyom apámat-anyámat, és férjemhez-feleségemhez ragaszkodom, akivel valaminő módon egy emberré válok. S lehetetlennek gondolom, hogy az emberek közül bárki is közelebb állhasson hozzám, mint a férjem-feleségem. Vele naponként gyertyát gyújthatok, imádkozhatok, és imádságom őszinteségének foka megközelítheti (el is érheti?) azt, amit Istennek ki sem mondok, csak gondolok. A rossz házasságban élő nők szokták szemetesládának használni gyóntatójukat, akinél szabadon elpanaszolhatják, mit el kell elszenvedniük férjüktől. (A férfiak inkább a haveroknak panaszolják el feleségük vétkeit.) A Bokorban természetes lett, hogy férj és feleség közös lelkivezetőt választanak, s egymás füle hallatára gyónják meg vétkeiket. Egy szóval: azt gondolom, hogy a második kötelékünket a házastársunknak kell jelentenie: a férj-feleség viszonynak meg kell közelítenie istenviszonyomnak mélységét, feltétlenségét.

Nem tudom, hogy a Bokor lelkivezetés-gyakorlata elsorvadásának egyik okát nem ebben kell keresni. Ezért a 111 Napló végén a kísérlet...

Megkötöm magamat Isten kötelével, / megtöltöm szívemet Ország igéjével, szabadságom, Uram, Néked visszaadom, / csak a szeretetre formáld át tudatom!

Megkötöm magamat társam két karjával, / Segítőül adtad minden nyavalyámban Isten óvjon tőle: egyedül maradjak. / Vezessük el egymást, kettőnk kezét tartsad!

Magunkat megkötnünk, Apánk gyengék vagyunk, / Segítő kéz nélkül nehéz járni utunk. Idősebb Testvérünk, erősíts hitünkben, / Utunkon maradjunk, segíts ebben minket.

Megkötöm magamat baráti kötéllel, / testvéri közösség tartó erejével. Testvér, ha eloldnám hármaskötelémet, / szembesíts magammal, légy felelős értem!

*Megkötöm magamat Isten
kötelével, megtöltöm
szívemet Ország igéjével,
szabadságom, Uram,
Néked visszaadom,
csak a szeretetre
formáld át tudatom!*

SZOLNOKI KATEKÚMENEK MISÉJE

Kedves Judit, kedves Gábor és kedves többi szolnoki Testvéreim! Egész úton hazafelé azon gondolkodám, mit mondjak majd először is, kedveset szépet nekik... – írta Petőfi útjában haza felé, a szülői házba. Pénteken reggel én is elkezdtem gondolkodni, hogy mit mondjak majd először is Juditnak, Gábornak, mielőtt megkereszteljük őket. Mi várható egy magyartanártól? Hát csak szavalás. És azt gondoltam ki, hogyha már Jézus nevében merítem meg őket, történhessék is valami a lelkükben, ahogyan Jézus lelkében is történt, amikor megkeresztelte őt unokabátyja a Jordán vizében. Mi történt vele? Hallotta az Isten hangját megszólalni a lelkében: Te vagy az én szerelmes Fiam, akiben nekem jó kedvem telik...

Ki mondja meg, mit ád az ég? Megismétlődhetik az, ami meghatározta megkeresztelkedése után Jézus életét, megismétlődhetik Judittal, Gáborral is? Meg, ők is hallhatják majd szívük mélyén: Te vagy az én szerelmes lányom... Te vagy az én szerelmes fiam... És egy szó szerinti értelemben halálos szeretet született meg e hang hallásának erejében Jézus életében, amely a Golgotán keresztül a feltámadás ragyogásába vitte őt. Ebbe akartam én most Nektek besegíteni szakmai alapon, magyartanárként, amikor kiválasztottuk Nektek a világirodalom általam ismert legszebb versét Jézusról, melyet egy édesanyám-korú és csak négy osztályt végzett szalontai juhászbojtár írt. Az a címe, hogy Virág ballada, és hősnéneke neve: Eső Virág András.

Sokszor végig gondoltuk már, hogy a keresztség s a többi szentségünk is mind csak jelek, amelyek jeleznek valamit. A jel csak forma, mely beszél a tartalomról. Csak vallási cselekmény, amelynek mögötte azonban ott van jézusi gondolkodásunk, ott van egész jézusi életünk – vagy szerényebben – ott van a szándékunk, hogy Jézus módjára gondolkodjunk és éljünk.

Kiemelek valamit a Virág balladából. A citera hangjain egy hős ország támadt fel dalolva, melyet a gonosz kondások el nem viselhetnek: Hát mért játszik sokkal szebben és más húron a bolond! Kedves Testvéreim, rólunk énekel ez a költemény. Mi más húron, mi egy Országról énekelünk, amely az Istené. Ez az ének – a mi életünk. A keresztség annak a jele, hogy akarjuk vállalni, hogy más húron énekelünk, mint a minket körülölelő világ. De nem azért, hogy különbözzünk tőle, hanem azért, hogy eltanulja tőlünk a világ ezt a jézusi éneket és életet. Azért, hogy az egész emberiség azt énekelje, amit Jézus tanított megkeresztelkedése után, miután legyőzte a Sátán kísértését. Azt a kísértést, hogy az isteni ének helyett az uralkodás, a pénz és az ölés dicséretet énekelje. Jézus más húrokon játszott. Ti is más, jézusi húrokon játsszatok egész életetekben.

De hát a mai nap nemcsak Judit és Gábor keresztelésének a napja, hanem a liturgiában ezenfelül még Szentháromság vasárnapja is, s ti a Szentháromság nevére lesztok megkeresztelve. Ezért aztán mondok valamit még arról is A Bokor Karácsonyi Ajándék c. 100. számizdat kötetében vagy 25 éve írtam egy himnuszt a Szentháromságról. Címe: Állítmányok. Szabad vers – hét strófában, vagy csak tételben. Olyan, amilyen telik tőlem. Ma már talán nem, de 25 éve még telt.

1. Szentháromság! Életem ősoka. Természetem őselve. Szeretetvilág. Békességvilág. Tisztaságvilág. Nincs benne semmi az önzésből. Nem kényszeríthető. Sérthetetlen. Transzcendál időt és gonoszságot. Transzparens, mert nincs titkolni valója. Megvalósultság, és mégis örök tervezés. Életünk részese.

2. Velünk levő. Velünk együttműködő. Kezemet felemelni segítő. Kezemmel jót tenni – kétszeresen is segítő. Céломra irányító. Az idő malmi Neked őrölnek. A történelem Feléd hömpölyög.

3. Minta-ok. Modellvilág. Minket modellező. Megtapasztalható:

ha két szerelmes szeretetben összebújik
ha egy nehéz feszültség ellenére az élet továbbmegy
ha a végső szó: a tovább
ha a céna el nem fogy
ha senki sem húzza ki a gyufát
ha a szeretet minden akadályt legyőz.

4. Egyház prototípusa. Lélek köti össze, azoké, akik alkotják. Csak figyelésre és szolgálatra köt össze. Oda nem figyeléssel, közönnyel meg nem tipor. Uralkodást, diktálást, engedelmeskedtetést nem ismer.

5. Jóság-világ. Adás-világ. Kapás-világ. Ütésmentes világ. Bántásmentes világ. Csak-jó világ.

6. Értünk élő világ. Értünk aggódó-izguló. Velünk bánkódó és örvendező. Együtt fájó és hazaváró. Balzsamot időben ránk öntő s örökre tároló. Fájó-örvendező. Sírva is vigadó világ.

7. Jó, hogy vagyok.
Jó, hogy akartál.
Jó, hogy útnak indítottál.
Jó, hogy húzol magad felé.
Jó, hogy rév vagy.
Jó, hogy Feléd megyek.
Jó, hogy közel vagy.
Jó, hogy...

Folytassátok csak, Testvéreim!
Mondjátok el, hogy milyen világban akartok élni. Mondjátok el, hogy milyen világot akartok Judit és Gábor számára. Nemcsak oda-fent, hanem idelent is. Mert Hermész Triszmegisztosz megmondta, hogy a lentnek olyanná kell válnia, mint a fentnek, mert a lentnek fenn van a mintája.

*Ki mondja meg, mit ad az ég?
Megismétlődhetik az, ami meghatározta megkeresztelkedése után Jézus életét, megismétlődhetik Judittal, Gáborral is?
Meg, ők is hallhatják majd szívük mélyén: Te vagy az én szerelmes lányom... Te vagy az én szerelmes fiam...*

Amen

MÁSIK KATEKÚMEN-MISE INÁRCSON

Testvéreim! Nagyapó mesél, nagy a figyelem. Mesélje el hát, hogy mi a szerelem? Jön az első bál, első ideál... – halottam ezt az ócska műdalt kisgyerek koromban. De ez alkalommal csak egy virtuális nagyapó fog mesét mondani, nem is fogja énekelni a maga meséjét, és egy másfajta nagy-nagy szerelemről fog szólni mai története. El is kezdem. Hosszú lesz, de azért még este előtt vége lesz.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Jóisten. Nem volt magányos. Nagy szerelemben élt-halt valakivel. Akkor szerelemben, hogy a Lelkük egészen közös volt. Nem is lett a Lelkük közössé, hanem már eredetileg is az volt, és éppen ezért lettek szerelmesek is egymásba, mert a lelkük közös volt. Elmondhatatlanul boldogan éltek egy nemistudom mekkora faluban, csak azt hallottam róluk, az áldottakról, hogy magyarul beszéltek. A falujuk neve: Idfalu volt, s ez a falu Idország kellős közepén feküdt. Úgy, a domboldalba, egy hűvös patak partján.

Egyszer volt, másszor volt, nem is tudom, mikor volt, gondoltak egyet. Azt gondolták, hogy legyen már részük az ő nagy boldogságukból másoknak is. Kötényt öltöttek ezért, s elkezdtek agyagot gyúrni. Kettőt is gyúrtak. Szép lett az első is. De hát a második, az meg milyen lett? Az olyan szépre sikerült, hogy el sem tudom mondani nektek, hogy milyen szépre. Hát még mikor Lelket is leheltek, még hozzá a maguk Lelkét beléjük, akkor milyenné lettek? Olyan szépekké, hogy menten egymás nyakába borultak. A szebbik fajta azt mondta a másiknak, hogy Ember. Az Ember meg azt mondta a másiknak, a szebbre sikerültnek, hogy Asszony.

Jézust felsegeztek egy fára, a fő felfedezőket csak fel akarták kötni egy fára. De olyan irgalmas bírái voltak, hogy nem tették meg vele. Arra ítélték csak, hogy raboskodjék, amíg él.

Aztán esett az eső, fújt a szél, s az Ember addig nézte az Asszonyt, az Asszony meg addig nézte az Embert, hogy ki nem találjátok, mi lett annak a vége. Ezért inkább megmondom: szerelemben estek. S addig csókolgatták egymást, hogy nekik nem kellett kötényt ölteniük agyaggyúráshoz. Nem, mert csókolódzásuknak az lett a vége, hogy csak bölcsőt kellett faragniuk, s belerakni abba egy síró-rívó csecsemőt. Előbb az első, aztán a másodikat. Ki tudja mennyi gyerek lett a csókolódzás eredménye? Fél tucat, vagy egész talán, nem tudom? Hát annyi, amennyit a Jóisten adott. Mire megnőttek a síró-rívó bubák, akkorra meg ők is elkezdtek csókolódzni. Olyan nagy sikerrel, hogy nagy-nagy nemzetek is születtek belőle.

Egyszer volt, hol nem volt, de ezt már pontosan tudom, mikor volt. Több mint ezerszáz esztendeje volt, hogy az egyik ilyen nagy és sokszázezer emberből-asszonyból álló nép eljött a világ egyik legszebb tájára. Nincs is szavam rá elmondani, hogy milyen szép volt ez a táj. Pisztrángok úsztak a patakokban. S a patakok nevei, Istenem, hogyan csilingeltek azok is! Az Urszu vize egy zúgónál beleömlött a Bisztrába, a Bisztra vize pedig futott a Marosba, a Marosé meg már egyre inkább megfáradtan csak beleömlött a Tiszába. Hát még az égis éró havasok meg hegyek, melyekről futottak lefelé a patakok, azok milyen szépek voltak! A Hargita, a Görgény meg az Istenszéke, s a Székelykő meg a gyalui havasok a tordai hasadékkal.

És még másfelé is hömpölyögtek a fürge patakok meg a gyönyörűbbnél is gyönyörűbb folyók: az Ilva vize, mely beleömlik a Szamosba, az meg a Tiszába, mely kéri az Alföldre, és a nektárt csöpögtető Tokaj lábánál beleömlik a Bodrog is a Tiszába. Öt folyó vize ömlik egybe, amíg Bodrog lesz belőle: a Tapoly, az Ondava, a Laborc, az Ung meg a Latorca. A Tisza meg elviszi vizüket a széles Dunába. A Duna meg az összes vizeket a tengerbe, de közben még felszedi a Maros testvérének, az Oltnak megfáradt, de a székely havasokban még fürge vizét is. Meg ne haljatok, amíg mindegyikbe bele nem nyújtottátok legalább a kisujjatokat! Nem mondom tovább, hogy micsoda csodaországba került ez a nép, a mi népünk. Az egyik őszám, talán a harmincadik vagy negyvenedik nagyapám és nagyanyám ott volt Vereckénél is, amikor a Tisza forrásvidékén bejöttek ők e felejthetetlenül drága földre.

Más mesébe kezdek. Egyszer volt, hol nem volt, nem tudom mikor, de nagyon régen volt, mikor is egy nagyon szomorú órában elfelejtettük, hogy Isten akaratából csak csókolódzni szabad. Meg ölelni és ölelni. Ennyit és ennyit tehetünk csak, és sohasem rabolhatunk, meg sohasem ölhetünk. Hullahegyek lettek e felejtésünkből meg hadi özvegyek és hadi árvák. Meg számarágokat is kezdtünk beszélni. Olyanokat, hogy Talpra magyar meg, hogy fényesebb a láncnál a kard. S e számarágásainkba még a Jóistent is belekevertük: László királyunk vitéz lovagságát, ó ha csak ezt látnád. Majd belepusztult nemzetünk e kardot meg László lovagságát dicsérésbe. Abba, hogy elfelejtettük, hogy csak csókolódzni és ölelni szabad.

De mielőtt még egészen elpusztultunk volna, jött valaki, aki kezdetben, azaz olyan régen, amikor még idő sem volt, ez a valaki magánál a Jóistennél élt. És eljött onnan közénk, hogy újra elmondja nekünk, amit idő közben elfelejtettünk. Azt, hogy mi a mód odafent az ő világukba. De mi nem sokat törődtünk vele, és annak rendje és módja szerint felszegeztük egy fára, hogy belé fojtsuk a szót Belé bizony, mert mi csak arról akartunk tudni, hogy fényesebb a láncnál a kard, meg arról, hogy az ellenséget bele kell fojtani a tenger vizébe. Arról, hogy csak ölelkezni szabad, nem akartunk hallani. Így voltam ezzel magam is. Ifjúságomban hívtak, hogy menjek a Donnak sárga vizéhez és mentem is volna, ha korábban szenteltek volna pappá, De mikorra felszenteltek, már bekövetezett volt a második magyar hadsereg sztálingrádi katasztrófája.

Egyszer volt, hol nem volt, pontosan Debrecenben és 1945 februárjában az történt, hogy négy-öt magyar összehajolt. Magam is köztük voltam. Akkor töltöttem be 26. évemet. Olyan 16-18 éves korú lányok meg fiúk voltak ezek az összehajló magyarok. Mit csináltunk összehajolva? Felfedeztük a spanyol viakszot.

Rájöttünk, hogy mit tanított Jézus. Mitől lettünk ilyen okosak? Attól, hogy a tanító nének megtanított bennünket hat éves korunkban olvasni, S azt kellett olvasnunk, amit találunk. Ha az van leírva, hogy Szeressétek ellenségeiteket, akkor nem lehet azt olvasni, hogy... Mit is? Azt, hogy verjétek ki fegyvereitekkel az oláhokat Erdélyből. Nem lehet, ha egyszer Jézus tanítványainak képzeljük meg mondjuk is magunkat – keresztényeknek.

Jézust felszegezték egy fára, a fő felfedezőt csak fel akarták kötni egy fára. De olyan irgalmas bírái voltak, hogy nem tették meg vele. Arra ítélték csak, hogy raboskodjék, amíg él. Ennek ellenére 42. születésnapját már börtönön kívül ünnepelte meg szüleivel, testvéreivel, barátaival. Mit csinált napközben, amikor nem ünnepelt? Törte a kokilla vasat a jászberényi úton az ócskavas-telepen, második műszakban pedig ellenőrizgette, hogy ifjúságában helyesen fedezte fel-e a spanyol viaszkot. A harmadik műszakban pedig megint kereste a négy-öt magyart, akivel összehajolhatna.

Talált is valakit. Többek között egy papot '67-ben, aki elmondta, hogy van neki egy unokabátyja. Ő is katolikus pap szegény, de nem tudja megtalálni a spanyol viaszkot. Azt állítja nagy-nagy bajában, hogy nincs is spanyol viasz. Nincsen, aki válaszolni tudna az ő kérdéseire, és emiatt aztán csak veszekszik az Istennel. Elhozhatná-e hozzám? Mondtam, hogy csak hozza. Bízatta is, hogy jöjjön. Nem akart jönni: Minek menjen, ha egyszer nincsen spanyolviaszk? Aztán mégis csak eljött egyszer, nagyot beszélgettünk, s odaadtam neki a KIO hat vastag szamizdat kötetét. Falta, s mire elolvasta, megtalálta ő is a spanyolviaszkat.

Testvéreim, mert megtalálta azt ő '68-ban, ezért lehetünk mi negyven évvel később, 2008-ban itt és most az inárcsi Művelődési házban. 40 éves fiatal legény volt ő még akkor. Feri volt csak, nem Feri bácsi. Egy regényt lehetne írni életéről. A Bokorban annyi ember él olyan, akiknek élete megérdemelne egy regényt. De Feri bácsi életregénye lenne köztük alighanem a legszínesebb. Már elmúlt 60 esztendő, mire a dicsőséges felszabadító vörös hadsereg végre kitakarodott hazánkból, de itt hagyta társadalmunkban a maga szennyét: az ateizmust.

Ha nem tudnátok, megsúgom Nektek, hogy az ateistákat is a Jóisten teremtette. És a maga képére és hasonlatosságára tette, amit tett. És csak azért, hogy ne legyenek ateisták, hanem legyenek azok is az ő szerelmes lányai és fiai. És Feri bácsi addig törte a fejét, és addig imádkozott, amíg meg nem találta a módját, hogyan is lehet megszólítani az ateistákat.

És valamikor, jó tíz éve, meg tudta szólítani az ateista Bíró Lajost. Lajos meg a felségét, meg a maga két gyerekét, meg még a Tiszavirág meg a Napvirág nevű közösségeinek tagjait. Tíz év kemény munkájának, spanyolviaszk felfedezésének háttérével szolgáltatathatom én ki most az egyház szentségeit Lajos gyermekeinek: Ágnesnek és Gábornak, akik hisznek Jézusban. Hisznek ám! Ennek a hitüknek az a tartalma, amit Jézus tanított, amit most megszentelt formák között nyilvánosan lepecsételünk jézusi testvérei közösségeinek színe előtt.

Nem bubákat öntünk meg, akik csak sárgát meg zöldet tudnak csinálni. A hitüket pecsételjük le. Megerősítjük őket, hogy tanítványaik is legyenek Megújítják szövetségüket Jézussal.

Amen.

A JOBBIK

Kedves Meghívóim! Kik mindenkik nem kíváncsiak rám, nem sorolom el. Köszönöm, hogy Ti meghívtatok. Bégány Attila szétküldte Számotokra három írásom, melyből megismerhettétek, miféle áru kapható az én boltomban. De azért mondok valamit bevezetőül is. Előbb egy

verset:

1. Sinka István, Virág ballada
2. Prózában meg az alábbiakat:

a/ Nem kezdem Ádám-Évánál, csak Vereckénél. Lehattunk '895-ben, amikor bejöttünk, fél millióan. Lehet, hogy találtunk itt olyanokat, akik magyarul beszéltek: székelyeket, avarokat. Az asszonyok szültek, s mikor harmadfél száz esztendő után jöttek a tatárok, már voltunk két és fél millióan. Egy év múlva már csak fele annyian voltunk. Az asszonyok megint szültek, s a Hunyadiak korára felmentünk négy millióra. Aztán verekedtünk három századon keresztül a törökkel. Mikorra kiverték őket hazánkból, már csak egy másfél millió maradt, aki magyarul beszélt. Az asszonyok megint szültek, s az elmúlt század elején már tíz milliónál is több volt, aki magyarul beszélt. Aztán tíz felé szabdalták hazánkat, s 1956 utántól kezdve máig szennycsatornába vágunk mimagunk, büszke magyarok, máig nyolc vagy tíz millió

magyar magzatot. Ha minket is elfű az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja – írta 1848-ban Arany János.

Hőszám egy fiatal hölgy, Vincze Bori, aki most hét éves. Nagyszüleit negyven esztendeje ismertem meg. Géczy Gabi, mire negyven éves lett, szült tíz gyereket Vincze Bandinak. Az elsőt Péternek hívják. Péter felesége, Kati, az elmúlt nyári szolnoki Bokor-nagytáborban megsúgja anyósának, Gabinak, hogy várja már ötödik gyermekét. Péter húga, Eszter egy hétvége elviszi magához a négy gyereket: két fiút, két leányt. Kihallgatja beszélgetésüket, mely arról szól, hogy fiú vagy lány legyen ötödik testvérük. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányokat. Ekkor szólal meg hőszám, Vincze Bori: Mindegy, hogy mi lesz, mert nekik úgymint nyolc testvérré van szükségük. S még azt is elmondja a 7 éves Bori, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fiú. A lányai nevét már tudja is. El is sorolja a négy nevet. A fiúkéből még csak egyet tud. Az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját

is. Amíg van Géczy Gabi, Vincze Bandi, Péter és felesége Kati, amíg van Vincze Bori, addig nem fű el minket az idők zivatarja, addig még lesz az Istennek olyanja is, aki magyarul beszél. – Ezt a szöveget mondtam el egy hónapja a Hegyvidéki Trianon Társaságban – úgy, félezer ember előtt.

b/ Nem érdekelnek az urak, bármifélek legyenek is – bíborban

vagy nyakkendőben. Az urak leváltják egymást, s jönnek helyettük más urak. Bekerülnek ők is a történelem szemetes ládájába. Csak azok érdekelnek, akik vállalják az élet alapfeltételét. Nemzetünk – melyben a nők hosszú évek óta 1,2 gyermeket szülnek – már halálra ítélte önmagát. Nem azzal van bajom, hogy világi vagy egyházi társadalmunkban milyen nevek viselik a hatalmat. Mindegy, hogy Kaifás és Pilátus-e, vagy miszter X és miszter Y-e. Ha tesznek valamit azért, hogy ki ne haljon nemzetünk, az Isten áldja meg őket.

Jézus számomra az etalon. Az az Ország számomra az etalon, amelyről ő beszélt. Abban boldogok a szegények és boldogtalanok a gazdagok. Most hetven éve Szekfű Gyula meghívta egy délutánra hozzánk, az egyetemre Veres Pétert. Hallgatósága sorában ültem én is. Egy mondatára emlékszem még: Mert az nyilvánvaló, hogy a társadalom polgári rétegeiben pusztul, paraszti rétegeiben meg szaporodik. Van hazánknak-népünknek még szaporodó rétege, vagy csak pusztuló, önpusztító? Kérdőjel van mondatom végén. Mert urak mindig lesznek felettünk. Kibírjuk őket valahogy. Nem érdekesek. Csak az az érdekes, hogy szülünk-e még, vagy be kell fordítanunk a nemzet címerét. Azzal a reménnyel jöttem Közétek, hogy itt nem urakkal találkozom. Jézus – gondolkodásunk átalakítását kívánta tőlünk: bűnbánatot, életünk megjobbítását. A hatalom urai nem foglalkoznak ilyesmikkel. A nemzet jövője szempontjából ők semmit sem számítanak. Csak azok számítanak, akik más valamire is képesek, mint ami az uraktól várható. Nem az elpusztulásunk,

*Jézus számomra az etalon.
Az az Ország számomra az
etalon, amelyről ő beszélt.
Abban boldogok a szegények
és boldogtalanok a gazdagok*

nem a magunkat elpusztítás, hanem az élet folytatása, továbbadása, a csilingelő gyermekkacagás számít. Befejezésül elmondok még egy verset:

3. Ady Endre, Ének a Visztulán

Mikor ezt a versét írta, a lengyeleknek nem volt hazájuk: orosz, porosz és osztrák uralom alatt éltek, s ma közel 40 millióan vannak. Rajtunk áll, hogy a mi nemzetünknek is legyen élete, s nemcsak e csonka hazában. Minden azon fordul, hogy hajlandók vagyunk-e Jézusra figyelni. Hajlandók vagyunk-e szolgálni? Hajlandók vagyunk-e egymással osztolni? Hajlandók vagyunk-e az erőszakot elutasítani? Hajlandók vagyunk-e itt is, s ott is, és mindenütt arra, hogy négy-öt magyar összehajoljon, s megtárgyalja, hogy mi a teendőnk? Jézus velünk lesz, ha ketten-hárman összejövünk az Ő nevében. Úgy legyen! Szeretnék ma itt zászlót bontani az Ő nevének. Még akkor is, ha Golgotára kell menni érte. Jézus Istene erőt fog adni, hogy el tudjam viselni. Köszönöm, hogy meghallgattatok.

TERMÉKENYSÉGI RÁTA

*Végül a jó földbe hullott az, aki meghallgatja,
megszívleli a tanítást, s jó termést is hoz,
az egyik százszorosát, a másik hatvanszorosát,
a harmadik harmincszorosát (Mt 13,23).*

Kedves Testvéreim! Aki Isten gyermeke, az figyel a lelkiismeretére, a maga vallása szent szövegeire, meg a testvérei szövegére is. Ilyenként figyeltem a múlt vasárnapon a mise után a kerti padon Zsolt testvérünkre, aki elmesélte, hogy egy levelező listát nyitott számítógépén, s megkérdezte, hogy átküldheti-e azt nekem drótpostán. Mondtam neki, hogy köszönettel veszem.

Átküldte, s megtudtam belőle, hogy arról beszélgetnek: hogyan kell érteni a Miatyánk szavát: *Bocsásd meg a vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek* (Mt 6,12).

Én is hozzászóltam az anyaghoz, mégpedig úgy, hogy beütöttem a KIO 62. numerusát, melynek címe az – ERŐ-NEMALKALMAZÁS ÉS ÜLDÖZÖTTség – fejezetén belül a negyedik pont: **Boldogok a békességesek** – az alábbi alcímekkel: **a/ Erő-nemalkalmazás és béke, b/ A panaszos kibékítése, c/ Jog az egyházban, d/ Megbocsátás.** – Ezt a 62. numerust nem idézhetem most, mert magában is hosszabb, mint amennyit egy prédikáció elbír – ki-ki elolvashatja otthon, ha van neki KIO-ja.

De hozzá raktam még az alábbi szöveget: **Kedves Zsolt**, a fenti szöveget 40 évvel ezelőtt írtam – az átkosban. Az emberi történelem mindig lehányta ezt a fenti jézusi szöveget. Konstantinig csak vértanúk lehettünk ezzel a megbocsátásszöveggel. Aztán jött Konstantin nyomában a fordulat, s a keresztények is csinálták tovább, amit az emberiség Jézus előtt és Jézus után is tett. Konstantin után pedig már egyházi jóváhagyással maguk a *szentjeink* is. Mindannyian tudjuk, hogy a Szent Jobb négyfelé vágatja unokabátyja, Koppány testét... Koppány is eszmei alapon állt, István is. Nem látok különbséget köztük. Mind a kettő az ütés elve alapján állt. S mind a kettő a maga istene nagyobb dicsőségre verekedett. Az egyiknek istenét úgy hívták, hogy Hadúr, a másikat pedig úgy, hogy Jézus Úr.

Alternatív társadalomra van szükség: az ütő emberek egyelőre megmaradó társadalmá mellett a nem ütők társadalmára, azaz a Jézustól hirdetett Isten Országára. A jézusi, a Konstantin előtti kort kell folytatni.

Az 50-es évek elején beszélgetnek a Gyűjtő fogházban a kegyelemből fel nem akasztott életfogytosok – s el nem fogyó reménnyel – az áhított jövőről. Egyikük mondja nekem: *Ha jön az óra, megnyílnak a börtönök. De Titeket, papokat, még egy darabig lakat alatt tartunk. Mi kimegyünk, elhúzzuk a dolgunkat, s utána jöhettek ki ti is – temetni.*

Tanítványok nélkül nincs Jézusnak sem egyéb megoldása: Keresztre kerülhet, és nem veszi el a világ bűnét. Marad az addigi bűnök summája + a Golgota bűne – az egyházi és világi urak jóvoltából – Kaifáséból, Pilátuséból.

Alternatív társadalomra van szükség: az ütő emberek egyelőre megmaradó társadalmá mellett a nem ütők társadalmára, azaz a Jézustól hirdetett Isten Országára. A jézusi, a Konstantin előtti kort kell folytatni. A Konstantin után folytatódó jézustalan keresztény kort le kell váltania egy másiknak, a jézusi Bo-kornak. Ez sem lesz olcsó mulatság, de már valamivel azért olcsóbb lesz, mert korunkban, legalábbis hazánkban eltörölték a halálbüntetést. Így aztán alternatív társadalomként megélhetünk benne – ha csinálunk olyat. Kortársaid között van a Bokorban a 16 gyerekes Király-család (Náci majd annyi idős, mint Te), s mellette még négy család egyenként 10-10 gyermekkel. Magyar nemzetünk jövője az ő kezükben van. Üthetjük éppen az ütésre érdemesnek találtakat, de ez nem változat azon, hogy jelenünkben egy nőre 1,2 gyermek szülése esik. Biztosan elpusztul – biztosan kipusztítjuk – nemzetünk ezzel a szülési rátával.

Zsolt pedig ezt válaszolta: Kedves Gyurka bácsi, először is köszönöm, hogy reagáltál. Ha a mi levelező listánkon a későbbiek során és ebben a tárgykörben valaki behozza majd egy tanult pap, vagy lelkész (pl. Török József, vagy Bolberitz Pál, vagy valaki más) véleményét, én a tiédet fogom citálni.

Azt kell, gondoljam, hogy az évek során megérezheted, hogy hitedet, elkötelezettségedet tisztetem, és érdeklődéssel hallgatom gondolataidat. Ezen a területen nagyságrendekkel fölöttem és általában felettünk állsz, hiszen egy élet koncentrált munkája áll szemben a mi – szükségszerűen – megosztott, világi hívságokra, család-

ra, megélhetésre, „koncentráló” figyelmünkkel. Van azonban egy valami, amiben senkit sem tartok magamtól feljebb, vagy lentebb valónak. Ez pedig a tudatunk mélyén meglapuló lelkiismeretünk szerinti élet akarása vagy elutasítási hajlama.

Engedelmet kérek: ennek szellemében vetek fel egyetlen gondolatot, és elfogadom, ha ezt a csekély kompromisszumos javaslatomat is visszautasítod. Arra utalok, hogy az az ember, aki érzékelhetően és élete során tartósan visszautasítja, hogy lelkiismerete szavára hallgasson, az valójában nem testvér, vagy felebarát, hanem csak potenciálisan az. Aki pediglen sem testvérem, sem felebarátom, de rendre „megbánt”, arra nézvést sem a megbocsátási készség, sem a metanoia, sem a befogadó megbocsátás – az én felfogásomban – nem értelmezhető. Az ilyen – látszólag emberi lényért – csak annyit tehet valaki, hogy kéri az Istent, terelje vissza az ilyet a nyájba testvérek, vagy felebarátok. Már ez a fohász is a megbocsátási készség JELZÉSE, és egyfajta békességet kívánó lelkület megnyilvánulása, de egyben fennmarad egy védekező kétely az ilyen emberrel szemben. Ez a magatartás talán nem a jézusi példa direkt visszautasítása.

Az pediglen, ami napjainkban anyánként az 1,2 gyermek vállalását jelenti, az valóban tragikus. Gondolod-e, hogy ha nem ilyen – közösség-ellenes – sátáni politikai elit ülne a nyakunkon, akkor is 1,2 lenne ez a statisztikai adat? Nem tudom, de bízom benne, hogy nem így lenne.

B. György viszontválasza: Kedves Zsolt! Bizonyos vagyok benne, hogy ez termékenységi ráta más lenne, ha sorsunk másképpen alakult volna: ha nem omlott volna össze 1918-ban a Magyar Birodalom, ha nem jött volna 1919-es rémuralom, ha 1945-ben nem győz a vörös hadsereg, s ha nyomában nem jönnek vissza a moszkoviták, ha 1956 november 4-én nem tiporják el a szovjet tankok a forradalmat, ha 1990-ben a szovjet hadsereg távozása után nem vonul be a nemzetközi nagytőke, s ha a bukott rezsim káderei nem szolgálják ki gátlástalanul a tőkés társaságokat.

Mindazonáltal és de. A rátaért felelősök vagyunk mi is. És bizony a miénk a nagyobb felelősség. Vedd elő a *Koinónia* című folyóiratunk utolsó számát, s annak 1437. oldalán megtalálod Gazdag István – *A demográfia mint a XXI. század csodafegyvere* – című tanulmányában, hogy az első és második világháborúban győztes és szíkatolikus Olaszországban ez a termékenységi ráta – 1,25. Azt is, hogy egész Európában a legmagasabb az ugyancsak győztes Franciaországban – 1,9 a ráta, de ez már a bevándorolt mohamedánok sok-sok milliójának köszönhető. A keresztény Európa már határozott magáról. Nem. Javítok: a jézustalan, istentelen Európa már döntött: kiirtja magát az élők sorából. Miközben az emberiség nem keresztény – pontosabban – nem jézusi, hanem Istenre és Tőle kapott lelkiismeretére figyelő része – bizony minden *sátáni gátlás* nélkül – teljesíti továbbra is a Teremtés könyvének szavát: *Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet...*! (Ter 1,28)

Mi, keresztények, nem ezt tesszük, hanem húzzuk a vészharangot a demográfiai robbanás miatt. Aljas és hazug módon. Ezt mondjuk: Elpusztul a Föld, ha tovább szaporodunk. Attól nem pusztul el. Csak az autóinktól meg annak a testvéreitől lyukad ki az ózon-pajzs.

Valakik ismeritek már közelebbről is Attilát és Csurit. Május 31-én ismertem meg őket, amikor előadtam a *Jobbik*-ban. Június 15-én velem voltak Visnyeszéplakon is. S barátkozgatunk minden lehetséges mennyiségben. Attila találta ki, hogy a keresztény kor után a bo-kor következik.

Amikor 40 évvel ezelőtt írtam a KIO-t, már elkezdtek a közelítést a 1,2 tizedes ráta irányában: Évről-évre fogyott az elveszületések száma hazánkban. Ezt írtam a KIO 74c. *Szaporodjatok és sokasodjatok* c. fejezetében: Hogy az embert a maga szentháromsági életébe beemelni akaró Messiás minél többeket akar oda beemelni – e tekintetben semmi kétség sem lehet. *A Messiás akarja a sokgyermekes családot* azért is, mert a gyermek elfogadása és Isten népévé nevelése nem a magamért élés, hanem a másokért élés, a szeretet megnyilvánulása; ugyanúgy, ahogy a házasságon belül és azon kívül érvényesített adástörvény, erő-nemalkalmazás, szolgálat és Örömhírhirdetés is az. A kérdés csak az, hogy *mennyi gyermek elfogadását-felnevelését kívánja meg népétől*.

Isten az emberiségre bízta – annak fennmaradását is, sokasodását is. Aki kellő ok híján fogyasztja az emberiség életét, az ugyanúgy vevéssel, élet elvevéssel vétkezik, mint Káin. Nem az egyed, hanem az emberiség életét gyilkolja. Ennél fogva *a gyermekvállalásban van egy kötelező alsó határ*. Ez koronként és helyenként különböző. Jelen civilizált nyugati társadalmunkban 2,4 gyermek szükséges az előző nemzedék 2 főjével szemben ahhoz, hogy a társadalom létszáma ne csökkenjen. Az önhibájukon kívül nem szaporodók miatt a többieknek kell pluszt vállalniuk: tehát $2,4 + x$ gyermeket. A „sokasodási” parancsot teljesítendő – pedig még többet: $2,4 + x + y$ számú gyermeket. Mindezek alapján Isten népe – itt, nyugaton – akkor teljesíti az emberiség egészére vonatkozó V., a *Ne ölj!* parancsot, *ha családjaikon belül átlagban megvan a három gyermek*, amely szám az élet fennmaradását, sokasodását is biztosítja. Ahhoz, *hogy ez az „átlag” össz-társadalmilag is meglegyen, Isten népe egyes párijainak 4-5 gyermeket kell „beterveznie”*. Ez alsó határ (tisztességetika) elérése után a szeretet szférájába jutunk. Ezen belül már *magunk emelgetjük magunknak a mércét*, aszerint hogy mennyire értünk meg belülről a mérce feljebb emelésére. Ennyi idéztem a KIO 73/c-ből.

Magam a nemzetkipusztításra köteleztem el magamat az egyház indítására és Jézus példájára. Jézust megakadályozta a nőülésben, hogy fel nem bontandó kötelékben élt Mennyei Atyjával. Megakadályozta, bár volt, aki halálos szerelemmel szerette Jézust, és Jézus sem volt közömbös iránta... – Mária Magdolna – kinek neve Péter után a legtöbbször kerül elő az evangéliumokban.

Ezek után elővettem a Bokor címlistáját, a találtam benne az első két nemzedékben 197 olyan nőnek a nevét, aki már elmúlt húsz, a legidősebb meg kilencven éves, azaz legkésőbb 1987-re megszületett. S elkezdtem kiírni belőle, hogy hány gyereknek adtak életet. Elment rá egy délutánom. Ennek az eredményét fogom most közölni veletek, Találtam köztük 33 olyan abszolút nemzetkipusztítót, amilyen magam is vagyok. Aztán találtam köztük – nem biztos, hogy saját hibájukból – 11 egykézőt és 27 kettőkézőt, azaz relatív nemzetkipusztítót, tehát összesen $33 + 38 = 71$ -et. Következtek a tisztességnormát teljesítők, akik három gyereknek is adtak már életet. Ezeknek a száma – 44.

Ezeket követték a jézusi normát teljesíteni akarók. Négy gyermeknek adott életet Istennek 43 szerelmes lánya. Öt gyermeknek pedig 13 testvérem – ötször áldja meg érte őket az Isten. Hat gyermeket szült megint csak 13 testvérünk. Hét gyermeket szült az én anyukám, de az ő neve már nincs bent címlistánkban, mert már 34 éve eltemettem. De 7 Bokor-testvérem megütötte édesanyám istenszeretetének normáját, el is tudnám sorolni nevüket: Éva Vácról, Jutka Pestről, a többit már nem sorolom fel, úgy sem ismeritek őket. De Ági nyolc gyerekkel ajándékozta meg férjét, Pistát. Kilencet idáig még senki sem szült, de tizet négyen is. A Gabi, az Ancsa, az Orsi – az első három. Orsinak a múlt vasárnap eskettem meg elsőszülött fiát: a hétgyerekes Jutkának a negyedikjét, a Julit, adtam Tamáshoz. A negyedik tíz gyerekes az Anikó, ott is volt nagy pocakjával a lagzin: abban volt a tizedik.

S ezek után következik az eddigelé abszolút Bokor-csúcs: Zsike, aki 16 gyermeket szült Nácinak. Mikor a 12. gyermek jövését bejelentették nekem érdi házuk előtt, ünnepélyesen kezet csókoltam Zsikének. A többinél már nem. Szóltak is nekik nagyobb gyerekeik: Hagyjátok már abba, majd szülünk mi nektek – unokákat. Még egy darabig nem hagyták abba. Zsike mondta egyszer nekem: *Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám.*

Ha elosztom a fenti 631 gyermeket az őket megszülő anyák számával, akkor megkapom a 3,2 tizedes termékenységi Bokor-rátát.

Most pedig válaszolok Zsolt levelének első felére: Az ilyen – látszólag emberi lényért – csak annyit tehet valaki, hogy kéri Istent, terelje vissza az ilyet a nyájba testvérnek, vagy felebarátnak. Már ez a fohász is a megbocsátási készség JELZÉSE és egyfajta békességet kívánó lelkület megnyilvánulása, de egyben fennmarad egy védekező kétely az ilyen emberrel szemben. Ez a magatartás talán nem a jézusi példa direkt visszautasítása – írja levelében Zsolt.

Én úgy gondolom, hogy ez a jelzés maga a megbocsátási készség. S az, hogy megmarad Benned a védekező kétely az ilyen emberrel szemben, ez valójában nem a jézusi példa visszautasítása. A tékozló fiú apjában is megmaradt a kétely fiával kapcsolatban. Fogalmazhatom ezt a kételyt úgy is, hogy megmaradt azért benne a reménység.

Békességteremtőknek kell lennünk. Gondolhatom úgy is, hogy bizonyos vagyok, hogy más lenne a termékenységi rátánk, ha nem azok volnának az urak felettünk, akik uralkodnak rajtunk: ha egy hete a Melegek nem vonulhattak volna fel utcáinkon, mert ezt a fajta nemzetgyilkosságot nem szabad egyetlen élni akaró nemzetnek sem megünnepelnie. Csak sírni lehet, hogy vannak közöttünk ilyen betegek is (lásd: Róm 1,26-27). De csak bizonyos vagyok, és nem biztos, hogy más lenne a termékenységi rátánk.

Rettenetesen szégyellem magam, hogy a *keresztények*, a *nem-jézusiak* – a világ szemetjévé lettek. Hazánkban is azokká lettek. A jézusi embereknek nem ilyen a termékenységi rátájuk. Nem 1,2, hanem 3,2!!!

Jöjjön el a Bo-kor, azaz az Isten Országának megteremtésének legújabb kísérlete.

TÉVEDHETETLEN

Csudálatos találkozó volt nálam 2008. március 29-én, szombat délután. Hatan voltunk együtt majd négy óra hosszat. Szolnokról jöttek hozzám húszas éveik közepén járó fiatalok. Ateista vagy vallásilag közömbös szülők gyermekei, többségük meg sincs keresztelve. De Bíró Lajost megérintette körünkben vagy tíz esztendővel ezelőtt a jézusi üzenet. S ő tovább is adta azt, s ennek gyümölcse volt a Lajos utáni nemzedéknek – köztük az ő két gyermekének is – mostani látogatása nálam. Keresztelésükre és többek között házasságkötésre is készülődnek.

Nem tudom, hogy ők is csodálatosnak érezték-e a találkozót. De nekem együttlétünket követően Jn 1, 35-39 versei jutottak eszembe, melyek János és András meghívásáról számolnak be. János evangélista meghívásuk után jó hetven évvel idézi fel találkozásukat Jézussal. Számára biztosan felejthetetlen volt, mert ennyi idő eltelte után is emlékezett még, hogy délután négy óra körül került sor rá, hogy a Jordán partján sétálgató Jézusnak ők ketten utána mentek. Jézus észlelte ezt, s megfordult, hogy megkérdezze őket: Mit akartok? Ők meg ezt válaszolták: Rabbi, hol lakol? – Jöjjetek, nézzétek meg! – felelte nekik Jézus. Az evangéliumi feljegyzés így fejeződik be: *Az nap nála maradtak, ez a tizedik óra körül történt* (Jn 1,39). A zsidóknál akkoriban a nap hajnali hat órakor kezdődött, tehát délután négy óra volt, amikor utána mentek Jézusnak. (Az én látogatóim is délután négyre jöttek – emlékezem is rá. Emlékezem, de nem hetven év után, csak két nappal később.)

Milyen lehetett az a találkozó? Ha lett volna magnó, amely megörökítette volna azt a kétezer év előtti délutánt, mit nem adnék érte. Ha lett volna magnó két napja a szobámban, s felvette volna a mi találkozásunkat, mit nem adnék... még ezért is. Miért adnék érte oly sokat? Ezt akarom Nektek most elmesélni. S bár nem volt magnó, amely megörökítse a kérdést, melyet Gábortól kaptam, de emlékezem rá és arra is, hogy hosszasan gondolkodtam, mit is feleljek rá. Egy jó percre elnémultam. Rákérdezett Gábor a Mt 16,18-19-ben olvasható jézusi szavakra. Ezekre: *Én is mondom neked: Te Péter vagy, s én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznék rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötösz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.* Azt kérdezte Gábor, hogy hogyan azonosulhatnak még odafent is azzal, amit Péter idelent megköt és megold – azaz jóváhagy vagy elvet.

Általában köpöm a választ, ha Jézus dolgaiban kérdeznak engem. Most nem így történt. Azt hiszem, hogy a KIO – a *Keressétek az Isten országát!* című és negyven éve megírt – hat vastag szamizdat kötetében nem fordul elő ez a szó, hogy tévedhetetlen. S biztosan tudom, hogy Jézus sem mondta sem magát, sem Pétert tévedhetetlennek. És ezért Gábornak sem tudtam azt válaszolni, hogy az I. Vatikáni Zsinat tévedhetetlenül megállapította, hogy Péter utódai, a pápák hit és erkölcs dolgaiban tévedhetetlenek. Hát ezért. S nemcsak azért, mert Hans Küng is már jó harminc-negyven éve megírta könyvét, melynek címe: *Unfehlbar? azaz Tévedhetetlen?* Hanem azért is, mert lassan annak is harminc éve lesz, hogy Lékai bíboros és négy felkért

teológiai professzora dialógusra hívott, s ezen a dialóguson elhangozhatott és el is hangzott Lékai szájából az általa tévedhetetlennek gondolt szó: *Én és a jelenlevő professzor urak hivatalból képviseljük itt az egyház tévedhetetlen tanítását.* Magamban azt gondoltam ott és akkor, hogy tévedhetetlen és – még inkább – hivatalból tévedhetetlen emberekkel nem dialogizálok. Hangosan meg azt mondtam, hogy írják le kérdéseiket, s én azokat majd megválaszolom. Jó két órát birkóztak ott öten egymammal, s nem engedtem álláspontomból: csak írásban válaszolok kérdéseikre.

Mért nem köptem tehát Gábor kérdésére is a választ? Mért gondolkodtam rajta annyit némán? Mért nem mondtam az I. Vatikáni zsinat megállapítását. Nem tehettem. Nem, mert barátainknak nem hazudunk, csak illetékteleneknek, csak ellenségeinknek hazudhatunk – ha nincs módunk kitérni a válasz elől. S most, amikor írom ezeket a sorokat, már hétfő délelőtt. Ahogy tudtam, felkészültem már a hétfő délutáni kisközösségi találkozómra, s mikor befejeztem, eszembe jutott Gábor kérdése.

Vasárnap még nem, mert vasárnap meghalni sem volt időm. Reggel volt a szokásos havi – két órás – ifjúsági mise, majd 11 óra felé jött Pista, hogy elvigyen Inárcsra pót-vasmisémre a Hangosok számára, és csak este hét óra utánra hozott haza. Kimerültem tőle, s hétfő reggel csak nyolc utánra tudtam úgy-ahogy összekaparni magam... Mért voltam tehát egy percig néma? Ennyire gyengül már emlékeztem? Nem adtam meg a választ én már negyven éve Gábor kérdésére a KIO-ban?

Elővettem, a KIO *Mutatók* kötetét, s találtam a két kérdéses mátéi versre vonatkozó 12 lapszámot is. Megnéztem mindet egyenként. Elolvastam, amit 40 évvel ezelőtt ezekről a Máténál található versekről írtam. S az eredmény: nem szembesültem a KIO-ban Gábor kérdésével. Ezért gondolkodtam válaszem előtt annyit. Gábor mellettem ült. Rátettem kezem a kezére, s ezt mondtam Gábornak: Jézus úgy mondhatta, amiket mondott, hogy bízott tanítványaiban, bízott Péterben. Bízott bennük, hogy azt fogják mondani, amit tanított nekik. Ahogyan én is bízom Bennetek, akiket az elkövetkező hónapok során majd megkeresztelek és megeskelek azon az alapon, hogy hisztek abban, amit Jézus tanított. Bízom benne, hogy azt fogjátok mondani, amit közösségeinkben tanultok arról, hogy miféle Ország az, amit keresnünk kell. Bízom benne, mert Isten azt írta bele mindnyájunk szívébe, amire megteremtett minket. Azt, hogy szeressük egymást még az ellenségeinket is: keresztre feszítőinket is.

S nem mondtam Gábornak a folytatást, amit a fentiekben leírtam. Nem, mert akkor és ott, szombat délután még nem is gondoltam az I. Vatikáni Zsinatra. De most igen, és mondom, amit gondolok. Mindannyian az Isten gondolatát képviseljük, amikor a szeretet szavát mond-

*Lehet tekintély nélkül élni?
Nem lehet. Hiszünk szüleink-
nek, s ha nem hiszünk, meg-
égetjük a kezünk, amikor
a forró kályha vasajtájához
nyúlunk, s megtanuljuk tőlük,
mi válik javunkra.*

juk azzal a tartalommal, amelyet Jézus adott ennek a szónak. Tévedhetetlenül? Igen, tévedhetetlenül. Mindig, amikor a szeretetet mondjuk. S csak ez magyarázhatja, hogy amit mond akár Péter, akár Gábor, mind megállja majd a helyét, és érvényes lesz idelent is, odafent is. S ha a földön nem is veszik figyelembe azok, akiknek más az istenük, mint Jézusnak, a mennyben biztosan elfogadott lesz, mert ennyit jelent a megkötés. Az ellenkezője pedig biztosan elvetett lesz, mert ennyit jelent az oldás.

És válaszat mind a hatan elfogadták, mert nem tekintélyelvű volt a válasz, hanem szeretet elvű.

S most magamat kérdezem: Lehet tekintély nélkül élni? Nem lehet. Hiszünk szüleinknek, s ha nem hiszünk, megégetjük a kezünk, amikor a forró kályha vasajtájához nyúlunk, s megtanuljuk tőlük, mi válik javunkra. És felnőtt korunkban is hiszünk annak, aki úgy szeret minket, ahogy a szüleink. Elhagyjuk érte anyánkat-apánkat. És hiszünk abban, aki azt reméli, hogy mindannyian az ő szerelmes lányai és fiai vagyunk, ahogyan Jézus is az Atya szerelmes Fia volt. Megtanuljuk Tőle, hogy nem tehetünk olyat, amit nem kívánunk magunknak. Azt, hogy nem uralkodhatunk másokon. Azt, hogy nem lehet három cipőnk, amíg él olyan a földtekén, akinek csak kettő van. Azt, hogy nem döngölhetünk bele senkit sem a betonba. Mondhatom mindezeket a színéről is. Feltétlen hittel hiszünk abban, aki arra tanít minket, hogy mindenkit szeretnünk kell.

Azt tanítja, hogy kicsi vagyok én, s ezért másoknak szolgálni születtem én. Azt, hogy akármilyen okos, erős meg ügyes is vagyok, engem sem illet meg több, mint ami mindenkinek jár: a napi egy dénár. Azt, hogy szótáramból ki kell törölnöm az ölés szót, hogy csak az ölelés maradjon a helyén. Azt, amit Babits úgy mondott, hogy *az a véres Isten nincsen*. S a véres embernek se legyen helye a Földön, mert a mennyben úgy sincs.

Nem lehet tekintély nélkül élni, az Isten és az ő gyermekeinek tekintélye nélkül. De csak a szeretet-elvűeket illeti meg a tekintély!

Ember hol élsz te? A Földön? Ott az uraké a tekintély. A főpapaké, az írástudóké, a vénké. A királyoké meg a helytartóké, akik a szeretet-elvű Jézust nagyon hamar, már három év után a keresztre parancsolják.

Ürmentes világban akarok élni a Földön. Az urak tekintélye nélküliben. Ott, ahol csak a szeretet-elvűeknek van tekintélye.

Milyen ez a tekintély? Azt hiszem, hogy tévedhetetlen.

HARMADIK VÁLTOZAT

Kedves Testvéreim, Testvéreim életem egyetlen tartós szerelmében – a Názáreti Jézusban!

Egész úton hazafelé azon gondolkodám – írta jó másfélszázada Sándor, magam meg már több mint egy hónapja azon gondolkodom, hogy mit is fogok január 5-én délelőtt itt mondani Nektek. Valami olyasmit szerettem volna erre a napra készíteni, amit még sohasem hallottatok tőlem. Hetek óta gyűlik

is már egy jó Napló-füzetnyi anyagom; s az egész – mind elvetett kísérlet. Egyik testvérünkkel el is olvastattam második számú kísérletemet. Elolvasta, s csak ennyit mondott: *Mindezt hallottam már Tőled.* Hát hogyan ne hallotta volna, ha olvashatott már vagy negyven kötet írást, melyek mindegyike tőlem származik. De mégis megerősített a válasza abban, hogy valami olyasmit kell ma itt mondanom, amit korábban még nem hallottatok tőlem. Hát ez aligha fog sikerülni. Aki 90. éve küszöbét tapossa, jó, ha még fel tudja olvasni a régit. Eszitek, nem eszitek... mit is várhatnátok tőlem? Hát ennyit bevezetésül.

Az evangéliumi szakasz, melyet felolvastam az Úr *megjelenésének* mai ünnepén, az sem új. Régi. Szent Pál és Izajás szövege még régibb. Nem is olyan biztos, hogy újjal kell kísérleteznem. A liturgia sem hoz újat. Olykor még visszakanyarítják azt is a régibb változatra. Én is azt teszem mostani beszédemben, és idézek a messzi múltból valamit. A Nyitra városát körülvevő magyar falvak sűrűjében, a Zobor-vidéken talált száz éve Kodály Zoltán egy népdalt. Ki tudja, hányadik nagyanyjától jutott el ez a népdal az énekesig, majd Kodály fonográfjáig. A középkorban, István király idejében dalolták volt először? Mert hát kellett egy első dalolónak is lennie, akinek a lelkében megfogant a dal! Nem kezdődhetett a második dalolóval! Annak ellenére, hogy akkoriban még talán görög-latin szóval epifániának mondhatták a mai ünnepet, csak megtudunk a dalból mégis valamit. Azt, hogy a Zobor-vidékiek, illetőleg azoknak az ősei meg az első daloló úgy gondolták, hogy *aki megjelenik, az jelenti magát.* S az egyházi év során nemcsak jelenti magát, hanem *jelentgeti is*, mert többször is teszi. Még pedig összesen háromszor. Íme: *Jelenti magát Jézus háromszor esztendőben, Jézus magát úgy jelentgeti már. Először jelenti nagy Karácsony napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Másodszor jelenti hangos Húsvét napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Harmadszor jelenti piros Pünkösd napján. Jézus magát úgy jelentgeti már...*

*Jézus is olvasta az írásokat,
amiket azok tudói
tanulmányoztak, de nem
azokból szedte tanítását. Hanem
honnan? Jézus az emberi lélek
archaikus mélyébe, annak
kincseibe nézett bele.*

Mit jelentget? Valami nagyon régit. Karácsonykor is, Húsvétkor is, Pünkösdkor is. És mindig ugyanazt, mert Jézus nem volt kíváncsi arra, amit korának írástudói mondtak neki és mindenkinek. Jézus is olvasta az írásokat, amiket azok tudói tanulmányoztak, de nem azokból szedte tanítását. Hanem honnan? Jézus az emberi lélek archaikus mélyébe, annak kincseibe nézett bele. Ott találta ezeket a kincseket az emberi lélek mélyén. Abban, amit magyarul lelkiismeretnek, görögül-latinul meg az európai nyelveken a dolgok *együttlátásának* neveznek. Ez volt a végső eligazítója. Nem azért illik elfogadnunk Jézus tanítását, mert ő mondja – ahogyan a tekintélyelvűek, a mindenféle írástudók akarnák. Hanem mért? Halljátok erről Jézus válaszát: *Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsátanak meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben* (Mt 12,32). Jézus

Szentléleknek nevezi archaikus kincseink forrását, a lelkiismeretet. Amiből merítette Jézus mindazt, amit elmondott nekünk.

Az elmúlt hetekben megszólít tartományfőnökünk: Gyurka bácsi, volna kedved házunk mai esti miséjén főcelebránsnak lenni? Ez annyit jelentett, hogy én mondhatom a szokásos ötperces prédikációt is. Ráálltam. Nem tudom már, hogy mit prédikáltam, de utána vacsorázni mentünk, és a prédikációm hatására Pepe, az egyik kispapunk, a vacsora alatt megkérdezi tőlem: Gyurka bácsi, ha Jézus ma élne, mit csinálna? Lenyelem a falatot, közben gondolkodom, s utána mondom: Hát megnő-sülne, lenne tíz gyereke, birkát tenyésztene, azok tejével táplálná, gyapjával ruházná őket. S nem fizetne számlákat, áfát sem. Birkasajtért, báránybőrért cserekereskedelemmel szerezne be azt, amit maga nem termel meg. Tanítványait pedig erre a gazdasági alapra épített közösségbe hívná, s a Tizenkettőnek fejés, birkatej oltása, sajtkészítés, nyírás, berbécselés közben mondaná el az üzenetet, amelyet lelke mélyén ma találna. A kézrátevős gyógyításnak ugyanis mára már alighanem lejárt. Van klinika, van természetgyógyászat, és sárkésztésével ma már sarlatánnak minősülne Jézus. Nem is valószínű, hogy kedve volna kilenc évig tanulni, hogy szakorvosi diplomát szerezzen. A birkafejést hamarabb lehet megtanulni. Kivonulna Jézus most nem a názareti faüzeméből, de mindabból, ami nem adna időt neki arra, hogy tanulmányozhassa forrását, az emberi lélek mélyét. Pepe elfogadta a választom? Nem tudom, mert nem mondott rá semmit. A tartományfőnök sem, aki pedig ott ült mellettünk. Hagyták, hadd mondjam a szövegem, ami csillagfény messzeségben van attól, amit Pepe s a tartományfőnök csinál, meg attól is, amire engem neveltek, amikor ebben az épületben 80 éve piarista diák lettem, 72 éve beöltöztettek Vácon piaristának, meg 65 éve pappá szenteltettek. Ez egy ilyen rend. Nem mondják, hogy igazat beszélek, azt sem, hogy ostobát. Bízna bennem, hogy azt mondom-teszem, amit a lelkem mélyén találok. Pepe is meg a tartományfőnök is azt mondják és teszik, amit meg ők találnak ott.

Most, 65 éve, az első misém után ott volt a primíciás ebéden a mátyásföldi szülői házban az akkori tartományfőnök, akit magunk között nagypapának nevezünk, mert nagyon öregnek láttuk, túl volt már a hatvanadik évén. Ő mondta az ebéd során a köszöntőt. Egy mondatára emlékezem még. Ezt mondta: *Nem tudtuk, hogy nem lesz-e szűk számára Macedónia.* Már mint számomra. Akkor illendően hallgattam, s csak most válaszolok a több mint félszázada már odaát levő Zimányi Gyulának, hogy szűk lett az bizony..., de azért még mindig beleférek valahogy, magam sem tudom, hogy miként. Mért férek bele? Mert tudjuk mi, piaristák mindannyian, hogy a lelket nem szabad megerőszakolni. Az ember lelke a végső instancia. Ennek kell eligazítania mindnyájunkat. Erre hivatkozott Jézus is és ezt kérte számon ellenfelein is: *Amikor látjátok, hogy felbő támad nyugatról, mindjárt azt mondjátok, hogy eső jön, és úgy lesz. Amikor meg déli szél fúj, mondjátok, hogy bőség jön, és úgy lesz. Képmutatók, a föld és az ég jelenségeit fel tudjátok ismerni, ezt az időt pedig miért nem tudjátok megítélni? Miért nem ítéletek meg magatokatól, hogy mi a cadddik, mi a dikaion, azaa mi az istennektetsző, mi az Isten akarata?* (Lk 12, 54-57). Testvéreim, ami Jézusnak rendelkezésére állott, számunkra is hozzáférhető. Az ember annak következtében ember, hogy tudja, mit kíván tőle az Isten. Olyan halálbiztosan tudja, mint a katica-

bogár is tudja, amit neki tudnia kell. Azt, hogy repülnie kell. Mi sem azért tudjuk, mert megtanították nekünk az ötezer vallás valamelyikének a kinyilatkoztatásából. Annak következtében tudjuk, hogy van anyánk meg apánk. S nincs apa vagy anya, aki lelkére venné, hogy magzatának át ne adjon valamit. Ezt: Kislányom, kisfiam, tudod, hogy jókislánynak, jókisfiúnak kell lenned. Tudod, hogy nem teheted a másíknak azt, amit nem akarsz, hogy neked tegyék. A szülők is átvették ezt gyerek-korukban a szüleiktől, a mi nagyszüleinktől. S a szülők pedig átadták nekünk. S ennek az emberléttel együttadott ismeretnek a következtében tudunk mindannyian halálbiztosan ítéletet mondani a szívünkben arról, hogy mi tetszik az Istennek, hogy mi az ő akarata. Csak aki képmutató, csak az nem tudja megítélni, hogy Jézus igazat beszél-e. Aki pedig nem mutat képet, hanem azt mondja, amit a szíve mélyén érez és hall, az képes helyesen ítélni. Képes és tud is, ha befelé figyel. A Macedóniával kapcsolatban eszembe jutott valami. Ruiz volt a neve a piaristák egyetemes főnökének a neve akkor, amikor Lékai körbejárta Rómában bíboros társait, hogy elmagyarázza nekik, hogy mekkora nagy eretnek is volnék én. Nekem megírta Ruiz, hogy ne képzeljem, hogy a Vatikán egy bíborossal szemben nekem fog majd igazat adni. Weigand Józsi korombeli paptársam is elmondta nekem, hogy római levéltári kutatásai során nem talált példát rá, hogy a Vatikán igazat adott volna egy papjának, ha az szembekerült püspökével. Mindez azonban nem akadályozta meg Ruiz generálist, hogy Casarolinak, a Vatikán második emberének megírja, hogy miféle embernek is gondol ő engem. El akarom kerülni most a dicsekedést. Majd a hálás utókor levéltári kutatása kibogarássza levelét, s ez példája lehet annak, hogy mindenkinek módjában van, még ha generális is, azt mondani, amit gondol, amit a szíve mélyén talál.

Megy-e előbbre majdan fajzatom? – kérdezte másfél százada a Tragédiában Ádám, az ember. Mikor közel 65 esztendővel ezelőtt elkezdtem csinálni ‘45 februárjában azt, amiből később a Bokor lett, akkor még csak katolikus voltam. Ma, 63 esztendő után, még mindig az volnék, mert se ki nem léptem egyházunkból, se ki nem tették onnan a szűrömet. Nem, bár életem során bőven feszegettem a pofonos ládát, s most sem tudok máképpen tenni. Jézus szűrét bizony kitették a maga egyházából. Ő is védekezett ellene, ahogyan magam is igyekeztem. Mondta Jézus, hogy *nem jött ő felbontani a Törvényt és a prófétákat, hanem csak teljesse tenni*. Ezzel teljesítette: *Ne álljatok ellen a gonosznak*. Meg ezzel: *Szeressétek ellenségeiteket*. De hiába mondta. Saját vallásának főpapja úgy ítélte, hogy Jézus istenkáromló, és szólt Pilátusnak annak érdekében, hogy Jézust keresztre feszítse. Pilátus kicsit vonakodott. De Kaifás a sarkára állt: *Ha Jézust elbocsátod, nem vagy a császár barátja*. Ezután már tudta Pilátus, hogy mi a dolga, és keresztre feszítette Jézust. Mert szövetségben voltak egymással ezek az urak. Ez lenne az eleje egy egészen máig tartó szövetségtörténetnek, mely a Bokor történetével fejeződne be. Meg is írtam már mostani prédikációm második és harmadik változatában, de amit most meg nem hallotok. Nem, mert van egy mókás német adoma: *Worüber darf man nicht predigen?* S a válasz rá: *Über eine halbe Stunde!* Magyarul: fél órán túl nem szabad prédikálni. Irigylem Pázmány Pétert, mert ő beszélhetett két álló órán keresztül is. A nagyszombati katolikusok rászánták vasárnap délelőttjüket bíborosukra. Valamit mégis mesélek erről a szövetségről. A

varsói szerződés már elmúlt. Adja Isten, hogy az észak-atlanti szerződés is a sorsára jusson. De van egy szerződés, mely nem ilyen kérész-életű: érvénye, sajnos, évezredekig ível át. Ez a szerződés a trón és az oltár szövetsége. Nagy múltba tekint vissza. A messzi múltban s a Jézus korabeli Izraelben is működött. Király és főpap közös akarata gyilkolta meg azokat a jézuselőtti prófétákat, akiknek sírjait díszíti majd Jézus korában Izrael eleje meg népe – közösen. De Jézus nem díszíti, ő jajt kiált a prófétagyilkos unokákra. S ez lett a veszte. Király ugyan már csak olyan árnyék-király volt akkor a Római Birodalom kegyéből, Heródes. De a helytartó Pilátusnak valóságos volt a hatalma, s tette is szegény flótás, ami tisztétől tellett, s elbánt Izrael akkori soros prófétájával, Jézussal – Kaifás, a főpap, unszolására.

Csak folytatása volt ez a gyilkosság annak, amit az urak mindig is tesznek. Főpapok, írástudók, vének, meg királyok és helytartók. A papi és nem papi fejedelmek. Az a történelem hamisítás, ha az mondatik, hogy *megölhették hitvány zsoldosok*. Csak hitvány zsoldjukért tették ők, szegények, amit tettek. A papi és nem papi fejedelmek pedig a maguk uraságuk, gazdagságuk megtartásáért tették. Tették az eddigi emberi történelem valóságos urának, a Pénznek, a Mammonn-nak a szolgálatában. Nincsen időnk, hogy felvázoljam ezt a történelmet. De arra van, hogy elmondjam, hogy Jézus után is ugyanaz az a történelem ura, aki Jézusig volt. Ez az úr csinál égő szurok fáklyát Néro korában őseinkből. Ő birkóztatja vértanúinkat az oroszlánokkal a cirkuszokban. S a folytatás az, hogy mi magunk, a keresztényeknek nevezettek, égetjük hamuvá a másképpen gondolkodókat közel másfélezer esztendőn keresztül, amíg csak ki nem veri az istentelennek mondott felvilágosodás a főpapok kezéből a gyufát. Utána már csak kiközösítünk, mint száz éve Loisy abbét. Csak elhallgattatunk, mint napjainkban Jon Sobrinót. Mindenkit, aki érvényt akar szerezni a jézusi szónak, mely így hangzik: *Boldogok a szegények és Jaj a gazdagoknak* (Lk 6). E borzalmas jézuselőtti és jézusutáni történettel mögöttünk mit tehetünk? Reménykedhetünk. Abban, hogy jelenti magát Jézus nem csak Nagypéntek napján, hanem hangos húsvét napján is. Mert lehetséges, hogy van nemcsak Jézusnak, de az emberiségnek is van még egy harmadik napja. Reménykedhetünk egy Istennek és Jézusnak tetsző és még sohasem volt, de fel nem adhatjuk történelemben is, melyet megénekelt váradi kötetében egy húszesztendősi fiatal, egy magyar kálvinista: *Nem volna más vallás, Nem volna csak ennyi: Imádni az Istent, és egymást szeretni*. Reménykedhetünk az emberiség feledhetetlen emberi és isteni álmában. Azért reménykedhetünk, mert tudják az ateisták is, hogy szabadság, egyenlőség, testvériség nélkül a Föld golyót csak felrobbanthatjuk. S reménykedem a Bokorban, mely megtanulta, hogy a keresztény viselkedésről jézusi viselkedésre kell váltanunk, ha leeretnekeznek is bennünket, akkor is. Mert semmi de semmi közük nincs Jézushoz a gazdag és fegyverforgató keresztényeknek. Még ha napi áldozók és misézők, akkor sincs.

Lassan be kell fejeznem, de nem fejezhetem be anélkül, hogy ne dicsekedjem. Életem legnagyobb dicséretét 1952-ben kaptam a Fő utcán. Ott székelt az ávó. Odavittek engem is megbilincselve. Ott mondhattam el két hónapon keresztül napi tíz órás kihallgatás során a bűneimet, aminek alapján az államügyész majd kötél általi halált kér a Jónás-tanáctól fejemre. Azzal akarok dicsekedni, amit az engem

kihallgató őrnagy, Jámbor Árpád mondott nekem. De még előbb elmondom, hogy Jézus is dicsekedett, és különbül, mint én. Különbül, mert Ő maga állította ki magáról a legnagyobb elismerést. Ezt: *Én mindig azt teszem, ami Atyámnak kedves* (Jn 8,29). Amit az őrnagy mondott nekem, azt most én áthárítanám mindazokra, akik az elmúlt félszázadban velem együtt csinálták a Bokrot. Ezt mondta: *Bulányi mester, mit akar itt ezzel a Jézus-szereppel? Mi nem várhatjuk meg, amíg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat.*

Jámbor Árpád esztergályos volt. Szavajárása pedig: *hülye mint egy gimnazista.* Árpád nem volt hülye. Harcot vívott a '45 előtti urakkal szövetségben levő egyház ellen. Tönkre akarta tenni az egyházat, amely rendre kiszolgálja az urakat. Nem értette, hogy hogyan dolgozhatok én az egyházért. Tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Jézus a szegények oldalán állt. Mit akarok én az egyház oldalán Jézust képviselve? Tudta, hogy a lelkigyakorlataimon arról a Jézusról beszélek, aki azt tanítja, hogy minden embernek csak egy dénár jár. Tudta, hogy Jézus is az osztálynélküli társadalmat akarja, melyben nincsenek urak, hanem mindenki testvér. De Árpád nem várhatja meg a kapitalisták megtérését, rövid úton akarja megsemmisíteni őket az osztályharc, a Párt segítségével. Szegény, szegény Árpád! Nem tudhattad, hogy '89-re a kapitalisták semmisítenek meg titeket, ti pedig beálltok a kapitalisták cselédjeinek – jó pénzért. De a Bokor változatlanul tudja, hogy a kapitalistáknak kell lelkigyakorlatot tartania. Mert csak ha megtérünk Jézus egy dénárjára, csak akkor jöhet el az Isten Ország. Kedves harmadik és negyedik nemzedék, 1970 és 2000 után született fiataljaink, vegyétek át a váltóbotot tőlünk, az 1910 és '40 után támadt első és második nemzedéktől. A jelszó legyen az, amit Petőfi adott, amikor elolvasta a *Toldit*, s üzenete Aranyak: *Amit én nem egészen dicstelenül kezdék, folytasd te, barátom teljes dicsőséggel.* Amen.

SZERKESZTŐSÉGI TALÁLKOZÓ

Tisztelt Megjelentek, Barátaim, Szerkesztőségi társaim! 2008. januárjával indulna a *Koinónia* – csak szamizdat jellegű – folyóiratának XV. évfolyama. Első száma 1994 novemberében látott napvilágot. 9-es betűnagysággal hat A/4 oldal volt a terjedelme. Ez az első szám nyolc cikket tartalmaz. Egy szerkesztőbizottsági Beköszöntőt Csire Ferenc aláírással, Hampel Károly fordításában a külföldi sajtó (Publik-Forum, Kathpress, Glaube in der 2. Welt) hat – a Bokorról is szóló – és '94 júliusa és októbere között megjelent cikkét, s végül '94. október 30-án elküldött leveletem a Vatikán budapesti nunci-usához, Angelo Acerbihez. Idézek valamennyit a Beköszöntőből:

Úgy látszik, hogy az *Érted Vagyok* és a *Tájéék* után szükségünk van egy harmadik orgánusra is, a Koinóniára. A Tájééknak eddig is voltak mellékletei: Közös dolgaink, Reflexiók, melyek már nem fértek bele a meglévő keretbe. De túl ezeken az időszaki írásokon, Istennek hála, a Bokor kedve az írásra az év egyéb részeiben

sem apad el. Szükségképpen így van ez, amíg értjük az evangélium üzenetét: azt, hogy a szeretet mindig közösségteremtésre indít. S a közösségteremtés rendre irodalmi lecsapódásokat is eredményez. A közösség újszövetségi görög neve: *koinónia*. Innen a Bokor ezen új folyóiratának a címe. Amíg közösségben vagyunk egymással, gondolatainkat nemegyszer írásban is közölni akarjuk testvéreinkkel. Minden jel arra mutat, hogy két meglévő orgánunk nem képes születő és a Bokor egésze számára hasznosnak látszó írásainkat vagy rólunk szóló ilyen írások mindegyikét eljuttatni a Bokor olvasóközönségéhez, s különösen nem a sok esetben kívánatos azonnalisággal.

Bőven születnek a Bokorban olyan írások is, amelyek külső orgánumban jelennek meg, s ezekről a Tájéék nem kevés esetben tudósít is bennünket. Csakhogy alighanem nagyon ritkán történik meg, hogy e tudósítás alapján valamelyikünk útnak indul, és megpróbálja felhajtani az illetékes szerkesztőségben Budapesten, Miskolcon vagy Kiskunlacházán az újság vagy folyóirat ama régebbi számát, amelyben a keresett írás megjelent. A Koinónia szerkesztősége kiválogatta ezekből az írásokból azokat, amelyeket általános érdeklődésre számot tartónak gondolt. Ennek feltétele, hogy a szerzők nem csak írásuk címét, megjelenési helyét, hanem annak szövegét is közölnék lapunkkal – amint ezt többen meg is teszik. Ennyit idéztem a Beköszöntőből.

Bőven születnek a Bokorban olyan írások is, amelyek külső orgánumban jelennek meg, s ezekről a Tájéék nem kevés esetben tudósít is bennünket.

‘93. novembere és ‘99. júniusa között meg is jelent folyóiratunknak közel 50 száma és 436 oldalnyi terjedelemben. Magam gyűjtöttem az anyagot és Csire Feri végezte a nyomdai előállítását. Betegségem következtében ‘99. ősze és 2000. október között a befutó anyag csak a Tájéék egy rovataként (*Koinónia* címmel) jelent meg, és összesen 54 oldal

terjedelemben. 2000 novemberében jelent meg folyóiratunk újra önállóan, s azóta folyamatosan: összesen 72 számban és 858 oldalon. Ezen újraindulást követően Csire Feri elment Dévára Böjte Csabához, s a nyomdai előkészítés feladata is rám maradt. Ezt a feladatot vette át az elmúlt év folyamán tőlem Faragó Feri, és szerkesztő bizottságunkba is bekerült. Két fős volt az. Korábban Kovács Teri és én, ezután meg Feri átvette Teri szerepét.

Most a Csiky Lajcsival, majd Inczedy Péterrel és az ünnep után várható Bisztrai Gyurival megduzzadt szerkesztői bizottságtól kérdezem: Indokoltnak látjuk-e, hogy útnak indítsuk a januári számmal a XV. évfolyamot, vagy hagyjuk folyóiratunkat elhalni. (Már korábban is kérdeztem Szabó Lőrinc Lóci fiának módjára: Megdögölesszük?) Megszületésére az adta az indokot, hogy az Érted Vagyok szerkesztősége érdektelen volt azzal az anyaggal szemben, melyet a Koinónia első száma tartalmaz, a Tájéék méreteit pedig szétnyomta volna. A kérdés az, hogy életben maradását mi indokolja. Jelen pillanatban 150 példányban nyomtatjuk ki, s az olvasók

többsége a Tájékkal együtt kapja kézhez. Vannak – mennyi a számuk, nem tudom – olyanok is, akik csak elektronikus úton kapják, s kinyomtathatják maguknak.

Megvallo, ha ma kellene indítani, nem indítanám. Eddigi létét számomra az indokolta, hogy javarészt Bokor-beli szerzőkkel tudtuk a lapot megtölteni. Ezek száma sajnálatosan mintha megfogyatkozott volna. A velünk foglalkozó sajtócikkéké ugyancsak. Hatalmas a bennünket körülvevő világban a profán és keresztény sajtó áradása; lassan-lassan több lesz az író, az írás, mint az olvasó. A sajtó termékei elkészülnek, de van-e olvasójuk? Nem öncélú-e, tehát céltalan, folyóiratunk további megjelenése? Ha még sem egyértelmű számomra elhalásunk ötlete, azt csak az indokolja, hogy a Tájéék csak a híradást látja feladatának, az Érted vagyok meg nagyjából felerészben külföldi folyóiratok cikkeinek fordítását hozza, mely írások szemléletét nem mindig érzem azonosnak a Bokor jézusi hangsúlytevésével. Szóval nem tudom, hogy mit kell tennünk. Ezért kérdezek. Ezzel a szöveggel indult a találkozó, melynek az volt a dolga, hogy összeállítsa a januári számot. Társaim azt mondták, hogy nem temetni jöttek, hanem folytatni a munkát. Rátettem a fenti szövegre még egy lapáttal: közöltem a 2007. év statisztikáját. Kik is írták ebben az évben lapunkat? Öt cikket külföldi szerzők (melyeket lefordítottam), tizenhárom hazai, de nem a Bokorhoz tartozók, s ötvenhárom Bokor-beliek. Ez nagyon megnyugtató volna, csak van egy szépséghibája: az ötvenháromból huszonötöt, az idei termés egyharmadát – egy 90. évét megkezdő fiatal írta. Ez sem hatotta meg a bizottságot: *Kivárjuk azt a tíz vagy húsz esztendő, amíg ez a fiatal még szállít nekünk használható írásokat. Utána pedig majd meglátjuk, hogy merre van tovább* – mondták.

Dolgozni kezdtünk hát, s a felkínált jó negyven lapnyi anyagból kiválogattuk azt a 12 lapot, mely a januári számot adja majd. Közben pedig beszélgettünk arról, hogy leszünk-e majd tíz-húsz esztendő után is. S előkerültek a *lerágott csont* régi témák. Mondom őket.

Jézus az etalonunk, s ő annak folytán írta be nevét a történelembe, hogy ott hagyta názáreti műhelyét, s elhitte maga is, elhitette a Tizenkettővel is, hogy velük valami vadonatúj kezdődik az emberiség életében. Kezdődött? Életéből, amit tudunk, csaknem minden legenda és bizonytalan. Csak egy a történettudományosan megbízható: három éven belül a Golgotára került. Kaifás, a főpap, leállította a vadonatúj kezdeményezést: jobb a régi, a bevált! Harmadfél századon keresztül a tanítványok még kísérleteztek a folytatással: Kivégezte őket is az urak világa, meg elküldte őket szórakoztató iparába: birkózzanak a cirkuszokban az oroszlánokkal. Aztán jött Konstantin kora, és folytatódott a régi és jól bevált. Átvették a *tanítványok* (kiéi?) Kaifás szakmáját, és meggyújtották a máglyát azok alatt, akik másképpen gondolkodtak, mint amit a mindenkor urak gondolnak és akarnak. Helyre állt a régi szövetség: a tróné s az oltaré. De hát megmaradt a négy evangélium, és szövegét a múlt század közepe táján Debrecenben újra olvassák valakik, s elhitetik magukkal, hogy megvalósítható ez a szöveg. Meg kell tehát csinálni az Isten Országát!!! Ezek a valakik fiatalok és huszon- vagy tizenévesek voltak, egykorúak a jézusi Tizenkettővel. Csináltak is valamit: földalatti kisközösséget Debrecenben és mindenütt kicsi hazánkban. Nem tovább, mint Jézus a maga Tizenkettőjével, mert az ávó elviszi őket,

és halált kér fejükre az államügyész. Négy-öt magyar összehajolt, s a mindenkori urak magyar és szocialista változata gondoskodott róla, hogy ne hajoljanak össze.

Nem elég jól. Húsz év sem telik bele, s újra összehajolnak. De most már megfontoltan, mert már harmincas éveikben járnak. Megfontoltság ide, megfontoltság oda, megint csak kitalálnak valamit. Már nemcsak összehajolnak, hanem visszaadják katonakönyvüket is, mert minek a zsebükbe az, ha egyszer Jézus azt tanította, hogy szeressük ellenségeinket is – hiszen barátaikat tudják a pogányok is szeretni. Az összehajolók pedig Isten Országát akarnak csinálni vagy mi a fenét... nem? Ez aztán már igazán sok nemcsak az urak magyar szocialista változatának, hanem a jézusi örökség híven őrzésére hivatalból vállalkozó egyházi urak számára is. *Magukat a saját püspökeik is elítélik...* – mondja nekik az őket három évre Baracskára küldő szocialista bírónő. Ez adja a Bokor második virágkorát. Gombamód szaporodnak az összehajló kisközösségek, s világbotrány is támad a katonakönyv visszaadásából. Az egyház is elítéli az ateista elvtársakkal karöltve a jézusi hitvallókat? Igen, elítéli őket, nem tehet mást! Mért? *Megbontjuk vele a varsói és az észak-atlanti szerződés egyensúlyát* – válaszolja kérdésünkre az illetékes, a bíboros. Maga sem hihette el, amit mondott. De hát az uraknak is kell valamit csinálniuk, ha kérdezik őket. Ha mást nem tudnak, mellébeszélnek.

Hazamegy a vörös hadsereg, s már bátran összehajolhatunk. De minek? Gombamód elkezdenek szaporodni a teológiai főiskolák, a félvilág teológiát tanul díszes épületeikben, s ott nincs szó arról, hogy boldogok a szegények. A teológia tisztas boldogulást kínál fel azoknak, akik megtanulják a főiskolán, hogy Jézus mindent rendbe tett érdemszerző halálával. A mi dolgunk csupán annyi, hogy mondjuk a zsolozsmát, s járuljunk az örökéletet biztosító szentségekhez. Mit beszéltek a teológián? Azt, hogy minden rendben van? Akkor, amikor kifosztják az országot a tőkés társaságok, növekedik a munkanélküliek a maga hajlék nélkülivé válók száma! Mi van akkor rendben? A félország Kossuth térre akar menni, és szétveri őket a szabadon megválasztott kormányunk rendőrserege, s mi meg kisközösségeinkben összehajolunk Jézus szavait elemezni? A tízen- és huszonévesek már nem is igen akarnak összehajolni, mert kellene valamit tenni is! Teszünk is. Karácsonykor három napon keresztül megetetünk néhány száz szegényt, meg nyáron csinálunk négy napos Bokor-nagytabort félezer embernek. Ennyi telik tőlünk.

Kevés arra, hogy életben maradjunk. Közösségeink fogynak: öregednek, meg eltemetjük tagjainkat. Kellene valami, amit fel lehetne kínálni a város, az ország minden rászorulójának: azt, hogy éhezzen és szomjazzék az istennektetszést, és megszüntessük éhüket és szomjukat, és kielégítsük őket. De mit? Vissza az etalonhoz, Jézushoz! Ő mit csinált? Élet és vagyonközösséget. Amikor három év után megkérdezi a Tizenkettőt, hogy volt-e valamiben hiányuk, ezt válaszolják: *Semmiben!*

S amikor idáig értem szerkesztőségi összejövetelelünkön, akkor kitört egy csendes vihar: *Jézus megtehetette, mert nem volt családja, féltucat gyermeke.* Hát akkor már nem etalon? – kérdeztem. S folytattam: Jézusnak nem az volt a mondanivalója, hogy ő a Szentháromság második személye. Nem az, hogy nőtlen vagyok, s legyetek ti is. Nem az, hogy csináljatok új vallást. Valami egészen más. Az, hogy ne legyen rá-

szoruló, hogy mindenkit oda tudjunk ültetni az élet és az örökélet asztalához. Ehhez kell a kisközösség és kell a katonakönyv visszaadása. És kell valami a Bokor harmadik és negyedik nemzedékétől is. És akárhogyan tekergetjük is gondolatainkat, ez nem lehet kevesebb annál, amit Jézus is megtett abban az áldott három esztendőben.

Úgy megy ki az első két nemzedék a temetőbe, hogy mondhatjuk Istenünknek: megtettük, ami tellett tőlünk..., és bizony még bőségesebb az, ami nem tellett tőlünk. Csak magunkról tudtunk tán gondoskodni? Magunkról sem. Éva néninek vissza kellett mennie öregségére a Krisztina körútra. Terinek vissza kellett mennie Debrecenbe, hogy családja gondoskodjék róla. Magamnak is a Piarista közbe. Szégyenszemre! Nem tudtunk összehozni a magunk emberségéből egy otthont, ahol legalább elbúcsúzhatunk idelenti életünktől és Bokor-testvéreink körében. Szégyenkezve bazsalunk a *Bruderhof*-okra, akiktől ez bizony tellett és folyamatosan telik. Pedig ők eretnekek, nem katolikusok, de ennek ellenére leköröztek bennünket indulásuk első pillanatában, nyolcvan évvel ezelőtt. Mondhatjuk, mi hatvan évvel ezelőtt kezdtük, s akkor politikailag lehetetlen volt az életközösség: az abban élő szerzeteseket is kizavarták belőle. Igaz, de 18 éve levitézlettek már az elvtársak, és bizony senki sem akadályozott meg bennünket abban, hogy közösbe tegyük azt, amink van. S elférhettünk volna a közösben is. És bőven. Minden szempontból gazdagabbak, tehetősebbek azok, akik nem mondanak semmit a magukénak, mert mindenük közös.

Összefoglaltam a fentiekben jó három órás szerkesztőségi találkozásunkat, s most várom, hogy résztvevő szerkesztőt társaim is elmondják, amit én nem tudtam elmondani. Ezzel készítem már februári számunk anyagát. Ha elmondjátok a magatokét, akkor négyünk szövegét felkínálhatjuk az olvasóknak is megvitatásul. Ez lehet a KERÉKASZTAL februárban.

KARÁCSONY 2007-BEN

Plébános és püspök, érseki palotában, beszélgetnek. A plébános kezdi.

– Mese az egész. Nem hazudhatok többé. Se Karácsonykor, se Húsvétkor!

– De kedves Atya, ám mondja el ezt a plébánián, csak ne a templomban.

– Ott sem tudok mást mondani.

– Akkor kénytelen vagyok kiközösíteni.

S ennek már több mint tíz éve, s az egykori plébános kiközösítetten is írja könyveit, s ezekben igazolni próbálja, hogy mese a megtestesülés is, mese a feltámadás is. Magam csak ezt tudom mondani a plébánosnak:

– Lehet, hogy igazad van, de nem tudod bizonyítani, hogy mese a megtestesülés és mese a feltámadás. És én sem tudom bizonyítani Neked, hogy volt megtestesülés és volt feltámadás, s van mit ünnepelnünk Karácsonykor is, Húsvétkor is.

Bizonyítani nem tudom. Én sem és Te sem. Mind a ketten csak hihetjük a magunk álláspontját. Igaznak is hihetjük, de bizonyítani nem tudjuk.

Magam csak annyit tudok, hogy kétezer esztendő óta, és vagy hatvan egymásra következő nemzedékben – hatvan nemzedék tölt ki kétezer esztendőt – apa és anya adja át hitét gyermekének, hogy volt megtestesülés és volt feltámadás. Csak annyit tudok, hogy ezért a hitért sokan, nagyon sokan készek voltak vértanú-halált is halni. És még azt tudom neki mondani, hogy apám és anyám nekem is továbbadták hitüket, s ezért a hitemért kért fejemre halált 55 éve az államügyész. És hogy boldogan – boldogan, azaz az istennektetszés és az Istent majd meglátás reményével – mentem volna az akasztófa elé ezért..., a megtestesülés és feltámadás hitéért. De bizonyítékom nincs. Úgy nincsen, ahogy Neked sincs semmiféle bizonyítékod arra, hogy mese az, amire most itt – Karácsonyt ünnepezve – néhányan emlékezünk.

Es most, 2007 karácsonján, 55 év után, most is meghalnál e hitedért? – kérdezheti tőlem a plébános. Amit válaszolnék neki, azt próbálom most elmondani, az idei karácsonyon, Tinektek. Elkezdem és mondom. 55 esztendő nagy idő. Ma már azt sem tudom bizonyítani, hogy van Odafent valaki, aki vár ránk. Ma már semmit sem tudok bizonyítani, amit nem látok a szememmel, s mondom János evangélistával együtt: *az Istent nem látta senki*. S a megtestesülést láttam? Ott voltam, amikor a Lélek megárnnyékozta a názáreti szüzet? Ott voltam, amikor a Szűz világra hozta méhének áldott gyümölcsét? Nem voltam ott. Csak egy mozifilmet láttam, melyen elvágódik a szűz és földre esik, mint a bot, amikor megárnnyékozta őt a Szentlélek. Csak képeket láttam az istállóul használt barlangról s a bölcsőről, melyben ringatgatja szent Fiát a szűz. A megtestesülést, magát, hogyan is láthattam volna!? Kétezer esztendeje történt.

Miért hiszek akkor? Csak azért, mert mondjuk az első magyar király idején, ezer esztendővel ezelőtt, kabar őszám, talán a harmincadik nagyapám, átadta a maga hitét a huszonkilencedik nagyapámnak, amikor ez a nagyapám még gyerek volt. Azt a hitet, hogy a Szűz foganta Jézust a Szentlélektől, hordozta magzatát, amikor látogatta Erzsébetet, és világra hozott egy felsíró csecsemőt Betlehemben, az istállóban! Csak ezért hiszek? Nemcsak ezért. Azért is, mert az elmúlt hónapokban írni kezdtem egy drámát. Ezt a címet adtam neki: *A tragédia*. Eléje meg írtam néhány sort. Ezt: Mi a tragikum? Ha tudod, hogy miért kell élned, s azt is tudod, hogy amit akarsz, életedben meg nem valósulhat, és mégis képtelen vagy másért élni, mint éppen azért, amit életedben meg nem valósíthatsz – ez a tragikum. Ez Jézus tragikuma is. Róla kell írnom, Őt ismerem. Jobban, mint akárkit – magamat kivéve.

Hát ezért hiszek. Azért, mert mindenképpen élt ez a Jézus, és meghalt – mint bárki proletár. *Övé, ha van, lantom bája, övé rajta minden jegy* – énekelte a magyar nyelvről Arany. S én is mondom a magam lantjáról, hogy az mindenestől Jézusé. S hogy én se magyarul, se más nyelven nem tudok másról énekelni, mint róla, aki megszületett Betlehemben.

Gellért Oszkár is énekelt róla, még '46-ban. Nyugatos volt Gellért, és Ady kortársa, és túlélte őt vagy harminc évvel. Buddhával vetette össze Jézust, és versének ezt címet adta: *Istenek versengése*. Buddha kezdi a versengést, és Jézus válaszol rá.

- Királyi sarjként jöttem a világra. Csodás liget várt s benne palotám.
- = Minden proletár király a szívében, És istállóban szült meg az anyám.
- Nyolcvan esztendőtléltem meg e földön, Akkor jött értem a boldog halál.
- = Nem éltem én csak harminchárom évet, S úgy haltam meg, mint bárki proletár.
- Hetet léptem, hogy a világra jöttem, Így hirdettem ki: Buddha született.
- = Futott, menekült anyám velem akkor, Mert meggyilkoltak minden kisdedet.
- Anyám szíve a nagy gyönyörűségtől, Mert Istent szült, hetednap megszakadt.
- = Az én anyám túlélte a halálom: Megvárta föltámadásomat.
- Találkoznak a Nirvánában egyszer Mária, Maya és minden anyák.
- = S ti, kisdetek mind, új világot szülnék Anyáitok, bár bitófákon át.

Eddig a vers és versengés. Új világot születőről beszél a vers. Egyetlen mondatban is elmondhatom, hogy miért hiszek a megtestesülésben, azaz a Karácsonyban. Bizonyítani, hogy igenis volt Karácsony, ezt nem tudom, de Jézus életének a vége történelmileg bizonyított. A vége. Az, hogy Tiberiusz császár idejében Poncius Pilátus a zsidó főpap, Kaifás, kívánságára keresztre feszítette Jézust – ez történelmileg egyértelműen bizonyított. S számomra a felfeszítést megelőző, a jézusi életet nem magyarázza más, csak az, hogy Jézus az Isten fia. Az, hogy a megtestesült Isten maga jött közénk a betlehemi istállóban.

Bizonyítani a Karácsonyt tehát nem tudom, de nincs rá más magyarázatom. Hogyan is volt? Micsoda? Hát, amikor az örökkévalóság belépett az időbe! Nincs, aki elmondja. Tényleg nincs? Nincs, mert bizonyosat csak annyit tudunk, hogy időszámításunk 30. éve körül – majd kétezer éve – keresztre feszítettek egy fiatal férfit, akinek nem tetszett az emberek világa úgy, ahogy az emberek ezt a világot korábban kifomálták. Azt mondta, hogy elég belőle, ő másmilyent akar. Milyet? Jót. Amiben élni jó. Olyat, amelyben szeretjük egymást mindannyian. Tudta, hogy lehet ilyent csinálni? Tudta. Nem csupán hitte? Nem, tudta is. Különös érvem van erre. Az evangéliumokban 132 ízben találjuk a *hiszek* ígét, s ennek az ígének egyszer sem alanya Jézus. Jézus nem hitt. Mert Jézus nem csupán hitte, hogy lehetséges az Isten Országá. Jézus ígéje *a látok, a tudok, az ismerek*. Jézusnak ez a kemény tudása kemény ellenállásba is ütközött. Ellene volt Izraelben az urak világa: a főpapok, az írástudók s a vének hatalma. A hatalmasok. Hatalmasabbak, mint ma a világméretű tőkéstársaságok urai? Nem, csak olyanok, mint ezek. Ezek a maiak is csak azt pusztítják el, akit akarnak. S Jézus nem bizonytalanodott. Mondta magáét. S ha az urak kimutatták foguk fehérét, nem hátrált meg. Tudott olyan mondatokat mondani, hogy képes gyűlölni is a maga

*Bizonyítani a Karácsonyt tehát
nem tudom, de nincs rá más
magyarázatom. Hogyan is volt?
Micsoda? Hát, amikor az
örökkévalóság belépett az időbe!
Nincs, aki elmondja.
Tényleg nincs?*

életét: *Ha a búzaszem nem hull a földbe, és nem hal el, egymaga marad... Aki szereti életét, az elveszíti azt, de aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre. Aki nekem szolgál, az engem kövessen, Ahol én vagyok, ott lesz a szolgálám is... Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya. Most megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám, szabadíts meg ettől az órától? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem.*

Saját pusztulása órájáért jött? Igen. S ez a feltétlen elszántsága rendítette meg Gellért Oszkárt is egy vers erejéig. Ez a feltétlen elszántság tart lebűvölve engem is már több mint hatvan esztendeje. Jézusnak nem voltak kétségei, hogy útja hova vezet. Ismerte a hatalom természetét, s tudta, hogy ezzel a hatalommal meg nem birkózik más, csak aki egy másik hatalmat állít vele szemben. Ő megtette, s mondta: *Hatalmam van az életemet odaadni, senki sem veszi el tőlem, magam adom oda.* Nyitott szemmel nézett sorsa elébe. Mind a két idézetet János evangéliumában találjuk. Ha ezeket nem mondta volna Jézus, csak János találta ki Róla, akkor János konzseniális volt Jézussal. Akkor János megértette öregségére Mesterét. Megértette azt, ami mozgatta Jézust hatvan esztendővel korábban, amikor János sihederként követte őt Kafarnaumtól egészen a keresztfáig. Számomra ez a Jézus – Istent mutatja. Azt az Istent, akit én *Mindentadónak* tudok csak nevezni. Mindent adónak, amihez képest vérszegény a *mindenható* megjelölés. Mert *nagyobb szeretete nincsen senkinek, mint aki életét adja barátaiért...* másokért, mindenkiért. Ezek a megfogalmazások számomra bizonyító erejűek. Azt bizonyítják, hogy volt feltámadás, és azt is, hogy a fiatal anya, Mária karján isteni a lény, és isteni kisdéd fekszik ölén. Lehet olyan, aki számára nem bizonyíték. Számomra az, és életet meghatározó. Jézus szavai magabiztosak. Testvérem, a kiközösített plébános, minderre azt mondja, hogy mindez csak az első századok dogmafejlődése. Én is mondom. A tanítványoknak, a Tizenkettőnek és a későbbieknek csak lassan esett le a húszfilléres. Jánosnak élete végéig kellett birkóznia Jézus alakjával, amíg ezekre a szavakra visszaemlékezett..., vagy pedig – amíg ezeket a szavakat megszülte a lelke. A későbbi tanítványok is birkóztak a hallottakkal, s a századok és évezredek során – zsinatokon és hétköznapijaikon – teljesen bizonyosak lettek abban, hogy maga az Isten járt közöttük Jézus személyében.

Isten járt itt, de emberi alakban. A csecsemő sírt, amikor szopni akart. A gyermek játszani akart, amikor már tudott játszani. A fiú nézte Józsefet, az ácsot, és szerszámot vett kezébe ő is. A serdülő el kezdett gondolkodni. Hogy mikor esett le nála a húszfilléres, hogy ő talán nem is egészen olyan, mint a többiek – nem tudjuk. Talán amikor becsukta műhelyét Názáretben? Talán akkor, amikor megkeresztelésekor hallotta Atyjának hangját: *Te vagy az én szerelmes fiam, akiben kedvem telik?* Talán akkor. Vagy inkább akkor, amikor negyven napot böjtölt a pusztában, megkísértette őt a Sátán, és megértette, hogy tanítványokat kell gyűjtenie, hogy elkezdhesse velük azt az új világot, amely már majd tetszik az Atyának, mert abban már szeretni fogjuk egymást? Vagy csak még később esett le nála a húszfilléres? Akkor, amikor már azt is megértette, hogy az emberek kezébe kell kerülnie?

Akárhogyan is volt, de a tanítványok dogmafejlődését mindenképpen megelőzte Jézus tudatfejlődése, melynek során rájött arra, hogy ő nem akárki. A csecsemő Jézus két szopás között nem gondolhatott arra, hogy ő az időtlen Isten időtlen fia, de mivel emberi alakot öltött, ezért most csak szopni tud. De amikor mondta tanítványaink: *Én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig*, akkor már bizonyára tudta, hogy kicsoda is ő. Ő az *Emberfia*, és akkor már nem jelenthette számára ez a szó azt, hogy ő is csak akárki közülünk, mint bármelyik embertársa.

És Te, Testvérem, aki élsz most – kiközösítetten vagy félig kiközösítetten vagy anélkül, és Golgotádon innen vagy annak kellős közepében – itt, a Dunatájon vagy a Hargita tövében, és közel kétezer esztendővel utána a jézusi tudatfejlődésnek s az egyházi dogmafejlődésnek... Te, Testvérem, ugyan mondd meg már magadnak vagy testvéreidnek, hogy Te kicsoda is vagy! Mert elhangzott kétezer esztendeje a szó, hogy *szeressétek ellenségeiteket, hogy gyermekei, lányai és fiai legyetek Atyátoknak, aki felhozza napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak*. S ez a szó máig is hangzik mindannyiunk felé.

Jó, mi bizonyára nem vagyunk a Szentháromság valamelyik személye. De istengyermekségünk okán és jogán oda tartunk, mert odavalók lennénk. Ady is megírta, amire most rákérdezek: *Istenülő vágyaimba ki látott? Óh vak szívű és hideg szemű barátok*. Nemcsak Jézusnak volt tudatfejlődése, nemcsak az egyháznak van dogmafejlődése. Hanem nekünk is van, a mi hitünknek is van. Az enyémnek is. S csak azért lettem, hogy halálomig vagy előtte még eljussak a csúcsra. Nem az urakéra, akik Jézust mindenkor és üzembiztosan keresztre feszítik. Nem az urak hitének tudati fejlődéscsúcsára, amely soha nem jut el a jézusi fejlődési vágányra, mert azt meghatározza, hogy mindenkit szeress, és mindenki érje be az egy dénárral. Jézus csak a szegényeket mondja boldogoknak, s a gazdagoknak jajt kiált. S akiket boldogoknak mond, csak azok látják meg az Istent. Jon Sobrinot is elhallgattatták. Jézust és minden tanítványát mindenkor elhallgattatják az urak, mert vak a szívük és hideg a szemük. Eljutottál-e, eljutottam-e a látó szemű és meleg szívű Jézus fejlődési vágányába? Azért nagyon fontos, hogy igennel tudjunk válaszolni, mert Istenhez akarunk eljutni, akinek nincsen többje, mint akármelyikünknek. Istenhez, akinél ott van a Fiú, aki megtestesült, hogy elmondja nekünk, hogy csak az ő vágányán jutunk el a mindenkit átölelés mindenkit befogadni akaró asztalához. Amen.

VÁLASZ

Bokortörténet – '45 februárjában megtudtam, hogy földalatti közösségeket kell csinálni, és elkezdtek. Ennek eredménye lett a *Szeretet az Isten* c. két gépelt füzet, s a csoportjaimban levők ennek segítségével már tudták, hogy mit kell mondaniuk az általuk egybehívottak közösségeikben. '52-ben letartóztatták közösségeink országos vezetőit: papokat és apácákat, összesen 12 embert. '56 tavaszán már 60 főt tartóztattak le, ezek között már voltak civilek is; sőt, egy civil volt a fővádlott: Fekete Gabi. Amikor '56 októberében kiszabadulok, egyetlen közösség sem hív meg magához, mert nincsenek. Kovács Teri megmagyarázza, hogy mért nincsenek: akikkel barátkozni kezdtem, azokat leoperálta rólam az ávó.

A forradalom leverése után visszavisznek a börtönbe, ahol leteszem a fogadalmat magamnak: ha egyszer majd kiszabadulok, nem csinálok többé kisközösségeket. Miért csináljak? Hogy beszerezsek egy másik életfogytot? '61-re már kint vagyok. Szállító munkás vagyok és vasárnapjaimat Pécelen töltöm Bandi bácsi templomában. Csak egyedekkel és házaspárokkal foglalkozom. '64-ben a Vatikán részleges megállapodást köt az elvtársakkal, s ez sokkol: Jézus valóban azt tanította, amit 15 éve megírtam a *Szeretet az Isten* füzeiteiben? A sokk eredményeként '68 augusztusában kész a *KIO* hat vastag gépelt kötete: azzal az eredménnyel, hogy valóban azt tanította.

*Be kell tudnom valakiket
bolondítani azzal a szöveggel,
amellyel Jézus bebolondította
Tizenkettőt. Ez az Isten
Országá. A bebolondított
majd tudja, hogy miként
bolondítson ő is.*

E tartalom erejében megszegem fogadalmamat, s '68 őszén indul az első kisközösség 16 évi halál után, s '72-ben már van B-lelkigyakorlat is a csoportot vezetők számára. Mivel ekkor már fordításból élek, bér munkával lefordítok az IBUSZ-nak egy amerikai füzetet a marketingről. Az itt tanultakat alkalmazom arra, mit csinálunk '45 óta, s megírom a Lelkipásztori marketinget. '73-ban már tizen-

három 3-4 napos lelkigyakorlatot tartok. '74-ben már nem bírom a munkát egyedül, s létrejön a Képviselő (KV) hat, majd hét taggal: két pap, két öreg, három fiatal. Én vagyok a legöregebb benne 55 évemmel, Náci a legfiatalabb 25 évével, átlagéletkor: 36 év. Hamarosan így sem bírjuk a munkát. Mit? Hát a lelkigyakorlatok szervezését. (Nincs még nagytábor, bokorfoci, csak ávó, amelyik figyel minket.) Létrejönnek tehát '80-ban az ágak: a 89 csoportvezető alkotja a hat ágat: egyenként legalább 11 csoportvezetővel. Az ilyen ágak sokasodnak '89-ig 13 ággá. A '70-es és a '80-as években megírom Szent Pál teológiájának hét kötetét, hogy legyen mit tanulniuk a csoportokban azoknak, akik végeztek már a KIO-val, s '71-ben indul Karácsonyi Ajándék.

Reflexióm: '52-től '68-ig nem voltak csoportok. '89 és 2007 között nem tűntek el a csoportok, csak megfogyatkoztak. Ha jól értem azt, ami jelenleg van, akkor keresitek a szakirodalomból a megoldást helyzetünkre. '72-ben örömmel találtam meg a szakirodalomban (marketing) azt, amit az életünkben csináltunk: lelki élet vezetővel, csoportok életre hívása, lelkigyakorlatok tartása. Mindennek motorja: teológiai irodalmunk volt (Karácsonyi Ajándék). Ahogyan Jézus esetében is a motor az volt, amit tanított meg e tanítás nyomában csinált: az élete. Tanulós és imádkozós (nagy-pénteki virrasztások hajnalig) nép voltunk. Nem tudom elgondolni, hogy van pszichológiai..., stb. szakirodalom, amely fogyásunkat növekedéssé fordítja, de hát nem csoda, ha nem tudom, hiszen hamarosan megkezdem 90. évemet, ha az Isten is úgy akarja.

Megmutattam ezt a szöveget egyikünknek, s ezt mondta: Miért írtad ezt le, hiszen Robi mindezeket tudja!

Ezt válaszoltam: Azt hittem, hogy érthető a szövegem. De ha nem, akkor beszéljek nyíltan. Át akarjuk menteni maradék magunkat. Mondjátok meg, hány embert tudtatok behozni '89 óta a Bokorba, s ezekből e húsz év alatt hány embernek lett csoportja? A válasz a zéró határértéke körül van. Ma az egyes ágakat helyettesítő rétegekben hány csoportvezető van? Tizenegy és húsz között? Vagy csak egy-kettő? A Bokor-valóságra akartam felhívni a figyelmet, de úgy, hogy senkit meg ne bántsak vele. Maradék vagyunk. Hogy szent-e, melyből majd új indák sarjadnak, vagy pedig eltemetjük egymást – senki meg nem mondhatja. Magam is csak remélek az utóbbiban, s mondom a vak koldussal: Majd meglátjuk.

Értékelem ezt a te átmentési törekvéseket is. De olyan tanulmányra vágyódom, amely megmondja, hogy miért nem kell az árunk a kutyának sem. S még inkább vágyódom az olyan tanulmányra, amely elmondja, hogy mit kell tennünk, hogy valakik ma is igényeljék azt, amit '89 előtt annyian igényeltek. Az adott történeti áttekintés azt mondja el, hogy akkor kezdtünk képviselőket szervezni, amikor egyénileg már nem bírtam a sok tennivalóval. És nem szervezetet építettünk ki, hogy annak a révén tanuljuk meg, hogy mit is kell csinálnunk. Be kell tudnom valakit bolondítani azzal a szöveggel, amellyel Jézus bebolondította Tizenkettőt. Ez az Isten Ország. A bebolondított majd tudja, hogy miként bolondítsa ő is. Ha nem tudja, akkor beteget ápol, ebédet visz, takarít. Ezt úgy mondtuk, hogy karitatív munkát végez. De ha senki sem tud senkit sem bebolondítani, akkor csak állami vagy egyházi szervezést tudunk csinálni, s ezeknek a feladata megint csak a keresztre feszítés vagy a máglyát gyújtás lesz. Lehet, hogy saját gyermekeidet sem tudod bebolondítani. Lehet, hogy jelen pillanatban senki nem tud senkit. Évszázadok múltak el, s csak annyit értettünk evangélium címen, hogy ki kell irtanunk a katolikusokat vagy a protestánsokat, vagy az indiákat. Ha így van, akkor őrizni kell a szent Vesta-tűzet, s megint lesz történelmi helyzet, mely lehetővé teszi a belebolondulást és a bebolondítást. Jézus a maximumot csinálta egy olyan társadalomban, amelynek filozófiája és Arisztotelészé is volt. Mégsem volt szüksége pszichológiai és szociológiai ismeretekre. A Tizenkettőnek sem volt ezekre szüksége, mégis tudtak vértanúvá lenni. Mert Jézus bebolondította őket, és ők is valakit.

KERESZTELENDŐK MISÉJE

Kedves katekumenek és kedves mindazok, akik eljöttetek e vallási cselekményre, melyet én most kiszolgáltatok katekumenjeinknek, azaz Ti, kedves testvéreim Jézusban – mindnyájan!

Egy 19 éves ifjú versével kezdem: *A világ az Isten kertje; Gyom s virág vagytok ti benne, Emberek! Én e kertnek egy kis magja, De az Úr ha pártom fogja, Benne gyom tán nem leszek. Tiszta e kebelnek mélye; Egi kéz lövelt beléje Lángokat...* Ennyi elég a versből. Tiszta az én lelkem is. Na, nem mindentől. De bűneimet a mise elején szőröstül-bőröstül Veletek együtt meggyóntam, és Isten megbocsátását is kértem. A magam számára és mindnyájunknak. De van egy olyas valami is, amitől tiszta a lelkem, amit nem kellett meggyóntnom. Mindjárt elárulom Nektek, hogy mitől is tiszta a lelkem.

Ezelőtt harminc éve meglátogattam pár napra Csíkszentdomonkoson négy Bokor-pappal együtt az ottani plébánost, Bálint Lajost. Azért mentünk oda, hogy megtanítsuk őt Jézus szavait elemezni – Bokor-módra. Látogatásunkat s annak célját nem közöltük sem az erdélyi egyházi, sem az állami hatóságokkal. Nem is lett az köztudott. Így hát nem volt akadálya, hogy Lajoska gyulaféhevári érsekké is lehessen látogatásunkat követően. De azért látogatásunk nem volt minden hatás nélkül. Ezt abból gondolom, hogy hamarosan lemondatták, és fiatalon nyugdíjba küldték. Ilyen hatása volt az elemzésre tanításnak? Nem lehetetlen.

Ülünk tehát a szentdomonkosi plébánián és elemzünk, amikor is bejön Lajos házvezetőnője, s közli vele: Plébános úr, itt van egy menyecske, tessék már kijönni megöntení a bubát! Hát ez székelylül van mondvá, de azért alighanem mindannyian értitek, hogy mit is jelentenek e szavak. Azt jelenti, amiben katekúmenjeinknek nem volt részük pályáskorukban.

Most már elárulhatom, mit nem gyóntam meg a mise elején, s mitől tiszta a lelkem. Engem ugyan 90 évvel ezelőtt megöntöttek, mint bubát, de nem kérdezték meg előtte tőlem, mi a véleményem: akarom-e vagy sem, hogy megöntsenek? De most, 90 évvel később megvallom: Azt gondolom, hogy nem vétekbén, hanem szerelembén fogant engem édesanyám. Azt gondolom, hogy Ádám-Éva almaevését sem rótták fel nekem bűnül odafent. Csak a pelenkám volt sárga vagy zöld, de a lelkem – az tiszta volt. Csak később terheltem meg azt mindenféle bűnökkel. *De tisztán adott át engem az őszám* – mondom – Ady Endrével együtt.

Ha meg is öntöttek bubakorombán, de az aktív bubamegöntés vallási cselekményétől tiszta maradt a lelkem. 66. éve, hogy pappá szenteltek, de magyart meg németet tanítottam iskoláinkban, s így hivatalból nem kellett bubát öntenem. 64. éve pedig beléptem a Bokorba, s ott megtanultam, hogy hivatalból se öntsek bubát. Mert ha valaki olyan ajándékot kap Istentől, aminél csak a szerelem nagyobb, akkor anya és apa rendezzen hálából befogadó liturgiát, melyen megköszönik Istennek, amit kaptak. Olyan liturgiát, hogy sohase feledjék azt, miként esküvőjük napját sem felejtik el. Kétszer öntöttem csak bubát. Azt is a Bokorportán, de jézusi szeretetből tettem. Egy első nemzedékel és szívemnek nagyon kedves Bokortag unokáit öntöttem meg bubakorukba, mert az unokák felmenői között akadt egy zsidó is, s a

nehéz időket megelőző nagyszülők azt akarták, hogy unokáik a törvény előtt „ős-keresztényeknek” minősüljenek.

Kedves katekúmenek és többi testvéreim! Közel negyven éve Ko. Laci is belépett a Bokorba. Bokor-előtti korszakába, ifjú pap korában sok bubát megönthetett hivatalból, de később aztán leszokott róla, és igyekezett ő is olyan dolgokat csinálni, amiket nem kellett utóbb meggyónnia. E számos dolgok egyike, hogy folyamatosan katekúmeniskolát is csinál. Miért csinálja? Hát hogy elbolondítsa azokat, akik hagyják magukat elbolondítani. Miért teszi ezt? Mert ő is elbolondíthatónak bizonyult. Ki ebben a ludas? A főbűnös? Jézusnak hívják őt.

A legfontosabb dolog az ember életében, hogy jól válasszon. Mit? Hát legelőször is azt, hogy jól válasszunk meg a szüleinket. Aztán később – mivel szüleik nem öntették meg őt bubakorukban – hogy jó katekúmeniskolát válasszanak. Eztán következik, kedves katekúmenek, életetek legfontosabb választása Ez már aztán egészen a magatok választása lesz. Olyat választotok, akiért elhagyjátok apátok-anyátok. Ha rám hallgattok, akkor nem a kisbetűvel írt bokorban házasodtok, hanem a nagybetűvel írt Bokorban.

Lehet Bokron kívüli fiút vagy leányt is választanotok, de előbb be kell hozni őt a Bokorba. Minek? Hogy a párotok is ahhoz a Jézushoz akarja igazítani életét, akit szüleitek és Ko. Laci buzgólkodása folytán Ti már megismertetek. Erről most azért nem mondok többet, mert a mostani alkalommal csak a keresztség, a bérmlás, az Eukharisztia vallási cselekményeit szolgáltatom ki Nektek. A házasság szentségére most még nem kerül sor.

Kérem az Istent, hogy én segédkezhessem ebben majd akkor is Nektek. Azért kérem, mert az elmúlt héten történt velem valami. Voltam valahol. Pénteken ebédre jöttem meg, s rendtársaim illő módon megköszöntettek utólag, mert csütörtökön György-nap volt. Rendtársaim tudták, hogy már vasmisémet sem akartam megérni, mert inkább elmennék szarvast löni az örök vadászmézőkre. Ezt tudva köszöntöttek fel, s biztosítottak róla, hogy kedvem szerinti életet kívánnak nekem: életet, de az örök életet. Válaszomban én meg megmondtam nekik, hogy nincs már ellenemre, ha az odafenti hatalmasságok még meghosszabbítják idelenti tartózkodásom idejét. Általános volt a csodálkozás, és Józsi, a tartományfőnököm meg is szólalt. Ezt mondta: Hoppá, Gyurka bácsinál paradigmaváltás történt.

Még elmondom a paradigmaváltás okát. A három napot egy olyan jézusi közösségben tölthettem, amelyet 1991-ben kezdett el két jézusi fiatal ember, s közösségüknek ma, 17 év után, 2008-ban 85 tagja van. 17 év alatt meg negyvenkétszereztek magukat. És életközösségben is élnek, s naponként harangszókor háromszor is imádkoznak. S a három napot is szentmisével kezdtük. S három napon keresztül mondtam nekik azt, ami Nektek a katekúmeniskola következtében meg azért, mert

A legfontosabb dolog az ember életében, hogy jól válasszon. Mit? Hát legelőször is azt, hogy jól válasszunk meg a szüleinket.

szüleitek házában a vízcsapon is ez a szöveg folyik, már a könyökötökön jön ki. Ők meg itták szavaimat, meg nyelték azokat, mint kacska a nokedlit.

Amikor Ladával hazahozott egyikük, a hosszú három órás úton megkérdezte: Gyurka bácsi, volna kedved hosszabb időt is tölteni nálunk? Ezt válaszoltam: Hagyj időt Magatoknak, ülepedjék le Bennetek, amit az elmúlt napokban hallottatok tőlem. S ha leülepedett, akkor kérdezd meg a Közösséget is. S ha ők is azt gondolják, amit Te, akkor telefonáljatok vagy emilezzetek nekem. S nem árultam el a kérdezőnek, hogy magam – még le nem csillapodott állapotomban – már döntöttem. Mit? Azt, hogy repülnék. Repülnék oda, ahol az elmúlt 17 esztendőt nem fogyással töltöttük. A kérdezőnek a fia, Nándi, most nyolcadikos. Iskolájuk a mezőörsi Szabó Gyuszi iskolájának kihelyezett tagozata. A 85 emberből 45 – tizennégy év alatti. Jövőre indul a kilencedik osztály. Ha én szeptembertől kezdve visszatérhetnék a szakmámhoz! Ha én újra magyar irodalmat taníthatnék!

Imádsággal zárom a szentbeszédet: Mindentadó Istenem! Add, hogy odaadó buzgósággal ünnepeljem Jézus feltámadását. Adj nekem erőt, hogy cselekedeteimmel mindent életre váltsak, hogy halálig újrászülessek, ahogyan Jézus, Te is újrászülettél húsvétvasárnap hajnalán. Amen.

KI A LEGSZEBB NŐ A BOKORBAN?

Mintha tettem volna már egyszer javaslatot a harmadik nemzedéknek, hogy tartsanak szépségkirálynő-választást, de semmi visszhangot nem kaptam rá. Erre biztosan emlékszem. Lehet, azért nem kaptam, mert azt gondolta, aki hallotta javaslatom, hogy 1./ 90 éves korára már végkép megokosodott szegény! 2./ Éhes disznó makkal álmodik. 3./ Meg ehhez hasonlókat.

Ha tartunk, ha nem, én folyamatosan csinálom. Miért? Mert muszáj. Miért muszáj? Mert Isten kifürkészhetetlen akaratából a maga képére és hasonlatosságára teremtett embereknek, s nem a szebbik, hanem az okosabb fajtájának lettem megteremtve. S ennek a fajtának természetébe Isten belerakta, hogy állandóan szépségkirálynő-választást tart, ha akarjuk, ha nem.

Mikor tartottam először? 1957-ben. Egyik fiam, míg én hazánk börtöneit tanulmányoztam, megházasodott, mert kitelepítették őt családotul egy faluba, s ott talált egyetem helyett kényszermunkára. Kubikolt. Kubikolás közben meglátott egy leányt, el is vette feleségül, s haláláig mondogatta, hogy ő mindent Rákosi elvtársnak köszönhet, aki abba a faluba telepítette őt, amelyben meglátta azt a leányt. 52 és 57 között öt év telt el, s öt év nagy idő, s ezt a nagy időt a Bokornak börtönbe nem kerülő pesti fiataljai is házasodással töltötték amellet, hogy kitelepítették őket Budapestről. Márti is ezt csinálta, akinek szülei is megkapták a kitelepítési végzést, én is segítettem az engedélyezett cuccok teherautóra rakásánál, mert éppen akkor fejeztem be Pesten egy lelkigyakorlatot. Végül is lepucoltuk a platót, melyre fel-

hordtuk a cuccokat, mert közben megjött a mentesítési végzés. Mártit középiskolásként ismertem meg '49 nyarán, amikor összegyűjtötték nekem nyolc napos lelkigyakorlatra kis hazám 80 legelkötelezettebbnek ítélt katolikus és 18 év körüli lányait, akik a lelkigyakorlatot követő években el is keltek a halpiacon. Márti is elkelt, s meghívta barátait egy estére. Mivel 49 óta nagyon intenzív lelki barátságban volt velem, engem is. Ott látom azt az Antall Józseffel együttérettsgizett fiamat is, akit kitelepítettek ama bizonyos faluba. De kivel? Hát azzal a lánnyal, akit abban a faluban talált, és zsákmányként elvitt a faluból, amikor lejárt a kitelepítésre rendelt idő. Elámultam. Én még ilyen szép nőt nem láttam. Írjam le, hogy milyen volt? Nem vállalkozom rá. Mert olyat kellene írnom, mint amilyeneket Petőfi írt, és olyat nem tudok. Máriának hívták. Eltemettem már őt is, s azt is, aki kiválasztotta őt magának feleségül. Nem voltak életemnek jobb barátai náluk. Végig, halálukig. – Hát ez volt az első szépségkirálynő-választásom a Bokorban – még az első nemzedékből.

Csak azt tudom, hogy amikor találkozom vele, egyre jobban megerősödöm abban, hogy ma ő a legszebb a Bokor-kínálatból.

A másodikra tíz évvel később került sor. Ez sem akármilyen volt. Egyszer volt, hol nem volt, ott, ahol a szőke Tisza csak *vízecske* az én legnagyobb magyar novellistám, Tömörkénynek írásiban az ott élő magyarok ajkán... Odahívott meg engem lelkigyakorlatot tartani '49 tavaszán Lakos Bandi, s ezen ismertem meg egy csodálatos lelkű leányt, akivel szintén haláláig barátságban maradtam. Nem ő volt a következő szépségkirálynőm. Nehezen kelt el a halpiacon, de csak elkelt. Még börtönbe kerülésem előtt. Az én korosztályomba tartozott, csak néhány évvel volt fiatalabb tőlem. Férjétől halottam valamit a házasság titkaiból: Tudod, alig várjuk, hogy megházasodjunk, mert egyre nehezebben viseljük, hogy odahaza minden úgy van, ahogyan a szülők akarják, s nem úgy, ahogyan mi. A baj csak az, hogy ezzel így van a feleségünk is. Cseberből vederbe. Az ám, hazám – mondja József Attila.

De menjünk a szépségkirálynő irányában. Börtönből véglegesen szabadulván, meglátogatom a csodálatos lelkű leányt meg a férjét meg a féltucat gyereküket, s ott meglátom elsőszülött, 15 éves lányukat, azt is Máriának hívják. Haza utazom, s amint találkozom azzal az egyetemista fiúval, aki akkoriban olyan legszerelmetesebb fiam volt, mint az Atyának Jézus, mondom neki: Jártam itt és itt, láttam ott valamit, azt Neked okvetlenül meg kell nézned. Küldök valamit a szülőknek, vonatra ülsz, leviszed, megnézed Te is, amit én láttam. Utazott, megnézte, s vagy öt esztendővel később magam esketem őket. Eljutottak majdnem ők is a féltucat gyerekig. A napokban jártak nálam, s mutatták az unokáik képeit. Ebben a szépségkirálynő választásomban sem voltam egyedül. Csak abban különbözik az előzőtől, hogy akkor nem én voltam az első választó. De itt már én. Minden esetre kapott ez a Mária is két szavazatot.

Aztán úgy látszott, hogy elkezdhettem öregedni. Olyanná lettem, mint ifjú koromban voltam, amikor is olyan lányok éltek Mátyásföldön, akik olyan szépek voltak, hogy fájt a szívem, amikor rájuk néztem. Írtam is a szerelmes verseket, de odaadni nem mertem nekik. Csak arra merészkedtem, hogy érettségim előtt, húsvéthétfőn meglocsoltam azt, akit akkor a leggyönyörűbbnek láttam, s kezet is mertem csókolni neki. Nevetve nyugtázta tettem..., örült neki. A baj csak az volt, hogy én akkor már piaristának készültem, s ennél többre így nem jutottam. Hanem két hónap múltán lenyíratam nullásra a borbéllyal barna hullámos hajamat... Mért? Mert elbolondítottak. Mert elbolondítható voltam... Újra ez a nagyon sokakat szépnek látás korszakom következett el?

De ennek is vége lett. Már fél éve figyeltem valakire, akiről megállapítottam, hogy ő a legszebb leány ma a Bokorban. Hogy ezt követően tettem-e javaslatom a szépségkirálynő-választásra, arra már nem emlékszem. Csak azt tudom, hogy amikor találkozom vele, egyre jobban megerősödöm abban, hogy ma ő a legszebb a Bokor-kínálatból. A mostani szépségkirálynő jelöltem is ott van a száz Bokor-tag sorában az egy hete tartott katekúmen-keresztelésen. Nagyon jól érzem magam ott. A szertartás befejeztével ki is ülök a kertbe-udvarra, hogy áldozhassak a szenvedélyemnek. Nem árulom el, hogy mi az, mert nincs köze a nőkhöz. Kínálnak pogácsával. Nem kérek belőle. Innál valamit? – kérdezik. Igen. Mit? Olyat, ami árt. Fehéret vagy pirosat? Pirosat. Leül mellém valaki, akinek ugyanaz a szenvedélye, mint nekem, s így nem botránkoztatom őt. Beszélgetünk sok mindenről. A KIO-ról is, melynek kinyomtatott változatát ő segítette életre. Nagyon régi a barátság. Lassan-lassan ő is majd nagypapa lesz. Előkerül a szépségkirálynő-ügy is. Hát neki is az a jelöltje, aki nekem. Örülök, hogy még 90. évemben is jó még az ízlésem. Ahogy beszélgetünk, odajön hozzánk közös jelöltünk anyja. Megtudakolja, hogy miről beszélgetünk. Megmondom. És ki a jelöltetek? Azt nem kötjük az orrodra. Valamit azért elmondok Róla: nem Mária a neve. Nem kitalálható belőle? Nem is csodálkozom.

S még mindig nincs vége a mesémnek. 2006 karácsonyán még leutazom busszal Ajkarendekre, hogy fenntartsam a hagyományt: az ottani bokrosoknak mondok egy ünnepi misét, melyen elsütöm az azévi karácsonyi *remekművet*. Farkasgyepesen vár György Zoli a kocsijával. Megérkezünk hozzájuk. Az ajtóban fogad a felesége, az akkor még csak ötgyerekes Kollár Gabi. Virít..., s én mondom neki: Gabikám, még mindig Te vagy a legszebb kislány a Bokorban! Mosolyog, s köszöni. Én meg meglátom az elibém jövő ötödiket, Virág-Annát, s visszafordulok Gabihoz: Visszavonom, amit mondtam. Nem Te vagy az, hanem a lányod.

Ki tudja, hogy nem lesz-e hagyomány a Bokorban a szépségkirálynő-választás? S hogy nem lesz-e még akkor is, amikor én már nem szavazhatok. Szavazhatok ugyan, csak nem jut majd el Hozzátok a hangom. Ezért most nyílt kártyákkal kell játszanom. Meg kell mondanom, hogy kire szavazok majd akkor. Hát az Annuskára. Úgy három éves korában ismertem meg őt. Most már tíz éves. Róla fogok a legtöbbet beszélni. Az anyját, Szulcsán Erikát alighanem Inárcson ismertem meg. Még akkor, amikor Dombi Feri még a virágjában volt. Vagy hét évvel ezelőtt Zénó hozta le Erikát Budaváriba. Nem mondta meg neki, hogy hova viszi, de tudta Zénó,

hogy délután hatkor misézek. Magam sem tudtam, hogy jönnek. Hozta Erikát és három gyerekét. Tudta, hogy Budavárba öt váratlan vendég nem jelenthet gondot, ahol Kovács Teri a lelkigyakorlatos ház asszonya. Húsz vendég ellátására volt képesítve. Misekezdés után két perccel jöttek be öten. Ötkor harangoztam első. Ötől-hatig tanulmányoztam a napi két miseolvasmányt, s mire harmadikat harangoztam, már tudtam volna akár egy órahosszat is prédikálni. Most szárnyakat kaptam az öt fő rangos plusz-közönségtől. Mise után meg jöttek be a nyeles telekre. Három napot voltak nálam a Jánoshalmáról érkezettek. Ekkor volt Annuska három éves.

Új bekezdés következik. Egy alkalommal Erika elviszi Inárcsra a legnagyobb lányát, szintén Erikát. Feri misézik. Körülveszi fehérbe öltözött négy szál szép legény, akik ministrálnak neki. A kis Erika, aki ekkor olyan húsz éves forma, egyszer csak odahajlik anyjához, s rámutat az egyik legényre, és súgja: az a fiú lesz a férjem. Garajszki Jenőnek hívták a fiút. Három év múlva én esketem Jenőt és Erikát az inárcsi templomban. Mert mi választunk ám, kedves férfi-testvéreim az Úrban! Ha nem tudátok? Utána lagzi van, háromszáz fős. Táncolunk is rajta. Ekkor akad meg a szemem Annuskán. Odaállok elébe: Annuska, én Veled akarok táncolni. Annuska: Jó, csak szólok a nővéremnek, hogy fényképezzen le bennünket. És táncolok vele 85 évesen. Aztán egy év múlva kereszteljük, azaz befogadó-liturgiázzuk Jenő és Erika szerelmének első gyümölcsét, egy leányt. Aztán a következő évben meghívja Muskó Gabi a közösséget, a Mag I.-et Bócsára egy vasárnapi misére. Gabi és Erika nagymama unokatestvérek. Persze, hogy hivatalos a Nagymama Erika is. Jön is a két legkisebb gyermekével, s így ott van a misén Annuska is. Mise után kötetlen beszélgetés, és én nézem, nézem Annuskát, s kérdezem Tőle: Idejönnél az ölembe? Hol vagyok már attól, hogy csak a kezét merem megcsókolni a választottamnak. Mondom is Erikának: Ezt a lányod őrizzed meg nekem!

Utoljára egy hónapja találkoztam vele Inárcson, a harmadik vasmisémen. Ott volt a nagy Erika, a kis Erika Jenővel és a kislányukkal. Odajönnek hozzám, s kérdek tőlük: És az Annuska? Mire az anyja: Elhoztuk a kis mennyasszonyod is, mindjárt itt lesz. És jön, és én csak nézem. Nekem mindig a szőke nők voltak az eseteim... Annuska szénfekete. Hogy tudott az Isten ilyen gyönyörűségeket teremteni, mint az Annuskát? A maga képére... Milyen gyönyörű lehetsz Te, Istenem? Hamarosan meglátom.

Szóval, amikor majd Annuska szépségkirálynő-választásra érik, én rászavazok. Csudálnám, ha nem ő lenne az. Nem is lehetséges, hogy másra szavazzatok majd.

A MAGYAR FAJ VILÁGNAPJA

„Midőn ez magát nem tudá szeretni,
ő megszerette pusztuló faját.” - Arany János,
Széchenyi emlékezete (1860)

A magyar irodalom első magyar nyelvű könyve nem a négy evangéliumot tartalmazó és a huszita bibliának mondott Müncheni kódex, hanem a Fiorettiből fordított Jókai kódex, s benne a gubbiói farkas története.

Szent Ferenc rábeszéli a farkast, hogy ne szaggassa szét Gubbio lakosait, s megígéri a gubbióiak nevében, hogy a város polgárai majd gondoskodnak róla, hogy farkas-testvérüknek nagy-nagy éhségében ne kelljen szétszaggatnia Gubbio lakosságát. Hát ennek a legendának következtében is lett Asszisi Szent Ferenc az

állatok védőszentje. Az állatok világnapja 1931-ben született meg Magyarországon – megvereggethjük a vállunkat – s a rendszerváltás után vált, (nem a '45-ös, hanem a '89-es) után népszerűvé. Eredetileg a vadon élő állatokra hívta fel a figyelmet, ma inkább a velünk élő állatok szerepe dominál az ünnepen, mely október 4-ére esik.

A világnapok sorában számtalan, az állatokkal foglalkozó

ünnep alakult ki, s felmérve a „konkurenciaharcot” mindegyik keresi saját arculatát, amellyel újat és különlegeset nyújt. Az állatok világnapját 1931-ben Olaszországban hívták életre – olvasom az Interneten, melyikünk hamarabb, majd megvívja érte a harcot az olasz meg a Magyar Tudományos Akadémia. Az itáliai kezdeményezés célja – a vadon élő állatok pusztulásának megfékezése volt. Később a kör tágult, minden állat védelmét felvállalta, a világnapok szaporodásával párhuzamosan viszont egyre inkább a velünk élő állatok kerültek a középpontba. Eredeti időpontja október 4-e, Assisi Szent Ferenc halálának évfordulója. A rendalapító Szent Ferenc az állatok védőszentje, aki a legenda szerint nemcsak értette az állatok nyelvét, hanem beszélgetett is velük. A szervezők a leggyakrabban október első vasárnapjára szervezik a programokat, hogy minél több emberhez eljusson üzenetük.

Az állatok világnapjának alapelve, hogy az állatok boldogabbá teszik életünket, segítőtársként és barátként gazdagítják mindennapjainkat. Az ünnep célja, hogy az ember és állat közötti barátságot erősítse, valamint felhívja a figyelmet az együttélés fontosságára. Világszerte programokkal viszik közelebb az elgondolást a gyakorlathoz: kisállat-örökbefogadást, állatkerti programokat, fesztiválokat, nyílt napokat és más hasonló akciókat szerveznek.

*Az állatok világnapjának
alapelve, hogy az állatok
boldogabbá teszik életünket,
segítőtársként és barátként
gazdagítják mindennapjainkat...*

Idén is felvonulással ünneplik az állatbarátok az Állatok Világnapját. A menet délelőtt 10 órakor indul a Bazilika melletti parkolóból és az Andrássy úton át jutnak el a Hősök terére. Az Állatok Világnapját 1931 óta Assisi Szent Ferenc halálának napján, azaz október 4-én tartják világszerte. A felvonulás egyik szervezője, a Noé Állatotthon Alapítvány képviselői azt kérik, hogy az állattartók lehetőség szerint olyan állatokkal vágjanak neki a felvonulásnak, melyek jól bírják a hosszú menetelést...

Egy alapítványi sajtóanyag viszont azt panaszolja fel, hogy az Állatok világnapja és Assisi Szent Ferenc ünnepe alkalmából inkább az állatok éjszakáját, szenvedését, kipusztulását láthatjuk. Az emberiség létszáma évente közel nyolcvan millióval nő. Csupán csak a mai, egyetlen napon (!) több embercsecsemő születik, mint amennyi az összes emberszabású fajok (csimpánz, stb.) együttes teljes létszáma a Földön.

A sajtóanyag összeállítójának felhívjuk a figyelmét egy másik fajnak a kipusztítására, melyek létszáma 30 éven belül a felére csökken. Ez ugyan nem emberszabású gorilla, hanem ember. Az a neve, hogy magyar. A magyar faj világnapjára nincs egy jó sajtóanyaga? Azt szívesen lehozná e nemzetietlenné vált magyar sajtó valamelyike, még a Koinónia is.

Meg kell rendezni a magyar faj világnapját, mert a magyar nők termékenységi rátája 1.2, s ez annyi jelent, hogy harminc éven belül a felére fogyunk. 2020-ra már a 8 éves gyerekek többsége cigány a hazában. Csak Attila, Álmos, Árpád elveszett juhaihoz menjetek! – mondja nekünk Jézus. Ha ezeket már megmentettük, akkor mehetünk Budapestről és a Kárpát-medencétől kezdve az összes nemzetekhez.

AKIK CSODÁLJÁK PÁLT

Hosszú a soruk. Végig kísérték életemet. Most csak kettőt említek meg belőlük: a hatvan éve megjelent Holzner-művet s a négy éve kiadott Murphys, illetve művét.

Murphy könyvének van egy utolsó, 12. fejezete is, melynek címe: **Az utolsó évek.** Ennek meg alfejezetei: *Missziói út Hispániába – Visszatérés Illíriába – Újra Macedóniában és Kis-Ázsiában – Problémák Efezusban – A végzetes római út – Újra római börtönben – A halálos ítélet.* Ez utolsó alfejezetnek van írásos igazolása is, a többinek bajosan. Nem egykorú riport Pál haláláról, nem is került be az Újszövetségbe, mint Jézus, István és Jakab halála. Közel három századdal Pál halála után jegyezte le Eusebius: **...fel van jegyezve, hogy Pált Néró uralma alatt Rómában lefejezték** (*Egyháztörténet* 2,25). Hol találta Eusebius, nem árulja el. Azt viszont tudjuk, hogy Nérót 68 júniusában ítélte halálra a szenátus. Tehát Pál ezelőtt halt meg. Murphy szerint 67-ben. Lehetséges dátum.

E 12. fejezetet követi még egy **Epilógus** is. Könyvének e hatoldalas záró írása már dokumentált az apokrif s egyéb óegyházi irodalomból. E hat oldalon a dogmatörténet területére is eljut. Az alábbiakban idézem a könyvét befejező négy oldalt (342-345).

Az újszövetségi kánonba felvett tizenhárom páli levelet bizonyosan ismerték és hitelesnek fogadták el a második században. A tudósok kimutatták, hogy hatással voltak az Újszövetség több más könyvére is. Így a jánosi iratokra, a Zsidóknak írt levélre, Péter első és második levelére (ez utóbbiban a következőket olvashatjuk; „vannak bennük – Pál leveleiben – nehezen érthető dolgok, ezeket a tanulatlan és állhatatlan emberek kicsavarják a saját vesztükre, akárcsak a többi Írást is” 3,16), Jakab levelére és Júdás levelére. Más korai keresztény szerzők sem vonhatták ki magukat Pál hatása alól, így például Hermasz, Barnabás, Kelemen, Ignác, Polikárp és a *Didakhé* szerzője.

Senki másra nem tettek azonban olyan nagy hatást ezek a levelek, mint Markionra, aki a második századi egyház egyik vezető egyénisége volt. Markion Pált tartotta az egyetlen igazi apostolnak. Pál antinomizmusát mint a kereszténység zsidó gyökereinek radikális elutasítását értelmezte. Ebből az elvből kiindulva hiteles és hiteltelen összetevőkre osztotta fel az Újszövetséget. Arra használta fel Pált, hogy a saját teológiai koncepcióját igazolja vele.

Pált bizonyára hasonlóképpen megdöbbentette volna az is, ahogy a valentinianus gnosztikusok értelmezték a leveleit. Ez az irányzat Pálnak a nagy „titokra” való homályos utalásait használta ki és alkalmazta saját céljaira. Pál utalásait arra vonatkozólag, hogy a „test” s a „lélek” az emberi személyiség két különböző alkotó

Senki másra nem tettek azonban olyan nagy hatást ezek a levelek, mint Markionra, aki a második századi egyház egyik vezető egyénisége volt.

eleme, a gnóosztikusok radikális dualizmussá fejlesztették tovább. Meg voltak győződve róla, hogy olyan „tudás” (gnózis) birtokában vannak, amely megszabadította lelküket az anyag béklyóitól, és ennek a megvilágosodottságnak köszönhetően immár eljutottak a fény birodalmába.

Egy idő után az egyház elvetette mind Markiont, mind a gnoszticizmust. Így érthető lett volna, ha mint ezen tévtanítások állítólagos forrásától, Pál leveleitől is elhatárolja magát, és kimondja, hogy nem az igaz Evangéliumot képviselik. Ha ehhez hozzászámítjuk a zsidó-keresztény irányzat harsány Pál-ellenes polémiáját, nem magától értetődő, hogy a páli levelek helyet kaptak az újszövetségi kánonban.

Kétségtelen, Pál levelei a második század végére már annyira olvasottak voltak, hogy nem lett volna könnyű kivonni őket a forgalomból. Ráadásul népszerűségük felkeltette a szerző iránti érdeklődést is. A levelekben szereplő utalások és az Apostolok Cselekedeteinek történetei egy jól megírt, a drámai fordulatokat kiszínező Pál-életrajzot is időszerűvé tettek. Ennek az igénynek tett eleget egy élénk fantáziájú és a történelmi forrásokat mellőző szerző a második század közepén. A *Pál cselekedetei*, amely eredetileg magában foglalta a *Pál és Thekla cselekedetei-t* és a *Pál mártírhalálát* is, épületes és szórakoztató történet egyszerre. Azonkívül, hogy leírást ad Pál külsejéről (3:1), amely vállalkozása egyedülálló, megvan benne egy kalandos történet minden kelléke: izgalmas utazás, reménytelen szerelem, csodálatos megmenekülés minden veszélyes helyzetből (például a vadállatok elé vetett Pált egy oroszlán menti meg, amelyet/akit előzőleg megkeresztelt). Nem meglepő, hogy a *Pál cselekedetei-t* az egész antik világban olvasták. Olyan távoli vidékeken, mint Szíria és Észak-Afrika, kánoni tekintélye volt. Az érdekfeszítő történet mindazonáltal olyan teológiai álláspontot propagál, amelyet Pál nem vállalt volna. A csodatévő apostol heroikus alakja arra szolgált, hogy a minden ember számára megélhető életről és annak értékeiről való lemondást népszerűsítse. Az az igazi keresztény, sugallja a szerző, aki egész életében megőrzi szüzességét.

Pál alakjának jelentőségét még inkább kiemelte Ireneusz (kb. 130 – kb. 200), az apostolok utáni kor első nagy keresztény teológusa, a legkorábbi és legerősebb híd a keleti és a nyugati egyház között. Kis-Ázsiában, Szmírnában született, ahol Polükarposz volt a mestere, majd Rómában tanult, és mint Lyon püspöke fejezte be életét. *Az eretnecség ellen, avagy a hamis gnózis cáfolata* című nagy művében szembeszáll egyrészt az olyanokkal, mint Markion, akik eltúlozva Pál jelentőségét, azt állítják, hogy „egyedül Pál ismerte az igazságot” (3. 13. 1), másrészt azokkal, „akik nem ismerik el Pált apostolnak” (3. 13. 1). Az a tisztelet, amellyel Ireneusz Pálnak adózott, és amit másoktól is elvárt, műve alapelveiben is megfogalmazódik. A hit-igazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz” (3. 3. 2). Nem meglepő tehát, hogy Ireneusz több mint 400 alkalommal idézi Pált vagy hivatkozik rá. Minden páli levélből idéz, kivéve a Filemonnak írt levelet. Egyet azonban nem tesz meg Ireneusz: nem teszi magáévá Pál teológiáját. Művét alapos vizsgálódásnak alávetve kiderül, hogy a páli leveleket csupán hivatkozási alapok tárházának tekinti. Ez lett Pál sorsa a későbbi évszázadokban is. A nagy teológiai viták résztvevői rendkívül szelektív módon használták

fel az apostol leveleit. Míg Szent Ágoston túlhangsúlyozta azt, amit Pál a meg nem váltott emberiségről mond, a reformátorok a szeretettől áthatott kontextusból a hit fontosságának hangsúlyozását ragadták ki.

Pál elemzése arról a világról, amelyben élt és működött, érvényes a mi társadalmunkra is. Pontos helyzetfelismerő készségének és éleslátásának arra kell indítania bennünket, hogy komolyan vegyük az általa javasolt megoldásokat, amelyek segítségével a kereszténységet a változás hiteles eszközévé kívánta tenni. Az a kereszténység, amelyet Pál hirdetett, nem vallott kudarcot, mivel megvalósítására még csak komoly kísértet sem történt.

Ez a vége Murphy könyvének. Azért került ide, mert jelen munkámnak lektora s opponense Bajnok Dániel szerint írnom kellene valamit Pál *időskorától és haláláról is*. Nem regényt írtam Pálról. Hiteles leveleit s Lukács írását használtam fel. Most felhasználtam Eusebiust is, mert ő is megnevezte magát, ha forrását nem is tudta megjelölni (fel van jegyezve...).

Magam nem tudtam használni Murphy könyvét sem, bár nagyon olvasmányos útleírás. Más a műfaja, mint az én könyvemnek.

Nem arról szól a könyve, amiről az enyém. Az én könyvem arról beszél, hogy tökéletes diadalt aratott az, amit a Szent Pállá lett tarzusi Saul tanított – a názáreti Jézus tanítása ellenében. Saul tanítása is meg a Jézust meg nem halló emberiség tanítása és élete is – diadalt aratott Jézuson.

A különböző vallások hitletéteménye jeles szerzők művein alapszik. Murphy vallásában *a hitigazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz*.

Magam a római katolikus egyházon belül egy olyan kisközösségi hálózaton belül élek, amely örömmel olvassa a II. Vatikáni Zsinat egyik dokumentumában: *Köztudomású, hogy az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert első-sorban ezek tanúskodnak a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról* (Dei Verbum 18). Pál csak gondolta magáról, hogy ő írta meg Jézus evangéliumát. Az Újszövetség két Péter-levele is már Pál hatásait tükrözi, de valószínű, hogy ő látta el információkkal Márkot, aki gyorsan elmenekült Pál elől, viszont Péter információi nyomán megírta elsejét a négy evangéliumnak, mely elkészül a Péter és Pál halálát követő esztendőkből, Néró halála után, hogy *tanúskodjék a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról*.

Könyvem sikoly. Sikoly a Dei Verbum fent idézett mondataért is. Sikoly arról, hogy Merre ne menjünk. Sikoly, mert *Krisztus szegényen és üldözötten vitte végbe a megváltás művét; az egyházat is ugyanerre az útra szólítja hivatása...* (Lumen gentium 8). Sikoly, mert *az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel és ismeri el az ember; köteles is lelkiismeretét minden tevékenységében hűen követni, hogy eljusson céljához, Istenhez. De nem is szabad őt akadályozni abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék, különösen vallási téren nem* (Dignitatis Humanae 3).

Sikoly, mert mérhetetlenül gazdagok vagyunk, minél felsőbb szinten képviseljük az egyházat. Sikoly, mert amíg módunk van rá, üldözzük a másképpen gondolkodókat, ahogyan Kaifás is Jézust; Jézus pedig szegény volt, és nem üldözött senkit.

Ismerjük az emberi történelmet, s azon belül a keresztény egyházak történetét és az én római katolikus egyházam történetét is, s abban Torquenada szerepét is, amely folytatódik mind a mai napig, amikor is az embergyilkolási esküt megtagadó testvéreinket elítélő bírónő joggal mondhatja nekik: *Magukat saját püspökeik is elítélik.* Könyvem sikoly, mert Gromon András testvéremet is kiközösíti egyházam, pedig ha van ember, aki lelkiismerete szerint tanít és cselekszik, ő is bizonyára olyan.

S mindez a Damaszkusi úton kezdődik. S folytatódik máig. *Saul, miért üldözöl engem?* – ma is kérdezhetné Jézus, de nem teszi. Nem, mert Saul időközben vértanú halált halt hitéért – a lelkiismeretéért, az ő Jézus Krisztusáért. S Isten csak azt kívánja, hogy annak engedelmeskedjünk. S nem is hányja szemünkre ezt. Nem, mert abban adta a kinyilatkoztatást. Elsősorban arra kell figyelniük. Másodsorban pedig azokra a testvéreinkre, akik azt mondják, amit a lelkiismeretükben hallanak. S a lelkiismeretünket meg nem hordhatjuk senki másnak a zsebében.

A mi zsebünkben van annak a helye. Hogy mit mondott erről vagy arról akárki, ne érdekeljen. Csak az, amit te hallasz ott, belül. Ha nem érdekel, hogy mit mond akárki is arra, amit e könyvben olvasol, akkor talán valamit használ majd neked. Ha más is fontos, mint a te lelkiismereted, akkor félek, hogy lecsapod könyvem két lap után.

Meg lesz-e ezzel a fejezettel elégedve opponensem, nem tudom. Majd megmondja utólag.

ESKÜVŐ A HAJÓN

Kedves Judit és Gábor! Kedves szülők és rokonok! Kedves jóbarátok és kedves Testvérei Jézusnak! Nagy öröm ez a mai nap Nekik, akikről szól majd a nóta. Számunkra is, akik csak húzzuk talpalávalót és magának a Főrendezőnek is, aki mozgatja a háttérből ezt az egész ünnepi liturgiát. Mert a főludas kétségtelenül Ő. Csak így tudom megmagyarázni, hogy a ki-tudja-mennyi eladólány közül éppen Judit lett, akit megvásárolt magának egy Gábor nevű vevőlegény. Akkor volt a kínálat belőlük, hogy el sem fértek volna egy nagypiactéren sem. Gábornak még sem kellett más. Már ha igaz az a férfiaktól tévedhetetlenül megevett tétel, hogy mi választunk. Vannak olyan lételméleti és lélektani iskolák, melyek e tételünket a butaságokat termelő férfi önérzetből magyarázzák: merő látszat csak ez – tanítják, mert valójában nem a lányok, hanem mi, férfiak kelünk el a halpiacon. Nem döntöm el e nehéz kérdést, inkább arról kezdek beszélni, aki a főludas.

Csak így tudom megmagyarázni, hogy a ki-tudja-mennyi eladólány közül éppen Judit lett, akit megvásárolt magának egy Gábor nevű vevőlegény. Akkor volt a kínálat belőlük, hogy el sem fértek volna egy nagypiactéren sem. Gábornak még sem kellett más.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Jóisten. Nem volt magányos. Nagy szerelemben élt-halt valakivel. Akkora szerelemben, hogy a Lelkük egészen közös volt. Nem is *lett* a Lelkük közössé, hanem már eredetileg is az volt, és éppen ezért lettek szerelmesek is egymásba, mert a lelkük közös volt. Elmondhatatlanul boldogan éltek, s azt gondolták, hogy ami Nekik olyan jó, legyen abban részük másoknak; hívhatják őket, akár Juditnak és Gábornak is. Úgy hívták ezt a Jóistent, hogy Atya, Fiú meg Szentlélek. Ha így hívták, akkor kezdjük el e mai kétszeresen is szövetségekötési lakomát az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében! Annak érdekében, hogy ami bennünk van, legyen olyan szép, mint a mi kívül van, a gúnyánk, amit magunkra vettünk, tegyük egy csodát, melyre mindannyiunkat képessé tett a Jóisten. Tegye rá kezét a kezünkre, s ennek erejében töröljünk ki a bűnbánat emberi képességével mindent az életünkből, ami csak elrútította azt, és mondjuk mindannyian: Gyónom a Mindentadó Istennek és Nektek Testvéreink, hogy sokszor és sokat vétkeztem... Irgalmazzon nekünk a minket nagyon szerető Isten, és bocsássa meg minden vétkünket, hogy elvezethessen minket Magához az örök életre.

Kúrie... Imádkozzunk! Istenünk, Te aki Juditot és Gábort csak azért szólítottad létbe, hogy egymást olyan boldoggá tegyék, amilyen boldogságban éltek Ti is a Szentháromságban, öntsd beléjük az egymást szeretésnek azt a mértékét, mely a ti szívetekben él egymás iránt az örök Hazában, ahova őket is várod. Jézus Krisztus által, aki csak él és szolgálva szeret mindörökkön örökké. Amen.

Most pedig megkérem Gábort, hogy mondja el olyan szépen, ahogyan csak tudja, a világirodalom legszebb szerelmes versét Juditnak: *Minek nevezzelek?*

Ének – Most meg Juditot kérem egy másik vers elmondására, amely már arról beszél, hogy mi lesz Isten legnagyobb ajándéka számukra: *Ének a Visztulán*.

Ének – Jézusom! Tisztítsd meg a szívem és ajkam, hogy méltó módon hirdethessem szent evangéliumodat. Az Úr legyen veletek! Evangélium Szent Máté könyvéből:

Akkor odamentek hozzá a farizeusok, hogy próbára tegyék. Ezt kérdezték: „El szabad a férfinak bármilyen okból bocsátania a feleségét?” Így felelt: „Nem olvastátok, hogy a Teremtő kezdetben férfinak és nőnek teremtette őket, és azt mondta: Ezért a férfi elhagyja apját, anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és egy test lesz a kettő? Most már többé nem két test, hanem csak egy. Amit tehát Isten egybekötött, azt ember ne válassza szét.” De azok mondták: „Miért adta akkor Mózes azt a parancsot, hogy elbocsátáskor adjunk válólévelet?” „Mózes szívetek keménységére való tekintettel engedte meg nektek, hogy elbocsátásotok feleségeket – felelte –, de kezdetben nem így volt.”

Jó tíz évvel ezelőtt eskettem egy másik és nevezetes párt. A fiú nagymamája részt vett közel 60 esztendő ezelőtt egy 8 napig tartó lelkigyakorlatomon. A leány szülei pedig egy lelkigyakorlaton ismerkedtek meg egymással, csak 40 évvel ezelőtt. Mindkét családban a csapból is Bokor-szöveg folyt. Egy Bokor-unokából és egy Bokor-gyermekekből lett ifjú pár állt két oldalamon a gyémántmisémen. Ez utóbbi ifiasszony nyújtotta át a mise végén nekem a Bokor ajándékát. Egy nagy albumot, melyet a Bokor tagjainak laudációs szövegei és a négy nemzedék fényképei töltöttek meg. Az átnyújtó ifiasszornak a szövege ez volt: Rettenetesen voltak számunkra a jegyes-oktatásaid. Arról beszéltél nekünk, hogy el kell majd viselnünk egymást...

amikor mi pedig szerelmesek voltunk egymásba... Azóta már megtanultuk, hogy bizony akarnunk is kell szeretnünk egymást. Kedves Judit és Gábor! A ti jegyes-oktatásaitokba már nem fektettem annyi energiát, mint az övékébe. Jóval fiatalabbak voltak Nálatok, és Bíró Lajos csoportjait betudhattam már a ti házasságra felkészítő tanfolyamotoknak is. Mindazonáltal most majd bedobom magamat, s elmondom, amit talán még nem hallottatok tőlem.

1. Meg lehet őrizni a szerelmet végig. Egyik csoportomban él egy nagymama-nagypapa jelölt. Néhány éve mondtam ezüstkodalmas miséjüket. Három gyerekükből az első tavalý ilyenkor eskettem. Fogják egymás kezét, mikor sétálnak, meg még a csoport-találkozókon is. Mária Magdolna halálosan szerelmes volt Jézusba, de Jézus foglalt volt. Örök szerelemmel szereti az Atya a Fiút, s a Fiú az Atyát. Hogyan csinálják aranylakodalmukat váró ezüstkodalmassokként, hogy át tudják még mindig menteni a túlsó partra a szerelmet? Ezt akarom most elmondani.

2. Az elmúlt félszázadban úgy gyóntattam, hogy kellett a gyónóimnak többek között naponként időelszámolást is csinálni. A napi adatokat meg a hónap végén átlagolni. Voltak különböző követelmények benne, melyek közül csak egyet említek: a férj és feleség egymással beszélgetésének el kell érnie a napi 30 perc átlagot. Amikor a szerelem a fiataloknál tetőfokot ér, ez kitesz napi átlag 3 órát is. Fenntartható ez? Nem. Össze kell költözködni, hogy kevesebb is elég legyen, de fél óra alá nem sülyedhet. Ha alá sülyedsz, holtbizonyos, hogy előbb-utóbb átveszi a szerepet a Mancikától egy másik Mancika. Nem tehetünk róla. Így vagyunk megcsinálva. Ádámnak kell mindig egy Éva. Évának kell mindig egy Ádám. Törvénye ez az embernek. Mért? Mert maga az Isten írta bele. S nem akárhova. A szívünkbe írta bele.

3. Gyónni kell járni és naponta. A paphoz? Nem a paphoz. Este a gyerekekkel együtt kell imádkozni, énekelni az Istennek – égő gyertya mellett. Legkésőbb nyolcra meg kell kapniuk a szülőkötől az esti pusztit. Az égő gyertyát pedig át kell vinni a szülők szobájába, s ott kell folytatni az imádkozást – kettejüknek. Úgy kell azt csinálni, hogy csak belebámulunk a gyertya fényébe, s amikor megtelik a szívünk istenszerelemmel, akkor mondani kell, amit a Lélek diktál nekünk. Amikor elfogy, elhallgatunk. Aztán valamikor el kezd a másik, s ő is hangosan kimondja, amit hall belülről. Mit hallanak? A legfontosabbja az, hogy mivel szerzett ma a legnagyobb örömet a párunk. S azt is, hogy mi fáj a legjobban? A munkahelyen talán, s a főnök részéről? Az is elmondható éppen, de az a napi fél óra beszélgetésbe való anyag. A gyertya fénye mellé az tartozik, hogy mit nem szeretett volna kapni a párjától. Nem vádaskodás ez, csak síró felpanaszolás. Nagy szüksége van erre is párunknak. Kispap korom legnagyobb egyénisége, nagypapa-korú elöljáróm mondta el nekünk jövendő papi életünk legnagyobb hiányosságát. Ha magukat pappá szenteleik, nem mer majd maguknak megmondani senki semmit. A párom, aki szeret, mindent megmondhat nekem. Szükségem van rá, mint egy falat kenyérre. Csak akkor lehet belőlem az, amit az Isten megálmodott rólam, ha van, aki elmondhatja nekem azt is, amit az önszeretetem miatt magam nem hallok meg a lelkem mélyén.

4. S paphoz nem is kell járnunk? Papnál nem is kell gyónnunk. De igen. Csak nem külön, hanem együtt. Ne sutyorogjon senki pap az én feleségemmel. Mit sutyorog vele? Félek, hogy rám panaszodik. Ha volnának papnők az egyházban, akkor meg azok volnának a megértő partnerek a férfiak számára, hogy elzokogjuk nekik, amit feleségünktől kell nekünk, szegény férfiaknak elszenvednünk. A Bokorban férj és feleség együtt járnak gyónni. Nagyon jó beszélgetések adódnak belőle. A férfiaknak elmondhatom, hogy nem kell a konyhába kimenniük és a világhosság felé tartani a poharat ellenőrizve, hogy azok rendesen vannak-e megtörülve. Mondhatom neki, hogy odahaza nem vagy a feleséged munkahelyi főnöke, de hálásan megcsókolhatod feleséged kezét a meleg vacsoráért, meg hogy mindig találsz tiszta fehérneműt a szekrényben. A nőknek meg elmondhatom, hogy férjedet Isten nem a te képedre és hasonlatosságodra teremtette, hanem a magáéra, s ennek következtében akármennyire is szeret téged, nem képes indigós lenyomatod lenni. Külön és más személyiség marad, bár hűségesen szeret téged. Meg kell értened, hogy képtelen minden kérdésben ugyanúgy vélekedni, ahogyan te.

5. Így lesz Jézus szép szavával két emberből egy. Ahogyan odaát is: *Én és az Atya egy vagyunk.* Egyek, mert Közös a Lelkük. S így lesztek Ti is egyek, mert a Benetek levő Lélek az egymást megérteni akarásnak és tudásnak a Lelke. S ezért aztán nem lesz szükségetek váló-levélre és válás-üggyvédre. Maradhat erőtok versenyre kelni a Bokor 16 gyerekes Zsike-Nácijával, a 10 gyerekes Gabi-Bandijával, Ancsa-Imréjével, Orsi-Lacijával, meg azokkal, akik valamivel elmaradnak e nemzetmentő szuperszámok mögött. Arany Jánossal zárom szavaimat. 1848-ban írta őket: *Ha minket is elfúj az időök zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja.* Kár lenne értünk. Egy faj pusztulna el, s nem is akármilyen. Más, mint a többi. S ha szabad nekünk a feleségünket minden más nőnél jobban becsülnünk, jobban szeretnünk, akkor szabad nekünk a mi fajtánkat, a magyart minden más fajtánál többre becsülnünk, jobban szeretnünk. Még a magyaron belül is. Bartók Béla 13. századbelinek gondolta a Székelyek esti imájának a dallamát. E többre becsülés jegyében ezzel kezdjük az imádkozást Juditért, Gáborért:

*Hej, én édes jó Istenem, / Oltalmazóm, segedelmem,
Vándorlásban reménységem, / Ínségemben légy kenyérem.
Vándor fecske sebes szárnyát, / Vándorlegény vándorbotját,
Vándor székely reménységét, / Jézus, áldd meg Erdély földjét.
Vándor fecske hazatalál, / Édesanyja fészkére száll,
Hazajöttünk, megáldott a / Csíksomlyói Szűz Mária.
Hej Enikő és ő Zsoltja, / mi hiányzik, kipótolja
Kádár Judit és Gábora. / Felsüt a nap még Szolnokra.*

ÁLDÁS

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy folytatjátok, amit Jézus elkezdett közel kétezer esztendeje. Sajnos, ez a kérés nem sokat ér, mert annak meghallgatása kizárólag azon fordul, hogy vevők vagytok-e kérésemre. Mért ne lennétek? Hát csak azért, mert az elmúlt kétezer esztendőben inkább csak olyan keresztények voltak,

akiknek kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy folytassák, amit Jézus elkezdett. De az én reménységem olyan erős Kettőtök iránt, hogy mit sem számít az elődök hiánya, én csak azt gondolom Rólatok, hogy Nektek van fületek a hallásra. Ettől indítva kibontom most ennek az áldásnak a tartalmát.

Áldjon meg Kettőtöket azzal, hogy ne akarjatok soha sem vétkezni a Szentlélek ellen, hanem mondjátok és tegyétek mindig azt, amit a szívetekben hallotok Isten hangjaként. Ennek eredményeként: Judit, légy Isten szerelmes lánya, akiben neki jókedve telik; Gábor, légy Isten szerelmes fia. Pontosan úgy, ahogyan Jézusban kedve telt el. Mondhatom mindezt úgy is, hogy legyetek Jézus tanítványai, akik követik Tanítójukat. Követik akkor is, ha akármilyen árat is kell fizetni érte. Annyit elárulhatok Nektek, hogy ez olcsón nem megy, mert széles az út, amelyen azok járnak, akik fűtyülnek Isten áldására, és keskeny az útja azoknak, akik azt az utat választják, amely Jézus Atyja felé vezet.

Áldjon meg Isten Kettőtöket azzal, hogy valami vadonatújat kezdtek a történelemben, azaz hogy sohase jussatok el imádságotokban oda, ahol *István, a király* rockopera végződik: *Uram, Veled, de nélküled*. Legyen a ti szívetek, lelkiismeretetek számára mindig nyilvánvaló, hogy ez a kétezer esztendő játék, hogy Jézussal de Jézus nélkül, ez abbahagyandó. Nincs neki semmi értelme. Lehet Jézus után is, és Jézus nevében is csinálni, ami tökéletesen jézuselőtti, és Jézust újra meg újra keresztre feszíti. Mert mondatott a régieknek: *Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket*. Nincsen az unokatestvérünk testét felnégyelő szent jobb kéz. Mindegy, hogy Koppánynak hívják, akit felnégyelünk, vagy másnak. Nincsen kard, csak Jézus ellen. Amíg van kard, marad a tört vérfekete folt, s marad az emberiség története is csak jézuselőtti – Jézus után is.

Áldjon meg az Isten Titeket azzal, hogy megértitek Jézus szavát: *Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa*. Nem a gazdagoké. Azok csak Jézus keresztre feszítésével tudnak foglalkozni, mert el kell takarítaniuk Őt az útból, aki azt tanítja, hogy Atyja szőlőmunkásainak csak egy dénár jár. Akármilyen okosak, szorgosak és ügyesek is, akkor is csak annyi. Mennyi ez az egy dénár? Ha elosztjuk az emberiség vagyonát hat és fél milliárddal, megkapjuk pontos forint-értékét. Gazdagság és embereket gyilkoló hatalom mindig édestestvérek. Kaifás és Pilátus esetében is, és mai, tegnapi meg holnapi utódjaik esetében is.

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy sohase akarjatok uralkodni egymáson, és senkin, mert ha nagyobbak akartok lenni, akkor Judit szolgálja Gábort, és Gábor szolgálja majd Juditot; s ha első, akkor szolgáljatok mindenkit, akit csak elértek.

Áldjon meg Titeket Isten azzal, hogy otthonotokban elkezdődik az Isten Országa. Kettőtök között. S ha Isten megáld Benneteket gyerekekkel, akkor tanítsátok őket is meg ezekre az áldástartalmakra. De nem kell odáig várnotok, mert aki befogadja ezeket az áldástartalmakat, az úgy jár, mint Jézus. Hogyan? Nem tudja azokat magában tartani, hanem barátokat gyűjt kisközösségbe. Gyűjtsetek otthonotokban barátokat, akiknek elmondhatjátok a Jézustól tanult áldásokat.

Amen.

*Megkötöm magamat Isten kötelével,
Megtöltöm szívemet Ország ígéjével,
Szabadságom, Uram, Néked visszaadom,
csak a szeretetre formáld át tudatom!*

*Megkötöm magamat társam két karjával,
Segítőül adtad minden nyavalyámban.
Isten óvjon tőle, hogy elhagyjuk egymást.
Ketté szakítsuk, mit Te egynek akartál.*

*Magunkat megkötni, Atyánk, gyengék vagyunk,
Segítő kéz nélkül nehéz járni utunk.
Idősebb Testvériünk, erősíts hitünkben,
Utunkon maradjunk, segíts ebben minket.*

*Megkötöm magamat baráti kötéllel,
Testvéri közösség tartó erejével.
Testvér, ha eloldnám hármas kötelékem,
Szembesíts magammal, légy felelős értem!*

PILISSZÁNTÓN

Testvéreim! Máté szövegében ez így olvasható: Jönnek majd napok, amikor abból, amit most itt láttok, nem hagynak követ kövön, mind lerombolják.” „Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket!

Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: Elérkezett az idő! – Ne kövessétek őket. „Nemzet, nemzet ellen és ország, ország ellen támad. De előbb kezét emelnek rátok, és üldözni fognak benneteket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé hurcolnak a nevem miatt. Azért, hogy tanúságot tegyetek. Kiszolgáltatnak benneteket szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyeket meg is ölnek közületek. Nevem miatt mindenki gyűlölni fog benneteket – Hát eddig.

S e zsidó nemzeti tragédiát az a Jézus mondja előre, aki három éven keresztül meg erre tanította a Tizenkettőt: „A pogányokhoz vivő utakra ne térjete, a számáriaiak városaiba ne menjete! Forduljatok csak inkább Izrael házának elveszett juhaihoz! Menjete és hirdesséte nekik: Közel van a mennyek országa! A betegeket gyógyítsátok meg, a halottakat támasszátok fel...

S negyven esztendő sem telik el, és mindez bekövetkezik. Kivégzik Jézust; kivégzik a Zebedeus-fia Jakabot, majd a másik Jakabot, Jézus féltestvérét. S a végén fellázadnak a rómaiak ellen is, de Jézus tanítványai nem vesznek részt a harcokban.

S negyven esztendő sem telik el, és mindez bekövetkezik. Kivégzik Jézust; kivégzik a Zebedeus-fia Jakabot, majd a másik Jakabot, Jézus féltestvérét. S a végén fellázadnak a rómaiak ellen is, de Jézus tanítványai nem vesznek részt a harcokban.

Ők még Jeruzsálem ostroma előtt kiköltözködnek a városból, és elmennek a Jordánon túli Pella városába; mert megtanulták Jézustól, hogy aki kardot ragad, az kard által vész el. De akik nem lettek Jézus tanítványai, azok kardot ragadnak, amikor Jeruzsálemet a légiók seregei veszik körül, mert meg akarják akadályozni, hogy bekövetkezzék pusztulása. De Jézus útbaigazítása ez: akkor aki Júdeában van, fusson a hegyekbe, aki a városban, meneküljön onnan el, aki pedig vidéken, ne térjen

oda vissza. Ezek a bosszú napjai lesznek, hogy beteljesedjék mind, ami meg van írva. Jaj a várandós és szoptatós anyáknak azokban a napokban! Nagy lesz a gyötrellem a földön, s az ítélet haragja sújtja ezt a népet. Kard élén hullnak el, és fogságba hurcolják őket a pogány népek közé, Jeruzsálemet pogányok fogják tiporni, míg idejük be nem teljesedik.

A zsidók közel ezerkilencszáz esztendőre elvesztik hazájukat, és csak sokmillió palesztin s nem kevés millió zsidó halála árán tudják azt a múlt század közepétől, úgy-ahogy visszaszerezni. Nekünk azonban, Jézus tanítványainak; vigyáznunk, virrasztanunk és virrasztanunk kell. Nekünk, Jézus magyar tanítványainak is. Arany János mondta másfél százada; a szabadságharc kitörése előtt: Ha minket is elfúj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja. Vörösmarty, a Szózat

költője, így számol be erről: *A vész kitört... És folyton-folyvást ordított a vész, / Mint egy veszetté bősüült szörnyeteg. Amerre járt, irtóztató nyomában / Szétszaggatott népeknek átkai Sobajtanak fel csontthalmok közül; / És a nyomor gyámoltalan fejét Elhamvadt városokra fekteti. / Most tél van és csend és hó és halál, A föld megőszült; Nem hajszálanként, mint a boldog ember, / Egyszerre őszült az meg mint az isten, Ki megteremtén a világot, embert, / E félig istent, félig állatot, Elborzadott a zordon mű felett / És bánatában ősz lett és öreg...*

A véznek végeredménye: százezernél több halott. Görgey leteszi a fegyvert Paskijevics kétszázezres serege előtt Világosnál; Batthányi és az aradi tizenhárom halála, Petőfié Segesváron, és még nagyon sokaké. Költeményünk szerzőjének, Vörösmartynak elméje elborul, Arany s Tompa búskomor lesz, Széchenyi, a legnagyobb magyar pedig öngyilkos. Deák még idejében hazamegy Kehidára, Kosuth apánk meg számkivetésre Torinóba. A végeredményhez még hozzátartozik a rengeteg hadi özvegy és hadi árva. S az is, hogy Kufstein s a többi börtönök benépesülnek rabokkal, és hogy elkövetkezik húsz évre az önkényuralom. Közel két évtizedes. Ferenc József vesztés csatái (Solferino, Königgrätz) után 1867-ben létrejön a kiegyezés.

Drágán vagy olcsón úsztuk meg? Mi csak folytattuk Jézus után a Jézus előtti: *Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók.* A jézusutáni harcok nem különböznek semmit a jézuselőttiektől; legfeljebb annyit, hogy egyre kegyetlenebbek lesznek. De azért a negyvennyolcat is nagyon drágán úsztuk meg.

Még nagyobb árat fizetünk hamarosan. Szarajevóban eldördül egy lövés; s bár Tisza István megtesz minden lehetségest a háború ellen, az agg uralkodó mindent meggondolva és mindent megfontolva – 47 békeév után – hadat üzen Szerbiának, és kitör az első világháború. Négy keserves év után már milliókra rúg a halottak, hadi özvegyek és hadi árvák száma. S mindezt keresztények csinálják? Igen. Az ütközetek előtt az őrmester rumot osztogat, a különböző keresztény vallások tábori lelkészei pedig Jézus testét és véré. Maradt a történelem továbbra is – jézuselőtti. Harsányi Kálmán jézusi versét ismeritek-e? Címe: A BALKÁNT JÁRTUK. Idézek belőle: *Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók, Éretlen, törpe, játék-katonák, Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog, S hogy becsülettel vagyunk banditák.*

Végeredmény számunkra, magyaroknak: Trianon... A győztesek elcsatolják tőlünk hazánk kétharmadát, s magyar népünk egyharmadát. Ekkora igazságtalanságot elviselnünk nem lehet; és 20 év után bekényszerít maga mellé az örült tizedes a másik világháborúba, mely már nem égy, hanem hat évig tart, s a meggyilkoltak, az özvegyen s árván maradtak száma messze meghaladja a korábbi, a „kisháború” áldozatait. A befejezés érdekében még ledobjuk az atombombát is.

Végeredmény – ismét számunkra, magyaroknak: bár egyetlen Hitlertől megszállt ország területén sem maradt életben annyi zsidó, mint nálunk, mi vagyunk a bűnös nemzet. Miként az első világháború után is, rajtunk rúgnak a legnagyobbat megszállóink.

Tíz év után, '56-ban fellázadunk. Világtapsot kaphatunk, de a megnyílt határon kivándorol a tíz napos forradalom után kétszázezer magyar fiatal, mely vércsapolás negyvenszeresen meghaladja a vörös-, a fehér-, a Rákosi-, a Kádár-terror áldozatainak együttes létszámát. Java részük elveszett nemzetünk számára – alighanem örökre.

'89 után, amikor a szovjet sereg kivonul hazánkból, végre – ezer évnél is hosszabb idő után – megszűnik, (a Bokor érdeméből is?) polgári kötelező feladatnak lenni az embergyilkolás. Csak az önként jelentkezők jól fizetett szakmája lesz az.

Helyette ránk szakad az, ami minden gyilkolásnál nagyobb veszedelem – a nemzeti öngyilkosság. 2001-ben a 8 éveseknek már egyharmada problematikus, és 2020-ra már a felénél is több lesz a számuk. Prognosztizálhatunk: a század végére hal meg az utolsó magyarul beszélő ember, miként meghalt a dalmát, s annyi finnugorul beszélt nép: a lív s a vót? Mert a magyar nők jelenlegi szaporodási rátája 1,2, s ez a biztos nemzethalált jelenti.

Testvéreim Jézus Krisztusban! Hazánkban az Isten megáldott valakiket mind a két kezével. Azért áldotta meg, mert ők még tudják az istenadta élet alaptörvényét: a kapott életet tovább kell adni. S a magyar ezt már elfelejtette? Nem. Sokkal rosszabbat tesz. Ezt a törvényt semmibe veszi, s ezért halálra való, nem kár érte – írta Ady Endre.

De én szembeszállok vele, és sírva kiáltom: Nem igaz. Kár érte, mert ha minket is elfűj az Isten törvényének ez a lábbal tiprása, akkor nem lesz Istennek soha több magyarja. S Neki is hiányozni fogunk, mert ő teremtett meg minket. Én nem adom fel. Én akarom, hogy ne hiányozzunk Neki. Vannak példáink. Visnyeszéplakon, az élő faluban, 2 fölött van a termékenységi ráta. A Bokor első két nemzedékében pedig 3,2 a nők termékenységi rátája. És ott él a negyedik nemzedékünkben hősnőm, a nyolc éves Bori, aki, amikor várják ötödik testvérük megszületését, azt mondja, hogy mindegy, hogy fiú lesz-e az vagy lány, mert nekik úgyis nyolc testvérre van szükségük, s neki, Borinak is nyolc gyermeke lesz: négy lány és négy fiú. A lányai nevét már tudja is, és el is sorolja őket.

Testvéreim, Ti feladjátok? Arany azt mondta Széchenyiről, hogy mikor ez magát nem tudta szeretni, ő meg szerette pusztuló fáját. Vigyázzunk és virrasszunk nagybeteg nemzetünk ágyánál! S hajoljon össze itt is és ott is négy-öt magyar, hogy megtanácskozzuk, hogy mit kell tennünk, hogy bele ne pusztuljunk e halálos kórba! Isten segíteni fog, ha virrasztunk. Én is Veletek akarok virrasztani, hogy megment-sük a haláltól nagybeteg nemzetünket. Amen.

A DEBRECENI DISPUTA KÖRKÉRDÉSE A BIBLIA ÉVE ALKALMÁBÓL

Kedves Gyurka bácsi! Balogh Laci közbenjárására már tudom: elvállalta, hogy válaszoljon folyóiratunk körkérdésére. Nagyon örülünk ennek, köszönjük s érdeklődéssel és szeretettel várjuk válaszait. Én időközben küldtem is néhány példányt e folyóirat korábbi számaiból – bemutatkozásul, s persze remélve, hogy szimpatikus lesz a fórum Gyurka bácsinak. A körkérdésben Bosák atya, Réz Nagy Zoltán evangélikus lelkész, Marincsák László görög-katolikus atya s egy református lelkész fognak megszólalni – valamennyien kötődnek valahogyan Debrecenhez, lévén, hogy a lapnak van egy ilyen regionális-lokális vonatkozása. Ebbe a virtuális beszélgető körbe hívjuk Gyurka bácsit, s egyben a Bokor-eszmék megszólalását a Biblia különféle vonatko-

zásairól. A kérdéseket irodalomtörténész professzor kollégám, a Disputa főszerkesztője állította össze, talán Gyurka bácsi is így fogja látni ezt, nemcsak keresztény lelkiséggel, de teológiai kérdésekben igencsak járatosan is (édesapja, Varga Zsigmond református teológus talán ismerős is Gyurka bácsinak debreceni éveiből). Lehet ebben is van a nehézség, hogy olyan kérdéseket tesz föl, amelyekről könyvnyi terjedelemben lehetne írni. Nálunk viszont nagyon korlátozott terjedelemben a lehetőség: kérdésenként mintegy 1500 karakterben várjuk a választ. A határidő pedig november 16., s érkezhetsz erre az egyetemi címemre e-mailben. Én személyesen nagy szeretettel és tisztelettel gondolok Gyurka bácsira (sajnos, ez évben nem tudtam részt venni a BNT-n, mert ápolási kötelezettségeim vannak a családban, s a nyáron, amikor édesanyámmal tudok lenni, még több a lekötöttség, mint a tanév során), de a szerkesztőség is tud már a Bokorról. Berta Erzsébet

A kérdések

1. Minden keresztény/kereszttyén felekezet egyetért abban, hogy a Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza. Csakhogy maga a kinyilatkoztatás nem emberi értelem műve, ráadásul a Biblia könyvei időben egyre távolodó, egyre nehezebben érthető történelmi-kulturális körülmények között születtek. Mi, illetve ki szavatol azért, hogy üzenetét itt és most megértsük és magunkénak érezhessük?

2. A Bibliáról úgy beszélünk, mint egységes könyvről. Holott maga is könyvekből áll – hogy melyekből, azt a kánon határozza meg. Csakhogy az egyes korok és felekezetek kánonjai nem egységesek; számos olyan könyv van, amely egyes kánonokban benne foglaltatik, másokban nem; a nem kanonizált, a Biblia „holdudvarában” elhelyezkedő iratokat nevezik apokrifoknak. A katolikus és az ortodox kánon a „deuterokanonikus” kifejezést is használja. Mi a viszony az egyes kánonok, illetve a kanonikus és az apokrif könyvek között?

3. A Biblia történetét végigkíséri a fordítás kérdése. Sokan hiszik, hogy ennek csak a reformáció óta van jelentősége, pedig már a Biblia kialakulásában szerepe volt; az Újszövetség szerzői többnyire a Septuagintából, vagyis görög fordításból idézik az Ószövetséget, holott ez számos eltérést mutat a kanonizált héber szöveghez képest. A Biblia mérvadó latin fordítása, a Vulgata számos változáson ment át az évszázadok során, a nemzeti nyelvekre való fordítás pedig egyben eltérő értelmezéseket is jelent; nálunk ráadásul hagyományosan más fordítást használnak a katolikusok és a protestánsok. Mennyiben függ a Biblia e „bábeli” adottságoktól?

4. Abban, hogy a Biblia a kereszténység szent könyve lett, sokak szerint Szent Pál/Pál apostol, a pogánymisszió játszotta a kulcsszerepet. Bár Jézus sem utasította el a hozzá forduló pogányokat, földi küldetése a választott népnek szólt; Szent Péternek/Péter apostolnak csak egy isteni látomás segítségével sikerült legyőznie a „tisztátalan” pogányokkal szembeni ellenállását. Mennyiben befolyásolja ez a feszültség a Biblia egységét?

5. A Biblia évének mottója a Jelenések könyvéből való: „Boldog, aki olvassa”; célja pedig az, hogy „az egyháztól elidegenedett és oly sokféle szempont által vezérelt közéletben” megszólaltassa „a kereszténység alapüzenetét” vagyis az evangéliumot. Az év végéhez közeledve hogyan vonná meg a kezdeményezés mérlegét?

Válaszaim

1.

A Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza... – olvasom. A Biblia – egy könyv. Könyvet mi hordozunk, a könyv nem hordoz semmit. A vallásoknak vannak szentkönyvei. Toynbee azt állítja, hogy a vallások közös eredeti bűne, hogy ezt állítják: Isten egyszer adott kinyilatkoztatást az emberiségnek, s azt a Földünkön megtalálható sok ezer vallás valamelyikének adta (An historian's approach to religion – 1956). Azaz mindannyiunknak – születésünkkor. Ennek következtében az összes többi vallás szentkönyve természetesen legfeljebb csak jószándékú emberi értelem műve lehet csupán –, azaz merő jámbor hiedelem.

A valóság ezzel szemben abban áll, hogy Isten minden ember bölcsőjébe belerakta a maga kinyilatkoztatását; s ez összesen ennyi: Jókisfiúnak/jókislánynak kell lennünk! Ezt tudják-ismerik az ateisták, a teisták, a panteisták, az agnósztikusok egyaránt, akik mindannyian csak hiszik-gondolják, hogy van Isten, nincs Isten, minden és mindenki isten/Isten, hogy nem tudhatunk semmit sem biztosan. De amit Isten mindannyiunk bölcsőjébe rakott, ezt az egyet tudjuk-ismerjük mindannyian. Ez tehát nem az emberi értelem, hanem az isteni értelem műve.

Minden könyv öregszik, a Biblia is, ennek következtében – ahogy távolodnak tőlünk időben – nőnek a megértési nehézségek.

Itt vagy ott, most vagy máskor az szavatol azért, hogy egy könyv mondani-valóját a magunkénak érezhessük, hogy tanításai rárimelnek-e Isten egyetlen és mindenkinek adott kinyilatkoztatására. Erre: jóknak kell lennünk. Ha arra tanít egy könyv, hogy Isten belefojtja az egyiptomiakat a Vörös tengerbe, vagy arra, hogy Isten adta a kardot királynak, akárkinek a kezébe embergyilkolásra, akkor nem érzem a magaménak.

2.

A Bibliát, ezt a különböző korokban írt könyvgyűjteményt nagyon sok vallás tartja a maga szentkönyvének. A könyvgyűjtemény egyes könyvei között a vallások válogatnak, mint tót a vadkörtéből. Valamiket megtartanak, valamiket kidobnak. Amiket nem dobnak el egészen, csak második sorba tesznek, azokat deuterokanonikusoknak mondják. A patrológiánk megkülönböztetik még az apostolok tanítványai által írt művek szerzőit, mint apostoli atyákat. Amiket csak negyedik sorban helyezünk, azokat mondjuk apokrifeknek. Az a viszony a négy megnevezett műfaj között, hogy többre tartjuk az elsőt, kevesebbre a másodikat, és még kevesebbre a harmadikat meg a negyediket.

3.

Az eredetiből kell fordítani. A semita eredetűeket ebből, a görög eredetűeket abból. Minden fordítás – értelmezés. Ha az eredetiből fordítok, akkor is. Még fokozottabban az, hogyha a fordítás fordításából fordítok: a Septuagintából a sémi, a Vulgátából a görög szöveget. Példa: Lukács görög szövegének a fordítása a latin Vulgátából eredményezi ezt: Üdvözlégy Mária malasztal teljes. A görögből fordítás meg ezt: Örülj, kedves szűz!

Fordítsunk az eredeti szövegekből! Ne bízzuk a fordítást egyetlen személyre, ha-

nem egy kisközösségre, mely jól ismeri a nyelvet is s az összes történelmi, társadalmi, kulturális, stb. körülményt, melyben a fordítandó szöveg készült. Több szem többet lát.

*Jézus nem jött felbontani a Tórát,
de elmondta a maga újdonságát:
Mondatott a régieknek, én pedig
mondom nektek.*

4.

Jézus nem jött felbontani a Tórát, de elmondta a maga újdonságát: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek. Pál sem akarta felbontani a Tórát, de mivel

nem lehetett Jézus tanítványa, kitalálta a maga evangéliumát, és azt tanította Jézus evangéliuma címén. Szent Péter viszont éveken keresztül hallgatta Jézus tanítását, jobb helyzetben volt tehát mint Pál. Nagyon nagy feszültséget eredményezett ez. Mindmáig az összes keresztény felekezetekben pázimust lehet hallani Jézus tanításaként. Ennek következtében szentekként tisztelhetjük azokat, akik vágták ellenségeiket, mint a nyers tőköt, Jézus pedig senkit sem ölt meg. Csak Őt ítélte halálra vallásának főpapja. A keresztény főpapok pedig meggyújtották az eretnekeknek minősülők alatt a máglyát, amíg csak az egyházatlan felvilágosodás ki nem verte főpapjaink kezéből a gyufát.

Bizony-bizony nagyon zavarja ez a feszültség az Újszövetség egységét, mert az evangéliumok tisztán csengik vissza Jézus tanítását, a 13 páli levél – és a Pál hatása alá került egyéb újszövetségi könyvek – meg a páli evangéliumot tanítják.

5.

A lehető legrosszabbul. Amíg nem tisztázzuk ki, hogy Jézus nem kultuszt, hanem irgalmat akart, adást és szegénységet, erőnemalkalmazást és üldözöttséget, szolgálatot és kicsiséget, s hogy szeretetet és közösséget akart a családban és tanítványai körében, az egyházban egyaránt... hogy meg akarta valósítani a Szentháromság földi mását..., s amíg nem tisztázzuk, hogy ez csak kisközösségek által valósulhat meg, addig tovább folytatódik a trón és az oltár szövetsége. Tovább folytatódik, és elpusztítjuk háborúkban mi, keresztények, Jézusra hivatkozó önmagunkat – hazánkban is, az Észak-Atlanti térségben is – a 21. század végére. S nyugodtan követjük el a legnagyobb bűnt is, a nemzeti öngyilkosságot azzal, hogy egy nőre hazánkban is, Európa szerte is, 1.2 gyermek esik. Mi, keresztények idegenedtünk el a jézusi evangéliumtól. A közélet elidegenedése a kisebbik baj.

Két esetben ez a következmény: ha csinálunk Biblia évét, meg ha nem csinálunk.

MIT TEHETÜNK MA ÉS HOLNAP?

Közel kétszáz éve halt meg, szobra a Szarvas téren látható, a régi magyar irodalom másik szent öregje – Kazinczy az egyik –, Virág Benedek, aki megírta öt kötetben történelmünket: Magyar századok – a legrégebbi időktől kezdve János királyig. Tovább nem írta, mert az már a Habsburgok története. Ez tartott 1867-ig vagy 1919-ig. Szekfü Gyula 1920-ban megírta a Három nemzedéket, és 1934-ben hozzábiggyesztett még egy fejezetet, melynek ezt a címet adta: Ami utána következik. Ha én történész lennék, én is megírnám azt, ami 1867 vagy 1919 után következik egészen napjainkig, s valami olyan címet adnék neki, hogy a tőkés társaságok világuralma, s vallanék róla, hogy kik is alkotják e tőkés társaságokat.

De hát nem vagyok történész, hanem mi? Tudvalevően a Jóisten kétféle embert teremtett. Melyeket? Magyartanárokat meg a többit. Én az első kategóriába tartozom, s ennek tudható be, ha most felolvasok Nektek egy rövid verset, melynek szerzője gróf czegei Wass Albert. Azt a címet adta neki, hogy Előhang.

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Írta Vasaszentgotthárdon – 1926. november 14-én.

A konferenciát, melyen most vagyunk, négy tárgyköri műhely köré csoportosították a szervezők. A miénk a negyedik, melynek tárgya: Isten népének változó és változatos útjai a közös európai felelősség jegyében. (Szempontok: elzárkózásból a nyitás felé; a hamisságtól az őszinteségig és igazságig; a félelemtől az evangéliumi elszántságig; mit tehetünk ma és holnap?) Ebből vettem előadásom címét. Mit tehetünk ma és holnap?

Számomra az az Isten népe, amelyik figyel Isten Fiának, Jézusnak a tanítására: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... Mit? Szeresd felebarátodat,

A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymusszal szólva vágtuk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököket.

mint tenmagadat és töröld ki a szótáradból ezt a szót: ellenség. Szeressétek ellenségeiteket is! Konkrét akarok lenni. Jézus e parancsától már korán, de Konstantin korában már egészen elszakadtunk. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymusszal szólva vágtuk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököt. Nem vagyunk az Isten népe Csak magunkra aggatjuk e címet, de teljesen érdemtelenül. Miként a múltban, ma is az a gondunk, hogy akárhogyan is, de megszabaduljunk meg nyomorgatóinktól. Visszapillantok múltunkba: Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. Nem. Nem Jézus Istene által, hanem nyilaink és kardjaink, sikeres gyilkolási tudományunk következtében nyertük e szép hazát és veszítettük is el azt. Szerencsénkre asszonyainkat továbböleltük, s nem öltük őket, s ennek következtében a 13. században már két és fél millióan vagyunk. Batu kán megüzente IV. Bélának, hogy jobban járunk, ha engedelmeskedünk neki. A király azonban a kereszténység védőbástyája akart lenni, s Ugrin kalocsai érsek hadseregvezető ténykedése következtében egy év múlva már csak feleannyian voltunk, mint korábban. Szerencsénkre asszonyainkat továbbra is öleltük, s Mátyás korára már négy millióan voltunk, melynek jó 80 százaléka magyarul beszélt. De addigra már nyakunkon volt a török. Bakócz esztergomi érsek keresztes sereget is gyűjt jobbágyokból ellenük, de ezeknek a póroknak nem a török volt az ellenségük. Nem – mert ők nem számítottak személyeknek, csak olyanok voltak, mint a föld meg a marha –, hanem főpapjaik és főuraik ellen, akik aztán le is verik őket, és sült Dózsa-húst etetnek velük. Nem is követnek el a király s az urak – főpapok és nemesek – még egyszer ilyen hibát, és Mohácsnál húszezer úr fogadja Tomori kalocsai érsek vezetésével Szolimán kétszázezerét, mert mi védjük a kereszténységet. Védjük? Jézust is? Mi köze van ennek a kettőnek egymáshoz? Semmi. Ennek következtében a 17. század végére is marad négy millió ember a Kárpát-medencében, de már egy harmada sem beszél magyarul. Az ölés nem biztosítja a nemzet életét, csak az ölelés. Mi lettünk a Kárpát-medence legnagyobb kisebbsége. A 19. század végére már a 18 millió itt élőből tíz millió – sváb-, tót-, horvát-, szerb- rutén- és zsidóból jött beszél magyarul, de a történelem csapásaként, e tíz millió magyar egy harmada országunk határain kívülre kerül. Rossz oldalon gyilkoltunk. Utána újra rossz oldalon gyilkoltunk, s maradnak a hazánkat Trianonban szétszabdalo, az új határok.

Ezután következik a jelenlegi bajunk. Rákosi, Kádár már nem tömeggyilkol bennünket. De gyilkoljuk mi saját magunkat. Hazánkban egy nőre 1.2 gyermek esik. Nincs alapvetőbb parancsa az erkölcsnek, mint az élet továbbadása. Életünkkel fizetünk e legnagyobb parancs áthágásáért. Felesleges felelőst keresnünk. Úgy, ahogy vagyunk, közös a felelősségünk. Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt. Apánk kereste a pénzt, s Anyám tíz felé vágta a hatvan deka húst, amit vasárnap meg még egy hétköznapon vásárolt. Ha kevesellte anyám apámnak a fizetését, apám csak ennyit mondott: Lopni, betörni nem fogok. Ha egy nemzet ezt nem érti, annak meg vannak számlálva az órái. Jaj, a gazdagoknak és boldogok a szegények – mondta Jézus.

Van megoldás. Kiszámítottam a Bokor termékenységi rátáját. Van köztünk egy 16 gyermekes, négy tíz gyermekes család, és számolatlan a száma azoknak a

családoknak, akiknek több gyerekük van, mint három. A Bokorban egy nőre 3.2 gyermek esik. Ugyanúgy dolgozunk, mint mások. De hatalmon kívül vagyunk. Az átkosban nem lehetett beszervezni minket, s ma sem vagyunk se képviselők, se államtitkárok. Igyekszünk megvalósítani azt az Isten Országát, amelyről Jézus beszélt. Csak ölelünk. Ölésre nem vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt. S a bíró úgy ítélte el őket, hogy magukat saját püspökeik is elítélik.

Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött hazánkkal, ezt követően az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elfért minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem. Neki jó volt a folyópart, meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységi rátánk, ahogyan elmondtam. Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akármí. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja magát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébbel foglalkoznak. Majd kiirtják magukat, akik nem ölelnek.

JÉZUS KIRÁLYSÁGA

Jézus nem királya mindenkinek. Jézus csak azoknak a királya, akik megteszik, amit Ő tanított nekünk. Akik nem teszik meg azt, amire tanított minket, azoknak nem királya, azok átkozottak. Ezek az átkozottak mennek az örök tűzre, amely készült az ördögöknek, az ördögök munkatársainak és mindazoknak, akiknek más a magatartásuk, mint amit Jézus vár el azoktól, akiknek tudomására jut az Ő szent akarata. Így aztán nem mindenkinek a királya, hanem csak azoknak, akik Jézus kívánságaihoz igazítják életüket. A mai evangéliumban Jézus hat dolgot kíván tőlünk:

1. Aki éhezik, annak adjunk enni.
2. Aki szomjazik, annak adjunk inni.
3. Akinek nincsen szállása, azt fogadjuk be.
4. Akinek nincsen ruhája, azt lássuk el ruhával.
5. Aki beteg, azt látogassuk meg.
6. Aki börtönben van, módoljam ki a börtönparancsnokságnál, hogy meglátogathassam.

Mivel azok közé tartozom, akik azt akarják, hogy Jézus a királyuk legyen; s én mindenképpen ki szeretném módolni, hogy ne odakerüljek, ahol az ördögök és azok munkatársai parancsolnak nekem, ezért számba veszem e mai vasárnapon, hogy mennyire teljesítettem életem folyamán Jézusnak e hat kívánságát.

1a. Kezdem az elsővel. Amíg otthon éltem, nem az én reszortom volt ez. Emlékszem, hogy Anyuka megkérdezte a lánytól, hogy ki csöngetett, s ezt felelte: valaki támogatást kért, s mondtam neki, hogy majd megtámogatom egy darab fával. Pénzt kért, s Jézus ez alkalommal sem beszélt a pénzzel támogatásról. Jézus sem támogatott senkit sem pénzzel, de az ötezer ember megvendéglését a pusztában azért lehetővé tette. Koldusnak csak nagyritkán adok. A Bokorban megállapítottuk, hogy mindannyian nagyon gazdagok vagyunk, s legalább a farizeusok szintjét el kell érniük, akik tizedet adtak mindenükből, tehát jövedelmünknek legalább tíz százalékát el kell küldenünk az éhezőknek. '89 előtt a külföldet járó testvéreink útján síboltuk ki a pénzt. '89 után már hivatalosan tesszük ezt. Kezdetben Teréz anyának küldtük, később pedig és ma is egy Prakash nevű jezsuitának, aki tizenötezer gyerekről gondoskodik – ugyancsak Indiában. Ez volt Jézus-tanulásunk második gyümölcse. Az első az volt, hogy kisközösséget csináltunk.

2a. A másodikat sűrűn csinálom. Aki hozzám jön, mindig megkínálom – borral, pálinkával, az autósokat csak szörppel, a cukrosokat pedig még avval sem, hanem csak tiszta vízzel.

3a. A szálással nem rendelkezőket csak Budaváriban tudom etetni, itatni s nekik éjjeli-nappali szállást biztosítani. Lelkigyakorlatok alkalmával szoktam ezt csinálni. Ott akár húsz embernek is tudom mindezt biztosítani – a magyar püspöki kar jóvoltából, akik közel harminc éve megvonták tőlem a nyilvános papi működés jogát, s így segíthettem magamon – lelkigyakorlatos ház építésével. Az ilyesmit igénylők, meg akik Balaton közelében akarnak nyaralni, kipróbálhatják a nyár folyamán. A

rendházban is tudok fogadni két vendéget földre rakott szivacsmatracokon, de csak férfi nemen levőket – a klauzúra okán.

4a. Ruhával mostanában nem tudok szolgálni, mert magam is uraságoktól levetett ruhákban járok, de azt, amim van, szívesen megosztom azokkal, akiknek nincs ruhájuk.

5a. A beteget csak akkor szabad meglátogatnom, ha igényli látogatásomat. Magam csak egyetlen személy látogatását igénylem, ha beteg vagyok. Olyant, akinek elmondhatom, hogy mire van szükségem, s ha kifáradok, mondhatom neki, hogy most menjen haza. Aki beteg, nyögjön! Hagyjuk a beteget nyögni, hamarabb meggyógyul. Nem zavarom azt, aki nem igényel.

6a. Nyolc évet töltöttem börtönben, ebből négyet Rákosi haláltáborban, ahol jelszó ez volt: itt fog megdöglenni, és nem lehetett engem meglátogatni. A másik négy évben már lehetett. Édesanyám kapott is három alkalmat tíz perces látogatásra: két egy méter távolságra levő drótháló között sétált egy ór. Az egyik háló mögött fél méter közelségben álltak a rabok, a másik háló mögött fél méter távolságban álltak a látogatók. Átkiabálhattunk egymásnak: Hogy vagy? Köszönöm, jól. Hatvanadik életévén túli anyámnak ez egy jó félnapos törődést jelentett.

Egy alkalommal én is végeztem börtönlátogatást. A katonáskodást megtagadó és emiatt három évre elítélt fiamat látgathattam meg egyszer Baracskán a felesége helyett. Mind a kettőnek én voltam a gyóntatója, én is eskettem őket.

Erdő Péter nem nevez ki börtönlelkésznek, s így nem látogathatom azokat; akik börtönben ülnek. Változtak Jézus óta a körülmények.

Ennyiben tudom én ma Jézust etetni, itatni, szállásolni, ruházni, látogatni. Kevés ez? Én ma ennyit tudok megtenni. Elég lesz-e ennyi az ítéleten ahhoz, hogy a maga jobbára állítson Jézus? Majd meglátom. Testvéreim, ti is vegyétek számba, hogy mennyit tudtok Jézus e hat mai kívánalmaiból teljesíteni!

Ezek után számba veszem egy tanszékvezető tételeit, melyeket erről a mai ünnepről írt.

1. Jézus legyőzte a halált – Nem győzte le, mert ugyanúgy meghalunk, mint Jézus előtt, ugyanúgy jobbra állítódunk, vagy balra, mint Jézus előtt.

2. Jézus megújította egész életünket. – Csak akarta megújítani, de rajtunk fordul, hogy megújítjuk-e azt.

3. Jézus megváltotta az egész világot. – Nem lehet senkit sem megváltani. Isten akaratából maradunk szabad emberek, amilyenek Isten megteremtett, és szabadságunkat felhasználhatjuk jóra és rosszra. Tegnap, ma és holnap, a világ végéig.

4. Jézus minden bűnösnek királya. – Nem csak a bűnbánó bűnösöké.

5. Jézus minden emberi nyomorúság királya. – Nem lehet állapotoknak a királya senki, csak személyeknek lehet királya Jézus vagy akárki.

6. Jézus legyőzte bűnt. – Mindenki legyőzheti a maga bűnét. Én is a magamét. Jézus nem győzheti le sem a te, sem az én bűnömet.

7. Dicsőíthetjük Jézust minden sötétségben, halálban, bűnben, nyomorúságban. – Dicsőítés helyett inkább tegyük a mai hat jónak valamelyikét. Ezekkel kikerülünk sötétségből, bűnből, halálból, nyomorúságból.

8. Jézus királyságának titka, hogy benne találhatjuk meg magunkat. – Jézus nem titkolódzott. Nyíltan megmondta, hogy megtaláljuk jobb oldalra állított önmagunkat, ha tesszük a jót.

9. Jézus királyságának további titka, hogy benne nyerjük el a megváltást. – A megváltás nem ötös lottó. – Magunknak kell tennünk érte a mai hat jót.

10. Még további titka, hogy Jézusban mondhatjuk ki, hogy „Atyánk” – Jézus előtt is tudhattuk, hogy Isten az Atyánk.

11. Legmélyebb titka, hogy magára vette bűneinket. – Az én bűnömet nekem kell hordoznom, s magamnak kell abbahagynom a vétkezést, és minden rendben lesz ennek következtében.

12. ... hogy magában hordozza minden fájdalmunkat. – Ezt az egyet elhiszem, mert annyira szeret mindnyájunkat.

13. ... hogy győztesen jelen van minden sötétségünkben. – Nem értem, hogyan lehet valaki jelen az én sötétségemben, még hozzá győztesen.

14. Bűneinket saját testében felvitte a keresztfára. – Nem. Kaifás, Pilátus és a többi urak bűne vitte fel Jézust a keresztfára.

15. Jézus sebei szereztek nekünk gyógyulást. – Jézus azt tanította nekünk, hogy akkor gyógyulunk meg, hogyha hisszük, hogy Ő meg tud gyógyítani minket.

16. A mi gonoszságaink miatt törték össze. – Nem. Az urak gonoszága következtében törték Őt össze az urak.

17. Szenvedései sokakat istennektetszőkké tettek. – Nem. Jézus szenvedései következtében csak Jézus lehet istennektetszővé. Mi csak a magunk Istenért vállalt szenvedésünk következtében válunk istennektetszőkké.

18. Krisztus keresztjében beteljesedett a megváltás. – Nem. Krisztus keresztje által teljesült Kaifás akarata, s példát kaptunk rá, hogy halálbüntetés ellenére is hűségeseknek kell maradnunk Isten parancsaihoz.

19. Jézus a maga szenvedései és halála által él abban, akit így szeretett, az emberben. – Nem. Csak abban az emberben él Jézus, aki maga is úgy viselkedik, mint Jézus.

20. Titok, hogy Krisztus minden ember királya. – Nem, hanem tévedés, mert Jézus csak azoknak a királya, akik Hozzá hasonlóan viselkednek.

21. E húsz tétel erejében igaz, hogy amit másokkal szemben teszünk, azt tesszük Jézussal is. – Nem. E húsz téves tétel ellenére igaz ez az állítás.

Egy másik mai tanszékvezetőhöz odament harminc esztendővel ezelőtt az ilyesfajta tételek miatt egy fiatal Bokor-tag, és ezt mondta neki: Tisztelendő úr, Jézus nem ezt tanította. A válasz erre ez volt: Jézus néptanító volt, én pedig teológiai tanár vagyok. E válasz ellenére az a fiatal ember azóta sem váltott át a néptanítótól a teológiai tanárhoz. Adjunk hálát érte az Istennek.

Jézus királyságának titka, hogy benne találhatjuk meg magunkat.

Egészen más kérdés, hogy a szeretet-Isten, hogyan mondhat valakiket átkozottaknak. Azt gondolom, hogy ez ugyanaz mint a balga, a bolond. Magukat teszik bolonddá. Magukat teszik átkozottá. Isten mondhatná róluk azt is, hogy szerencsétlenek. Mindez csak következménye a szabad akaratunknak. Ezt pedig azért adta nekünk Isten, hogy részesei lehessünk az ő szentháromsági szeretet-életének. Már itt is, a Földön. Halálunk után pedig odafent Nála, az örökkévalóságban. Amen.

Nem. Még hozzáteszem Arany János egyik utolsó versét. Egy nagyon rövidet, egy négysorost. Az a címe, hogy

Sejtelelem

*Életem hatvanhatodik évében
Köt engem a Jóisten kérébe,
Betakarít régi rakott csűrrebe,
Vet helyemre új gabonát cserébe.*

Életem, nem tudom, hányadik évében szólít magához engem a Jóisten. Csak annyit tudok, hogy egyelőre még nagyon jól érzem magam köztetek. Ha ez megváltozik, akkor kérni fogom Őt, hogy engedjen már engem is odaátra azok közé a testvéreim közé, akik már hazajutottak. Most az Amen.

BEKÖSZÖNTŐ A HEGYVIDÉKI TRIANON TÁRSASÁGBAN

Lehettünk '895-ben, amikor bejöttünk, fél millióan. Lehet, hogy találtunk itt olyanokat, akik magyarul beszéltek: székelyeket, avarokat. Az asszonyok szültek, s mikor harmadfél száz esztendő után jöttek a tatárok, már voltunk két és fél millióan. Egy év múlva már csak fele annyian voltunk. Az asszonyok megint szültek, s a Hunyadiak korára felmentünk négy millióra. Aztán verekedtünk három századon keresztül a törökkel. Mikorra kiverték őket hazánkból, már csak egy másfél millió maradt, aki magyarul beszélt. Az asszonyok megint szültek, s az elmúlt század elején már tíz millió volt, aki magyarul beszélt.

*Ha minket is elfű az idők
zivatarja, / Nem lesz az
Istennek soha több magyarja.*

Aztán tíz felé szabdalták hazánkat, s '56 utántól kezdve máig szenny-csatornába vágtunk mi, magyarok nyolc vagy tíz millió magyar magzatot. Ha minket is elfű az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja – írta Arany János.

Hősöm egy fiatal hölgy, Vincze Bori, aki most hét éves. Nagyszüleit negyven esztendeje ismertem meg. Géczy Gabi, mire negyven éves lett, szült tíz gyereket Vincze Bandinak. Az első Péternek hívják. Péter felesége, Kati, az elmúlt nyári Bokor-nagy táborban megsúgja anyósának, Gabinak, hogy várja már ötödik gyermekét. Péter húga, Eszter egy hétvége elviszi magához a négy gyereket: két fiút, két leányt. Kihallgatja

beszélgetésüket, mely arról szól, hogy fiú vagy lány legyen ötödik testvérük. A fiúkat fiút akarnak, a lányok lányokat.

Ekkor szólal meg hősöm, Vincze Bori: Mindegy, hogy mi lesz, mert nekik úgyszólván nyolc testvérre van szükségük. S még azt is elmondja Bori, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fú. A lányai nevét már tudja is. El is sorolja a négy nevet. A fiúkéból még csak egyet tud. Az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Amíg van Géczy Gabi, Vincze Bandi, Péter és felesége Kati, amíg van Vincze Bori, addig nem fú el minket az idők zivatarja, addig még lesz az Istennek olyanja is, aki magyarul beszél.

KICSODA AZ ISTEN?

Nem tudtam nem elvállalni, hogy beszéljek Rólad. Ha Rólad sem beszélek, akkor nincs miért élnem. De hát mit tudok én Rólad? Semmit. Istent nem látta senki, én sem. De most van 71 éve, hogy elmentem Érted Vácra piarista noviciusnak. S Te lettél a családom. Te, akit nem láttam soha. Érted mentem oda, akiről nem tudok semmit. Te hívtál? Nem tudom, de úgy éreztem, hogy el kellett oda mennem. Ha nem mentem volna el, most nem szólhatnék itt Rólad. Mit tudok Rólad mondani? Reménykedem benne, hogy vagy. Hogy vársz. Hogy haza vársz. Magadhoz. Tudom, hogy vársz? Nem tudom, s nincs ember, aki tudná. Elmondhatom, hogy remélem én is, amit mások is remélnék. Elmondhatom, hogy bizony megkísért a gondolat, hogy semmibe megy a reményem. S jól tudom, hogy nem azért hívtatok ide, hogy elétek tárjam bizonytalanságom. De csak így becsületes. Mert úgy gondolom, hogy nem papi szövegre vagytok kíváncsiak, hanem emberi szóra. Olyanra, aminek nincsen papszága.

Értelmes, emberi szöveget tudok csak mondani. Csak azt, hogy nemcsak világ van, de van alkotója is. A világ törvényekkel rendezett. Ezeket a törvényeket tanítják az egyetemek természettudományi karán. Nem lehetnek a véletlenek a művei ezek a törvények. Nem tudom már, hogy ki mondta, amit most idézek: Egy majom leül az írógép elé, s elkezd csapdosni a billentyűket, s csapdosása eredménye Shakespeare összes művei lesznek. Ennek az állításnak nincs valós tartalma. Magyarul: ez az állítás – hülyeség. Az is törvény – a gondolkodás törvénye –, hogy a világ törvényszerűségei értelmes Alkotót feltételeznek. Magam csak úgy tudok élni, hogy van előttem, fölöttem Isten, aki maga az értelem. Hogy lehet az embernek egyebet is gondolnia – tudom. Én nem tudom ezt az egyebet gondolni. S azt is tudom, hogy aki mást, egyebet gondol, mint én, azt nem tudom meggyőzni arról, amit én gondolok. Próbáltam megtenni, s általában nem sikerült. Bár nem minden esetben volt így. Negyven éve megkértem Debreceni Zsuzsát: írja le nekem következő találkozásunkra, hogy miért vallja ateistának magát. Azaz kértem tőle erről egy dolgot. Nem hozta el. Azt mondta, hogy inkább hisz. S ezzel már

szűkebbre is kerekedett azok köre, akikhez szólhatok. Nemcsak az enyém. Bárki emberé. Jézus köre is. Csak azokhoz szólhatott, akik mondani tudták, hogy *Istenem, Istenem*. S ez baj? Nem gondolom bajnak. A hat és fél milliárd emberből jut azért nekem is Tizenkettő; vagy kevesebb vagy több, akivel szót érthetek, akivel beszélhetek Rólad.

Istenről gondolkodom. Azt gondolom, hogy létezik és hogy sokkal értelmesebb mimagunknál. Mit gondolok még róla? Hát azt, amit kivetítek magamról. Azt, hogy csinál valamit. Mit? Nem tudok értelmesebbet kitalálni, mint amit első elemistaként a kiskatekizmusban tanultam. Ezt: fenntartja a világot és gondot visel rá. És ebben mi, emberek is benne vagyunk. Ez is *kivetítés*. A szülők eltartják, és gondot viselnek a gyerekekre. Mi emberek, no meg a világmindenség – az Isten családja vagyunk. Hogyan tartja fenn, hogyan visel gondot reánk, ezt ne kérdezzétek. Nem tudok válaszolni rá, de nem tudok más foglalkozást kitalálni számára, s azt sem tudom elképzelni, hogy ne legyen valami foglalkozása. Istent csak a magunk képére és hasonlatosságára tudjuk elgondolni. S azt is gondolom, hogy Isten is csak a maga képére és hasonlatosságára tudott megformálni bennünket. Egyszerű a képlet. A gyerek hasonlít apjára-anyjára, s apa és anya gyermekére. Mi az Istenre, s Isten meg reánk.

Csak anyukának-apukának tudom gondolni őt. Közel 90 évesen is csak ennek. Akinek elmondhatom a bajom. Aki a legközelebb van hozzám. Aki olyan, mint én. Aki engem megért és mindent megbocsát, ha kérem Őt. Mit mondok el Neki? Kérem őt, hogy sikerüljön helytállnom ezen a lelkigyakorlaton. Kérem, hogy érjen már véget földi pályafutásom, mert egyre nehezebben futok, azaz hogy csak lépegetek. Hiába kérem. Nem válaszol. Hiába, mert nem hallom a szavát. Mégis az, hogy elmondhatom neki a bajom, ez az egyetlen vigaszom s lehetőségem.

Ha gyermek születik, azt mondjuk róla, hogy Isten ajándéka számunkra. Ha szerelembe esünk, ha párt találunk, azt mondjuk, hogy Isten kötött minket egybe, s ezért ezt a köteléket nem szabad elvágunk. S ha baj ér bennünket, ha meghal, aki szeretünk, ha embertelenné lesz a sorsunk, ha ránk törnek a halált megelőző bajok, akkor meg azt mondjuk mind e bajokra, hogy ez az Isten akarata, s ezeket el kell viselnünk. Mások elvesztését is, a magunk nyomorúságát is. Amikor én ezekre azt mondom, hogy ez az Isten akarata, teljes gondolkodási csődömről számolok be. Magamhoz hasonlóknak mondhatok ilyeneket, de ateistáknál ez a vélekedésem semmit sem ér.

Beszélhetek egészen másként is. Az általam nagyra becsült Wass Albertnek van egy regénye: *Adjátok vissza a hegyeimet!* Színtere a románoktól, oroszoktól, kommunistáktól nyomorgatott erdélyi társadalom a múlt század 40-es éveinek közepén: sorsuk a tömény szenvedés. Emberek, akik kivert farkasokként élnek a Maros felső folyását körülvevő erdőrengetegben. Semmi köze szenvedéseiknek egy Isten akaratához. Az emberi butaság és gonoszság, a hatalomtól kikényszerített gonoszság poklában élnek. Ha irgalmas akarok lenni Istennel szemben, akkor azt mondom, hogy semmi köze hozzá. Hogy tehetetlenül kényszerül nézni az ember szenvedését. Annak következtében, hogy szabadságot adott nekünk. Használhatnánk azt jóra is. Akarná is ezt az ember, de a hatalom kényszeríti őt, hogy gyilkoljon, hogy a határok

másutt legyenek, mint ahol vannak. Muszáj, mert Hitler is ezt tette. S ez ellen nincs más védekezés, mint újra csak a gyilkolni kényszerítés vagy a kényszerszermunka, a hadi fogság, a láger. Auschwitzre Gulag a felelet. Szenvedésre a szenvedés. Isten akaratának ehhez semmi köze.

Prohászka Ottokár püspök írt az első világháború idején egy könyvet: *A háború lelke*. Azt mondja el benne, hogy az emberek a lövészárokból megtanulnak imádkozni. Imádkozni, de miért? Bajtársamat találja el a golyó, s nem engem? Az én golyóm oltsa ki a másik ember életét, s nem az ő golyója az enyémet? Lehet ilyet mondani Istennek, akiről azt állítjuk, hogy mindenkit szeret? Schütz Antal írt egy könyvet: *Isten a történelemben*. Én nem találok Istent a történelemben. Csak istentelenséget találok benne. Gyilkosságokra kényszerítést. Csak azt, ami Jézusra is rászádkadt, s közben imádkozott is: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?* Ez a legirgalmasabb, amit Istenről mondhatok: elhagyta az embert. Sokkal logikusabb ateistának lenni: Dehogyan van felettük egy jószágos Isten. Semmi sincsen felettünk. A fene érti, hogy minek van egyáltalában világ, stb.

De hát nemcsak ez van. Lehet mázlistának is lenni. Nem lehet. Andi 1972-73 körüli szenvedései idején imádkoztam érte. Így: Istenem, ha nem tudod meggyógyítani, akkor vedd Magadhoz őt. Magam igazán nem szenvedek embertelen kínokat, de olyan terhes az öregség, hogy újra meg újra ezt imádkozom: Országodba vigyél haza engem! Ahogyan a kántor énekléi temetéseinken. Megszabadíthatna, de nem teszi. Kedvét leli kínládásomban? Szeretnék kertet ásni, málnát ültetni, sárbolni, de újra és újra csak ágyamnak tudok dőlni, várva a befejezést. Okos testvéreim meg mondják: még nem mehatsz, még feladataid vannak. Én meg dühbe gurulok szavaiktól; csak úgy magamban, nekik nem mutatom. Mert nekem vallanom kell, hogy minden – és velem is! – Isten akaratából történik.

Úgy nem értelek, mint te engem, Ádáz – mondja Babits, a magyar irodalom legkatalogikusabb költője Istenről a kutyájához, akinek Ádáz a neve. Az a tényállás, hogy be kell vallanom, hogy semmit sem értek abból a világból, amelyikbe belekerültem. Sírva születünk a világra, s elmondhatatlanul boldogító, ha végre befejezhetjük földi pályafutásunkat. Közben azért hálaadó himnuszokat is énekelünk, mint pl. én is, ha végére érek ennek a lelki gyakorlatnak. Márai Sándor nem volt senki ember, Wass Albert még kevésbé. Mégis mind a kettő öngyilkosként végezte be életét. Azért imádkozom, hogy már ekkora botrány ne történhessék velem. S ha megtörténnék,

*Ennek az egész emberi történésnek
csak akkor van valami isteni
értelme, ha az életünk két
szakaszos. Ha van folytatás.*

akkor ettől érvénytelen lenne az életem? Az a jó és hasznos is érvénytelen lenne, amit csináltak? Nem hiszem. Márai és Wass életműve számomra nem kevesebb attól, hogy nem bírták végig a harcot.

A legirgalmasabb, amit mondani tudok Istenről, hogy csak ilyen világot tudott teremteni. Mindenki a javát adja

annak, amit tud. Én nem írtam meg rosszabbul e lelki gyakorlat szövegeit, mint ahogyan tudtam. Isten sem végezett pocsékabb munkát, mint amilyent tudott. S ha

valaki istengyalázásnak minősítené e sorokat, akkor azt mondom, hogy a Zsoltárok nagyobb istengyalázások, mint az én jelen soraim. Azok olyanok, mint Szabó Lőrinc fiának, Lócinak a tettei: Lóci *megdögöleszti* az ablaküvegen mászó legyet, Isten pedig Egyiptom minden első szülöttét, meg a fáraó seregét is. Belefojtja őket a tengerbe. Megdögöleszti mindet. Én meg csak sírok azon, hogy a világtörténelem a megdögölesztések történelme.

Ennek az egész emberi történésnek csak akkor van valami isteni értelme, ha az életünk két szakaszos. Ha van folytatás. De Isten – sem maga nem szólal meg, sem nem küld el senkit hozzánk odaátrol, aki hitelesen be tudna számolni nekünk a folytatásról. Papok között élek, s próbálom tenni, amit ők. Mit tesznek? Szövegeket mondnak, a mise szövegét, a zsolozsma szövegét, a szentségkiszolgáltatások szövegét. S mindezen szövegek mögött személyek vannak, akik hiszik, hogy ami történik velünk, Isten akaratából történik. Ők is ezt gondolják rólam, ezt hallják tőlem, amikor megszólalok. El sem tudom képzelni életüket s a magamét sem, ha nem volna ezen felül még valami egyéb is. Tanítanak az iskolában, bonyolítják a Rendtartomány ügyeit: civil alkalmazottainknak mondják, hogy mit tegyenek annak az érdekében, hogy pl. átalakuljon az A-épület is a Duna partján, hogy félszázados számkivetettség után, két év múlva visszaköltözhessen oda pesti gimnáziumunk. Mindenki dolgozik valamin. Mindenki el van foglalva valamivel, s ennek a valaminek náluk az a háttére, hogy van Isten, és hogy van örök élet, de nem ennek a megvallása az életük. Ez csak olyan háttérzene az életükben.

Azt hiszem, hogy addig lehet rend egy ember életében, amíg Isten és örökélet csak háttérzene. Ott van a háttérben, de nem erről szól az élet. Az élet a család és a munkahely és a hétvégi munkaszünet, s a nyári vakáció, amikor erőt gyűjtenek a folytatáshoz. Azzal gyűjtenek erőt, hogy ilyenkor nem azt csinálják, amit hét közben és évközben. Azt hiszem, hogy addig lehet mondani mindarról, ami történik velünk, hogy az az Isten akarata, amíg takarítani, főzni, mosni és a lakásban rendet kell tartani, amíg naponta sietni kell az iskolába, a munkahelyre. Olyan az Isten az életünkben, mint ételünkben a só. Só nélkül ehetetlen, de nem a só az ételünk. Isten nélkül nincs alapja az életünknek, de nem az Isten akaratának az elfogadása az életünk.

Van egyik csoportomban egy ragyogó házaspár, ötvenes éveiket élik. Szüleiket már részben eltemették, részben még élnek azok. A szülők magam-korúak. Mindent megtesznek, hogy az öreg szülők éljenek, s nem tudják megérteni, hogy az öreg szülők már nem akarnak élni, be akarják fejezni életüket. Mindebből az a végső tanulság, hogy a hosszú élet létünknek egyik legnagyobb megpróbáltatása. Amíg fiatalok vagyunk, még az akasztófa tövében is az Isten legnagyobb áldásának tudjuk megélni azt, hogy élünk. Reménykedünk abban, hogy megjön a kegyelem az államfőtől, s ha börtönben is, de még élhetünk és dolgozhatunk. A börtönben kedvezménynek minősül, ha dolgozhatunk. Magamat Márianosztrán éveken keresztül teljesen lekötött, hogy dolgozhattam a perzsaszőnyeget szövő üzemben. Vidáman beszélgettünk, énekeltünk közben. A börtönőröket csak egy érdekelte, hogy műszakonként minél több csomót kössünk. Magam eljutottam a napi négyezer csomóhoz,

s egyáltalában nem jutott eszembe, hogy ne Isten akarata volna, hogy börtönbe legyek. Aki Istent szolgálja – gondoltam –, annak ott a helye.

Az élet s az Isten egyik legnagyobb áldása a munka. Akár a szőnyegszövés, akár az ócskavas telepen a lemezpréselés, akár a Tempo vállalatnál az anyagmozgatás, a gurnizás, akár a Medimpexnél az, ahogy rám volt bízva a propagandaraktár, s én abban rendet tarthattam, s kiszolgálhattam a vállalat dolgozóit, akik fent dolgoztak az emeleten, míg én rendeztem a propagandaanyagot a pincében.

Ahogy e pillanatban az az életem legnagyobb áldása, hogy készíthetem ezt az elmélkedést testvéreimnek, akik talán nem fognak megbotránkozni azon, hogy nem a papi szöveget mondtam nekik, hanem azt, ami a szívemből folyt.

CSAK ÜGYES A SÁTÁN, VAGY SIKERES IS?

NAGYBÖJT 1. VASÁRNAP

Mai szövegünk időrendje: 1. Jézus a megkeresztelkedés után kimegy 40 napra a pusztába, és ott értekezik az ördöggel. 2. Jézus valakiknek beszámol erről az értekezésről, mert különben nem tudnánk róla. 3. A *Forrás*nak nevezett logion-gyűjtemény őrizte meg Jézus beszámolóját: s ezzel szöveg is lett az értekezésből. 4. Ki tudja, hány közvetítő adta az értekezést tovább, hiszen egyszer sem olvassuk, hogy a tanítványok lejegyezték volna Jézus szavait. Ezek a szavak csak szájhagyomány után jutottak el a Forrás szerzőjéhez. 5. Ez tehát a közvetlen forrása Máté mára rendelt, fel is olvasott szövegének. 6. Jézusban alakulhatott a beszámoló anyaga – az értekezés, ami a pusztában történt – a beszámoló elmondásának a napjáig. 7. Akik hallották beszámolóját, azokban is alakult a beszámoló anyaga a Forrás lejegyzéséig eltelt évtizedek, nagyjából harminc-negyven év alatt. 8. Máté újra formálta a Forrást, és nem egészen úgy számolt be, mint Lukács, akinek ugyanaz a Forrás volt a forrása. 9. Az utánuk következő századokban a kódexeket másolók nem mindenben követték azt a kódexet, amelyet másoltak. 10. Ma itt, Adyligeten egy öreg pap elmondja Nektek, hogy mit gondol ő erről a szövegről. 11. Az elmúlt 65 év során már nagyon sokszor beszéltem erről a mai szövegről, és soha nem olvastam fel, amit az előző alkalommal mondtam. 12. Tehát ugyanolyan egyszeri szöveget fogok mondani, amilyen egyszeri, és az azonnali lejegyzéshiány következtében egyszeri és megismételhetetlen Jézus beszélgetése az ördöggel a pusztában.

Mindezt bevezetőül mondtam el. Abból a célból is, hogy érzékeltessem, mennyi a lehetősége annak, hogy sikeresen számoljak be Nektek arról, hogy mi is történt a pusztában, mi is hangzott el az értekezők közt lefolyt beszélgetésben. Nem áltathatom magam azzal, hogy hiteleset tudok nyújtani. A hiteles beszámoló valószínűsége a nulla és a száz értéke közt mozog. Elfogadom, hogy hozzám a mai napon Máté

szövege jutott el, s erről a szövegről mondom, amit tudok. Ha hiteles a beszámoló, ha nem.

Mindenekelőtt tesztek egy megállapítást. Ha nem történt volna meg a beszélgetés az ördöggel, ha Máté meg Lukács csak elibe biggyesztettek volna evangéliumuknak egy kitalált összefoglalást arról, hogy miről is szól majd az a jóhír, melyet továbbadnak, mindenképpen kiválóan oldották meg szándékukat. Hát nem a gazdasági csodáról, nem a tapsot kiváltó bűvészmutatványról s nem a világ feletti uralom megszerzéséről fog szólni örömhírük, Jézus örömhíre. Nem arról, hogy hogyan lehetünk elismertek a Sátán segítségével. *Nem, hanem arról, hogy mire és mennyire juthat az ember a világban, még ha éppen az Isten Fia is.* Mire? Hát a Golgotára, a csúfos kivégzés helyére. Mert hát a jóhír, az evangélium az írásműveknek – az a fajtája, amely beszámol Jézus működéséről, s amely írásmű a kezdetek után a kivégzési fejezetekhez ér, megtoldva egy egészen rövid jelentéssel a feltámadásról. Működés, kivégzés, feltámadás – ennyi az evangélium irodalmi műfaja.

Kit dicsérek meg ezzel a megállapítással. Csak feltételesen a Forrást meg a két evangélistát. De feltétlenül kit? Hát a Sátánt. Nagyon ügyesen oldotta meg a feladatát. Ha sikerrel is oldotta volna meg, akkor nem volna evangélium műfaj. Akkor Jézus nem került volna keresztre, s nem lett volna evangélium műfaj. Akkor mi lett volna? Jézus nem tanította volna azt, amit tanított. Nem is került volna keresztre. Csinált volna kövekből kenyeret, megtapsolták volna, és kitúrta volna trónjából Heródest, s maga ült volna bele. S tudnánk Róla, meg nem is, de semmiképpen nem lenne jóhírünk. De van, mert a Sátán csak ügyes volt, de nem sikeres. Nem, mert ügyetlenségének következtében csak itt van előttünk Máté szövege, s válaszolnunk lehet nekünk is a Sátán felajánlásaira.

Mit válaszolunk? Azt, amit Jézus? A jóhír szövege a kezünkben. Meg még valamink van: a kétezer esztendő keresztény története. A kérdés csak az, hogy mi köze van e kettőnek, a jézusi válasznak s a mi válaszunknak egymáshoz.

Dosztojevszkij, az orosz regényíró szembesül ezzel a kérdéssel. Az inkvizíció nagy alakja, Torquemada letartóztatja a 16. században újra megtestesülő Jézust, és megmagyarázza neki, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött. Menjen vissza, mert a jóhír nem megvalósítható. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház. Mi lehetséges? A hatalom megragadása, s az emberiség életének hatalmi irányítása. Pontosan az lehetséges, amit a Sátán felajánlott Jézusnak a pusztában, és amit Jézus visszautasított.

Szembesülnünk kell tehát a kérdéssel, hogy a történelmi kereszténységnek van-e valami köze ahhoz, amit a jézusi jóhír tartalmaz? Lehetséges válaszok:

1. Semmi köze sincs.

2. Van azért valami, mert nem tagadjuk, hogy az lenne az igazi, amit Jézus képviselt, de hát az ember olyan gyarló, hogy enged a 48-ból. Végeredményben Torquemadának igaza van, mert a szövegeket ki nem törülve az evangéliumokból kidolgoztuk azokat a kompromisszumokat, melyekre képesek voltunk. Tettük azt, amire képesek voltunk, s amit az egyház csinált: a trón és oltárszövetségét. A császárral királlyal karöltve csaptunk bele a Sátán tenyerébe.

3. Mire megyünk azzal, hogy bevalljuk, hogy csak azt tudtuk csinálni, amit Jézus előtt is tudott csinálni a történelemben az ember? Hát inkább nem valljuk be, s úgy teszünk, mintha lehetséges volna az, amit Jézus mondott, csak a mi gyarlóságunk az akadálya a megvalósulásnak.

4. Egyszerűbb, ha csak fenntartjuk azt, amit lehet, s nem mondjuk Jézusnak, ha újra eljön, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött.

5. Persze, hogy ennek a hazudozásunknak az a következménye, hogy hitelét veszti az egyház azok előtt, akik remélnék a jézusi vagy nem-jézusi, de kétségtelen eszmények megvalósulásában. Persze, hogy a további folyomány pedig az, hogy le kell eretnekezni a jézusi eszményekben hívőket. Szerencse, hogy már meggyilkolni nem tudjuk őket, mert nem rakhatunk már máglyát alájuk.

6. S ezen a ponton mutatkozik meg Szent Pál ragyogó ötlete – mondhatom azt, hogy zsenije –, mely szerint Jézus már mindent rendbe tett azzal, hogy halálával kiengesztelte az Atyát, s most már jár nekünk az üdvösség a szerető Isten nekünk megbocsátó kegyelmi ténye ellenében. A baj csak az, hogy nem jött el újból Jézus. Azért baj, mert ha eljött volna, megint keresztre kellett volna feszítenünk bizonyítva vele, hogy Pál ötlete csak fikció. Csak fikció, mert kereszthalálával Jézus nem oldott meg semmit sem, és minden maradt a régiiben.

7. Ha így történnék, akkor Pállal és az egész történelmi hagyománnyal szemben tagadnánk Jézusi isteni tekintélyét. Állítanánk, hogy Jézus is csak jószándékú álmodozó ember, mint mi is akárhányan. Ezzel pedig eljutunk oda, ahova Vörösmarty is eljutott: hogy *az ember sárkányfog vetemény és nincsen remény, nincsen remény.*

8 Ezzel pedig kiszolgáltatjuk az emberiséget azoknak, akik megpróbálják fegyverekkel rendbe tenni az emberi rendetlenségeket, s még többet gyilkolnak, mint amennyit a keresztények gyilkoltak, s nukleáris katasztrófával, újrakezdhethjük az emberi civilizációt a kőbaltánál, hogy pár ezer év múlva egy újabb civilizációval újra odajussunk, ahol most vagyunk.

9. Mindezt Szabó Lőrinc már előttem végig gondolta húsz éves korában és 80 esztendővel ezelőtt: *Nézd új jakobinusok állnak a Volga vizénél. S már csattog az új urak ostora új rabokon. Új rabok, új börtön, új éhség. Újra hiába zökkent régi sínéről újabbra az emberiség. Új függönyök mögött pereg az ember tragédiája s üres egekebe vezérli a bűn a szeretet dalát.*

10. Ezek után már csak egy marad hátra... Isten vagyok én, hogy hordjam az ő gondját? Nem vagyok. Majd tudja, hogy mit lehet csinálnia velünk, s majd tudjuk, hogy mit kell csinálunk nekünk. Vagy egyszerűbben: Úgy még sohasem volt, hogy valahogyan ne lett volna.

Most pedig bepillantok a kandi jövőbe. A vasmisémen elmondtam, hogy mit csinálna Jézus az emberiség jelen helyzetében, ha most újra megtestesülne. Nem Izraelben, hanem itt, a Duna-Tisza tájon. Kaptam rá egy prédikációmát megértő, értékelő szöveget. Azt, hogy nemcsak birkát, lehet gulyát is tartani.

Hát ez a levél az egyik példám arra, hogy mindig lesz valahogyan. Van még egy második is. Megvolt a második vasmisém is – rendtársaim számára. Majd beszámolok róla, de nem most. A harmadikról mondok valamit, amely Sashalmon volt a szokásos alkalommal, a hó utolsó vasárnapján. Az áldás előtt, a mise végén kérdés-

felelet formájában Áts Bandi és Bisztrai Gyuri átismételték prédikációmnak legfőbbnek gondolt tartalmait. Utána átmentünk a templom mögötti Községi házba, s vetített képek formájában megismertük a sashalmi Bokor-közösségek életét, nyaralásait. Meg is köszöntöttek, kaptam is egy palack jó bort, melynek megivása céljából elmentünk Gyuriékhoz: Évi, Gyuri, Virág, Dani, Ida és Imre, Csaba meg én. Összesen nyolcan. Az utolsó metrót még elértük Gyuri kocsijával.

A példák arról beszélnek, hogy mindig lesz valahogyan. Hogy miként, majd megmutatja a jövő.

Ezen az estén adtam elő a második példám. Ennek hőse egy nő. Még igen ifjú, a Bokor negyedik nemzedékének tagja. Még csak hét éves, és Vincze Bori a neve. Apja Péter, anyja meg Kati. Gyermeket várnak, az ötödiket. Péter húga, Eszter egy hétvégen elviszi magához a négyet, hogy a szülők szusszanhassanak egyet. A négy

gyerek Eszteréknél arról vitázik, hogy az ötödik fiú legyen vagy lány. A jelen helyzet: két fiú és két lány. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányt. Nem tudnak megegyezni. Végül is Bori oldja meg a problémát: Mindegy, hogy most mi születik, mert nekik összesen nyolc testvérre van szükségük: négy fiúra és négy lányra. S Bori azt is elárulja, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fú. Négy lányának már a nevét is tudja, fel is sorolja. A fiúkéból még csak egynek tudja nevét: az Benedek lesz, mert így hívják Bori 10 éves bátyját is.

Hát ez a második példám. Majd szólok a balatonendrédi Pap Sándornak, hogy hova küldheti leánynézőbe érettségire készülő fiait. Szárra, mert ott lakik Péter és Kati, s ott van és lesz is, miből válogatni.

A példák arról beszélnek, hogy mindig lesz valahogyan. Hogy miként, majd megmutatja a jövő. A vacsorán további ötleteket kívántak tőlem, Azt válaszoltam, hogy az emberiség múltjából világos, hogy nem 90 évesek igazítottak el bennünket a történelem folyamán. Amit én elmondhatok, az csak a nagy nyilvánvalóság: az életet tovább kell adni, s a Lélekre mindig figyelni kell. Sándor és Bori teszik, akarják tenni mind a kettőt. A sátán ügyeskedhetik és Jézusunk Lelkétől irányítottak pedig nem engedelmesskednek neki. Helyette verset mondanak.

Isten vidám úr a Föld fölött Lengyelországot Isten óvja. / Polónia a vidám rabok S törött sajkások víg hajója.

A Visztulánál hajdan s ma is Tréfás, dalos halászok ülnek / S Polóniának asszonyai új és új lengyelt egyre szülnek.

Halat a Visztula s gyermeket Lengyel asszony ad örökké. / Miért hát a Halál jelszava, A sírból szálló „soha többé”?

Boldog hajó a vén gálya is, Ha hátán gyermekek is futnak. / S nincs ott pokol és nincs ott Halál. Ahol dalolni s szülni tudnak.

Isten vidám úr a Föld fölött, Minden fajzatnak üdvössége. / Azz Isten: Élet – halleluja – S az életnek nincs soha vége. Írta Ady Endre, Ének a Visztulán.

LEHETÜNK MI IS BOLDOGOK?

ÉVKÖZI 4. VASÁRNAPRA

Boldogok – 50 ízben fordul elő ez a szó az Újszövetségben. Ebből 30 az evangéliumokra esik: Márknál egyszer sem, Jánosnál kétszer, de Máténál 13 és Lukácsnál 15 ízben találjuk. Ennek az egyenetlenségnek az az oka, hogy Máté és Lukács is olvashatta azt a *Forrásnak* nevezett jézusi Logion-gyűjteményt, melyet Márk még nem látott, János pedig – ha látta, ha nem látta – nem vett figyelembe.

Nem jelentéktelen szava a *boldog* a jézusi szemléletnek és örökségnek. Mit értünk ezen a szón? Megnéztem az Értelmező Kéziszótárt, melyben ezt találtam: *A sorsával, körülményeivel megegyezés érzésétől teljesen áthatott az, aki boldog.* Nézzük meg, mit értett szavunkon Jézus! János két helye szerint az a boldog, aki hajlandó Jézus példájára megmosni embertársai lábát (13,17), s aki Tamással ellentétben akkor is hisz Jézusban, ha nem látta őt feltámadottan (20,29). Máté 13 helyéből 9 szerepel a mai nap evangéliumában: boldogok a szegények, a szomorkodók, a szelídek, az istennektetszést éhezők-szomjazók, az irgalmasok, a tisztaszívűek, a békességszerzők meg akiket üldöznek és gyűlölnék istennektetszésük miatt (5,3-11). Továbbá

még négy helyen találjuk Máténál szavunkat: Boldog, aki nem botránkozik meg Jézusban, mint tette a Keresztelő (11,6). Boldogok a szemek, melyek látták, s a fülek, melyek hallották Jézust (13,16). Boldog Péter is, aki az élő Isten Fiának mondja Jézust (16,17), s boldog az a szolga, aki szolgatársainak kiadja az őket megillető búzarészt (24,46). Lukácsnál pedig Gábrriel főangyal boldognak mondja Máriát, mert hitt annak, amit hírül adtak neki (1,45). Jézus pedig boldogoknak mondja a szegényeket, az éhezőket, a sírókat, akiket gyűlölnék az emberek, a Benne meg nem botránkozókat, meg azokat, akik látják Őt. Nem a méh a boldog, amely őt hordozta, hanem azok, akik hallgatják Isten ígését. A szolgák a boldogok, akik virrasztanak, amíg meg nem jön gazdájuk. Akik azokat hívják lakomára, akik nem tudják viszonzni a meghívást. Aki asztalhoz ülhet Isten Országban. S végül a meddő, akinek gyermekeit nem érinti az a nyomorúság, mely majd Jeruzsálemre következik. Ez a lukácsi anyag kétharmad részben azonos a Máté-félével.

S boldog még más is valaki rajta kívül. Kicsoda? Hát maga az Isten. Legalább is a mi nyelvünkben, magyarok számára.

E pusztá felsorolásból is jól látható, hogy Jézus nem egészen azt értette a boldogságon, amit az Értelmező Kéziszótárban találtunk. Lehetett-e ő a kereszten a *megelégedés érzésétől teljesen áthatott*? Lehetnék-e én ugyanott megelégedett? Mikor is voltam én ennyire megelégedett sorsommal és körülményeimmel? Csecsemőként pl., amikor szopás után elaludtam, bizonyára ezt éreztem, de nem tudtam róla. Amikor jelest kaptam alig tíz évesen első latin dolgozatomra, akkor már éreztem a boldogságot, tudtam is róla. Amikor az Erzsébet híd alatti uszodában az úszómester levette rólam a hevedert, s nélküle tempóztam, akkor is. Amikor édesanyám mellett végigbőgtem a Rákóczi utat, mert belekerült évvégi bizonyítványomba a jelek mellé négy jó, akkor nem hatott át a megelégedés. Rám is szólt: Hagyd abba, mert még azt gondolják rólad, hogy megbuktál, és azért sírsz. Amikor jelesre sikerült az érettségi, s az évvárón nyolcszor is kiszólitottak jutalomra, tökéletes volt a megelégedettség érzése bennem. Amikor az ügyész kötél általi halált kért fejemre, akkor meg furcsa és nem ilyen érzéseim voltak. Amikor közel tíz év után a márianosztrai neveldet elhagyhattam, megint a megelégedettség érzése volt bennem.

Nem érdemes szaporítani a példákat. Választjuk is, kapjuk is körülményeinket, s ami végül is a sorsunk lesz, az ritkán, vagy inkább sohasem fenéig tejfel. Arany János többet is mondott erről. *Kél és száll a szív viharja, mint a tenger vésze. Fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze. Az örömek levegőjét megtisztítja bánat, S a kizajlott bú felhőkön szép szivárvány támad.* A megelégedettség, melyben minden szép és jó, bizony nem azonos a jézusi boldogsággal. Beletartozik abba a szenvedés, a fájdalom, a megelégedettség hiánya is.

Ha pedig valaki véletlenül a magyartanárok közé tartoznék, az szeretné a szóból, magából megfejtetni a jelentést. Mit is jelent és jelentett a múltban a *boldog* – nyelvünkben: gyökerében és eredetileg. A hivatalos nyelvtudomány ismeretlen

eredetűnek mondja szavunkat: nem finnugor, nem is török, nem is szláv; ezekben a nyelvekben semmi sem felel meg nekik. De van nem hivatalos nyelvtudomány is, mely legfeljebb a jövőben lesz majd az Akadémiától befogadott, de most még nem az. Van egy 1999-ben Vancouverben kiadott magyar-sumér szótárom. E szótár számára nem ismeretlen eredetű a *boldog* szavunk. Sumér megfelelője: BA-DUG-GA. melynek jelentése: *megelégedett, vidám, jó*.

A szófejtő szótárak után előveszem a Nyelvtörténeti szótárat is. Ebben már megtalálom valakinek a nevét. Ki ne tudná szótár nélkül is Jézus édesanyjának magyar nevét?! Mária – a Boldogasszony: Gyertyaszentelő, Gyümölcsoltó, Havi, Sárlos Boldogasszony, Nagy- és Kisboldogasszony. A szótáramban találok is egy idézet-mondatot 1527-ből. Ezt olvasom a középkori Érdy kódexben: *Szent István király is, ez szegény országát Boldogasszony országának nevezé*. Szent István királyunk ezt a 11. század első felében tette. Már akkor is Boldogasszonynak mondta népünk Jézus édesanyját. Alighanem korábban tudtunk Boldogasszonyról, mint Máriáról. Hogy kit nevezhettek őseink régebben Boldogasszonynak – nem tudom. Legyen a magyar ősvallást kutatók dolga ezt pontosan megállapítani. De mikor megismertük Máriát, ráakasztottuk ősi szavunkat, melyet korábban kire aggattunk, nem tudom.

S boldog még más is valaki rajta kívül. Kicsoda? Hát maga az Isten. Legalább is a mi nyelvünkben, magyarok számára. Ki ne ismerné ezt a rigmust: *Szegény ember szándékát Boldog Isten bírja?* Ha hallgatók sumér szótáramra, akkor az Isten megelégedett, vidám és jó. Talán azért, mert hátára veszi a szegény ember szándékát? Alighanem ezért is boldog. Egy a székelyföldi Barót mezővárosból származó Szabó Dávid nevű katolikus pap írta le az említett közmondást több mint kétszáz éve, a Komáromban 1803-ban megjelent *Magyarság virági* c. könyvében. Ide a rozsdást..., hogy ezt is az Etelközből vagy még messzebbről hoztuk magunkkal. Olyan messziről, ahol Isten nem a gazdagok szándékait hordta a vállán. Van ilyen messze a messzi múltban, vagy inkább csak a messzi jövőben találjuk majd azokat, akik a szegények szándékait rakják Isten vállára? Azt hiszem, hogy Jézus, aki azt mondta, hogy boldogok a szegények, Ő úgy gondolta, hogy a boldog Isten a boldog szegények szándékait bírja, azaz mindig is hordozza és viseli is a szívén meg a vállán. A múltban is, a jelenben is, a jövőben is.

Kérdéseket teszek fel. Az első: *Boldog-e az Isten?* Majd megkérdem, ha találkozom egyszer vele. Most csak fogjuk rá, hogy boldog, mert ha ebbe belemennék, kevés lenne az idő elmondani, miket is gondolok ezen a címen.

Boldog volt-e Jézus, mikor köztünk járt? Mint valóságos ember, ő is elmondhatta Vörösmartynk szavát: *Így volt mindig e világi élet: egyszer fázott, másszor lánggal égett*. Ez is megérdemelne egy külön prédikációt, vagy egy egész könyvet is. Hagyjuk tehát most!

S a harmadik kérdés: *Lehet-e boldog az ember, amíg idelent jár?* S most megvallathatjuk a jézusi anyagot. Jézusnak nemcsak *boldog* szava van. Megvan az ellenpontja is. Melyik az? Hát a *jaj*. S nem is kevésszer használja, összesen 29 ízben. Nem sorolom fel a 29 helyet, csak kiemelem belőlük a nekem most legfontosabbat, ahol négyszer is halljuk Jézus jaj szavát is és a boldog szavát is.

Boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek az Isten országa.

Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jól fogtok lakni.

Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.

Boldogok vagytok, ha gyűlölnek benneteket az emberek, kizárnak körükből és megrágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot, elvetik az Emberfia miatt. Örüljete azokban a napokban, ha majd ez bekövetkezik, és ujjongjatok, mert nagy jutalomban részesültök a mennyben! Atyáik is így bántak a prófétákkal.

De jaj, nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigasztokat.

Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok!

Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok!

Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek! Hisz atyáik is így tettek a hamis prófétákkal.

– Eddig tart Lukács nem hegyi, hanem síksági beszédének eleje.

Most következzenek a megállapítások, melyeknek elseje és legfontosabbja: Az boldog, akié az Isten Országá. Ezért boldog az Isten, boldog Jézus, és ugyanezért boldogok lehetünk mi is. Második megállapítás: akkor vagyunk mi emberek boldogok, ha szegények vagyunk, ha éhezünk, ha sírunk, ha üldöznek bennünket, ahogyan Jézust is üldözték. Harmadik megállapítás: Nem lehetnek boldogok a gazdagok, a jóllakottak, a nevető üldözők. Negyedik: Jutalmul kapják a mennyben ezt az országot, akik az első társadalmi csoportba tartoznak, a szegények. A második csoportba tartozók megkapták már vigasztalásukat a jelenben, és nem az Istentől kapták meg, hanem a maguk istenétől, a Pénztől. Őket bizony nem mondja Jézus boldogoknak, hanem jajt kiált felőlük. Miért teszi ezt? Azért, mert e második csoport nem kapja meg jutalmul a mennyben az Isten Országát.

E megállapítások után kérdezek most valami nagyon fontosat. Isten osztotta az emberiséget e két csoportra: szegényekre és gazdagokra? Nem Isten tette ezt, hanem mi magunk. Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy képesek vagyunk az osztozásra. Isten úgy teremtetett meg bennünket, hogy adni jó, és venni meg rossz. De szabadnak lettünk teremtvé, és tehetjük azt is, ami rossz nekünk. Mi rossz nekünk? Ha nem osztozunk. Mért nem tesszük? Mert csak magunkra gondolunk, a nálunk szegényebbre meg nem. A válaszom tehát az, hogy tartozhatnánk mind a ketten az Isten Országába. Az a válaszom, hogy már a földön is valóság lehetne az Isten Országá, nemcsak a mennyben, és nemcsak az itteni szegények birtokolnák azt. Gondoljunk Csokonai gyönyörű két sorára: *Az enyém s a tiéd, mennyi lármát szűle, Mióta a miénk nevezet elűle.* Meg Székely Magda versére: *Leüthetsz, én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngé a rosszra. Hulló testem helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem.* Isten nem a szenvedés, az éhezés és sírás és üldözöttség világát teremtette meg számunkra.

Következzék most ennek jézusi igazolása: Boldogok a szelídek, mert ők fogják örökölni a földet. Boldogok az irgalmasok, mert nekik is irgalmaznak majd. Boldogok a békességteremtők, mert Isten gyermekeinek nevezik őket. Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent. Boldogok, akik éheznek és szomjazzék az istennek-tetszést, az Isten akaratának megvalósítását, mert jóllakottak, kielégültek és megelégedettek lesznek. Boldogok a szolgák, akik virrasztva várják Jézust, és kiosztják szolgatársaiknak az őket megillető búzarészt. Boldogok, akik fülükkel

meghallják, amit Jézus tanított, és szemükkel látják is már az Országot, melyről ő tanított.

A két hete itt elmondott beszédemet előadtam az engem meglátogató szolnokiaknak, s vezetőjük mindössze annyit mondott rá, hogy ne foglalkozzunk a tőkés társaságok által számunkra készített borzalmakkal. Mi csak keressük az Isten Országát, s Isten gondoskodik majd a többi mindről. Hát ez ugye olyan szépen hangzik!? Nem, ez a biztos valóság. Ahogyan két hete hazamentem, kinyitottam a számítógépemet, s ott találtam egy balatonendrédi levelet. Arról, hogy nem birkát tartanak, hanem gulyát. Megtaláljuk levelét folyóiratunk múlt havi számában.

TELJESÜL AZ ATYA AKARATA?

A keresztények a Szentháromság első személyét mondják *Atyának*. Nincsen a liturgiában ünnepe. A Fiúnak számtalanul sok, s a Szentléleknek is van legalább egy – Pünkösdkor. Schütz Antal Dogmatikájában sincs róla fejezet. Rahner Teológiai Kisszótárában sincs. Mért? Bár az Újszövetségben vagy háromszáz esetben jelöli őt a *Patér* szó, s majd mindig Jézus ajkán – még sincs. Mért nem készült róla doktori értekezés, habilitációs dolgozat, mért nincsen tanszéke az Atyának a teológiai fakultásokon? Elnyelte Arisztótelész, annak filozófiai istentana, és ennek nyomán a skolasztika, az iskolás teológia. Schützttől ifjúságomban megtanultam Róla, hogy *magátólvaló, tökéletes, egyszerű, világfölötti, és hogy Ő az abszolút akarat*. Kicsoda mindez? Hát az Atya. Különkülön megáll ez az állítás-sor és az elnevezés is. De egymásra, egymáshoz nem illenek. Jézus csak annyit tudott Atyjáról, hogy tökéletes, meg hogy akarata van.

Hogyan lehetne még beszélni róla? Hát úgy, hogy ő az *Úr*. Jézus is beszélt róla így: *Senki sem szolgálhat két úrnak... Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak* (Mt 6,24). Isten ellenlábasa a Pénz. Ez detronizálhatja bennünk az Atyát. De Jézus nem imádkozott Hozzá, mint *Úrhoz*. Csak – mint Atyához. Nem is volt dolga Jézusnak a Pénzzel. Nem is detronizálta Benne ez a másik úr – Atyját.

Magam hogyan szólítom őt? Sehogyan. Hiába nevel a liturgia arra, hogy az *Atyához imádkozzam a Fiúban a Szentlélek által*. Semmi hatása nincs imádságos életemre ennek a nevelésnek. Mindig csak Istenemet mondom, mikor imádkozom, s ilyenkor az Atyára is, a Fiúra is, a Szentlélekre is gondolhatok. Mind a Hármat beleérthetem abba az egyetlen megszólításba, hogy Istenem. De csak gondolhatom, meg érthetem... Valójában nagyon is *unitárius* vagyok: amikor imádkozom – az *egy* Istenhez imádkozom.

S mit mondom Neki, amikor beszélgetek vele, azaz hogy imádkozom? Bevallom, hogy mondanivalóm abban foglalható össze, hogy *legyen meg az én akaratom*. Magam is tudom – azaz csak tanultam –, hogy ez bizony csúnya. Arra neveltek, hogy mást kellene imádkoznom. Azt, hogy legyen meg az ő akarata. De leszoktam róla. Azért szoktam le róla, mert pórul jár, aki úgy imádkozik, ahogyan kellene. Jézus is váltott

a Getszemániban a maga akaratáról Isten akaratára, és mi lett belőle? Isten, az Atya akarata? Semmiképpen sem. Hanem Kaifás, Pilátus meg Heródes akarata: a keresztrefeszítés lett belőle. *Ezt már csak nem akarhatta egy Atya!!!*

Ezt a *legyen meg a te akaratod*-féle imádságot csak azok engedhetik meg maguknak – gondolom –, akiknek a Pénz az istenük. Nem vallják ezt be, csak van pénzük, s szórják számolatlanul. Urak módjára. Urak, mert pénzük van. Ha nem vallják is be, hogy ki is volna az ő istenük, biztosak a maguk istenében. Abban, hogy velük van. Hogy nyugodtan imádkozhatják: legyen meg a te akaratod. Mondjak példát rá? Aki sváb lovagokkal megerősített törzsi seregével vonul Veszprém völgye felé, hogy Isten akaratának engedelmeskedve négyfelé szabja trónkövetelő unokatestvérét – az imádkozhat így. De ezt csak önmaga átverésével tudja tenni. Szörényi-Bródy meg is fogalmazzák ezt a maga átverését: *Uram, Veled, de Nélküled. Ez a veled-de-nélküled-isten, ez nem Jézus Atyja*. S mivel csak két úr van, ezért a sváb lovagokkal valakit négyfele szabni akarónak csak a Mammon lehet az istene? Nem tehetek róla, ha ez a következtetés vége.

Nincs semmi baj ezzel a jézusi imaszándékkal: hogy legyen meg az Atya akarata a földön is, miképpen teljesül az a mennyben, a Szentháromságban is. Csak azzal van baj, hogy ez az imaszándékunk nem hoz a konyhára semmit.

A Mammon nem a pénz? A Mammon a hadsereg? A kettő egyhasi testvér. Akinek pénze van, az tud sereget gyűjteni. Akinek serege van és győz vele, és ahhoz ömlik a pénz. A legyőzötté. Végnélküli jóvátételként. Mint a hódoltság idején a törökhöz, az átkosban a Kremlhez, és napjainkban a multikhoz. Ez utóbbiakhoz a képzelet is meghaladó mennyiségben.

Hogy azért valami nálunk is maradjon a Mammonból, beledobáljuk feneketlen, mindent elnyelő torkába gyerekeinket – halálra ítélve nemzetünket. Ez is tény és kerekperec: hazánkban az élve-születések évi száma nyolcvanezer. Egy nemzedéken belül ötmillióra fogyasztjuk a tízmilliót. S közben petárdákat robbantva Boldog újévet kívánunk egymásnak, ahelyett hogy zokognánk a sír felett, hol nemzet süllyed el. Ki ne röhögtessek már magunkat, amikor buzgón imádkozzuk a Miatyánkot s benne azt, hogy *Legyen meg a te akaratod!* Az Atyához imádkozzuk, és imádságunk a *Mammon*nál ér – nem is földet, de poklot.

Nincs semmi baj ezzel a jézusi imaszándékkal: hogy legyen meg az Atya akarata a földön is, miképpen teljesül az a mennyben, a Szentháromságban is. Csak azzal van baj, hogy ez az imaszándékunk nem hoz a konyhára semmit. A jézusutáni történelem ugyanolyan, mint a jézuselőtti, a jézusi imaszándék előtti. Újév első napján láttam egy nagyszerű filmet. Ebéd után is megnéztem, és vacsora után újból. (Nem a moziban, csak a társalgónk TV-je előtt.) Címe: *Hétköznapi mennyország*. Egy svéd faluban születik meg a mennyország. Egy muzsikusz teremti meg. Mindenkit szeret és őt is szeretik. S megtanítja őket szívből, szeretetből – énekelni. Eljut énekkara egy salzburgi énekesztívalra, ahol a közönség egésze feláll és együtt énekl

velük, amit tőlük hallanak. Másnap egyik kispapunkkal reggelizem, s elmondja, hogy nekik is levetítették ezt a filmet a főiskola pszichológia-óráján, s azt a feladatot kapták, hogy állapítsák meg a film különböző szerepköreit. Megállapították, s elmentek a mondanivaló mellett. A süketség oka, hogy oktatójuk nem merete, nem tudta(?) megfogalmazni, hogy e svéd faluban a filmen megszületett az Isten Országá. Az, amiért Jézusnak meg kellett halnia. Adáshiba volt? Nem. Vevéshiba.

Aligha van magasztosabb imaszándék Jézusénál, de Jézusból a tanítványok csak kibokszolták ezt az imaszándékot. Nem magától mondta. Nem, mert Jézus tudta, hogy nem imából születik meg az ország, hanem szeretetből. S ez a szeretet a szexualitást ki nem kerülheti. A szeretet az egyneműek között csak halvány árnya annak, ami szökőárként tör ki, ha másneművel találkozunk. *Egy atya szeret, s egy atya szükségképpen férfi.* S a férfinak, ha szeretni akar, nőre kell találnia. S a falut énekelni tanító Daniel rá is talál Lénára. Nem ettől van Isten Országá, de az egész emberiségnek kell Isten Országot csinálnia, s az emberek egyik fele férfi, másik fele nő. És Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy minden nő arra született, hogy szeressen egy férfit, és minden férfi arra született, hogy szeressen egy nőt. És képessé tett bennünket arra is, hogy szerelembe essünk, és gyermekeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk.

Az imaszándék másodlagos. Az elsődleges a szerelem és a család. S ebből az elsődlegesebből születik meg az Ország, a hétköznapi mennyország. A filmben két szereplő nem érti Danielt: egy alkoholista, aki veri feleségét, ha az énekkarba talál menni, s a falu luteránus papja, aki bűnt szagol a szexualitásban, s csak azért nem feszíti Danielt keresztre, mert annak elmúlt már az ideje. Viszont csak el akarja pusztítani, mert Daniel szeretete feleslegessé tette falujában az ő papi imádkozásait. Ha kénytelen vagyok megállapítani, hogy a jézusutáni századok ugyanolyanok, mint a jézuselőttié, akkor következtethetek. Első következtetés: Isten szándéka – az Ország itt lent legyen olyan, mint ott fent – és az ember megvalósító képessége, azaz inkább képtelensége nincsenek *Országgra* hangolva. Ezt a következtetést el kell vetnem, mert a fentnek és a lentnek egymásra hangolatlansága – számomra a gondolkodás végét, a teljes abszurditást jelenti. Második következtetés: *Leragadtunk a Jézus utáni első századnál.* Annak a termését boncolgatjuk csupán. Boncolgathatnánk mást is? Igen, Isten további megnyilvánulásait az elsőt követő tizenkilenc században. Van Istennek további kinyilatkoztatása is? Van, mert Isten Lelke szünet nélkül szól mindannyiunk szívében, lelkiismeretében. Ha úgy tetszik az ember gondolatvilágában. Még a tiedében s az enyémében is. (Evvel a kinyilatkoztatás-anyaggal tölteném ki a mise első és második olvasmányát.)

Tovább boncolom tehát Jézus atya-fogalmát. Ha mi az Atya képére és hasonlatosságára lettünk, akkor létünk, valónk, vágyaink és cselekedeteink – mind, mind beszélhetnek nekünk Alkotónkról, az Istenről. Amikor János alámerítése után kiemelkedik a Jordán vizéből, Jézus hallja, hogy Ő az Istennek szerelmeta fia. Ha az, akkor az Isten – Atya. Ha Atya, akkor van Jézusnak anyja is. Az első század eljutott odáig, hogy Mária is szerelmeta, kedves Szűz. Eljutott odáig, hogy Isten Szentlelke árnyékozta be Máriát. Mert az embernek a mennyben nemcsak apja van, hanem anyja is. És Jézus az Atyának és Máriának a fia. Atya, anya és fiú – ez már

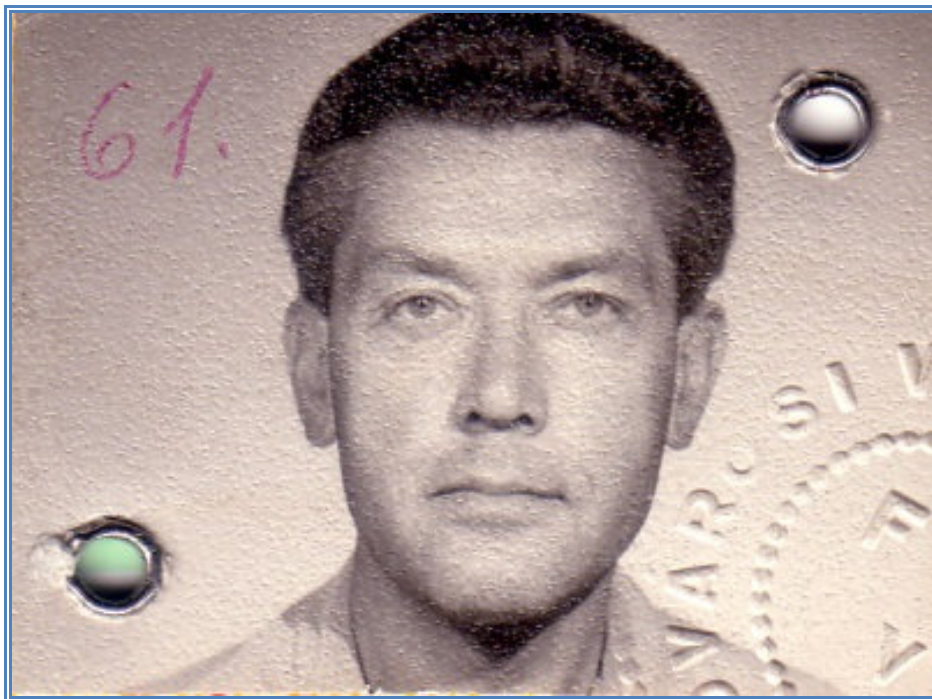
család. Nem rakom bele Máriát a Szentháromságba. Megmaradok a korábbi századok végeredményénél: *Ó Atyaistennek kedves szép leánya...* Ennyi csak Mária. De tovább lépek, és mondom: ha egyszer az embernek földi életében a legnagyobb élményt a szerelem adja, akkor erre is érvényes Hermész Triszmegisztos szava: *Lent mint fent, és fent mint lent.* A Jézus előtti és utáni századokban primitív- és kultúrnépek körében is megtalálható, hogy Istent atyának és anyának egyaránt gondoljuk. S megtaláljuk Platonnál azt is, hogy az ember kezdetben androgün, azaz férfi és nő volt egy személyben. Boncolgatásom eredménye, hogy Isten magában foglal egy hármasságot: apát, anyát és gyermeket. Hogy az egyetlen Isten valóban egyetlen is. Egyetlen család.

Isten úgy egyetlen, hogy apa is, anya is, és gyermek is. Nem állítom azt, hogy Jézus ezt tanította. És tudomásul veszem, hogy a keresztény vallások s az enyém is, a katolikus, csak azt tudják feladatuknak, hogy boncolgassák azt, ami Jézus megtestesülésének következtében jutott tudomásunkra. De *az ember tiszte, hogy gondolkodjék Alkotójáról, Istenről a történelem minden századában.* A jézusutáni századokban is, és a huszonegyedik században is. És azért gondolkodjék, hogy megvalósuljon Isten gondolata és akarata, az Isten Országá: a Szeretet odafenti örök és végtelen Birodalmának mintájára a Szeretet időbeli és véges Országá. Csak ezért, és nem henye gondolati játék céljából. Az Isten nem halott. Akkor sem az, ha svéd és nem-svéd, luteránus és nem-luteránus papok nem értik meg Daniel hétköznapi mennyországát. Ha a kereszténység órái megszámláltaknak látszanak születésének s történelmi kibontakozásának színhelyén, Európában. Mert a szerelmet lecseréljük arra a szerelemre, amelyből kimarad a szeretet, s ennek következtében nem akarjuk továbbadni az életet, amely Istenből való.

Jézus azt tanította, hogy a Szentlélek elleni vétkezés az, amire nincsen bocsánat sem ebben, sem az odatúli világban. S a Szentlélek működik bennünk, ha megengedjük neki. S a Szentlélek nemcsak arra inspirál bennünket, hogy felmondjuk vallásunk krédóját, hanem arra is, hogy gondoljuk és kimondjuk azt, amit gondolunk. Gondolunk, mert gondolkodnunk kell, és a gondolatainkat el nem fojthatjuk. Akkor is, ha az, amit gondolunk, nem szerepel hitvallásunk tételei között. Meg kell tudnunk ítélni nemcsak azt az időt, amelyben Jézus élt, hanem az utánit is, és a mait is. S jaj nekünk, ha meg sem kíséreljük megérteni azt az időt és világot, amiben élünk. Makovecz Imre azt mondta, hogy ötszáz év múlva ugyanúgy magyarul fogunk beszélni ezen a tájon, mint ma. Miért? Mert van kegyelem. Isten megkegyelmez nekünk? A keltáknak nem kegyelemezett meg? Nem. Kihaltak. Kiirtották őket, vagy ők magukat. Értelmetlen kegyelmezni annak, aki nem kegyelmez magának.

Ötszáz év múlva lesz-e magyar? Lesz, ha szülnek a magyar anyák, s lesz annyi magyar anya, hogy gyermekeik nem olvadnak bele az őket körülvevő nem-magyarul beszélők többségébe. Moldvában, a Hargita aljában és az Alföldön sem. Ha csak kevesen lesznek ezek az anyák, akkor beolvadnak. Törvény ez. Rengeteg a kihalt nyelvek és népek száma. Isten akarata az, hogy éljen a magyar nép is, hangozzék a magyar szó is. Jézus csak Izrael elveszett fiaiért jött. Magam is csak népemből lettem, és csak azokhoz tudok szólni, ha tudok. Hát azt mondom, hogy Jézus Istene Atya és ennek következtében család is. S bizony nincs köze Istenhez annak, aki

nem teszi meg a magáét azért, hogy legyen az Isten életének magyar folytatása is. Hagyjuk abba a bűnöst keresést. Jézus a bűnösökért jött, hogy megtérjenek és éljenek. S ha bűnöst keresünk, könnyen lehet, hogy magunkra találunk. Egy-két magyarnak vétkéből nem tud elpusztulni nemzetünk. Ha elpusztul, közös munkánk eredménye lesz. Még megtérhetünk, még nem pusztultunk el. Még válthatunk a Mammon-imádat helyett nemzetünk jövőjére. Lassan ötven éve lesz, amikor először álltunk választút előtt: *Kicsi vagy kocsí.* Meg tudjuk-e lelkigyakorlatoztatni kapitalista önmagunkat? Vagy egyszerűbben: Akarjuk-e azt a jézusi boldogságot, amely csak a szegényeké? Beérjük-e az egy dénárral? Hajlandók vagyunk-e azt tenni, amit Jézus tenne, ha ma újra megtestesülne, s magyarnak születnék? Választjuk-e az életet, vagy csak *a sírt, hol nemzet süllyed el?*

ADDIG VAN BOKOR...

Addig van Bokor, amíg azt csináljuk, amit Jézus. Tizenkettőt gyűjt, hogy megvalósuljon körükben, amit Isten vár az embertől. Amíg gyűjtjük a magunk Tizenkettőjét, és amíg egész életünkkel akarjuk, amit Isten vár tőlünk, addig van Bokor.

Amíg ezt tesszük, biztosan a világ peremére szorulunk abban a világban, amely nem azt csinálja, amit Jézus. Nem tudjuk ügyesebben csinálni a jézusit, mint Jézus, aki keresztre került.

Jézus Tizenkettője is hamarosan kifulladt, azaz váltott arra, amit elvisel a világ. Mi is ki vagyunk téve a kísértésnek, hogy váltsunk, de jó volna, ha nem váltanánk arra, ami a világban lehetséges. Keresem a biztosítékait annak, hogy ne váltsunk arról, amit Isten vár tőlünk. Ne váltsunk arra, amit mai világunkban elvárnak tőlünk.

Jézus élet- és vagyonközösségben élt a Tizenkettővel, minek következtében nem volt semmiben sem hiányuk, mert amit szereztek, azt annyifelé osztották, ahányan voltak.

Isten férfinak és nőnek teremtett bennünket, ennek következtében legalapvetőbb igényünk, hogy családban akarjuk teljesíteni, amit Isten vár tőlünk. Bár a Bokor eddigi életét erősen meghatározta, hogy Jézushoz hasonlóan nőtlen férfiak buzgólkodtak érte, lehetséges, hogy a jövőben nagyobb szerep jut azoknak a nőknek és férfiaknak, akik házasságban élnek. Mintha

jobban fogynának a Bokorban a papok, mint a nem-papok. Inkább a családosok Tizenkettőt gyűjtésén fordul tehát, hogy folytatódik-e, amit kezdtünk.

Jézus nem alapított új vallást, de nem igyekezett elfogadhatóvá tenni mozgalmát Kaifásnál, mert amit Kaifás és társai csináltak, azt Jézus Isten számára elfogadhatatlannak tekintette. Jézus nem alapított új vallást, de mozgalmában nem különböztette meg a papot és a híveket, mert Isten minden embert a maga választott lányának-fiának tekint – mindegyiket magához várja. Jézus tanítónak tekintette magát, a Tizenkettőt pedig tanítványnak, akik mindegyikének az a dolga, hogy tanítótá válgyn. Mozgalma egységének biztosítására csak annyit tett, hogy abszolutizálta a maga tanítását: Egy a ti Tanítótok... maga Jézus. Minden egyebet rábízott az ember szerveződési képességére.

Amit az Isten vár tőlünk, az ugyanaz a családban és ugyanaz a mindannyiunk által megteremtendő és a családokat egybefogó közösségekben is, a magunk Tizenkettőjében. Egymás javára, egymást szolgálva kell élnünk, nem uralkodhatunk egymáson. Ez a dolgunk, ez az életrendünk, s aki ez ellen vét, annak megmondjuk, hogy vétett, ő pedig bocsánatot kér, vagy szedi a sátorfáját, mi pedig mindenkor visszavárjuk őt körünkbe. Ez a jogrend jézusi megfelelője, ami nem jogrend, hanem szeretetrend. Ha vétkezünk, bocsánatot kérünk, s utána megbocsátunk a vétkezőnek. A társdalom jogrendjét s az egyház jogrendjét nem vesszük igénybe. Ennek minden igénybevétele ellenkezik Istennel, aki nem rendelkezik a jogrendhez szükséges erőszakszervezettel.

Jézus élet- és vagyonközösségben élt a Tizenkettővel, minek következtében nem volt semmiben sem hiányuk, mert amit szereztek, azt annyifelé osztották, ahányan voltak. Mindannyian szegények voltak, elég volt nekik az egy dénár, s ennek következtében boldogok is voltak. '89-ig nem volt módunk a közösségnek erre a család mintájú teljes formájára, nem is kérte ezt számon tőlünk lelkiismeretünk. '89 után már módunk van rá, de nem tesszük. Ez nyilvánvaló jézustalanság az életünk-

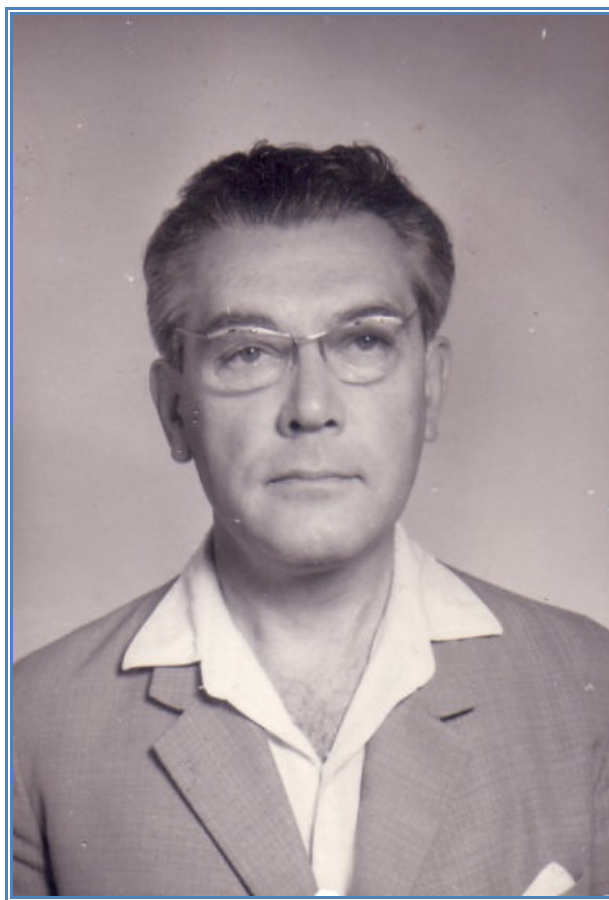
ben. Alighanem ebbe pusztulunk bele. Mindenképpen el kell kezdenünk, ha élni akarunk.

A verekedés pedig ne is említessék közöttünk, csak ölelni akarjunk!

Egyetlen tanítónk megkönnyítette a dolgunkat, mert csak azt tanította, amit Atyánk beleírt lelkiismeretünkbe. Ott mindig mindent megtalálunk. Amíg ehhez ragaszkodunk, addig élünk. Ha nem ragaszkodunk hozzá, akkor minek éljünk? Nélkülünk is van világ, amely fittyet hány Isten akaratára. Nem kell ezt a világot magunkkal is szaporítanunk.

Nevezhetjük mindezt marketingnek meg menedzsmentnek is. Nem árt neki, nem is használ.

Amen.

MUSTOS PISTA GYÁSZMISÉJE

Kedves Rokonok, kedves Barátok és szeretett Rendtársaim, akik eljöttetek Pista gyászmiséjére!

Az imént hallott jézusi szavak nem lehelnek semmiféle gyászlevegőt, még engesztelésről sem beszélnek, hanem nagy-nagy örömet árasztanak szívünkbe. Miért? Azért, mert akiket az Atya Jézusnak adott, azok

mind elérkeznek Hozzá. Jézus meg nem dobja ki őket. Nem bizony, mert azért jött közénk, hogy megtegye Atyja akaratát. Ez pedig abban áll, hogy el ne veszítsen senkit se azok közül, akiket Jézusnak adott. Hanem azt bízta a Fiára, hogy fel-támassza azokat, akik befejezik földi pályafutásukat. Így hát aztán eljött pár hete Pistáért is, elvitte Magukhoz őt, s megmutatta neki odafenti szállását, mert odafent sok lakóhely van, s azok közül egy jut Pistának is. Jézus nem is beszélt engesz-telésről, csak arról, hogy igyekezzünk jobbítani az életünkön, s arról, hogy égi édes-apánk olyan, mint a tékozló fiú papája volt. Tudjuk jól mindannyian, hogy milyen-nek rajzolta meg őt számunkra Jézus.

*Azért, mert akiket az Atya Jézusnak
adott, azok mind elérkeznek Hozzá.
Jézus meg nem dobja ki őket.
Nem bizony, mert azért jött közénk,
hogy megtegye Atyja akaratát.*

De hát hogy jutok ahhoz a megtisztelő lehetőséghez, hogy mindezeket én mondjam el Nektek, Testvéreim? Hiszen tizenhárom évvel hamarabb lettem piarista diák, mint Pista, és nem is Veszprém-ben, csak itt, Pesten, a Duna partján, ahol most is lakom. Mikor meg Pista belépett rendünkbe, akkor meg a még messzibb Debrecenben voltam,

s már egyetemi lelkész. Majd csak a Rómában kiadott rendi Katalógusokban fedezem fel, hogy létezik egy Mustos István nevű magyar piarista rendtársam is, aki Amerikában él. Azt meg, hogy Pista Nemesvámosi is, csak ma délelőtt tudtam meg az unokahúgától. Az utolsó húsz évben évenként ötvenszer is keresztülutazom e falun, mert '84-ben építettem egy lelkigyakorlatos házat a balatonfelvidéki Buda-váriban, s oda Veszprémből csak Nemesvámoson keresztül lehet eljutni. De azért egyéb úton is közeledem már Pista felé, mert '89 végén kapok jó ötven esztendő után világútlevelet is, s nekem okvetlenül el kell még az amerikai magyaroknak is mondanom, hogy miként vitézkedtünk itt az orosz megszállás félszázadában. Azért kellett elmondanom, mert meghívtak magukhoz két hónapra, hogy minden amerikai magyarnak elmondhassam Vancouvertól s Torontótól Miamiig az idehaza történeteket s beszámoljak a Bokor vitézkedéseiről is, melyeknek eljutott híre hozzájuk is. S ott volt az amerikai meghívó magyarok között ez a Nemesvámosi Mustos is. Bizony ott! Két napot tölthettem nála a New York közeli Passaicban. S vittem oda magammal egy sereg fiataalt is, mert éppen akkor öt hónapot töltöttek a 16. századi magyarországi habánok Amerikában élő késő unokáinál. Ha meg tudtam jelentetni könyveimet, ebbe a Pistától kapott dollárok is besegítettek – áldja meg értük Pistát az Isten. Mindez '92-ben volt. Akkor élvezhettem Amerikában Pista plébániáján az ő és ottani magyar népének a vendégszeretetét is.

A következő találkozásunk már 15 évvel később történik, s nem Amerikában, hanem a székesfehérvári kórházban, ahova a mostani misét főcelebráló tarto-mányfőnökünkkel megyek, s ott ismerem meg hazajöttünkben Zsuzsát, az uno-kahúgát is, akitől hasznos információkat kapok Pistáról, s aki tudomásom szerint

nem kevés energiáját áldozta ezekben az években rendtársunkra – őt is áldja meg érte az Isten.

Hamarosan újra találkozom Pistával már a fehérvári Papi otthonban, ahol is Kállay Emillel látogatom meg őt, egy Pistával nagyjából egykorú piaristával, aki Debrecenben volt tanítványom.

Utolsó találkozásunk már halála előtt másfél nappal történik. Megint tartományfőnökünkkel látogatjuk meg őt. Magam olvasom fel neki a Szentatyától érkező köszöntést – aranymiséje alkalmából. Már csak szempillája le-lecsukásával tud válaszolni kérdéseimre: Pista, érted-e, amit mondok?

S most itt vagyunk, Testvéreim, hogy imádkozzunk érte. Hogy megköszönjük, hogy adta őt Isten nekünk: családjának, hazánknek, Rendünknek. Hogy együtt örvendezzünk annak, hogy Pista már túljutott mindannyiunk közös próbáján. Azon a próbán, melyen meg kell mutatnunk életünkkel, hogy mi is az Atya szerelmetai lányai és szerelmetai fiai vagyunk, Jézusunknak pedig nagyon jó testvérei. Meg még egymás számára is azok akarunk lenni. Most és mindörökre. Amen.

PEPÉVEL BESZÉLGETEK

Sz

ép május elsejém van. Azért csak van, mert még csak délelőtt tízet mutat az órák. De már a tegnap este is nagyon szép volt. Ebéd után volt valami megbeszélési valóm Józssal, s megkérdezte tőlem, hogy lennék-e főcelebráns az esti házi misénken.

Ismerhettek: hogy ne lett volna kedvem. Még nem volt olyan az utóbbi 90 esztendő folyamán, hogy én visszautasítottam volna egy beszélési lehetőséget. Mert a főcelebráns beszélhet is. Nálunk öt percet illik beszélni. Én illetlen voltam ez alkalommal: negyed óránál is többet beszéltem. *Nyelveken szóltam* (lásd ApCsel 2,4): héberül, görögül, latinul, olaszul, angolul, franciául, németül és még magyarul is. Az elmúlt napokban piarista nemzetközi tartományfőnöki találkozó volt házunkban. Az olasz tartományfőnök még nem utazott haza, s így ő is koncelebrált. Amit magyarul mondtam, nem értette szegény, de a többi érthette, ha tudott a hét nyelvek egyikén-másikán. A textust, amiről beszéltem, a napi evangélium szövegéből vettem: *Amikor azonban eljön az Igazság Lelke, ő majd elvezet titeket a teljes igazságra* (Jn 16,13). Elmondtam népes hallgatóságomnak, hogy kétszer is előkerül e mondatban az *igazság*, ami héberül – **emeth**. S azt is, hogy ez a szó az egész Ószövetségben csak 75-ször kerül elő, de... a **caddik** 750-szer! Hogy kerül ide ez a caddik? Mindjárt elmondom. Az Újszövetségben az *igazság* görögül – **alétheia**, a *caddik* pedig görögül – **dikaio**. Ez utóbbinak a jelentését elemeztem is negyven évvel ezelőtt. Bele is került teljes szövege Jenő szakdolgozatába: *KIO 12. Az Istennek tetszés*. A caddik pedig magyarul *istennektetsző, avagy az Isten szándékait megtevő ember*. Ez egy kicsit más, mint az *igazság*. Ezért nem is illik összekeverni a kettőt. Már pedig ez történt prédikációm idézett textusában.

A szinoptikusoknál, azaz a három kánoni evangéliumban az alétheia 7-szer fordul elő, az egy János-evangéliumban pedig 25-ször! A különbség több mint tízszeres. Ezzel szemben a dikaios a szinoptikusoknál 30-szor, a Jn-evangéliumban pedig csak 3-szor kerül elő, – a különbség itt meg pontosan tízszeres. (Nyilvánvalók ezek az arányítási számaim, mert a három szinoptikus evangélium terjedelme háromszorosa az egy János-evangéliumnak.) Mért ilyen aránytalan ez az arányítás a szinoptikusok és János között? Mért?

János hetven évvel később emlékezik vissza Jézus szavaira – már időszámítás szerint 100 körül. A keresztények ekkor döntő többségükben már nem zsidókból, hanem pogányokból verbuválódtak. Olyanokból, akiket már nem az Ószövetség határozott meg, mert nem zsidó, hanem görög gondolkodásban nevelődtek. Hatott

ez utóbbi már Jánosra is. Ezért küldi János Jézusa az igazság (emeth, alétheia) és nem az istennektetszés/az Isten akaratát megtevés Lelkét (cedaka, dikaiosüné), aki elvezeti őket a teljes igazságra, és nem az istennektetszésnek/az Isten akarta megtevésének a teljességére.

A magyar nyelv akár a lételméleti, akár az erkölcsi fogalomra gondolunk, az igazság szó jön a szánkra.

Az emeth – alétheia – igazság **lételméleti fogalom**: a valóság tükrözése. A cedaka – dikaiosüné – Isten akaratának megtevése/istennektetszés pedig **erkölcsi fogalom**, azaz arról beszél, hogy *hogyan viselkedjünk*. Szinoptikus nyelven tehát Jézus ez utóbbinak a Lelkét küldi, s ez a Lélek vezeti el a tanítványokat a teljes istennektetszésre/Isten akaratának teljesítésére. A szinoptikusok még Jézus anyanyelvén gondolkodnak, János Jézusa már görögül gondolkodik. Van nekünk magyaroknak még egy külön nyavalyánk. A mi nyelvünkben akár zsidóul gondolkodunk, akár görögül, mindenképpen az *igazság* szó kerül az ajkunkra. Mondok rá példát. Népmesénkben útnak indul két erkölcsi magatartás: *Elindult az igazság, véle ment a hamisság*. Jézus ezt így mondaná: *Elindult a caddik, véle ment a nem-caddik*. Ha Jézus tudna magyarul, s még a KIO 12. numerusát is elolvasta volna, akkor így beszélne: *Elindult az istennektetszés, véle ment a hamisság*. Még egy példa: Ha valami nagy disznóság történik, akkor az asztalra vágunk, s ezt dörögjük: *Ez nem igazság!!!* Ha pedig valaki azt mondja, hogy kétszer kettő az öt, nem gurulunk dühbe, csak tudjuk, hogy ez nem igazság.

A magyar nyelv akár a lételméleti, akár az erkölcsi fogalomra gondolunk, az *igazság* szó jön a szánkra. Akkor is, ha Bibliát fordítunk. 1973 előtt írtam egy levelet erről Gál Ferencnek, meg írtam egy nagy tanulmányt a Teológia folyóiratnak. Csak azért, hogy különböztessük meg egymástól e két fogalmat a Bibliában, mert ha nem tesszük, butaságokat fordítunk, s elmegyünk Jézus tanításának értelme mellett is. Nem volt hatása. Az 1973-ban kiadott Bibliában is ezt olvassuk a Mt 5,10-ben: Boldogok, akiket üldöznek az igazságért... Csak az Erazmustól tanult Erdősi Sylvester Jánosnak volt szeme az 1541-ben kiadott Új Testamentumában más-

képpen fordítani. Így: **Boldogok az kik háborúságot szenvednek az keresztényi jó életért.** Csak ez a majd félezer év előtt Szinyérváralján született hazánkfia különbözteti meg szentírásfordítóink sorában az erkölcsi fogalmat a lételméletitől. Mert az idézett helyen nem azt találjuk, hogy *beneken alétheias*, hanem azt, hogy *beneken dikaioisünés*. Az erkölcsit találjuk: a keresztényi jó életet. Ha mi Jézus tanítványainak valljuk magunkat, akkor bennünket is erre vezet Jézus Lelke. Amen.

Nem volt magnó a kápolnánkban, nem egészen ezt mondtam el, de ez volt a tartalma annak, amiről húsz percet beszéltem. Aztán vacsorázni mentünk, amit nyolc után fejeztünk be. Szusszantunk egyet, és félkilencre a szerda esti rendházi csoporttalálkozóra mentünk. Minden héten tartunk ilyet, már mint a már pappá szenteltek. Egy vagy másfél órát tart. Azzal indult, hogy Laci felszólított, hogy énekeljek egyet, mert múltkor elénekeltem nekik a baracskai nótát, amit még a börtönben tanultam:

Febérvártól egy köpésre, Budapesttől egy lövésre terül el a szép Anna-major.

Van ott politikai, mackós, csöves. Mind azt mondja, hogy kőműves, s betette a levesbe a sót.

Szegény vagány, öreg zsvivány, befutott a csőbe valahány.

Ki lehet a sittet bírni, nem kell azt úgy mellre szívní. Így dalol az igazi vagány.

Aztán újra a refrén: Szegény vagány, öreg zsvivány...

Gondolkodtam egy kicsit, aztán rázendítettem, ha már az elmúlt pénteken – György-nap okán – megköszöntöttek, erre a nótára:

Kösd fel magad, kösd fel magad, kösd fel magadra vitézi kardodat

Hogy meggebedj, hogy meggebedj, hogy meggebedjenek ellenségeid

Fejed borítsa kosz, fejedre borítsa kosz, fejed borítsa koszorú

Átkozott kutya légy, átkozott kutya légy, átkozott kutya légy ne bántsa ormányod

Szakadjon rád az ég, szakadjon rád az ég, szakadjon rád az égnek minden áldása!

Ezután megkértem őket, hogy szokásaink ellenére hadd olvassam fel nekik múlt vasárnap délelőtti prédikációm, mert csak így érthetik meg paradigmaváltásomat, melyről Józsi pénteken beszélt, s mondtam: **Keresztelendők miséje április 27-én** (Lásd: KOINÓNIA 2008/6-7)

Most meg már május 2. van, a tizenegy órát mutat az órá, s még mindig nem értem oda, hogy elmondjam, mért volt szép május elsejém. Csak azért, mert április 30-án beraktam Pepe ebédlői fiókjába a Mérleg utolsó számát, meg a válaszat a Markchies tanulmányára. Ezért volt szép a május elsejém? Nem, hanem azért, mert a reggel 8-kor mondott koncelebrációs mise után Pepe mellé ültem az ebédlőben, s ő közölte velem, hogy elolvasta Markchiest is, a válaszat is, s beszélgettünk reggelizés alatt-után egy jó órát. Azért tudtunk beszélgetni, mert Pepének volt két kérdése. (Ha odafent is lesznek kérdezők, ha odafent is tudok beszélgetni majd valakikkel, akkor az odafent is élhető lesz a magamfajta számára.) Pepe első kérdése-megállapítása: *Úgy tűnik, hogy Pál inkább nyitott a pogányok felé mint a Tizenkettő, és számára kevésbé számít a vallási hovatartozás.* Számomra ebben két kérdés is van. Előbb az elsőről mondom el, hogy mit gondolok. Jézus csak Izrael házának elveszett juháiért jött, de feltámadása után tanítványait már elküldte az egész világra: *Menjeteek tehát, tegyéteek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljéteek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére.* Ha Jézus 30-ban halt meg, ha István megkövezésére 33-ban

került sor, akkor az ezt követő jeruzsálemi általános üldözés következtében az apostolok kivételével mindnyájan elszéledtek (ApCsel 8,1). Júdeába, Szamáriába, de délre is, Gáza felé (Csel 8). Meg északra is Damaszkus felé, ahova Saul is utána ment az ott található tanítványoknak (Csel 9). A tanítványokat hamarosan követniük kellett az apostoloknak is, mert az alighanem 37-ben történő jeruzsálemi látogatásáról Pál így számol be: *fölmentem Jeruzsálembe, hogy megismerkedjem Péterrel, s nála maradtam tizenöt napig. Más apostolt nem is láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét.* (Gal 1,18-19). Pálnak csak szerencséje volt, hogy találkozott Lukáccsal, aki az ApCsel-ben elsősorban Pál cselekedeteiről számolt be. Ha az apostolok mindegyikének, s ha szétszéledő tanítványok mindegyikének ilyen szerencséje lett volna, akkor fel lehetne rajzolni a térképre, hogy a Mediterráneum egyes városaiba kik vitték el Jézus örömhírét. Lehet, hogy Pál sok felé elvitte, de nem gondolom, hogy a térkép páli pontjai akárcsak megközelíthetnék is a nem-páli pontokat. Egy ember Tizenkettőt tud gyűjteni. Ezeket nemcsak összetrombitálni kell, hanem megtartani is egy életen keresztül... Pálnak jó volt a sajtója. Maga is írt, róla is írtak. De egy ember az egy ember. Ha nagyon jól dolgozik, három év után kivégzik. A Tizenkettőből is tudunk háromnak a kivégzéséről. A hagyomány szerint egy kivételével mindegyiket kivégezték. És nemcsak a Tizenkettő dolgozott. A Jézus utáni évtizedekben még nem voltak papok és kedves hívek. Mindenki tanítvány volt. S minden tanítvány tudta, hogy neki is tanítónak kell lennie. Pál is tudott konkurens társairól: *Csodálkozom, hogy attól, aki meghívott titeket Krisztus kegyelmére, ilyen hamar átpártoltatok egy más evangéliumhoz, jöllehet nincs más, legföljebb néhány ember akad, aki megzavar titeket, és igyekszik elferdíteni Krisztus evangéliumát. De ha akár mi, akár egy mennyei angyal más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit mi hirdettünk: átkozott legyen! Amint már kijelentettük, most újra megismételjük: Ha valaki más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit tőlünk hallottatok, átkozott legyen!* (Gal 1,6-9) Harcolnia kellett a maga igazáért a betolakodott hamis testvérek ellen, akik azért tolakodtak be közénk, hogy kifürkésszék Krisztus Jézusban való szabadságunkat, és szolgaságba taszítsanak bennünket. Ezeknek egy pillanatra sem tettünk engedményt, hogy az evangéliumot tisztán megőrizzük számotokra. (Gal 2,3-5)

Azt gondolom, hogy Jeruzsálem ostroma után (69), a zsidó nemzetből-vallásból Jamniában kiközösítődésünk után (92?), Bar Kochba újabb keresztényeket gyilkolásai után – lassan teljesen elfogy a lehetősége annak, hogy újabb zsidókat nyerjünk meg keresztényeknek. Csak Pálnak nagyon jó a sajtója, s abból látszik úgy, mintha az egész Jézust valló társaság csak foglalkozzék a zsidókkal, az emberiség nem-zsidó része pedig az ő hitbizománya volna, aki sohse látta Jézust, sohase hallotta tanítását, s nem is kérdezősködött senkitől sem arról, hogy mit tanított Jézus három esztendőn keresztül: *az általam hirdetett evangélium nem embertől való. Hiszen nem embertől kaptam vagy tanultam, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából* (Gal 1,11-12). Ezt pontosabban kellene kidolgozni. Ha majd teológiai tanszéked lesz, ajánlom, hogy íráss egy doktorandusszal erről egy jó disszertációt. Ami Pál nyitottságát illeti, Péternél nem volt nyitottabb, csak gorombább. Letolja Pétert Antóchiában a *disznócsüölök evés* tárgyában (Gal 2,1-10), önmagát viszont az egekig magasztalja (1Kor 9,20), mert ő akármit megeszik: bálványáldozati húst is. Jakabnál biztosan nyitottabb volt, de 58-ban szemtől-szemben vele Jeruzsálemben ő is

alakoskodik, ha hihetünk Lukácsnak, s Pál nem tolja le magát ezért (ApCsel 21, 17-26). Kérdésed másik fele: Pál számára kevésbé számít a vallási hovatartozás? Neked úgy tűnik, hogy igen. Nekem meg úgy, hogy nagyon nem. Ő csinált vallást Jézus tanításából. Jézus csak azt akarta, hogyha meglátunk az úton egy rablóktól megnyomorított embert, segítsünk rajta. Ha eretnek, úgy is jó. Ha nem segítünk, hiába vagyunk akár pap, akár levita, semmiképpen nem vagyunk jók. Pál le akarta cserélni azt a vallást, amibe beleszületett. A körülmetélés rossz, a bubamegöntés jó. Véleményem szerint a körülmetélés sem ér semmit, a bubamegöntés sem ér semmit, mert mind a kettő csak jel. Az ember jeleket alkalmazó lény. Másképpen: szertartásokkal él. Hogy Pál számára mit hordoz a vallási jel, olvashattad a az olvasói levélben.

Pepe második kérdése: *Mit jelent a Lélek elküldése, jelenléte? Az egyházat a Lélek irányítja?* Én úgy gondolom, hogy embernek lenni annyit jelent, hogy magunkban hordozzuk Őt. Módunk van hangjára rá nem figyelni. A Tizenkettő tíz napon keresztül imádkozott. Figyelt a bennük levő Lélekre. Ennek meg lettek a következményei: nem féltek tovább és szóltak. Az egyház emberekből áll, akiknek módjuk van figyelni a Lélekre. A figyelőket irányítja. Eddigelé mennyire figyeltünk rá, mutatja az egyháztörténelem. Aki uralkodik, aki gazdag, akinek hadserege van, nem figyel Rá. A jézus mintáját utánozni akarók azok, akiket a Lélek irányít az egyházban.

MIT TEHETÜNK MA ÉS HOLNAP?

Közel kétszáz éve halt meg, szobra a Szarvas téren látható, a régi magyar irodalom másik szent öregje – Kazinczy az egyik –, Virág Benedek, aki megírta öt kötetben történelmünket: Magyar századok – a legrégebb időktől kezdve János királyig. Tovább nem írta, mert az már a Habsburgok története. Ez tartott 1867-ig vagy 1919-ig. Szekfű Gyula 1920-ban megírta a Három nemzedéket, és 1934-ben hozzábiggyesztett még egy fejezetet, melynek ezt a címet adta: Ami utána következik. Ha én történész lennék, én is megírnám azt, ami 1867 vagy 1919 után következik egészen napjainkig, s valami olyan címet adnék neki, hogy a tőkés társaságok világuralma, s vallanék róla, hogy kik is alkotják e tőkés társaságokat.

De hát nem vagyok történész, hanem mi? Tudvalevően a Jóisten kétféle embert teremtett. Melyeket? Magyartanárokat meg a többit. Én az első kategóriába tartozom, s ennek tudható be, ha most felolvasok Nektek egy rövid verset, melynek szerzője gróf czegei Wass Albert. Azt a címet adta neki, hogy Előhang.

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Írta Vasasszentgotthárdon – 1926. november 14-én.

A konferenciát, melyen most vagyunk, négy tárgyköri műhely köré csoportosították a szervezők. A miénk a negyedik, melynek tárgya: Isten népének változó és változatos útjai a közös európai felelősség jegyében. (Szempontok: elzárkózásból a nyitás felé; a hamisságtól az őszinteségig és igazságig; a félelemtől az evangéliumi elszántságig; mit tehetünk ma és holnap?) Ebből vettem előadásom címét. Mit tehetünk ma és holnap?

Számomra az az Isten népe, amelyik figyel Isten Fiának, Jézusnak a tanítására: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... Mit? Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat és töröld ki a szótáradból ezt a szót: ellenség. Szeressétek ellenségeiteket is! Konkrét akarok lenni. Jézus e parancsától már korán, de Konstantin korában már egészen elszakadtunk. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymusszal szólva vágtuk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököket. Nem vagyunk az Isten népe Csak magunkra aggatjuk e címet, de teljesen érdemtelenül. Miként a múltban, ma is az a gondunk, hogy akárhogy is, de megszabaduljunk meg nyomorgatóinktól. Visszapillantok

múltunkba: Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. Nem. Nem Jézus Istene által, hanem nyilaink és kardjaink, sikeres gyilkolási tudományunk következtében nyertük e szép hazát és veszítettük is el azt. Szerencsénkre asszonyainkat továbböleltük, s nem öltük őket, s ennek következtében a 13. században már két és fél millióan vagyunk. Batu kán megüzente IV. Bélának, hogy jobban járunk, ha engedelmeskedünk neki. A király azonban a kereszténység védőbástyája akart lenni, s Ugrin kalocsai érsek hadseregvezető ténykedése következtében egy év múlva már csak feleannyian voltunk, mint korábban. Szerencsénkre asszonyainkat továbbra is öleltük, s Mátyás korára már négy millióan voltunk, melynek jó 80 százaléka magyarul beszélt. De addigra már nyakunkon volt a török. Bakócz esztergomi érsek keresztes sereget is gyűjt jobbágyságból ellenük, de ezeknek a póroknak nem a török volt az ellenségük. Nem – mert ők nem számítottak személyeknek, csak olyanok voltak, mint a föld meg a marha –, hanem főpapjaik és főuraik ellen, akik aztán le is verik őket, és sült Dózsahúst etetnek velük. Nem is követnek el a király s az urak – főpapok és nemesek – még egyszer ilyen hibát, és Mohácsnál húszezer úr fogadja Tomori kalocsai érsek vezetésével Szolimán kétszázezerét, mert mi védjük a kereszténységet. Védjük? Jézust is? Mi köze van ennek a kettőnek egymáshoz? Semmi. Ennek következtében a 17. század végére is marad négy millió ember a Kárpát-medencében, de már egy harmada sem beszél magyarul. Az ölés nem biztosítja a nemzet életét, csak az ölelés. Mi lettünk a Kárpát-medence legnagyobb kisebbsége. A 19. század végére már a 18 millió itt élőből tíz millió – sváb-, tót-, horvát-, szerb- rutén- és zsidóból jött beszél magyarul, de a történelem csapásaként, e tíz millió magyar egy harmada országunk határain kívülre kerül. Rossz oldalon gyilkoltunk. Utána újra rossz oldalon gyilkolunk, s maradnak a hazánkat Trianonban szétszabdalo, az új határok.

Csak ölelünk. Ölésre nem vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt.

Ezután következik a jelenlegi bajunk. Rákosi, Kádár már nem tömeggyilkol bennünket. De gyilkoljuk mi saját magunkat. Hazánkban egy nőre 1.2 gyermek esik. Nincs alapvetőbb parancsa az erkölcsnek, mint az élet továbbadása. Életünkkel fizetünk e legnagyobb parancs áthágásáért. Felesleges felelőst keresnünk. Úgy, ahogy vagyunk, közös a felelősségünk. Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt. Apánk kereste a pénzt, s Anyám tíz felé vágta a hatvan deka húst, amit vasárnap meg még egy hétköznapon vásárolt. Ha kevesellte anyám apámnak a fizetését, apám csak ennyit mondott: Lopni, betörni nem fogok. Ha egy nemzet ezt nem érti, annak meg vannak számlálva az órái. Jaj a gazdagoknak és boldogok a szegények – mondta Jézus.

Van megoldás. Kiszámítottam a Bokor termékenységi rátáját. Van köztünk egy 16 gyermekes, négy tíz gyermekes család, és számolatlan a száma azoknak a családoknak, akiknek több gyerekük van, mint három. A Bokorban egy nőre 3.2 gyer-

mek esik. Ugyanúgy dolgozunk, mint mások. De hatalmon kívül vagyunk. Az átkosban nem lehetett beszervezni minket, s ma sem vagyunk se képviselők, se államtitkárok. Igyekszünk megvalósítani azt az Isten Országát, amelyről Jézus beszélt. Csak ölelünk. Ölésre nem vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt. S a bíró úgy ítélte el őket, hogy magukat saját püspökeik is elítéli.

Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött hazánkkal, ezt követően az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elfért minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem. Neki jó volt a folyópart, meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységi rátánk, ahogyan elmondtam.

Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akármi. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja magát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébvel foglalkoznak. Majd kiirtják magukat, akik nem ölelnek.

MESE JÁSZOL TÖVIBEN

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren azért innen volt, volt egyszer egy csodálatos társaság. Olyan régen, hogy talán igaz sem volt. De azért biztosan igaz volt, mert magam is találkoztam benne egy öreg emberrel, aki nekem elmesélte, hogy mi történt velük. Az történt velük, hogy egyszer túl a Tiszán meg innen a Dunán, mindenfelé az országban támadtak lelkes fiatalok, lányok meg fiúk, akik megállapították, hogy így már nem mehet tovább. Mert ha így megy minden tovább, akkor jönnek az isták, s azok az isták olyan különös emberek voltak, hogy be akartak csukni minden mozit, színházat meg hangversenytermet, mert egyikük sem ad jó muzsikát. Mert csak az isták muzsikája a jó muzsika. Csukták is mindazt, amit csak csukni tudtak, de ezek a csodálatos emberek azt mondták, hogy nem kell nekik a moziterem, a színház meg a hangversenyterem. Megvannak ők ezek nélkül is, mert van mindegyiküknek, akármilyen szegények is voltak, otthon legalább egy szobájuk, s abban bizony elférnek ők hatan, nyolcan meg többen is, és rittyentenek maguknak olyat, ami többet ér annál, mint ami a mozi és egyéb termekben hallható meg látható és nézhető.

De az isták sem voltak ám tétlenek. Csak figyelték őket szép csendben, utánuk mentek, s amikor észrevették, hogy nem a moziba mentek, hanem valahová más-hova, megállították őket egy percre, s meghívták egy presszóba egy kis vagy nagy adag feketére. S elmondták nekik, hogy tudnak ám ők mindent, de se baj, járjon csak tovább a barátai közé, de jöjjön el vele feketézni is, ha jót akar magának. Volt olyan is, aki jót akart magának. A feketézés alkalmával elmesélték neki a fekete ellenében, hogy hol is találkoznak, mit csinálnak, hogy is hívják azokat a fiúkat meg lányokat, ki a hangadó közöttük, s különösen arra voltak kíváncsiak, hogy mit is olvasnak, s pontosan hogyan s mint is vélekednek ők egyenként arról, amit ott hallanak. Legkülönösebben meg azt akarták megtudni, hogy mint gondolkodnak az istákról, magukról.

Minden rendbe ment mindaddig, amíg egy szép nyári éjszakán éjfél tájban be nem csengettek mindenfelé az egész országban azoknak a lakásába, akik a főcsővezető szakmában kitűnően végeztek az ország egyetemein, s amikor begyűjtötték őket, akkor megmagyarázták nekik, hogy akkora bűnt követtek el, aminek a büntethetési felsőhatára a kötél általi halál. Olyan helyre legények voltak ezek az isták, hogy így vagy úgy de állták is a szavukat, bár azért jószívűek is voltak. Tudomásul vették, hogy ezeket a főcsővezetékeseket már a szüleik is ilyen vezetékesen nevelték s ezért megkegyelmezve nekik életük fogytáig egy mozgalomba hívták őket, ahol is megismertették velük szép hazájuk különböző zárt intézeteit.

Így telt és múlt az idő, míg aztán kitavaszkodott, s az isták összebarátkoztak korábbi ellenségeik hajlékonyabb, békülékenyebb tagjaival, s – ha szívből, ha színre – nagy és híres jóbarátaikká lettek egymásnak. Kitűntették egymást pénzzel, posztóval, palotával meg még egyéb földi meg égiek mondott javakkal. Voltak bőven földi meg égi zsákok – nagy-nagy bőséggel. Mind a kettőt a Luci Feri töltötte. Előbb-utóbb ezek az isták megmagyarázták békülékeny barátaiknak; hogy akiket

akasztottak, ill. akiknek megmutatták azokat a csodálatos intézményeket, azok nem is az isták ellenségei, hanem a békülékenyeké. Olyan sikerrel tették, hogy azok – ha színből, ha színre – nem is az ők ellenségeik, hanem a békülékenyeké. Fel is fedezték, hogy tényleg ez a helyzet, meg is magyarázták a Jóskának meg a főnökének, a Karolnak, hogy valóban ez a helyzet. Azok meg intézkedtek. Elmondták, hogy a különös társaság tanítása téves meg veszélyes és félreérthető, s ezért az ő mozijukban s egyéb termeikben ezeknek tilossá lett – mégpedig visszanemvonásig – szólni. Tizenöt esztendő után küldtek szegények egy levelet, hogy az ő hazájukba az apagyilkosoknak is megbocsátanak ennyi évi büntetés után. Ez meghatotta Jóskát. Rendeztek is egy rehabilitációt: visszavonják a korlátozó intézkedéseket. Jöhetnek újból beszélni moziukba. Csak azt nem mondták meg, hogy ki fogja őket meghívni. Aki véletlenül hívta őket, azt keményen megdorgálták. Elfelejtették megmondani beosztottaiknak, hogy továbbra is, a rehabilitáció után is tilos. Ezért ünnepelnek a mozitermeken kívül, és ma is, most is. Csak meg nem hirdetett módon.

Közben sok víz lefolyt a Dunán s a csapokból itt is ott is csörgedezett az, ami téves, veszélyes meg félreérthető. Addig, addig, amíg egy nem szép, hanem nagyon csúnya napon felfedezték ők maguk is, hogy megromlott az ősi szöveg, amely arról énekelt, hogy Isten mindenkit szeret, de egy vén ember kitalálta, hogy nem így van, hanem a magyarokat is szereti. Mondhatta, amit akart, de újra összezavarta valaki vagy valami a nyelvünket, s nem értettük már egykor még közös szavainkat. S kapta a vén ember az okítást: Szóhasználatod félreérthető, megosztó, inkább kirekesztést, mint mindenki felé kinyíló szeretetet sugalló. A Bokorban egyetemes emberszeretetre és egyetemes küldetésre szocializálódtunk, ezért elsősorban olyan rendezvények szervezését és azokon megjelenést preferálunk, amelyek nem kötődnek semmiféle politikai párthoz, kézfogás-jellegűek, szakadékok felett hidakat építők és egységet keresők. Jó lenne, ha a bölcsesség birtokában lévő idősök továbbadott gondolataikat mindig az egyetemes jézusi szeretethez igazítanák! De azért akadtak olyanok is, akinek nem zavarodott össze a nyelvük.

Egyikük: Magyarságot áthatja, tisztítja, nemeseíti, értékesebbé teszi – minden nép számára – a jézusi értékeket hordozó kereszténységem. Nemzet-tudatom azonos az emberiség tudatommal. Nem lehet az jó a magyarnak, ami a rossz az emberiségnek, s benne a románnak, szlováknak, vagy szerbnek.

A Bokorban egyetemes emberszeretetre és egyetemes küldetésre szocializálódtunk, ezért elsősorban olyan rendezvények szervezését és azokon megjelenést preferálunk, amelyek nem kötődnek semmiféle politikai párthoz, kézfogás-jellegűek, szakadékok felett hidakat építők és egységet keresők.

Másikuk: MÁGLYARAKÁS... Egyszer egy Testvérünk azt a metaforát mondta a TEÁ-ról, hogy „bozótstruktúra”. En ez ellen akkor tiltakoztam és tiltakozom most is, ám nem értem, és nagyon-nagyon szomorúan nem értem, hogy a TEA apjával, aki nélkül nincs TEA, és nincs semmi olyan, amit ma Teának neveznek a világban, hogyan bánhattok így. Vagy utunkban van már szellemi vezetőnk, s mint a kígyó le akarjuk vedleni régi hámrétegünk? Alapvető tévedésben volnánk? Vagy nem tévedés, hanem már egy tudatos készülődés; egyfajta máglya előkészítése, amin azt szándékoznak megégetni, aki most is azt mondja és írja, ami a szíve bőségéből fakad? Ez hát a bűne, mert arra tette fel az életét, hogy mindig és mindenhol és mindenkinek azt mondja, amit gondol, amit a lelkiismerete gondoltat vele? Valóban, ezért egykor égetés járt, nem is ilyen „nyomdabéli”, hanem igazi. De, hogy övéi teszik ezt vele... – ennek a fájdalom felér az igazi tűz égő fájdalmával. Amikor az ember lelkébe mar a fájás, rosszabb az minden testi fájdalomnál!!! Vajon tudja-e ezt a TEA ítélőszéke? Vagy csak egyszerűen beindult az apparátus működése, mert az ítélkezésnek is van sajátos, árulkodó grafológiája. Egy-két sajátosság: félreérthető, megosztó, kirekesztő, veszélyes, könnyű belekötni, nincs helye..., nem illik bele, ne a Bokortagok költségtérítéséből (!)..., értetlenkedés, nem Istennek tetsző az országos tüzek gyújtása, ügyelnie kellene gondolatai megfogalmazására (!). Az apparátus szóhasználati ezek, az ítélkezések szófordulatai, az eretneknek kikiáltás grammatikája. S mindez a Bokorban?! Az apparátus nemcsak ítélkezik, hanem rendre is utasít, s ez már a sajtószabadság témájában is leverné a lécet: ...a jövőben a fent megfogalmazott elvek mentén döntsön a folyóiratba kerülő írásokról! És hogy miért? Arról is szól a fáma: mert a sajtóorgánumot a Bokortagok pénzelik.

Ez volt a legfájóbb nekem, mert egy olyannak mondta ezt a Tea, aki anyagi javainak jelentős részét Bokornak áldozta.

S harmadikuk: **Bocsánatkérés** – Légy szíves nézz ide, rám/ránk, s fogadd el hetvenhatodik(?) bocsánatkérésünket, bocsáss meg hetvenhatodszorra is. Enélkül nem megy... Biztos a hetvenhetedikre is szükség lesz – azt is előlegezd meg, kérlek. S adja Isten, hogy megérhesd a hetvenszer-hetedik bocsánatkérésünket is – ha ugyan mi megérjük... Bocsásd meg, hogy hamarjában cselekedtünk, véleményeztünk, leveleztünk, felháborodtunk, sápítoztunk, kétkedtünk, satöbbi-satöbbi – mindazt, amit egy ember meggondolatlanul és hamarjában meg tud tenni, nemde elkövettük, csaknem hiánytalanul? Elolvastam „Pilisszántói beszéd”-edet. Nagy írás. Igaz: nem új! De éppen ez a lényege: mert mindig is ezt mondtad, a hangja is a régi. Minden mondatával egyet tudok érteni: magyarnak lenni sajátos érték, nekünk – akik ide, magyarként beszülettünk – ennek az értéknek a megtartása egyik fő föladatunk. Akik máshová, vagy más mibe születtek, azoknak ez a föladata értelem-szerűen szabódott személyükre – de s ezek nem „üthetik” egymást.

Én sem akarom feladni. Többen is vagyunk. Te se add föl: légy – ismét – elnéző „gyerekeiddel” szemben! Ahogy Tőled tanultam a koiné nyelvén is: és bocsásd meg vétkeinket...

Szerintem ez nem az a fajta támadás volt, amit pártunk-kormányunk és egyházunk követett el ellened! Talán a felnövekvő Bokor kamaszhangja hallatszott... S gyerekeimnél szerzett tapasztalatokból tudom, hogy ezt a legnehezebb elviselni.

Még egyszer bocsánat, hogy én is – pedig mint említettem volt: ezen a téren tapasztaltnak mondható felnőtt vagyok – beleestem ebbe a hibába. Szeretettel, boldog karácsonyt kívánunk valamennyien (tulajdonképpen az egész régió nevében is írhatom, mert mint kiderült, mindenki bánja, hogy bántott Téged).

És negyedikük, a szív – egy nő: **Születésnapra**

*Kilencvenéves az alapítód, Bokor –
Meglepetés Neki ez a kis rímcsokor.
Ajándék, mellyel meglepem
e hideg téli reggelen.*

*Paptanárnak az Úr öt korán elhívta,
ha lányra mosolygott, azért meg se szidta.
(Legjobb nekem itt Vácott hallgatni Veled,
Istenem, hadd legyek egészen a Tied!)*

*Mire felszentelték, a Föld már rengett,
Gyűlöletről, s nem szeretetről zengett.
De mikor szétvált az Oltár meg a Trón,
Új világ nyílt ki: Eu-angelion.*

*S kezdte ő hirdetni ország-világnak,
A parasztfiúnak, s a polgárleánynak.
– Térjen meg a tőkés? Arra nem érek rá!
Magyarázta tettét rettegett ÁVÉHÁ.*

*Nem jött kötél, csak sokévi börtön.
(Majd odakinn időm másképp töltöm,
Népet ezután nem gyűjtök magam köré;
Balek már nem leszek én soha többé!)*

*Szabadult, s hajtotta az a szomjas lelke,
Jézusunk szavait ő ízekre szedte.
S csak ezekről beszélt (fontos mi lenne más?)
Így lett tavasz újra, a „másod-virágzás”.*

*Múltak az évek; nőtt Bokor és Karaj,
megingott néha alattunk a talaj.
S ahogy lassan-lassan a diktatúra puhult,
Az elvtárs, meg az úr egyre jobban tunyult.*

*Később meg eljött a nagy-nagy módszer-váltás,
Bíz' nem tudom, testvér; átok ez, vagy áldás.
Ne ezt firtasd Te sem; zsoldárt énekelj,
S ha gyermekhangon szól, rá Te így felelj:
„Az Úristen őriz engem, / mert az Ő országát zengem!”*

Könyörgések

Testvéreim! Ezen a szent éjszakán földre szállt az Isten. Örvendező szívvel tér-
deljünk jászla elé és kérjük:

1. Bocsásd meg, hogy csak úgy tudtunk köszönteni, ahogyan tettük. Nem ör-
vendezve, csak sírva és zokogva, hogy utad a Golgota felé vezet. Ne ródd ezt fel
nekünk.

2. Bocsásd meg nekünk, ha vétkezünk, mert nem tudva és akarva tesszük.

3. Kérünk, hogy minden gyengeségünk ellenére is vigyázz gyermekeinkre és
unokáinkra.

4. Őrizd meg otthonainkat minden viszálytól.

5. Ne feledjük el, hogy Te milyen szegényen jöttél közénk, s mi Hozzád képest
dúsgazdagok vagyunk.

6. Nagyon szépen kérünk: vigyázz továbbra is Bokrunkra.

Édes Jézusunk! Jászolban fekvő gyermekként jöttél közénk. Testvérünkké lettél,
hogy üdvözíts minket. Add kegyelmedet, hogy egyszerűségben és igénytelenségben
kövessük.

7. Utólag és misén kívül: Nagyon köszönöm soraitokat. Szűkölttem magamban: a
Párt s Egyházam után most a Bokor is, édes gyermekem is elítél? Nagyon köszö-
nöm. Boldog karácsonyt Nektek is. Minden régiót ugyanúgy szeretem ma is, mint
tegnapelőtt, amikor még biztos voltam, hogy szerettek. Ma megint biztos vagyok
benne. El és letöröltél minden bizonytalanságot bennem.

Ó, SZÉP JÉZUS...

Az óesztendő utolsó napján egy kisközösségi szentmisében arról elmél-
kedtem, hogy Jézus a maga tulajdon hazájába jött, s övéi nem fogad-
ták be. S ő zsidó volt, s övéi is természetesen zsidók voltak, s egy
század múltán már nincsenek is zsidó-keresztények, csak pogány-ke-
resztények vannak, s újabb két század multán már pogány-keresztények sincsenek,
mert kiegyeznek a keresztények egy úrral, Konstantinnal. Mert a Pilátussal parolázó
Jézus fogalmi ellentmondás; mert nincs több vértanú, hanem hamarosan elkez-
denek lobogni a máglyák, és már csak pogányok vannak. Keresztények, Jézus
Krisztusról nevezhető emberek már nincsenek. Mármint az urak, a gazdagok között
most sem találhatók, csak a szegények között akik – Jézus szerény és általunk
semmibe vett magánvéleménye szerint – a boldogok. De a 20. század közepén
négy-öt bele nem nyugvó, dacos magyar összehajol, hogy újból legyenek Jézusról
elnevezhetőek, és csak azért nem égetik el őket, mert az istentelen felvilágosodás
kiveri főpapjaink kezéből a gyufát.

Utána meg arról kezdtem elmélkedni, hogy van-e még egyáltalán négy-öt magyar, aki összehajol, hogy folytassa azt, amit Jézus elkezdett, s azért kértem meg Bandit és Gabit, hogy eljöhessenek hozzájuk újév családi misét mondani, hogy erről beszéljünk egy kicsit Jézussal is meg egymással is. Hogy négy-öt magyar összejöhessen, annak feltétele, hogy legyen egy magyar, aki erről beszélgetni akar, s én magyar is vagyok, meg kész vagyok erről beszélgetni és Bandi is magyar, s ha meghívott, akkor biztosan ő is hajlandó.

Hát beszéljünk. Ahhoz, hogy legyen négy-öt magyar, aki beszélget, kell valakit a helyemre állítani, aki majd folytatja a beszélgetést, miután eltemettek engem, mert én egyetlen magyarnak sem adtam életet. S ez nagyon nagy baj. Ezen már segíteni nem is lehet, Csak úgy, ha megkérem Bandit, hogy állítson valakit helyettem a helyemre, mert ő tíz magyarnak is adott életet, s ha egyet helyemre állít, neki még mindig marad kilenc, aki a helyére áll, ha ő is kidől majd valamikor a sorból. Aztán még sok egyebet is mondtam, amiket Ti itt mindnyájan hallottatok már tőlem, de ez az újesztendő olyan rohanósan indult, mint ahogy az előző kezdődött meg befejeződött s nem volt időm leírni, mert féltizenegyre jöttek értem kocsival. Kik? Hát Bandi ötödik gyermeke a férjével, aki gitározta nekünk az éjféli misén. Az előző nap pedig egy válogatott társaság volt nálam. Délután ötkor hálaadó szentmisével kezdtük. Olyan gyors, vadásznak nevezett misével, amit hat után valamivel már be is fejeztünk.

De nem ezért voltak válogatottak, hiszen Bokor-beli testvéreim mindegyikéről feltételezem, hogy elmentek valamelyik templomba, s nem érték be egy szobám-beli és nyakkendőben, stóla nélkül mondott asztal-körüli hozzáimádkozós szentmisével. De ám ezért voltak válogatottak, hanem azért, mert hajlandók voltak velem együtt szenvedélyemnek élni. Dohányozni? Dehogyan: ők rendes emberek s nem tesznek ilyesmit, mert a dohányzás halált okoz – sajnos, a nem-dohányozók is meghaltak eddig még mind. Miért? Mert mindannyian egy halálos betegséggel kezdjük életünk. Az élet okoz halált. Mert sajnos Czeizel Endre szerint csak 120 évre vagyunk programozva, s így harminc év múlva én magam is biztosan meghalok két esetben: Ha dohányzom, meg ha nem dohányzom. Nekem azonban elég e földi létből 120 év is. Szeretem a változást. Harminc év múltán megnézném már, hogy odafent milyen az Isten Ország. Hogy idelent a Bokorban milyen, azt tudom már – azt hiszem. Hogy el vagyok-e ragadtatva tőle, azt most még nem árurom el.

Megmondom: azért volt válogatott a társaság, mert hajlandó volt bridzselni velem. S ezt még éjfél előtt abahagytuk, mert nagyon kimerítette őket. Az újévben pedig jött hozzám hajnali nyolcra a világ legcsodálatosabb teremtménye. Minek? Bridzselni? Dehogyan. Nyi-

*Az újesztendő utolsó napján egy kis-
közösségi szentmisében arról elmélkedtem,
hogy Jézus a maga tulajdon házába jött,
s övéi nem fogadták be.*

rokeres lábaimat minden földi jóval megpakolni, hogy megtudjam tenni az újévi nagy utat Bandiékhoz a Táborhegyi lépcsőre már mint az út első felét: szobámtól a liftig, s a földszinttől Krixiék kocsijáig.

Mise után meg is ebédeltettek, s közben olyan öröm ért, mint még soha... indul a negyedik nemzedék első csoportja!!! Ezután a kimerítő visszautat is megtettem. Majd a számítógépem elé roskadtam. Ott várt Bisztrai Gyuri drótpostája: Merre menjen a Bokor? Merre ne menjen a Bokor? És Sólyom László teljes újévi beszéde, melynek Bulányi-kivonata az alábbiakban olvasható: A világméretű pénzügyi válság és a gazdasági visszaesés különösen sújtja Magyarországot. Rajtunk múlik, ki milyen választ ad saját életében a válságra. Elköltöttük a pénzünket, sőt jóval többet. Az embereknek pedig a válságban még súlyosabb teher a hitelek törlesztése. Éppen a nehéz időkben szükséges, hogy legyünk öntudatosak, s felelős emberként utasítsuk vissza, ha akár gazdaságilag, akár politikailag ki akarnak használni. Azok, akik bíznak egymásban, kölcsönösen megsegítik egymást. A tisztesség hosszú távon megéri.

Bulányi válasza: Tisztelt Államelnök Úr! Megkérem, hogy szóljon az OTP-nek, hogy ne lopjon tőlem továbbra is, mert a nyugdíjam az OTP-ba megy, s a TÉPÉ a nyugdíjam után évi 4 %-ot fizet nagylelkűen, amikor az évi infláció 10 %. Az évi nyugdíjam a 13. havival együtt – kb. 2 millió. Az utolsó 15 év alatt tehát összesen 30 millióra rúgott. A 10 mínusz négy – éppen 6 % s ez évi 1,8 millió. Ezt a nagyjából 2 milliót tőlem, kisembertől lopja el folyamatosan. Van vagy négy millió nyugdíjas az országban. Azokkal sem bánik másképpen.

Ha beszorozzuk e négy milliót a tőlem lopott 2 millióval, ez 8 trilliót ad ki, azaz 12 nullát kell a 8 után leírni. Ezzel az összeggel megsegíthetnők egymást, ha az OTP nem lopná tőlünk el. Ebből a 8 trillióból most, a jelenlegi válság idején, minden magyar állampolgárnak kiutalhatna Ön egy százezer forintos gyorssegélyt. Saját magának is, bár talán le is mondhatna róla. Magam mindenképpen ezt tenném, hogy ezzel is segítsek rászoruló honfitársaimon. Mert a tisztesség hosszú távon megéri. Tisztelettel egy nyugdíjas. A levélből látható, mire futja tőlem az evilági pénzügyi válság megoldása.

Ami a Biblia és Szent Pál évét ünneplő egyház megsegítését illeti, a nyáron megírtam a Merre ne menjek? c. művem. Ennyit tudtam egyházamért tenni. Ezek után a családom következik. Mint nemzetkipusztítónak, nekem a családomat Bokornak hívják, s Bisztrai Gyurinak próbálok most válaszolni, hogy merre menjünk. Mielőtt válaszolnék rá, hogy merre menjünk, feljegyzéseim alapján tájékoztatni szeretnék Benneteket a valóságról, a tényállásról. 1972 és 1989 között 218 csoportvezető avattunk.

Nem ennyi csoportunk volt, mert egymagamnak 8 csoportom volt: Fiatalok 0 és I, Öregek I., II. és III., Papok I., II. és III. S nem kevés testvéremnek volt szintén több csoportja. Végigmegyek e 19 esztendőn.

Év	Meghalt	Távozott	Cs-vez	Cs-tag	Össz.
1972	9	4	4	2	19
1973	1	1	3	1	6
1974	1	5	3	2	11
1975	2	4	3	2	11
1976	4	5	5	-	14
1977	-	1	2	3	6
1978	2	-	3	3	8
1979	1	7	1	6	15
1980	-	4	4	4	12
1981	2	6	3	4	15
1982	-	4	4	4	12
1983	1	9	1	3	14
1984	-	2	6	5	13
1985	3	4	4	5	16
1986	2	5	4	4	15
1987	-	3	2	4	9
1988	-	8	3	-	11
	28	74	46	70	218

A summa tehát: a 218 cs-vezetőből mára meghalt 28, 74 pedig már felénk se néz. A megmaradó 116-ból visszaminősítette magát taggá 70, és maradt a 218-ból 46 cs-vezető.

Az ezt követő cs-vezetőt avató lgy-ra éppen 19 esztendő kellett várni (2008), melyre 16 főt, (házas) párt hívtunk meg, akik vélhetően 8 csoportot vezetnek. A két 19 évet (1972-'89 és '90-2008) kitevő szakasz elsejében 218, másodikában ennek gyenge 8 %-át avattuk cs-vezetővé. A '89-et követő években is születtek új csoportok, cs-vezetők. Jó lenne tudni ezek számát. Mondom, amiről én tudok: a magam két Mag-csoportját, az egy Visnyeszéplakit s a Haladó görög és a Folytatás nevűeket említhetem, összesen ötöt. Tudok még a Dombi-életműből megszülető csoportok életéről is: a szolnoki Bíró Lajos kettő, Öcsi délvidéki és halásztelki kettő, szentesi Gizike egy, a fehérvári egy, a keceli egy, Szabó János egy cs-járól, a változó helyszínű gyáli egy cs-ról, meg Szíjártó Mari egy cs-járól. Ez már további 15 csoport, amely a harmadik nemzedék 8 csoportjával együtt (8+15=23) teljesebb képet mutat a második 19 éves szakasról. S az első szakasz ma regisztrálható 46 cs-vezetője is problematikus csoportszámot jelöl.

Lehet, hogy 46-nál többet, de az is lehet, hogy kevesebbet. Ha a régiók meg tudnák mondani, hogy mennyi a működő csoportjuk, akkor pontosabb lenne a jelenről a képünk. A magam képe: az első szakaszban világítottuk; a másodikban pislákolkunk – bár élünk még.

S míg ezt írom, kapom Tamás levelét drótpostán: „A farizeusi, esszénusi koncepció végső gondja az evilági ország helyreállítása, ami egyébként a tanítványoké is. ...átadják majd Őt a pogánynak. A nemzeti sorsért való felelősség is készíteti őket

erre a lépésre.” (KIO 30c num) Mi nem esünk ebbe a hibába? Nincs itt egy sorrendiség-zavar vagy kettősség: magyarság megmentése, és Isten Országának építése? Hiszen ezt írod 40 évvel ezelőtt: „A Messiás tudja, hogy nincs két végső gond: az egyik megeszi a másikat. Az evilági ország + előkészítő jellegű Isten-Országá-konceptió összeegyeztethetetlen az evilági országot áthúzó, tökéletesített Isten-országá-konceptióval.” Ha rosszul értettem meg ezt a részt, kérlek tegyél tisztába!

S válaszolok neki: Tamásom, a zsidó Jézus a zsidó tanítványait akarja megmen-teni. A zsidókból akar Isten Országát csinálni. Tudja, hogy lehetetlen a zsidó urak-kal. Ezért a társadalom legalsóbb rétegéhez fordul: a halászokhoz, a vámosokhoz és a kurvákhoz. A hatalom gyakorlóihhoz: a főpapokhoz, az írástudókhoz, a vénekhez nem. Ezek a tökéletesen megnyerhetetlenek Jézus számára. A lezajlott és talán még tovább zajló Bokor-lázadás éppen az urak lázadása. Nem a szegényeké. Ha tovább lázadnak, megkeresem a cigányokat, a társadalom legalsóbb rétegét. Lehet, hogy őket is hiába. Ugyanúgy, mint Jézus is hiába kereste meg a társadalmi gúla alján le-vőket. Nem értették meg Őt még azok sem. Pétert is le kell sátánoznia. Majd az írástudó Pál veszi át a kommandót, s tanítványai összeborulnak Konstantinnal.

Május 31-én a hatalmon nem levőkhöz mentem el. S keresek és találok közöttük gondolkodó és igaz embereket, ahogyan Téged is megtaláltalak. Majd egy évtizedet pocsékoltam el az urakra Európában és Amerikában. Ezek a nyugati urak jöttek be az országba. A visnyeszéplakiak nem akarnak gazdagok lenni. Ezért képesek ott-hagyni városi állásaikat. Magam is úr-csemetékhez mentem 45 februárjában. Egye-temi lelkész lettem. Csak úri gyerekekkel találkozhattam ott.

Nincsen sorrendiség. Ha oláhnak születek, az oláh urak zárnak majd ki az életből. Magyar vagyok és csak magyarul tudom elzokogni Jézus gondját. Az urak gondját sem magyarul, sem oláhusul nem teszem magamévá...

Ha nem megnyugtató, amit írok, mondd tovább a gondod. Heródes úr gyilkolási szándékaival ezek után – azt hiszem – már nem kell foglalkoznunk. Elég, ha tudjuk, hogy ölelnünk kell; és szegényeknek maradnunk. Valamit hagyhatunk talán az Istenre is! Tényleg hagyhatunk?

KIK AZ ÚJSZÖVETSÉG HÍRESEI?

Karácsonykor gyerekkoromban játszottak velem szüleim. Mikor apám után édesanyám is meghalt, az Attila útra kerültem a most tíz gyerekes Márczi családdal és Kovács Terikével – 75 karácsonya előtt még. S az elkövetkező években én is játszottam a magam gyerekeivel. Bokornak nevezték akkor már őket. Mit játszottam? Kérdéseket tettem fel, biblia-ismereti kérdéseket. Ezt terveztem mára is. Kérdezem tehát

1. Melyik az a személy, akinek a neve legtöbbször kerül elő az Újszövetségben? – (Jézus Krisztus) – 1434 ízben. Fölényes győzelem ez – az Atya és a Lélek fölött. Az Atya csak 415, a Lélek csak 379 ízben kerül elő. Jócskán lemaradnak, de nem szégyellik miatta magukat. Mondják is ennek az abszolút győztesnek: Te testesültél

meg, ezért vannak olyan nagyra Veled, de más lenne az eredmény, ha mi testesültünk volna meg. Így mondják? Nem tudom, de mondhatják neki ezt is.

2. Ki a következő személy? Elárulom, hogy három névvel is szerepel ez az egyetlen személy, és nincs senki az ÚSz-ben más, akinek három neve is van – (Péter, ill. Simon és Kéfás) – 182 ízben. Ő meg az Atyától s a Lélektől marad jócskán el. Nem is szégyelli magát; mert nincs velük azonos súlycsoportban.

3. Ki a harmadik? Itt meg azt árulom el, hogy két néven is szerepel? – (Pál, ill. Saul) – 173 ízben. Írhatja az obskúrus kabar-magyar a Merre ne menjek? c. krimijét, ezen a tényen nem változtat vele. De ezek könnyű kérdések voltak. Most jönnek a nehezebbek.

4. Ki a negyedik? Nem segítek semmit. Annyit azért elárulok, hogy nem rég hallottatok róla. Vele fejeződik be az Ósz. Ki ő? – (Keresztelő János) – 92 ízben találjuk a nevét az Úsz-ben. De hát ő csak útkészítő. Menjen a Strabaghoz, ha nagyobb sikerre vágnék.

5. Ki az ötödik? Hát ő már az Ósz-hez tartozik. Róla beszélt a legtöbbet Jézus. (Mózes). Az Úsz-ben 79 ízben, az evangéliumokban 37 ízben és Jézus ajkán pedig 23 ízben találjuk nevét.

6. Ki volt a hatodik? Róla csak annyit mondok, hogy őt becsülte Jézus a legtöbbre az ősei közül. Róla sohasem mondott semmi csúnyát, bár ő is azok közé tartozott, akik előtte jöttek, tehát a tolvajok és rablók közé. Többet nem segítek. Na még ezt: volt neki is hadserege, melyet még meg is áldott egy főpap..., valami Melkizedek nevű. Ki volt ő? – (Ábrahám) – 73 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

7. Ki volt a hetedik? Hát olyan, aki csatázott már bőven. Aztán meg elszerette másnak a feleségét. A férjét meg előre küldette a tűzvonalba. Csak egy jót tudok róla mondani. Mit? Azt, hogy tudott szép zsoltárokat írni és kemény bűnbánatot is tartani. S ez se semmi. Az elsőnek még irodalmi értéke is volt, s ezt az irodalmárok, amilyen én is vagyok, nagyra becsülik. – (Dávid) – 59 ízben említi nevét az ÚSz.

8. Egyik szövetséghez sem tartozott de azért bekerült a krédóba. Goj volt az istenadta. Nagyon furcsa fickó volt. Szerette megmosni a kezét. Olyankor is, amikor elrendelte a zsidók erőszakossága miatt valakinek a keresztre feszítését. Vajon ki volt ő? – (Pilátus) Nevével 55 ízben találkozunk.

9. Figyelitek az arányokat? Melyik arányt? Hát azt, hogy 8:0 a mi javunkra. A férfiakéra. Nők egyáltalában nem szerepelnek az ÚSz. hírességei között. Kis szépséghibájuk a férfiaknak, hogy a nyolc férfiből három gyilkolással is foglalkozott, a negyedik meg csak feltartott kézzel imádkozott, hogy sikerüljön a tömeg-gyilkolás, az ötödik meg őrizte a megkövezők ruháit, a hatodik, mivel börtönbe került, megkérdőjelezte, hogy Jézus-e az eljövendő vagy valaki másra, hatékonyabbra, olyan fogolykiváltó-félére várjunk, a hetedik meg csak levágta főpap szolgájának a fülét. Hát ez már így van. Ha valaki ki akarná iktatni az emberiség történetéből a verekedést, azt okvetlenül keresztre feszítjük vagy máglyán elégetjük, s ha véletlenül még a tanítványai közé is tartoznánk, akkor elárulnánk-megtagadnánk, s tíz felé futnánk, amikor bajba kerül. Mert mi, férfiak, vagyunk a teremtés koronái. A nyolcadikat pedig csak meggyilkolták, de neki könnyű dolga volt. Csak másodlagosan volt emberfia, elsődlegesen Istenfia volt. A nők mit tudnak? Összesen csak gyereket

szülni, meg emlőjükkal táplálni őket. Összesen csak ölelni tudnak De mi ez az öléshöz képest? Az öléssel még hont foglalni is lehet. S erről írunk még Zalán futását is! Bár ma már csak azt érdemes elolvasni belőle, hogy miként öleli benne a daliás Etét a deli Hajna. Az öleléssel pedig csak megtartanunk lehet egy nemzetet. Kitaláljuk tehát a mű-ölelést. Az is jó valamire, de hont, családot, az életet nem tartja meg. Csak bizserget a mű-ölelés. De nem bizsergetésre kaptuk a nőt, ők meg a férfiakat.

9. A kilencedik helyen végre szerepel egy nő. Jézus életéhez csupán csak annyi fűzi, hogy a Szentlélek termékenyíti meg őt. Áldott állapotának hatodik hónapjában meglátogatja a Keresztelő anyját, Erzsébetet. Betlehemben megszüli Jézust, menekül vele Egyiptomba, neveli Názáretben. Mindenek feletti a szerepe Jézus gyerekkorában. Ő volt az Anyukája, azaz a gyerek-Jézusnak a mindene. Aztán következik Jézus nyilvános működése, melynek során a kánai menyegzőn szól is Fiához: Nincs boruk. S Jézus válasza nehezen értelmezhető: Mi (közünk) nekem és neked, asszony? Kafarnaumban pedig elhangzik Jézus ajkán a szó. Ki az én anyám? Aki teszi az Isten akaratát, az az én anyám. Ezután már csak a keresztfáról szól hozzá tanítványa jelenlétében: Asszony, íme a fiad! De erről csak az tud, aki megírta evangéliumában ezt, a szinoptikusok semmit sem tudnak róla. – Vajon ki is lehetett ez a nő? – kérdezem. 26 ízben jelöli meg az ÚSz valaki anyjának a nevét és még további 23 helyen szerepel nevének megjelölése nélkül, mint Jézus anyja. Összesen 49 ízben szerepel névvel vagy név nélkül – Mária.

10. Ki a következő? Megint egy férfi. Kérdezem tehát, hogy ki volt Jézus második legtöbbet emlegetett tanítványa? Segítségül annyit elárulok, hogy az illető a maga evangéliumában rendre, mint a Jézustól szeretett tanítványáról számol be, de a többi evangélista nem tud erről. Azok nem észleltek ilyesmit. A nyomulókra pedig különösen dühösek is voltak. Ami most következő illetőnkre, a tizedikre is. – Ki volt ez a második tanítvány? – (János, Zebedeus és Szalóme fia) – Nevével 36 ízben találkozunk az ÚSz-ben.

11. Most olyan férfi következik, aki nem tartozott a Tizenkettőhöz. Pálnak volt egy darabig a kísérője aztán elvált tőle. Cyprusi származású ember, és minden vagyonát lerakta Tizenkettő lába elé. Olyasmit tudott tehát csinálni, amit egyikünk sem tud. Jogosan jár neki ez a tizenegyedik hely – Ki volt ő? – Barnabás, akinek a neve – 28 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

12 és 13. Kettő között holtverseny van. Egyikük az Ószövetség egy nagy alakja, aki sok mindent csinált. Többek között 700 Baal-papot is megölet. – Ki volt ő? – Illés – akinek a neve – 27 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

A másik is az Ósz-hez tartozik. Egy bigámistához, aki valójában kvadrigámista volt, s így lett neki 12 fia és ki tudja mennyi lánya, de ezt csak Vincze Bori számítja ki. A 12 fiúból egyet nagyon nagyúrrá tettek testvérei azzal, hogy eladták rabszolgának. Egyébként a felvett nevről – Izraél – nevezik el magukat is, országukat is, vallásukat is... a zsidók mind a mai napig. – Ki volt ő? – Hát Jákob, akinek inkább kapott neve: Izrael. Az ő neve is 27 ízben kerül elő az ÚSz. lapjain.

14. Ennyi férfi, Jézust nem is számítva, tizenegy férfi után – végre megint egy nő következik. Ismét két megjelöléssel. 14 ízben az egyikkel és 11 ízben a másikkal: ő

Márta lánytestvére, meg még testvére Lázárnak is, akit megsirat Jézus Ez a két megjelölésű (magdalai, betániai) nő végig kíséri Jézus egész nyilvános működését, amely idő alatt Máriának, Jézus anyjának a szerepe csak Kánára, Kafarnaumra és a kereszti találkozáshoz szorítkozik, azaz csupán néhány Úsz-i helyre. Ezzel szemben Jézus bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony (köztük ez a mi tizenegyedikünk is), akik vagyonukból gondoskodtak róla. A nő-tanítványok kétségtelen vezéralakja. Róla Jézus annyi dicséretet mond, hogy a férfi-tanítványait összesen nem magasztalja annyit, mint ezt az egyetlen nőt. Itt az 1:12 az arány. Ezúttal a nőknek a férfiak elleni versenyében. Egy nő ér annyit, mint tizenkét férfi – (Mária Magdolna) – Ki ez a nő? – Összesen 25 ízben kerül elő az Úsz-ben.

15. Melyik Jézusnak a harmadik tanítványa, aki a legtöbbet szerepel? Nagyon szegénytelen a szerepe, öngyilkossággal végzi be életét. Ki ő? – Hát ez Júdás, az iskarióti. – 24 ízben szerepel az Úsz-ben.

16. Jézus negyedik tanítványának apját Alfeusnak hívták. Az Úsz inkább az Úr testvérének mondja Alfeus fiát, pedig csak féltestvére volt Jézusnak. Az ősegyházban neki volt a legnagyobb szerepe. Ő volt a jeruzsálemi zsinat elnöke – Jézus halála után húsz évvel, és a zsidókereszténység meghatározó ereje, ahogy Pál pedig más nemzetek kereszténységének; főleg a görög anyanyelvűeknek volt meghatározó ereje. – Ki volt ő? – Jakab, Alfeus fia – 22 ízben fordul elő neve az Úsz-ben.

17. Jézus – rangsorunkban – ötödik tanítványának apját pedig Zebedeusnak hívták, anyját meg Szalóménak. Ez a tanítvány a bátyja volt Jánosnak, az evangélistának. – Ki volt ő? – Jakab volt az ő neve is – s e név 21 ízben kerül elő az Úsz-ben.

18. A tizenhetedik név megint ószövetségi: Jákob apjáról van szó, aki pedig Ábrahámnak volt a fia. – Ki volt ő? (Izsák) – 20 ízben találjuk e nevet az Úsz-ben.

Folytathatnánk még e játékot tovább, de talán jobb, ha 18 név után abbahagyom. Annyit mondok még, hogy Ádámról 9 ízben történik említés, szegény Éváról meg csak 2 ízben. Meg is kapja mind a két ízben a magáét Páltól: Félek azonban, hogy a kígyó, amint álnokul rászedte Évát, a ti elméteket is megzavarja, és akkor vége Krisztushoz való őszinte ragaszkodásotoknak. Ez az egyik hely. A másik pedig ez: A teremtésben is Ádám volt az első, Éva utána következett; Ádámot nem vezették félre, de az asszony hagyta, hogy félrevezessék, s bűnbe esett. Jobban járt volna szegény Éva, ha meg sem említik. Jézus egyikről sem mondott semmit sem. Ádám is, Éva is azok közé tartozott, akik előtte jöttek. Mi pedig, Testvérei, csak tartozunk azok közé, akik már jézusutániak. Akiket még megemlíthetnék, azok is majdnem mind férfiak. De nem említem nevüket, mert nem érik el az alsó limitet, ami pedig: 20. Hármat kivéve, mert ők nők. S ezzel lesz teljes a játékunk, mert $18 + 3 = 21$, Kitaláljátok-e, hogy mi e három nő neve? Ez lesz az utolsó kérdése karácsonyi játékunknak.

19. Márta, Mária Magdolna lánytestvére – az egyik; 12 ízben szerepel a neve az Úsz-ben. Szolgált Jézust, s bosszankodott, hogy Mária nem segít neki, csak ül Jézus lábainál.

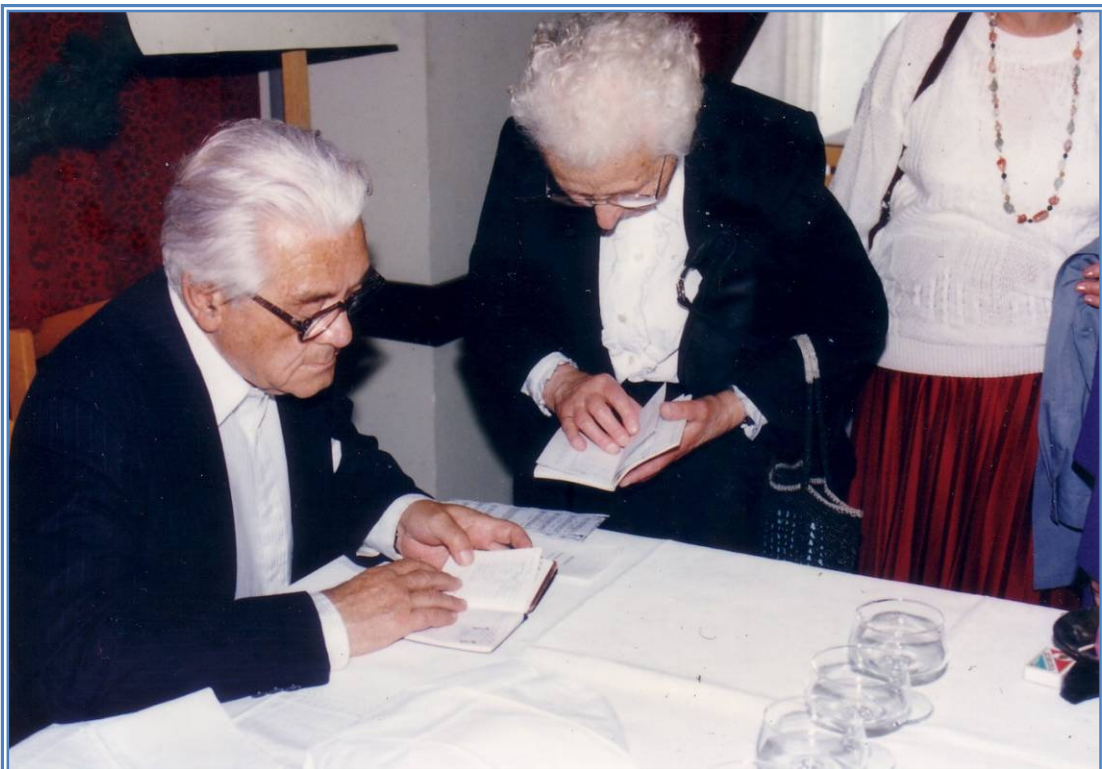
20. Erzsébet, a Keresztelőnek az anyja – a második. 9 ízben említi őt az Úsz.

21. Szalóme, két Jézus-tanítványnak anyja – a harmadik. Jézust Galileától kezdve kísérő nő-tanítvány, aki Máriával s a Mária Magdolnával együtt ott van húsvétvasárnap hajnalán, hogy bebalzsamozzák Jézus holttestét, és már nem találják a sírban. Ő is holtversenyben van Évával; aki már említettem.

Majd megmondom Vincze Borinak, hogyha véletlenül öt lánya lesz, akkor ezekből – Mária, Magdolna, Márta, Erzsébet, Szalóme – válogathat. Akár mind az ötöt választhatja. Benne van a nevük az Úsz-ben!!! A karácsonyi játék után valamit még prédikálni is illenék. Miről? Nem miről, ha nem kiről! Arról, aki utána jön Jánosnak, aki csak vízzel keresztel: Mit mondjak róla? Azt, hogy Jézus sehogyan sem keresztelt. Nem csinált ilyen vallásos dolgokat. Egyet csinált csak. Meg is hagyta, hogy cselekedjünk mi is azt az ő emlékezetére. Hátha meghagyta, akkor cselekedjünk, s hagyjuk abba a prédikálást.

Amen

*Azt, hogy Jézus sehogyan sem keresztelt.
Nem csinált ilyen vallásos dolgokat. Egyet
csinált csak. Meg is hagyta, hogy cselekedjünk
mi is azt az ő emlékezetére.*

DRÁGA TESTVÉREIM!

Ha az ember megér 90 esztendő, számot vet az életével. Elkezdem egy vallomással: nekem csak egy etalonom van. Egy zsidó. Jézus a neve. Szerelmes volt az apjába, de én még nem találkoztam az Apjával, pedig Jézus rengeteget beszélt róla, de apjának csak egy mondatát adta tudtukra. Ezt is két alkalommal. Először, amikor Jordán vizében alámerítette őt a Keresztelő: Ez az én szerelmes / szeretett Fiam, kiben jókíppen kedvem betellett... kiben én gyönyörködöm... benne leltem tetszésemet. Másodszor a színeváltozás hegyén: Te vagy az én szerelmes / szeretett Fiam, őt hallgassátok... űtet hallgassátok... hallgassatok reá... rá hallgassatok. Mindez csak a magyar múlt rangos fordításainak mustrája (Huszita Biblia, Erdösi Silvester János, Károli Gáspár, Csia Lajos). Mondanám az eredetit, a görög szöveget is: Houtos estin ho huios mou agapétos, en hó eudokésa és Su ei ho húios mou agapétos, akouete autou. De minek, ha számolatlan görög tanfolyamaim egyikét sem hallgattátok meg, bár van még mód pótolni a hiányt, mert Bajnok Dani tart már megint görög tanfolyamokat. Ha beiratkoztok rá (nincs tandíj!), ha nem – mindenképpen áll, hogy Jézus egyetlen más mondatot sem adott apja szájába, csak ezt. Ezzel kell beérnünk. De azért én elhiszem Jézusnak mindazt a nagyon sokat, amit mondott Róla. Nem igen tudott mondani mást, csak azt, hogy az ő mennyei apja így meg úgy. Mért hiszem el? Mert számomra Jézus az etalon, akihez igazodom. Mondom magyarul is: Jézus az életem vezércsillaga.

Ennek a vezércsillagnak volt egy családja is. Kikből állt a családja? Kik voltak azok? Hát a testvéreiből. Hogy hívták őket, mi volt a nevük? Az elsőnek három is volt: Simon Jónás fia, Péter meg Kéfás. A többit nem sorolom, úgy is tudjátok. A tanítványai adták a családját. Fehérnépe nem is volt? Dehogy nem. Asszonyok is, akik ott álltak a Golgotán, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalómé. Ezek már Galileában is vele tartottak és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe. Akik kísérték őt, azok voltak a családja. Ezeknek eleje meg Mária Magdolna, akiről több szépet és jót mondott Jézus, mint bárki emberről. Szerelmes volt Jézusba? Igen, feltétlenül. Jézus is őbelé? Nem tudjuk; de Mária Magdolna sohasem panaszkodott Jézusra egy árva szóval sem. S nőknél ez annyit jelent, hogy meg vannak elégedve azzal, akire nem panaszkodnak. Ezt szeretném én is elérni a családommal, de reménytelen a szerelmem, mert panaszkodnak rám csőstől, majd mindannyian. Nemcsak a fehérség, még a férfiak is. És ki volt még Jézus családja? Földi apjáról nem mondott semmit. Az anyjáról se sokat: Asszony mi közünk egymáshoz? – mondta neki Kánában. A tanítványaitól pedig megkérdezte: Ki az én anyám? S maga válaszolt reá: Akik hallgatják tanításomat, azok az én testvéreim és anyám.

S nekem ki a családom? Hát csak tik. 'Ti, akik Jézus tanítványaivá szegődtetek. Akik tudjátok, hogy nem lehet más dolgotok, mint hogy tanítványokat gyűjtsetek Jézusnak. Nekem az is elég, ha ezt tudjátok. Azért elég, mert Isten belétek ültette a Maga meg Jézus Lelkét, s ennek következtében reggel, amikor felkeltek, este meg,

amikor lefeküsztek, halljátok a hangját, amely arra buzdít Benneteket, hogy csak gyűjtsetek, teremjete, vessétek a magot Apja szántóföldjébe, mert százszoros termést akar. Ki? Hát Jézus, ez a telhetetlen. Nekem nem kell erőszakoskodnom Veletek. Tudjátok magatoktól, hogy mi a dolgotok. Bár Gyuri – Évikének, a feleségének jelenlétében – két hete Sashalmon mise utáni iddogálás közben arra akart rávenni, hogy ne mondjam ezt, mert már torkig van vele. Olyan naiv ez a Gyuri. Már 35 éve ismer, és még mindig azt hiszi, hogy lehet velem beszélni. Hát lehet, igenis lehet. Arról, hogy ne menjünk már a Kossuth térre. Arról lehet. De arról, hogy ne gyűjtsünk, hogy ne szórjuk a magot, arról nem lehet. Hiába is próbálkoznak vele. Akár a Kádár, akár a mostani Benedek. Hányadik is? Egyik sem

*Mondtam már, hogy Jézus a vezércsillagom,
meg még mindazok, akik azt gondolták,
amit ő gondolt. Kik azok? Hát Sókratész,
Lao-ce, Buddha, meg az effélék.*

ment velem semmire. Ezek után most meg Gyurira hallgassak? Nem hallgatok, s kérdezem – csak kérdezem minden erőszak nélkül –: Gyűjtöttél már új tanítványokat ebben a gyönyörűséges, nem ruszikkal, hanem tőkésekkel megaján-

dékozott kicsiny hazánkban? Mert nálam csak az a jó, csak akkor vagy jó, ha gyűjtöttél. Ezért most hogy ennyien itt vagytok, még inkább mondom, hogy csak gyűjtsetek. Mert, aki gyűjt, az nem hal meg, sem itt, sem a másik világban. Aki meg nem gyűjt, az meghal. Nemcsak itt, hanem a másik világban is – gondolom. Azért csak gondolom, mert még nem voltam ott, hogy ellenőrizsem, miként is állnak ott fent a dolgok. De Hamvas Bélától és Hermész Triszmeghisztostól megtanultam. Mit? Azt, hogy lent, mint fent. És hogy Fent, mint lent.

De azért volt Jézusnak Atyján és tanítványain kívül még egy harmadik szerelme is. Hát az meg ki? Nagyon bánatos volnék, ha ki nem találhatók. Annyit verekedtek velem erről az utóbbi időben, hogy biztosan kitaláljátok. Ha ki nem találjátok, megmondom magam. Hát a zsidók, akik a legjobban tudják szeretni egymást. Nem is pusztul fajuk úgy, mint a miénk. A nemzeteket (ta ethné) – ezt a szót a szentírások úgy fordítják, hogy pogányok. Jézus pedig azt mondta a zsidóknak, hogy a nemzetekhez, városaikba meg Szamáriába ne menjete, menjete csak Izrael házának elveszett juhaihoz, mert magam is csak azokhoz jöttem. Majd amikor főpapjuk keresztre feszít, akkor kérem meg a Lelkem, hogy szálljon rátok, s menjete el az összes többi nemzethez is – de Júdeától és Jeruzsálemtől – kezdve tanítsátok meg nekik is; hogy az ő dolguk is az, hogy a tanítványaimmá legyenek. Azaz az a dolguk, hogy ne akarjanak gazdagok lenni, hogy ne akarjanak verekedni, meg uralkodni egymáson. S ha ezt megértették és legalább is hozzáfogtak már ezt tanító nép- és főiskolai tanfolyamaik megszervezéséhez – magyarul kisközösségeket hoztak már létre – akkor ennek pecsétjéül keresztelkedjenek meg is. Nem bubamögöntsre gondolt. Ezt csak csinálják azok, akiknek ez a szakmájuk. Megbocsát-

tatik nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. Biztosan bocsánatot nyernek ezért. Mert Jézus mennyei apja meghallgatja a fiát, ha nagyon kéri őt.

Mondtam már, hogy Jézus a vezércsillagom, meg még mindazok, akik azt gondolták, amit ő gondolt. Kik azok? Hát Sókratész, Lao-ce, Buddha, meg az effélék. Az evangelisták is, meg a Jakab-levél szerzője. De Tolsztoj meg Gandhi is. A Didaché szerzője is, meg Arany Jánosunk is és Sinka István is, ez a két szalontai kálvinista is. Meg a katolikus Babits is. Mindazok, akik tudnak ilyet mondani: Az Úristen őriz engem, Mert én az ő nótáját zengem. De azért nem akarok itt most magyarórát tartani. Előbb még meg kell írnom hozzá a tankönyvet, melyet majd házifeladattá tudunk tenni. Nyárom három hónap alatt majd lesz időm rá Budaváriban. Ott klíma nélkül is ki lehet bírni a nyarat. Vissza kell térnem a szakmámhoz. Ha Visnyeszéplakon érdeklődés hiányában meg is szakadtak az irodalmi estéim, azért én nem adom fel a harcot. Megkérem a Józsit. Ki az? Hát minden magyar piaristák nagyhatalmú tartományfőnökét. Mire kérem meg? Hát arra, hogy ha 2010 szeptemberére átköltözik a Mikszáth Kálmán térről a gimnáziumunk, akkor hadd tartsak ott nem hittanórákat – ahhoz a becsületet már eljátszottam, és tisztában vagyok vele, hogy folyamatosan játszom –, hanem irodalomórákat, hogy jó félszázad alatt a különböző rendszerektől elnyomorított ifjúságunk hadd hallja meg a jézusi magyar irodalomról szóló tanításom. De ez csak olyan kitérő volt – excursus – ahogyan tudományosan mondják. Visszatérek a fősodorhoz.

A nem régiben elkezdett negyedik negyedben – 90 és 120 év között található – olyan gyermeknek valókat kell kitalálnom, mint amilyeneket Jézus mondott. Példabeszédeket. Miért? Hát azért, hogy mindenki megértse. A legszegényebbek is. És kik azok? Akik sok gyermeket szülnek. Akik megértik, amit Zsike mondott nekem, amikor 12. gyermekét várta és én ünnepélyesen kezét csókoltam ezért neki. Mire ő ezt felelte: Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, mert nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám. Majd lesem a sokgyerekesek bölcsességeit. Ezzel teszem majd talán jóvá, hogy nemzetkipusztítóvá lettem, tettem magamat. Vagy fogjam rá ezt is az Istenre? Vagy magyartanáromra, Bátorira, akinek szóbeli érettségim napján elmondtam, hogy szeretnék szép magyarórákat tartani, de a mátyásföldi kislányok is nagyon szépek, s ő ezt mondta nekem: Én is úgy lettem piarista, hogy fejest ugrottam a dolgokba! Én meg erre a szóra lementem a trafikba, vettem egy ívpapírt és megírtam a piaristáknak, hogy én is piarista akarok lenni. Nem tudom, mit tegyek. Nem fogom a felelőséget Istenre. Elég vagyok ehhez magam. De Jézus azt mondta, hogy az Isten Lelke bennünk van. Akkor meg ki a felelős a döntésemért??? Értitek ezt? Érti bizony, aki jó...

De hát mennem kell tovább, mert nekem is volt apám s anyám. Apám olyan kemény ember volt, hogy még a piaristák is meg voltak vele elégedve. Nekem is megdicsérte őt latintanárom, a paloznaki Kövesi Lajos. Így: Apád okos ember. Azért volt okos, mert tudta, hogy nem a gyerek neveli a szüleit, hanem a szülők a gyereket. Noviciátus után meglátogattam őt, mint nyugdíjast. Beszélt latin-tanítása sikereiről. Arról, hogy kérték: árulja el a módszerét, sikerei titkát. Módszer, módszer, mit ér az? Fogni kell tudni a gyereket, ahogyan apád is tudott téged. S mutatta is karjával, kezével. Hát apám aztán ismerte ezt a módszert. Vert is pofozott is,

rúgott is, hogy aztán a nyomtatott értesítővel dicsekedhessék elsőszülött fiával, hogy az minden gyorsíró versenyt, és minden pályázatot megnyert. Én sohasem haragudtam apámra. Rákosi smasszerjeire se haragudtam, ha fenéken billentettek. Ez volt a dolguk, ezzel tartották el családjukat. De apám vitt a Haller-térre focizni, kirándult velem, pingpongozott is és megtanított máig tartó szórakozásomra is: bridzselni is. Mennyi Bokor-tagot megtanítottam már rá. A tavaly nyári budavári bridzs-bajnokságot is egy nőtanítványom nyerte meg. E dicsőségért cserébe talán megbocsátja nekem, amit az előbb a gyereknevelésről mondtam.

Anyukámról nagyon sokat kellene mesélnem. Igazi anyuka volt. Hatvan éves koráig sohasem volt beteg. Egy anyukának arra nem lehet ideje. Akkor ki csinál meg mindent? Apám semmit sem csinált. Ő volt Anyuka nyolcadik gyereke. Amint pápa leszek – a mostani már nagyon öreg – felhagyok a megszentelt életállapotúak boldoggá meg szentté avatásával. Anyukát fogom szentté avatni. Őt meg a Bokor összes anyukáit – hét gyerektől felfelé. Anyuka sajnos nem volt Bokor-tag. A legidősebb most halt meg: Balázs Laci, aki 1910-ben született. Anyuka meg 1897-ben. Posztumuszos Bokor-taggá teszem őt. Most írok tanulmányt a Bokortörténet nulladik nemzedékéről. Azokról, akik nevelték az első, az alapító nemzedéket. Majd így formálom meg a Mindenszentek litániáját: A Bokor sokgyermekes anyukái és minden más ilyen anyukák... Könyörögjetek érettünk!

De félre minden nőimádattal A férfiakat is saját képére és hasonlatosságára teremtette Isten. Ha egy kicsit selejtesebbre sikerültünk is. Rút hálátlanság lenne részemről meg nem emlékezni az örök hazába már átköltözött Bokor-testvéreinkről. Nem mindegyikükről, csak a legnagyobbakról. Kik azok? Hát vitathatatlanul az első a Dombi Feri. Ha jól számolom, lett élete munkájából vagy tíz kisközösség. Pedig férfi volt és még megszentelt életállapotú is – félig csak, mert világi pap volt csak szegény. S a második? Az már nő volt – a Bokor nagyasszonya. Hét gyermeke nem volt, de nevelt kettőt. Egyikük hetet is. Unokái hívták életre a harmadik és negyedik nemzedék legtöbb közösségét. Mennyit? Számolják össze ők! Harmadik helyen van nálam Halász Bandi. Ő is csinált valamit a kisközösségekből: az ő nevét őrzi az iszákos-mentés. Ő nemcsak tanított, de gyógyított is.

Szalad az idő, s még semmit sem mondtam a mai evangéliumi szakaszról. Hát mondok gyorsan valamit ahhoz, hogy „Menjünk máshová, a szomszédos helységekre, hogy ott is hirdessem az evangéliumot, hiszen azért jöttem. S bejárta egész Galileát, tanított a zsinagógákban, és ördögöket űzött ki Ezt: Belőlem a kafarnaumiak sem csinálnak balekot. Nem kafarnaumi csodaorvosnak jöttem én. Vannak más zsidó falvak is, melyekben hirdetni kell a jó-hírt.. – hogy magyarul beszéljek. Ezt Jézus szájába adtam. S a magam szájába mit adok? Hát csak megint valami botrányosat.

Elküldelek titeket. Hova? Attila, Álmos, Árpád elveszett juhaihoz. Nagyon sok faluban városban is élnek a Kárpát-medencében. Szükségük van a jó-hírré és arra is, hogy kiűzzétek belőlük az ördögöket. Mifélekét? Azokat, amelyek ezt suttogják: Reménykedjetek a következő kormányban. Ezeket. Ti csak a jó-hírben és a kisközösségekben reménykedjetek.

Amen.

OLCSÓN ÚSZTUK-E MEG?

Mindez Lukács szövegében így olvasható: Amikor közelebb érve megpillantotta a várost, hangosan felzokogott: „Bárcsak te is felismernéd legalább ezen a napon, ami békességedre volna. De el van rejtve szemed előtt. Jönnek napok, amikor sánccal vesz körül ellenséged, bekerít és mindenfelől ostromol. Eltipornak gyermekeiddel együtt, akik falaid közt élnek, és nem hagynak benned követ kövön, mert nem ismerted fel látogatásod idejét.”

Máté szövegében pedig így: Jönnek majd napok, amikor abból, amit most itt láttok, nem hagynak követ kövön, mind lerombolják.” „Vigyázzatok, nehogy félrevezzessenek benneteket! Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: Elérkezett az idő! – Ne kövessétek őket. „Nemzet, nemzet ellen és ország, ország ellen támad. De előbb kezdet emelnek rátok, és üldözni fognak benneteket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé hurcolnak a nevem miatt. Azért, hogy tanúságot tegyetek. Kiszolgáltatnak benneteket szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyeket meg is ölnek közületek. Nevem miatt mindenki gyűlölni fog benneteket. – Hát eddig

S e zsidó nemzeti tragédiát az a Jézus mondja előre, aki három éven keresztül meg erre tanította a Tizenkettőt: „A pogányokhoz vivő utakra ne térjetek, a számariaiak városaiba ne menjetek! Forduljatok csak inkább Izrael házának elveszett juhaihoz! Menjetek és hirdessétek nekik: Közel van a mennyek országa! A betegeteket gyógyítsátok meg, a halottakat támasszátok fel...

S negyven esztendő sem telik el, és mindez bekövetkezik. Kivégzik a zsidók Jézust; kivégzik a Zebedeus-fia Jakabot, majd a másik Jakabot, Jézus féltestvérét. S a végén fellázadnak a zsidók a rómaiak ellen is, de Jézus tanítványai nem vesznek részt a harcokban. Ők még Jeruzsálem ostroma előtt kiköltözködnek a városból, és elmennek a Jordánon túli Pella városába; mert megtanulták Jézustól, hogy aki kardot ragad, az kard által vész el. De akik nem lettek Jézus tanítványai, azok kardot ragadnak, amikor Jeruzsálemet a légiók seregei veszik körül, mert meg akarják akadályozni, hogy bekövetkezzék pusztulása. De Jézus útbaigazítása ez: akkor aki Júdeában van, fusson a hegyekbe, aki a városban, meneküljön onnan el, aki pedig vidéken, ne térjen oda vissza. Ezek a bosszú napjai lesznek, hogy beteljesedjék mind, ami meg van írva. Jaj a várandós és szoptatós anyáknak azokban a napokban! Nagy lesz a gyötrelme a földön, s az ítélet haragja sújtja ezt a népet. Kard élén hullnak el, és fogságba hurcolják őket a pogány népek közé, Jeruzsálemet pogányok fogják tiporni, míg idejük be nem teljesedik.

És mindez bekövetkezik. A zsidók közel ezerkilencszáz esztendőre elvesztik hazájukat, és csak sokmillió palesztin s nem kevés millió zsidó halála árán tudják azt a múlt század közepétől, úgy-ahogy visszaszerezni. Nekünk azonban, Jézus tanítványainak; vigyáznunk, virrasztanunk és virrasztanunk kell. Nekünk, Jézus magyar tanítványainak is. Arany János mondta másfél százada; a szabadságharc kitörése előtt: Ha minket is elfűj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja. Vörösmarty, a Szózat költője, így számol be erről a lehetőségről versében, melynek címe:

Előszó

Öröm- s reménytől reszketett a lég,
Megszülni vágyván a szent szót,
Mely által a világot mint egy új, egy
Dicsőbb teremtes hangján üdvözölje. Hallottuk a szót.
Mélység és magasság / Viszhangozák azt. S a nagy egyetem
Megszüint forogni egy pillantatig.
Mély csend lőn, mint szokott a vész előtt.
A vész kitört. Vértfogyláló keze / Emberfejekkel lapdázott az égre,
Emberszívekben dúltak lábai. / Lélekzetétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialutt, / S az elsötétült égnek arcain
Vad fénnel a villámok rajzolóak le / Az ellenséges istenek haragját.
És folyton-folyvást ordított a vész,
Mint egy veszetté bűszült szörnyeteg.
Amerre járt, irtóztató nyomában / Szétszaggatott népeknek átkai
Sohajtanak fel csonthalmok közül; / És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.
Most tél van és csend és hó és halál, / A föld megőszült;
Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült az meg mint az isten,
Ki megteremtén a világot, embert, / E félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett / És bánatában ősz lett és öreg...

Eddig versének részlete. A vésznek pedig végeredménye: százezernél több halott. Görgey leteszi a fegyvert Paskijevics kétszázezres serege előtt Világosnál; Batthányi és az aradi tizenhárom halála, Petőfié Segesváron, és még nagyon sokaké. Költeményünk szerzőjének Vörösmartynak elméje elborul, Arany s Tompa búskomor lesz, Széchenyi, a legnagyobb magyar pedig öngyilkos. Deák még idejében hazamegy Kehidára, Kossuth apánk meg számkivetésre Torinóba. A végeredményhez még hozzátartozik a rengeteg hadi özvegy és hadi árva. S az is, hogy Kufstein s a többi börtönök benépesülnek rabokkal és hogy elkövetkezik húsz évre az önkényuralom. Közel két évtizedes. Ferenc József vesztes csatái (Solferino, Königgrätz) után 1867-ben létrejön a kiegyezés.

Arany két évre Világos után kétségbe esve megírja vígeposztát, a Nagyidai cigányokat – melyről két évtizeddel később vallja: Oly küzdelemre, mely világcsoda, Kétségbeesett kacaj lőn Nagyida. Drágán vagy olcsón úsztuk meg? Csak folytattuk Jézus után a Jézus előtti: Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók. A jézusutáni harcok nem különböznek semmit a jézuselőttiektől; legfeljebb annyit, hogy egyre kegyetlenebbek lesznek De azért a negyvennyolcat is nagyon drágán úsztuk meg.

Még nagyobb árat fizetünk hamarosan. Szarajevóban eldördül egy lövés; s bár Tisza István megteszi a magáét, az agg uralkodó mindent meggondolva és mindent megfontolva – 47 békeév után – hadat üzen Szerbiának, és kitör az első világháború. Négy keserves év után már milliókra rúg a halottak, hadi özvegyek és hadi árvák száma. S mindezt keresztények csinálják? Igen. Az ütközetek előtt az őrmester rumot osztogat, a különböző keresztény vallások tábori lelkészei pedig Jézus

testét és véré. Maradt a történelem továbbra is– jézuselőtti. Harsányi Kálmán jézusi versét ismeritek-e?

A BALKÁNT JÁRTUK...

A Balkánt jártuk sárban, napsugárban,
Hosszú, nyomott, ünneptelen hetek!-
Hóban, viharban, jégtű-zivatarban
Fáradt, nyögő kígyóvonalban,
Emberek, barmok, szekerek.
Egy-egy szekér sikoltott csak nagyot,
A barom és az ember hallgatott.
Utunkat állta egy-egy görgeteg,
S fúvásba ástunk újat, téveset,
Hajléktalan, vad hegycsúcsok tövébe.
Nem hallottuk, csak az ásók neszét,
S egy-két kidőlt bajtárs lehelletét,
Mely még huhúkolt rég fagyott kezébe.
Ástunk, haladtunk, Fogytunk, maradtunk,
Gyúrtuk, legyűrtük, elértük a célt. A csatatért.
Barom és ember nem kérdezte : mért.
Mindenki tudta, de senki se tudta,
Csak tudni vélte, csak hazudta.
Hiszen ha tudta volna?!... haj,
Rádörgött volna mindnyájunkra:
„Rabszolgafaj,
Hős-káprázat bolond lenyűgöztte,
Ki milliószám őrlöd önmagad,
Mert húsz éhes zseb egymásba harap,
S falná magába, torkig teletömve
Magát az Aranytermő Szamarat,
Csak más ne falja be!
Gyávák gyávája te! Ezért? Ezért?
A tátott szájú véres zsákokért?”
De próbált volna csak szót szólni
A nyomorult, (a hős, az igaz!)
Elsőnek én ragadtam volna torkon.
Egy sóhaját se törje meg soha
A nagy jajszónak, aki katona;
Asszony, gyerek, jajszó, maradjon otthon.
Gyarló kettősség! Egyik serpenyőben
Igaz hitem, igaz gondolatom,
Másikban három cifra csillagom,
Öröklött, barbár, álhős-büszkeségem,
S a mérleg – mégis erre billenőben.

Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók,
Éretlen, törpe, játék-katonák,
Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog,
S hogy becsülettel vagyunk banditák.
Oh férfilelek, te vagy a talány,
Ki felujjongtál bennem, kardot fogva,
S még most is, most is megvetnéd talán,
Ki a magáét bátran sutba dobja,
Hogy amit gondolsz, helyetted kimondja!

Végeredmény számunkra, magyaroknak: Trianon... A győztesek elcsatolják tőlünk hazánk kétharmadát, s magyar népünk egyharmadát. Ekkora igazságtalanságot elviselnünk nem lehet; és 20 év után bekényszerít maga mellé az őrült tizedes a

Hazánkban az Isten megáldotta a cigányokat mind a két kezével. Azért áldotta meg, mert ők még tudják az istenadta élet alaptörvényét: a kapott életet tovább kell adni. S a magyar ezt már elfelejtette? Nem.

másik világháborúba, mely már nem négy, hanem hat évig tart, s a meggyilkoltak, az özvegyen s árván maradtak száma messze meghaladja a korábbi, a „kisháború” áldozatait. A befejezés érdekében még ledobjuk az atombombát is.

Végeredmény – ismét számunkra, magyaroknak: bár egyetlen Hitlertől megszállt ország területén sem maradt életben annyi zsidó, mint nálunk, mi vagyunk a bűnös nemzet. Miként az első világháború után is, rajtunk rúgnak a legnagyobbat megszállóink. Tíz év után, ‘56-ban fellázadunk. Világtapsot kaphatunk, de a megnyílt határon kivándorol a tíz napos forradalom után kétszázezer magyar fiatal, mely vércsapolás negyvenszeresen meghaladja a vörös-, a fehér-, a Rákosi-, a Kádár-terror áldozatainak együttes létszámát. Java részük elveszett nemzetünk számára – alighanem örökre.

‘89 után, amikor a szovjet sereg kivonul hazánkból, végre – ezer évnél is hosszabb idő után – megszűnik állampolgári kötelező feladatnak lenni az embergyilkolás. Csak az önként jelentkezők jól fizetett szakmája lesz az.

Helyette ránk szakad az, ami minden gyilkolásnál nagyobb veszedelem – a nemzeti öngyilkosság. 2001-ben a 8 éveseknek már egyharmada cigány, és 2020-ra már a felénél is több lesz a számuk. Prognosztizálhatunk A század végére hal meg az utolsó magyarul beszélő ember, miként meghalt a dalmát, s annyi finnugorul beszélt nép: a lív s a vót? Mert a magyar nők jelenlegi szaporodási rátája 1,2, s ez a biztos nemzethalált jelenti.

Testvéreim Jézus Krisztusban! Hazánkban az Isten megáldotta a cigányokat mind a két kezével. Azért áldotta meg, mert ők még tudják az istenadta élet alaptörvényét: a kapott életet tovább kell adni. S a magyar ezt már elfelejtette? Nem. Sokkal rosszabbat tesz. Ezt a törvényt semmibe veszi, s ezért halálra való, nem kár érte – írta Ady Endre.

De én szembeszállok vele, és sírva kiáltom: Nem igaz. Kár érte, mert ha minket is elfúj az Isten törvényének ez a lábbal tiprása, akkor nem lesz Istennek soha több magyarja. S Neki is hiányozni fogunk, mert ő teremtett meg minket. Én nem adom fel. Én akarom, hogy ne hiányozzunk Neki. Vannak példáink. Visnyeszéplakon, az élő faluban, 2 fölött van a termékenységi ráta. A Bokor első két nemzedékében pedig 3,2 a nők termékenységi rátája. És ott él a negyedik nemzedékünkben hősnőm, a nyolc éves Bori, aki, amikor várják ötödik testvérük megszületését, azt mondja, hogy mindegy, hogy fiú lesz-e az vagy lány, mert nekik úgyis nyolc testvérre van szükségük, s neki, Borinak is nyolc gyermeke lesz: négy lány és négy fiú. A lányai nevét már tudja is, és el is sorolja őket.

Testvéreim, Ti feladjátok? Arany azt mondta Széchenyiről, hogy mikor ez magát nem tudta szeretni, ő meg szerette pusztuló fáját. Vigyázzunk és virrasszunk nagybeteg nemzetünk ágyánál! S hajoljon össze itt is és ott is négy-öt magyar, hogy megtanácskozzuk, hogy mit kell tennünk, hogy bele ne pusztuljunk e halálos kórba! Isten segíteni fog, ha virrasztunk. Én is Veletek akarok virrasztani, hogy megmentjük a haláltól nagybeteg nemzetünket. Amen.

SZOLNOKI BABABEFOGADÓ

Testvéreim! Hiába forgattam a misekönyveket, nem találtam meg a Bababefogadás liturgiáját. Voltam egyszer már ilyen nehéz helyzetben. Mégpedig Cserépváralján ahol még misekönyvet sem találtam, és ex hasibusz kellett liturgiát csinálnom. Valahogyan azért sikerült. Jézus sem misekönyvből mondta az első misét az emeleti felső teremben, melyet a korsót vivő ember mutatott meg a tanítványoknak. De azért így is sikerült megújítania a szövetséget Isten és 13 fiatal ember között. Hoppá, az egyik már rég volt fiatal: a 13-ból az egyik. Ő már 37 éves volt szövetségújításkor. Úgy hívták, hogy Názáreti Jézus. Most azonban sokkal könnyebb helyzetben vagyunk, mert van egy előre gyártott bababefogadási liturgiám. Meg is mutatom. Azzal kezdődik, hogy Zsolt elmondja, mi célból jöttünk ennyien ide.

Olvasmány Mózes első könyvéből: Isten újra szólt: „Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá. Isten képmására teremtette őt, férfinek és nőnek teremtette őket. Isten megáldotta őket, Isten szólt hozzájuk: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá. Nektek adok minden növényt az egész földön, amely magot terem, és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel, hogy táplálékotok legyen. (Ter 1,26-31).

Ez az Isten igéje.

Első rövid prédikáció a szegénységről, ami hamarosan ránk köszönt majd, de lehet benne élni növénnel, maggal, gyümölccsel, ha nem is úgy, hogy húst hússal eszük. Vegetáriánusok leszünk...

Szentlecke a Teremtés könyvéből: Azután így szólt az Úristen: „Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hozzá illő.”. Ezért az Úristen álmot bocsátott az emberre, s mikor elaludt, kivette egyik oldalcsontját, s a helyét hússal töltötte ki. Azután az Úristen az emberből kivett oldalcsontból megalkotta az asszonyt, és az emberhez vezette. Az ember így szólt: „Ez már csont a csontomból és hús a húsemből. Asszony a neve, mivel a férfiből lett.” Ezért a férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz (Ter 2,18-24). Ez az Isten ígéje.

*Testvérnek lenni – kölcsönös kapcsolat.
Kölcsönösen megbánthatjuk egymást. Neked
sem esik jól, ha megbántalak. Nekem sem
esik jól, ha megbántasz. Te is tudod, hogy
így van. Én is tudom.*

Második rövid prédikáció az adás s a szolgálat sorrendiségéről. Első a házastárs. Második a gyermek, amennyit Isten ad. Harmadik a Testvéreim Jézusban. Negyedik a fajtám – ha az magyar, akkor a magyar. Ötödik a többi nemzetek, s az ellenségeim is.

Evangélium Szent Máté könyve szerint: Ezért mondom nektek: ha igazságotok nem múlja felül az írástudókét és a farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába. Hallottátok, hogy a régiek ezt a parancsot kapták: Ne ölj! Aki öl, állítsák a törvényszék elé. Én pedig azt mondom nektek: Már azt is állítsák a törvényszék elé, aki haragot tart embertársával. Aki embertársát ostobának nevezi, állítsák a nagytanács elé. Aki azt mondja neki, hogy te bolond, méltó a pokol tüzére. Ha tehát ajándékot akarsz az oltáron felajánlani, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékoadat az oltár előtt, s menj, előbb békülj ki embertársaddal, aztán térj vissza és ajánld fel ajándékoadat. Ellenfeleddel szemben légy békülékeny idejében, amikor még az úton vagy vele, nehogy átadjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak, és börtönbe kerülj. Bizony mondom neked, nem szabadulsz ki, amíg az utolsó fillért is meg nem fizeted (Mt 5, 20-26). Ez az Isten ígéje.

Harmadik és hosszú prédikáció a békeesség-teremtésről:

A 112. Napló 3-4. oldalán írtam egy elmélkedést: Ha vétkezik ellened testvéred (Mt 18,15-20) címmel. Ráírnék mai szövegünkre, mert a házastársunk a jézusi testvéreknek mégis csak az eleje. S azt mondják egyesek, hogy a legtöbb bajunk csak azzal van, akivel reggeltől estig együtt vagyunk. Lehet, hogy csak vigasztalom ezzel magam? Nem biztos.

Közös emberi tulajdonságunk, hogy meg tudunk bántódni. Jézus azt mondja, hogy ezt közölnöm kell azzal, akinek sikerült engem megbántania. Csak azért mondhatja ezt, mert feltételezi rólunk, hogy nem tudjuk, vagy nem is akarjuk elviselni ezt az állapotunkat: megbántott voltunkat.

Jézus szövegében nem akárki bánt meg minket, hanem az egyik testvérünk. Azaz olyan valaki, akinek semmi kétsége sem lehet a tekintetben, hogy nem szabad megbántania engem. Elég sok testvérem van, s magam is, hála Istennek, elég sokunknak vagyok a testvére. (A testvér az, akit főleg nem szabad megbántani; s aki még nem testvér, csak felebarátunk, azt csak második helyen... nem szabad megbántani.) Engem sem szabad..

Testvérnek lenni – kölcsönös kapcsolat. Kölcsönösen megbánthatjuk egymást. Neked sem esik jól, ha megbántalak. Nekem sem esik jól, ha megbántasz. Te is tudod, hogy így van. Én is tudom.

Van, akivel csak négyhetenként találkozom. Megbánthatom négyhetenként is. Megbánthat négyhetenként is. Dehogy megyek oda hozzá figyelmeztetni őt. Dehogy jön oda hozzám. Rá se rántok. Rám se ránt. Ragtapaszt teszünk megbántás-sebünkre is, meg a szánkra is. Begyógyítja az! Így van? Így is lehet.

Csak hogy van olyan testvérem is, akivel nem négyhetenként találkozom, hanem sűrűbben. Mondjuk naponta. Reggel is, meg este is. Olyik napon reggeltől estig, és százszor is. Ezt a testvéremet hogyan is hívják? Megvan: ez a férjem, ez a feleségem! Ekkor is az a helyzet, hogy rá se ránt, hogy rá se rántok? Ilyenkor is ragtapasszal dolgozom? Akármiket írok is le a következő sorokban, mentse az a sajátos körülmény, hogy sem a férje, sem a felesége nem vagyok senkinek, nem vagyok senkinek... (Ady). Amiket elmondok, nincsen kipróbálva. Hát éppen azért, mert felelőtlenül beszélhetek, elmélkedem az engem megbántó testvéreim közül éppen arról az egyetlenről, aki nekem nincs. Kérdezem tehát: Hogyan kell kezelni a – számomra csak virtuális – férjet-feleséget?

Nem akarok Jézusnál okosabbnak lenni, de abszolút tapasztalatlanságom mellett az a sejtésem, hogy az emberiség egésze össz-megbántódásainak tekintélyes hányada származik ebből a forrásból – mely forrás esetemben csak virtuális. De ha a megbántódásoknak ezt az alighanem leggyakoribb eredőjét férjnek-feleségnek nevezné az emberiség, akkor mégis csak foglalkozni kell ezzel az eredővel. Mert hát részint elfogyhat az imént említett ragtapasz, részint kiment már a forgalomból a régi, melynek mostani neve: a Pofa be! volna. S még inkább megszűnt divatja az illőbb, a férfiúi elnevezésnek, a tegnapiak: Asszony, hallgass!

Mondom tehát ezek után, mint virtuális férj, hogy én bizony oda nem mennék az asszonypajtáshoz figyelmeztetni őt megbántódásomra, hanem elővenném ragtapaszomat, és a számra tenném. Nem volna ez a tapasztalható, de biztosan érezhető volna. Első hatása az volna, hogy nem kellene hallanom aranyos feleségemtől... Mit? Hát ezt: Csak Te ne beszélj! – kezdetűt, megszólalásom várható valószínű folytatását. Megúsznám annyival, amennyit már kaptam.

Még többet érne a másodlagos hatás, amely aranyos asszonykám belsejében játszódna le: Mért hallgat? Mért nem védekezik? Mért nem mondja a magáét? Hiszen még sok minden van bennem; amiket mondtam, az csak kezdete volt a baja-

imnak. De hallgat. Mért? Hogyan folytassam, ha nem szól rá semmit, csak leül, s piszmog tovább a számítógépén...

Tudományos nevet is adok a férj-feleség nevelésének erről a még nem szabadalmazott új technikájáról: Csinálj pontosan úgy, mintha meg sem érintett volna az, aminek a célja az volt, hogy megbántsanak! A neve: mű-ráseránts technika. Nagy jók várhatók e technikától. Megpróbálom felsorolni őket.

1. Szilencium. Nemcsak a szerzetházakban bevált önnevelési eszköz. A házasságokban is kipróbálandó. Hevesebb támadások esetén ez a csend úgy hathat, hogy megáll a kanál a levegőben. A csend hatására a támadó fél úgy érzi, hogy talán még sem volt teljesen igaza. Ennek feldolgozására a támadó félnek is időre és csendre van szüksége. Érzi, hogy ezt a témát nem lehet úgy folytatni, ahogyan elkezdte. Nem is volna most jó folytatni... S erőt vesz a házaspáron az őket magukba fordító szilencium áldásos és istenadta ereje.

2. Mind a két fél magára marad. Gondolkodik a történeteken, s előbb-utóbb óhatatlanul találkoznak magukban a Lélekkel, aki mindenképpen bennük van, csak a támadások idején visszavonul és elhallgat.

3. Ereje csodálatos. Képessé teszi ez a mű-ráseránts technika a megbántott férjet arra is, hogy valamivel kedveskedjék immár egyáltalán nem támadós kedvében levő párjának. Például ezzel: Anyukám, ha elkészülsz az ebéddel, szívesen meg is teríthetek. Aláírás: egy virtuális férj. – Ki kérne belőle, kedves nem virtuális, de valóságos feleségek? Várom válaszokat.

Az alábbi sorok Inczedy Péter, egy barátom és testvérem, közlései: Az asszony elmegy panaszkodni a plébánoshoz, hogy mindennap összevesznek az urával, a vacsora sem ízlik már egyiküknek sem, mert annyira korholják egymást, hogy még az étvágyuk is alább száll. Mit tanácsol a plébános úr, hogy ez a már mindennaposá vált áldatlan állapot elmúlják felőlünk? – kérdezi az asszony. A plébános pedig azt felelte neki: Hát van erre egy hatásos gyógyszerem, adok én magának egy üvegcsé szentelt vizet, s amikor megérkezik az ura, gyorsan vegyen a szájába belőle egy kanállal. De le ne nyelje, csak forgassa a nyelve körül a szentelt vizet vagy egy félóráig. Aztán majd számoljon be nekem az eredményről. Így is történt. Amikor elfogyott a szentelt víz – mert félóra elteltével csak lenyelte az asszony – visszament hát a plébánoshoz. Mondja neki: Plébános úr, nagyon köszönöm a szentelt gyógyszert, kitűnően bevált. Azóta nincs vita, nem veszekszünk, a férjem is jókedvvel fogyasztja el főztömet. Tudna-e adni még belőle egy üveggel?

A vége ez volt: Várom válaszokat. Egy jött. Női oldalról. Egy nem virtuális feleség részéről, akinek három gyereke van. Valami Mara a neve.

Honnan ez az elterjedt, laza, egyben határozott előítélet? Miért törvényszerű, hogy ha egy feleség megbántja a férjét, az 1/ szándékosan történt, 2/ ha erre a megbántódottságra a férj felhívja felesége figyelmét, akkor ennek az „Első hatása az volna, hogy nem kellene hallanom aranyos feleségemtől... Mit? Hát ezt: a „Csak Te ne beszélj! – kezdetű, megszólalásom várható, valószínű folytatását.” Magam sokkal valószínűbbnek tartanék egy ilyen választ: „Mivel bántottalak meg?” Ezután pedig kialakulhat egy a lényegről szóló párbeszéd. Persze, ha a férj „kárálás”-nak tartja a feleség valamennyi megszólalását (ez is egy elterjedt, laza, egyben határozott

előítélet!), akkor az elhallgattatás ezernyi módja közül megpróbálhatja ezt a módszert, de nem hiszem, hogy beválna...

NEM! Ha egy feleség hallgatásba ütközik, és akkor, amikor fontos mondanivalója van, nem fogja megállítani a hallgatást! Addig beszél, kérdez, provokál, amíg valamilyen, bármilyen választ nem kap. Lehet, hogy ez egy durva elutasítás, esetleg kiabálás lesz, de vegyük észre: nem az a „főgonosz”, aki meg akar beszélni valamit, hanem az, aki nem hajlandó kommunikálni. Ez ugyanis (a hallgatás) az egyszerűbb. De nem old meg semmit, csak elodáz. És mint tudjuk, ha a bőr alá megy egy tűske, attól hogy nem veszünk róla tudomást, csak jobban fog fájni az idő előrehaladtával!

Ha vétkezik ellened testvéred...– A kiindulás jó: „Jézus azt mondja: ezt közölnöm kell azzal, akinek sikerült engem megbántania.” Akkor most ezzel akarunk vitatkozni? Én nem tenném... Megint a kiindulással van bajom: miért feltételezzük a szándékosságot?! Keresztény, mi több, jézusi értékrendre törekvő házaspároknál hogyan feltételezhetjük azt, hogy bármelyik fél azért szólal meg, hogy a másikat bántsa?! (És miért a feleség ez a fél?!) Nem fog leállni attól, hogy a másik hallgat, inkább feljebb emeli a hangját, hogy megpróbálja átkiabálni a csend emelte falat.

A magány, ha kérdésekkel, fájdalommal terhes, a legritkább esetekben eredményez nyugodt gondolkodást! Ha nem közös elhatározás eredménye a csönd, akkor pusztító. Mint minden olyan döntés, amit csak az egyik fél hoz, és a másiknak el kell fogadnia... A düh, jobb esetben a megbántódás, amit a „támadó” fél most már szintén átél, nem vonzza a Lelket...

A szituációt megint nehezen tudom elképzelni: eddig volt egy támadó, és egy megbántott házastárs. Ha a mű-ráseránts technikát alkalmazza a megbántott fél, lesz egy feldühödött támadó, és egy magára nyugalmat erőltető, nem az igazi érzéseit megjelenítő másik házastárs. Ismétlem: nehezen tudom elképzelni, hogy ebben a visszafojtott állapotban lévő férjben bármiféle kedvességre törekvés fel tudna merülni. Vegyük észre: a felvezetett szituáció egy harc. Ha csak ki nem lépünk a meg nem értés hálójából, menthetetlenül egy „én győztem, vagy ő győzött?” csapdába esünk. A szerepeket kell megváltoztatni. Ha a másik fél rám támad, megkérdem: miért bántasz, hogy tudok neked segíteni? Ha nem akarom megérteni, csak leállítani, belemegyek a harcba. A némasággal visszatámadok. Ám, ha hagyom, hogy elmondja mi baja, megoldhatjuk. Persze ehhez nem elég a támadás kivédésére irányuló magatartás. Ehhez a másikat megérteni akarás is szükséges. És valljuk be: ez hosszabb rögzösebb út. Igaz, hosszú távon mindenképpen kifizetődőbb.

Nem voltam ott, nem én voltam ez az asszony, de megint csak kételkedem. Sokkal valószínűbbnek tartanám azt a folytatást, hogy a fél óra elteltével felduzzadt mondanivaló-gyülem olyan elemi erővel tör ki az asszonyból, hogy férfi legyen a talpán, aki „visszabántás” nélkül megállja, és meg is akarja érteni. Amúgy: olyan férfi-adomának tűnik ez az üvegcese szenteltvíz nekem... Az ilyen történeteken az okos asszonyok csak mosolyognak, miközben tudják, hogy a fele sem igaz... De miért bántuk meg azt, akit igazán szeretünk? Ezért hát nem olvassuk a férfiak fejére, hogy már megint beskatulyáztak minket a „szép lehetsz, de okos nem” butuska libuska szerepébe.

Kinek van itt igaza? Mind a kettőnek? Van férfi igazság és női igazság is? Aligha nem ez a helyzet...

De milyen bababefogadó ez? Hát a babának még nem prédikálhatok. Azt mondtam el, amit Enikőnek és Zsoltnak kell prédikálniuk arra a kis időre, amíg majd Villőnek is prédikálhatok. Mert addig, amíg ez a gyermek nem hisz Jézusnak, addig nekem semmi dolgom nincs vele. Ezért bababefogadó ez, és nem bubamögöntő, ahogy Csíkban mondják a keresztlést. Hogy ezek után kiért imádkoztok, döntse el a szívetekben levő Szentlélek. Három perc csönd. Majd jött a Jézusban hívő testvérek könyörgése.

Az egyiké a másik után. Áldozás után Enikő úja imádkozott magukért is, Villőért is. Megvolt a bababefogadó. Lajos szépen gitározott, a lánya vele énekelt.

KÖZÖSSÉG ÉS ANNAK FAJAI

I.

Közösség és közönség.

Lehet a közösség többféle; csak legyenek benne tagok, akik alkotják. Ha csak fogy meg temet a közösség, akkor potenciálisan már nincs is, bár pillanatnyilag még létezik – de a történet- és régiségtudomány tárgy-körébe készül. Lehet tehát a közösség *élő, haldokló és halott*. Vizsgálhatjuk ezt a hármat egyszerre is.

Elsőül említtem azt, melynek működtetője – teljes hatalmú. Ha fizetek, akkor be-mehetek megnézni, meghallgatni produkcióját. Ez a *játékszín-közösség*. A tagok tap-solhatnak, esetleg mondhatnak előre-gyártott szavakat, pl.: *és a te lelkeddel...*

Második fajtája a konferencia-közösség, ahol a jegyet váltók felszólítást kapnak a szereplésre, pl.: *szóljunk hozzá, elvtársak!* Szól, aki akar, és a működtető válaszol, ha akar. Mindkét esetben csak a gyülekezet vagy közönség elnevezést érdemlik ki. Ne-vezhetjük őket iskolának is, ami tudvalevően gyermekkorhoz kötött.

De lehet a közösség fenti két formáját egyszerűen csak **közönségnek** tekinteni. Hogy előre meg kell váltani a jegyet vagy produkció közben járnak körbe, és dugják az orrom alá a kis kosárcát, az nem számottevő különbség – ösztönszerűen nyúlok ilyenkor pénztárcámhoz. Ha sűrűbben kezdek látogatást tenni ugyanazon a helyen, akkor hamarosan be fognak csöngetni hozzám, hogy nem akarom-e a helyem meg-váltani, mert a potyázás nem szép dolog. Nem mondják, csak én kezdem potyá-zónak érezni magam, amikor látogatóm elmondja, hogy üzemük fenntartása milyen költséges. Úgy érzem ilyenkor, hogy meg kell kérdenem, hogy mennyivel is támogat-hatom magam is az üzemet. Látogatóm nem nyilatkozik, avagy csak annyit rebeg, hogy ez rajtam fordul. Ettől meghatódom, s még mélyebben nyúlok a pénz-tárcámba.

A közösségnek harmadik formája a jézusi kisközösség. Negatív jellemzői: nem játékszín, nem konferencia, nem gyülekezet, nem-iskola – nem közönség.

A pozitívak pedig ezek:

1. **13 fő a tagok létszám-stopja, azaz teteje;**
2. **az életkor alsó határa: van véleménye, amit képes megvédeni;**
3. **és felső határa: a szemfedő;**
4. **csak a Szentlélek belülről szóló hangját képviselheti, azaz:**
 - a. **nem hazudhat;**
 - b. **azt kell mondania, amit gondol;**
 - c. **nem tartózkodhat a vélemény-nyilvánítástól – magyarul: nem hallgathatja el, amit gondol;**
5. **hívják, küldik és nem kinevezik. Minden kinevezés az ördögtől? Hajlok rá...;**
6. **teljes felelősséget érez: az ő dolgáról van ott szó, amiért megdögleni is érdemes neki.**

(Illusztráló ellenpélda. Szlaci sajnálja; hogy tegnap éjjel lemaradt egy ilyen találkozáson az 505-ösben, mert Józsit kellett hazasegítenie a fenti jegyeket nem-tudom-hogyan teljesítő római rendi találkozóról. Sajnálkozása jutalmául beavatom őt egy őskőkori ('47-ben esett, ezelőtt tehát félszázadnál is többel) történetbe – Szlaci '71-ben, Józsi '64-ben született –, a generális-választás titkaiba. Azért került sor rá, mert a kinevezés sem csodaszer: húsz éven keresztül hat, de csak meghal – magyar néven Bunkó Jóska – a generális). Debreceni rendtársaimtól megtudom, hogy az illetékesek megválasztották Mlacit vokálisunknak. Hurrá, már biztosan lesz káptalanunkon egy személy, aki a jézusi követelmények egyikének (küldték) megfelelt. Nem lett, mert még előbb kinevezte Tomeket provinciálisunknak, s Tomek szintén kinevezte helyettesét: provinciálisunkat – 16 évre – haláláig. A provinciálisnak pedig volt egy moszkovita és miniszter öccse, aki szintén nem szerette a választást, csak a kinevezést, hiszen őt magát is csak kinevezték. Tomektől mindenki el volt Rómában ragadtatva, mert nem hallhatták 300 magyar piarista választottját, akik ha választhattak volna az ördög és Tomek között, az ördögöt választották volna. – Tomek saját szavai ezek, nekem mesélte őket '47-ben Debrecen városának Szent Anna nevét viselő utcáján sétálva. Csak hitelesítés okán rögzítem örök emlékezetül; hiszen tanúim nincsenek rá.

Nem szép, de inkább megvallom: a 45-46-os tanévben visszajártam Tatára, mert az előzőben ott tanítottam s levelet vittem háborút ott átvészelt generális asszisztensnek Tomektől, s a válasza ez volt: *A lelked rajta*. S aztán Tomek lett a kinevezett provinciális.

Lehet a közösség többféle; csak legyenek benne tagok, akik alkotják. Ha csak fogy meg temet a közösség, akkor potenciálisan már nincs is, bár pillanatnyilag még létezik – de a történet- és régiségtudomány tárgykörébe készül.

‘47 és 2009 között éppen 62 év telt el. ‘47-ben 300 piarista küldött egy vokálist a provinciális mellett a káptalanra, s ma 70 küld négyet (megválasztottuk őket e tisztre, nem is tudom, pedig ünnepélyes fogadalmasként élek e házban, tehát teljes jogúként...); mintha nem is 70-en volnánk, ha nem ezerkétszázan. Csak kérdést fogalmazok meg: Nem a párja ez annak; hogy minél kevesebb a hívő, annál több a püspök? Van ennek megfelelője a Bokorban is. Ott kiabálok is a tény ellen, itt csak kérdezek. Az egyházamban pedig Benedek számára hatnulla vagyok. Ott nem is kérdezek. A Bokorban még kiabálok, s testvéreim vissza is kiabálnak nekem. Joguk van rá? Lemondtam, maradjak csak csendben, ha egyszer senki sem választott meg semmire? Nincs rá joguk. Alanyi, személyi jogon szólok. Én is hordozhatom Isten Lelkét magamban. Csak azt akarom mondani, amit belülről hallok. Érveljetelek, ha rosszul beszélek! A jog nem Jézus világból való. A zárójeles kitérőnek ezzel vége van.)

A továbbiakban már csak a jézusi kisközösségeknek az idő tengelyén megjelenő formáit vizsgálom.

II.

Bemerítő János közössége

A rangsorban csak Péter és Pál előzi meg őt. Mennydörög és alámerít, s tanítványainak száma ismeretlen. Akik vannak, azok víz alá nyomják az alámerítést kívánók fejét. A fővétel utáni nemzedékben a fő hiánya következtében nyom nélkül eltűnnek a színről. Részleteztem is ezt valaha... úgy jó negyven éve – a KIO-ban:

BOLDOG, AKI BENNEM MEG NEM BOTRÁNKOZIK

a) Az Útkészítő megbotránkozása – A Keresztelőképtelen fokú „országbeli” nagyságról tett tanúságot. `Maga ad indítást – talán legértékesebb tanítványainak – hogy otthagyják őt és kövessék Jézust. (Jn 1,29-37) János a börtönben alighanem a kereszt ténye miatt ingott meg: Messiás lehet-e a Názáreti, ha nem „veszi el a világ bűneit”? (Jn 1,29)

b) Miért nem a Keresztelőből lett a Kéfás? – A megmaradó János-tanítványok nemcsak azért nem lettek Jézus-tanítványok, hogy a Keresztelő magára ne maradjon. Kezdetben és egyesek talán még csak ezért maradtak meg Jánosnál. Úgy gondolhatták, hogyha mesterük nem csatlakozik, ha mesterüket nem hívja az Eljövendő, miért menjenek ők. A János-tanítványok egyetemes csatlakozása hogyan s lett volna lehetséges János csatlakozása nélkül? Hogy János ne ment volna az Isten Báránya után, ha Az hívja őt – alig elgondolható. Miért nem hívta? Úgy tetszik azért nem, mert nem terhelhette meg a Maga nyájajuhászi küldetését János egyéniségével és János múltjával. A múltjával miért nem? Jézus akkor jelenik meg a Jordán vizénél, amikor János már tett annyit az Isten Országáért, hogy az evilági ország úgy érzi: a János-féle pohár már megtelt. Viszonya a farizeusokkal és a szadduceusokkal már a „vipérák fajzataig” fajult; sőt, egészen odáig, hogy a kövek is alkalmasabbak arra, hogy Isten népévé legyenek, mint a nép e szellemi és politikai hatalmasságai. (Mt 3,7-9) Profán forrásokból jól ismertek Antipász hatalmi túlkapásai. Lukács szerint pedig a Keresztelő megfeddette Heródest (Lk 3,19)...Jézus tervében nem szerepelt az evilági ország hatalmasainak megfeddése, még a kapcsolatfelvétel sem velük. A Keresztelő lezárja az Ószövetséget, amelynek őmaga is részese, utolsó

prófétája. Ebben az Ószövetségben a Szövetség népének szükségképpen tagja volt a király is. E különbözőség következtében Jézus aligha tudott volna egybekovácsolni fiatalokból egy közösséget, ha egyszer az a közösség óhatatlanul kétfókuszú, s ott van a közösségben egymás mellett egy negyvenéves Názáreti és egy ugyancsak negyvenéves Keresztelő.

c) két stílus – Így hát elég sok okon történt, hogy János ott maradt a Jordán vizénél, miközben egyes tanítványai utánamentek Jézusnak. Akik viszont János mellett maradtak, azok megmaradtak a jánosi szemléletben és életstílusban is. Nekik nem nyílt meg az ég, ők nem látták a galambot, nem hallották az Atya szózatát... ők legalábbis nem örültek Mesterük (és ezen keresztül a maguk) kisebbedésének. Ellenkezőleg, fájt nekik: „Mester, aki veled volt Péreában, akiről bizonytságot tettél, az most keresztel, és mindenki hozzá megy...” (Jn 3,26) – panaszojják neki. Mesterük börtönbe zárása után sem vesztik szem elől Jézust, de azért nem érznek indítást a csatlakozásra. Megszokták, és így magukévá tették János életstílusát, és éppen ezért botránykő szemükben a lakomázó Jézus, aki olyan emberek társaságában lakomázik, akiktől esszénusok, farizeusok s a talán ezektől be nem szervezett szegények is távol tartják magukat, mint böjti napon lakomázóktól... Jézus sem engedhet, mert szemében ez az életstílus „szektás” jellegű. Ő pedig nem szektát akar alakítani, a farizeusoké és az esszénusoké mellé egy harmadikat; Ő Izrael házáat akarja egybegyűjteni, s e feladatát nem hajlandó megterhelni sem a farizeusok elviselhetetlen terhet jelentő hagyományaival, sem ezzel a pusztai életstílussal. Valakik kimehetnek a pusztába, de Izrael egész háza nem mehet ki. Az Isten népének meg kell maradnia a társadalomban, hiszen a Messiás mindenkit hív... Csak annyit mond, hogy az új szövet és az új bor ugyanúgy nem nyerne semmit ettől a frigytől, mint ahogy a régi szövet és a régi tömlő sem: tönkremenne a régi is, és az új is...

d) Nincs mód a csatlakozásra – A jánosi üzenet sem adhatott indítást nekik arra, hogy csatlakozzanak. Sőt, talán egy kicsit igazolva is érezhették magukat, amikor bejutva a börtönbe láthatták-hallhatták, hogy Mesterük is problémázik. Talán mondták is neki: „Mi korábban is gondoltunk erre, szóltunk is neked, amikor még velünk voltál a Jordán vizénél (Jn 3,26) Miközben János ül, Szíriáig hatol már Jézus csodáinak és tanításának híre. A figyelő János-tanítványok hogyan ne számoltak volna be minderről? S ha maguktól nem tették volna is, a kizárólagosan Messiás-érdeklődésű János hogyan ki ne kérdezte volna őket? E tájékoztatás birtokában is problematikus volt számára, hogy a Názáreti-e az Eljövendő... Jánosnak alighanem azt kellett volna kiolvasnia abból, hogy a fejsze még csak ezután fog vágni, s a szórólapát még csak ezután fog szórni... Túl sok lett volna ez a Keresztelő tudatának..., tanítványai tudatának pedig még inkább. Tanítványai az üzenethozás és a válaszvivés után is megmaradtak János-tanítványoknak. A galileai esztendő vége táján, amikor eltemetik Mesterüket, mint „János-tanítványok” viszik hírül a történeteket Jézusnak, (Mt 14,12; Mk 6,29) és nincs szó róla, hogy ezután követték volna Őt. Ellenkezőleg, ettől kezdve nem is szerepelnek többé az evangélisták leírásaiban... Ha egyszer nem volt fontos Neki saját Útkészítője! Vagy nem volt ereje megakadályozni? Akkor meg hogyan Ő az Eljövendő!?

Maradtak utána tanítványok? Biztosan. De név szerint nem ismerünk közülük senkit sem. A Bemerítőnek csak tanítási tartalmait ismerjük. Hogyan tartotta össze őket – erről nem tudunk semmit sem. Böjtöltek (Mt 9,14) és imádkoztak (Lk 11,1) meg kereszteltek (Mt 3,13; Jn 3,23-25;4,1). Nem is művelt csodát (Jn 10,41) Jézus elsődlegesen tanított és gyógyított. A Bemerítő elsődlegesen tanított és vallási cselekményeket végzett.

III.

Tizenkettő közössége

a. Az első három év

KIK AZ ÚJSZÖVETSÉG HÍRESEI?

Sorrendjük nevük újszövetségi előfordulásainak száma szerint: 1. Jézus Krisztus – 1434 ízben. 2. az Atya – 415. 3. a Lélek – 379. **4. Péter – 182. 5. Pál – 173. 6. Keresztelő János – 92.** 7. Mózes – 79. 8. Ábrahám – 73. 9. Dávid – 59. 10. Pilátus – 55. 11. Názáreti Mária – 49. **12. János, Zebedeus és Szalóme fia – 36.** 13. Barnabás – 28. 14. Jákob-Izraél – 27. 15. Illés – 27. **16. Magdalai és Betániai Mária – 25. 17. Júdás – 24. 18. Jakab Alfeus fia – 23. 19. Jakab, Zebedeus fia – 22.** 20. Izsák – 20. 21. Márta – 12.

A fenti listában Jézus kisközösségének – Jézust nem számítva (1434) – öt tagját találjuk: Péter 182, János 36, Júdás 24 és a két Jakab 23 és 22 ízben. S a többi hét tanítvány? Azok előfordulási számai szerényebbek: és Fülöp 14, András 12 Tamás 11, Simon és Bertalan-Natánael és Máté-Lévi 7, Simon 6 és Tádé 5. Mindezek összege: 287. Ha ezt viszonyítjuk Jézus előfordulási számához, azt kell mondanunk, hogy a Tizenkettőnek együttvéve is csak akkora a szerepe a közösségben, hogy Jézusé 4-5-ször is nagyobb volt, mint a Tizenkettőé együttvéve.

Kezdjük az ismerkedést velük alulról. **Négy listája van az Újszövetségben a Tizenkettőnek: Mk 3,13-19, Mt 10,1-4, Lk, 6,12-16, Csel 1,13.**

Júdás Tádé – Az első kettőben a neve Tádé, mint Alfeus fia, a másik kettőben pedig Júdás, mint Alfeus fia. Egy ízben szerepel még János evangéliumában is: Aki ismeri és teljesíti parancsaimat, az szeret engem. Aki szeret engem, azt Atyám is szeretni fogja. Én is szeretni fogom, és kinyilatkoztatom magam neki.” Ekkor Júdás – nem az iskarióti – megkérdezte: „Uram, hogy van az, hogy nekünk akarod magad kinyilatkoztatni, nem a világnak?” Jézus így folytatta: „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni (Jn 14,21-23).

Ez a Tádé se nyelte le az evangéliumot. Azt akarja, hogy Jézus a világnak mutassa be magát, nem a Tizenkettőnek Olyan ez mint majd hamarosan a menybemenetel előtt: Mostanában állítod helye Izrael számára a királyságot? Jézus szóra sem méltatja kérdését

Simon – neve is szerepel a négy listában. Három ízben mint **vakbuzgó**, s egy ízben mint *kánai* (Márk). Ezenfelül: Nem az ács ez, Mária fia, Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?” (Mk 6,3) Nem az ácsnak a fia? Nem Mária az anyja, nem Jakab, József, Simon és Júdás a testvérei? S nővérei

nem mind itt élnek köztünk? Honnét vette hát mindezeket?” (Mt 13,55) – mondják botránkozva a názáretiek.

A mindkét helyen szereplő József nem tartozik bele a Tizenkettőbe. Ő lehetett Mária és Alfeus házasságában az elsőszülött fiú, aki megkapta Mária első férjének a nevét hogy az ő József neve is fennmaradjon családjában Valószínűleg ő is azok közé tartozik, aki Máriával együtt haza akarják vinni Jézust: Amikor hazament, ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem maradt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, mentek, hogy megfogják, mert azt mondták, hogy megzavarodott (Mk 3.20-21). S kik ezek az övéi? Amikor anyja és rokonai odaértek, kint maradtak, beküldtek érte és hívták. Sokan ültek körülötte, szóltak neki: „Anyád és testvéreid kint vannak, és keresnek.” Így válaszolt: „Ki az én anyám és kik az én testvéreim?” Aztán végighordozta tekintetét a körülötte ülőkön, s csak ennyit mondott: „Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti az Isten akarát, az az én testvérem, nővérem és anyám.” (Mk 3,31-35) János evangéliumában is megtaláljuk Jézusnak azokat a testvéreit, akik nem csatlakoztak a Tizenkettőhöz: Jézus ezután bejárja Galileát, Júdeába nem akart menni, mert a zsidók az életére törtek. Közeledett a zsidók ünnepe, a sátoros ünnep. Ezért testvérei így szóltak hozzá: „Kelj útra, és menj el Júdeába, hogy tanítványaid is lássák tetteidet. Hisz senki sem működik titokban, ha azt akarja, hogy tudomást szerezzenek róla. Ha képes vagy ilyenekre, akkor lépj a világ színe elé.” Testvérei sem hittek ugyanis benne. Jézus ezt válaszolta nekik: „Nekem még nem érkezett el az időm, de nektek mindig megfelelő az idő. Titeket nem gyűlölködhet a világ, de engem gyűlöl, mert bizonyítom, hogy gonoszak a tetteik. Menjetek hát föl az ünnepre, én azonban nem megyek föl erre az ünnepre, mert még nem telt be az időm.” (Jn 7,4-8)

Iskarióti Júdás

1. Csak három listában olvasható róla: „aki később elárulta őt” (Mt 10,4; Mk 3,19; Lk 6,16), mert mire a negyedik listához (Csel 1.16) érünk, addigra ez az elárulás már nem jövő, hanem múlt.

2. János arról értesít minket evangéliumában, hogy Jézus már korábban is tudta, hogy Júdás elárulja őt: tájékozott volt, amikor Kafarnaumban, a zsinagógában tanított. Azt is tudta, hogy Júdás – ördög. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, az bennem marad, én meg benne. Engem az élő Atya küldött, s általa élek. Így az is élni fog általam, aki engem eszik. Ez a mennyből alászállott kenyér nem olyan, mint az, amelyet atyáitok ettek és meghaltak. Aki ezt a kenyeret eszi, az örökké él.” Tanítványai közül, akik ezeket hallották, többen azt mondták: „Kemény beszéd. Ki hallgatja?” Jézus tudta, hogy tanítványai méltatlankodtak miatta, azért így szólt hozzájuk: „Botránkoztok rajta? Hozzátok intézett szavaim lélek és élet, de vannak közöttetek, akik nem hisznek.” Jézus ugyanis kezdettől fogva tudta, kik nem hisznek, és ki fogja elárulni. Ettől kezdve tanítványai közül sokan visszahúzódtak, s többé nem jártak vele. Jézus azért a tizenkettőhöz fordult: „Ti is el akartok menni?” Simon Péter felelt neki: „Uram, kihez mennénk? Jézus így válaszolt: „Nem tizenkettőtöket választottam ki? De egyikőtök ördög.” Júdást értette rajta, az iskarióti Simon fiát. Mert ő lett az árulója, egy a tizenkettő közül. Jézus ugyanis kezdettől fogva tudta, kik nem hisznek, és ki fogja elárulni (Jn 6,54...71).

3. János arról is értesít minket, hogy Júdás tolvaj is volt, nemcsak áruló: Mária vett egy font valódi nárduszból készült, drága olajat, megkenete vele Jézus lábát és megtörölte a hajával, a ház betelt az olaj illatával. Az egyik tanítvány, az áruló Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: „Miért nem adták el inkább az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények közt?” De nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt és eltulajdonította, amit rábízta. Jézus így szólt: „Hagyd békén! Hadd tegye, hiszen temetésem napjára teszi. Szegények mindig vannak veletek, de én nem leszek mindig veletek.” Bizony, bizony mondom nektek: Aki befogadja azt, akit küldök, engem fogad be, s aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött.” E szavak után Jézusnak mélyen megrendült a lelke, s megerősítette: „Bizony, bizony, mondom nektek: Egyikőtök elárul.” Erre a tanítványok egymásra néztek, mert nem tudták, melyikükről mondta. A tanítványok közül az egyik, akit kedvelt Jézus, az asztalnál Jézus mellett ült. Simon Péter intett neki és kérte: „Kérdezd meg, kiről beszél.” Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte: „Uram, ki az?” Jézus így felelt: „Az, akinek a bemártott falatot adom.” Ezzel bemártotta a falatot, fogta és az áruló Júdásnak nyújtotta, az iskarióti Simon fiának. A falat után rögvest belé szállt a sátán. Jézus csak ennyit mondott neki: „Amit tenni akarsz, tedd meg mielőbb!” De az asztalnál ülők közül senki sem értette, miért mondta neki. Mivel Júdás kezelte a pénzt, némelyek azt gondolták, hogy Jézus megbízta: „Vedd meg, amire az ünnepen szükségünk lesz.” Vagy, hogy adjon valamit a szegényeknek. Mihelyt átvette a falatot, Júdás nyomban elment. Éjszaka volt. (Jn 12,4...13,30).

4. Júdás árulásának története a négy evangélistánál:

Iskarióti Júdás, egy a tizenkettő közül elment a főpaphoz, hogy elárulja. Amikor ezek tudomást szereztek róla, megörültek és pénzt ígértek neki. Ezért kereste a kedvező alkalmat, hogy a kezükre adhassa (Mk, 14, 10-11).

Ekkor a tizenkettő közül az egyik, a karióti Júdás, elment a főpapokhoz, és ezt kérdezte tőlük: „Mit adtok nekem, ha kezeitekre adom?” Azok harminc ezüstöt fizettek neki. Attól kezdve már csak a kedvező alkalmat kereste, hogy kiszolgáltassa nekik (Mt 26, 14-16).

A főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan ölhetnék meg, de féltek a néptől. A sátán hatalmába kerítette az iskarióti Júdást, a tizenkettő közül az egyiket. Elment, hogy megbeszélje a főpapokkal meg a templomórség vezetőivel, hogyan tudná nekik kiszolgáltatni. Ezek örömmel fogadták és megegyeztek vele, hogy pénzt adnak neki. Beleegyezett, és kereste a kedvező alkalmat, hogy a nép tudta nélkül kiszolgáltassa nekik. (Lk 22, 2-6).

Vacsora közben történt, amikor a sátán már fölébresztette az áruló Júdásnak, Simon fiának szívében a gondolatot, hogy árulja el. Jézus tudta, hogy az Atya mindent a kezébe adott, s hogy Istentől jött és Istenhez tér vissza. Mégis fölkelt a vacsora mellől, levetette felsőruháját, fogott egy vászonkendőt, és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba... (Jn 13, 2-5).

5. Júdás részvétele a szövetségkötő lakomán

Miután a vacsorához letelepedtek, Jézus így szólt: „Bizony mondom nektek, egyiketek elárul engem, egy, aki eszik velem.” Elszomorodtak és sorra kérdezték: „Csak nem én?” Így válaszolt: „Tizenkettőtök közül az egyik, aki velem egyszerre nyúl a tálba. Az Emberfia elmegy ugyan, amint meg van róla írva, de jaj annak az embernek, aki elárulja az Emberfiát. Jobb lett volna neki, ha meg sem születik.” (Mk 14, 18-21).

A kovásztalan kenyér ünnepének első napján a tanítványok ezzel a kérdéssel fordultak Jézushoz: „Hogy akarod, hol készítsük el neked a húsvéti vacsorát?” Így felelt: „Menjetek be a városba ehhez meg ehhez, és mondjátok meg neki, hogy a Mester üzeni: Közel az időm, nálad költöm el tanítványaimmal a húsvéti vacsorát.” A tanítványok úgy tettek, ahogy Jézus meghagyta nekik, elkészítették számára a húsvéti bárányt. Amikor beesteledett, asztalhoz ült a tizenkét tanítvánnyal. Vacsora közben megszólalt: „Bizony mondom nektek, egyiketeket elárul.” Erre igen elszomorodtak és sorra megkérdezték: „Csak nem én vagyok az, Uram?” „Aki velem egyszerre nyúl a tálba, az árul el” – felelte. Az Emberfia ugyan elmegy, amint megírták róla, de jaj, annak az embernek, aki az Emberfiát elárulja. Jobb lett volna neki, ha meg sem születik.” Erre Júdás, az árulója is megkérdezte: „Csak nem én vagyok az, mester?” „Magad mondtad” – válaszolta. (Mt 26, 19-25).

Így szólt hozzájuk: „Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Mondom nektek, többé nem eszem ezt, míg be nem teljesedik az Isten országában.” Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és így szólt: „Vegyétek, osszátok el magatok között. Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten országa.” Most a kenyeret vette kezébe, hálát adott, megtörte és odanyújtotta nekik ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt tegyétek az én emlékezetemre.” Ugyanígy a vacsora végén fogta a kelyhet is, és azt mondta: „Ez a kehely az új szövetség az én véremben, amelyet értetek kiontanak. De nézzétek, az áruló keze is rajta az asztalon. Az Emberfia ugyan elmegy, de jaj, annak az embernek, aki elárulja.” Erre kérdezgetni kezdték egymást, ki az közülük, aki ilyet tesz (Lk 22,15-23).

Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Ha ezt megértitek, s tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek. Nem mindnyájatokról mondom ezt, mert hiszen tudom, kiket választottam ki. De be kell teljesednie az Írásnak: „Aki kenyeremet eszi, sarkát emelte ellenem.” Előre megmondom, mielőtt megtörténnék, hogy amikor majd bekövetkezik, higgyétek, hogy én vagyok. Bizony, bizony mondom nektek: Aki befogadja azt, akit küldök, engem fogad be, s aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött.” E szavak után Jézusnak mélyen megrendült a lelke, s megerősítette: „Bizony, bizony, mondom nektek: Egyikőtök elárul.” Erre a tanítványok egymásra néztek, mert nem tudták, melyikükről mondta. A tanítványok közül az egyik, akit kedvelt Jézus, az asztalnál Jézus mellett ült. Simon Péter intett neki és kérte: „Kérdezd meg, kiről beszél.” Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte: „Uram, ki az?” Jézus így felelt: „Az,

akinek a bemártott falatot adom.” Ezzel bemártotta a falatot, fogta és az áruló Júdásnak nyújtotta, az iskarióti Simon fiának. A falat után rögvést belé szállt a sátán. Jézus csak ennyit mondott neki: „Amit tenni akarsz, tedd meg mielőbb!” De az asztalnál ülők közül senki sem értette, miért mondta neki. Mivel Júdás kezelte a pénzt, némelyek azt gondolták, hogy Jézus megbízta: „Vedd meg, amire az ünnepen szükségünk lesz.” Vagy, hogy adjon valamit a szegényeknek. Mihelyt átvette a falatot, Júdás nyomban elment. Éjszaka volt. (Jn 13, 14-27)

6. Júdás szerepe Jézus elfogatásában

Harmadszor is visszament hozzájuk, s azt mondta nekik: „Még mindig alusztok és pihentek? Elég volt. Itt az óra, az Emberfiát a bűnösök kezére adják. Keljetek fel, induljunk! Íme, közeledik hozzám az áruló!” Míg beszélt, odaért Júdás, egy a tizenkettő közül, s vele karddal és doronggal felfegyverezve egy csapat, amelyet a főpapok, írástudók és vének küldtek ki. Az áruló így adott jelt: „Akit megcsókolok, ő az. Fogjátok el és vezessétek el biztos őrizet alatt!” Odaérve rögtön Jézushoz lépett: „Mester!” – szólt és megcsókolta. Erre rátették kezüket és elfogták (Mk 14, 41-46).

„Aludjatok csak és pihenjete! Elérkezett az óra. Az Emberfiát a bűnösök kezére adják. Keljetek föl, menjünk! Nézzétek, itt jön, aki elárul.” Még beszélt, amikor odaért Júdás, a tizenkettő közül az egyik, s vele a főpapoknak és a nép véneinek megbízásából egy kardokkal és dorongokkal felszerelt csapat. Az áruló jelben egyezett meg velük. „Akit megcsókolok – mondta –, ő az, fogjátok el!” Azzal mindjárt Jézushoz lépett. „Üdvözöllek, Mester!” – mondta, és megcsókolta. Jézus megkérdezte: „Barátom, miért jöttél?” Erre körülfogták Jézust, kezét emeltek rá, és foglyul ejtették (Mt 26, 47-50).

Keljetek fel és imádkozzatok, nehogy kísértésbe essetek!” Mielőtt még befejezte volna szavait, egy csapat érkezett. Júdás vezette, egy a tizenkettő közül. Jézushoz közeledett, hogy megcsókolja. Jézus megkérdezte: „Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát?” (Lk 22, 47-48)

Jézus kiment tanítványaival a Kidron-patakon túlra. Ott volt egy kert. Odament tanítványaival. Ezt a helyet Júdás is ismerte, aki elárulta, mert Jézus gyakran járt ide tanítványaival. Júdás kapott egy csapat katonát, és a főpapoktól és a farizeusoktól pedig szolgálakat, és kiment velük, lámpákkal, fáklyákkal és fegyverekkel felszerelve. Jézus tudta, mi vár rá. Eléjük ment hát, és megszólította őket: „Kit kerestek?” „A názáreti Jézust” – felelték. Jézus megmondta nekik: „Én vagyok.” Júdás is ott volt köztük, aki elárulta. Amikor azt mondta: „Én vagyok”, meghátráltak, és földre rogytak. Jézus ezért újra megkérdezte: „Kit kerestek?” „A názáreti Jézust” – felelték. Erre Jézus így folytatta: „Mondtam, hogy én vagyok. De ha engem kerestek, ezeket engedjétek el.” Így beteljesedett, amit mondott: „Senkit sem vesztettem el azok közül, akiket nekem adtál” (Jn 18,1-9).

7. Értesülünk Mátétól meg Lukácstól Júdás végsorsáról is:

Máté: Amikor Júdás, az áruló látta, hogy elítélték, megbánta tettét, és visszavitte a harminc ezüstöt a főpapoknak és a véneknek. „Vétkeztem – mondta –, elárultam az igaz vért.” „Mi közünk hozzá? – válaszolták. – A te dolgod!” Erre az ezüstöt beszórta a templomba, aztán elment és felakasztotta magát. A főpapok fölszedték a

pénzt, de úgy vélték: „Nem szabad a templom kincstárába tenni, mert vér díja.” Tanácsot tartottak, és megvették rajta a fazekas telkét az idegenek számára temetőnek. Ezért hívják azt a telket még ma is Vérmezőnek. Így beteljesedett, amit Jeremiás próféta jövendölt: Fogtam a harminc ezüstöt, annak árát, akit Izrael fiai becsültek ennyire, s a fazekas telkéért adták, ahogy az Úr parancsolta nekem (Mt 27, 3-10).

Testvérek, férfiak! Be kellett teljesednie az Írásnak, amelyet a Szentlélek Dávid szájával Júdásról, azok vezetőjéről jövendölt, akik elfogták Jézust. Közénk számított, a mi szolgálatunk jutott neki is részül. Gonoszsága bérén telket szerzett magának, amikor pedig lezuhant, kettérepedt és kifordultak a belei. Erről Jeruzsálem minden lakója tudomást szerzett, úgyhogy azt a telket az ő nevükön Hakeldamának, azaz vérmezőnek nevezték el. Benne van ugyanis a zsoltárok könyvében: Lakóhelyük váljék sivataggá, ne lakja senki sátrukat. És: Tiszttségét kapja meg más. Kell tehát, hogy azok közül, akik mindig velünk tartottak, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen mennybevétele napjáig, valaki velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról.” Kijelöltek hát kettőt, Józsefet, akit Barszabbásznak vagy más néven Jusztusznak is hívtak, és Mátyást. Majd imádkoztak: „Uram, ki belelátsz mindenkinek a szívébe, mutasd meg, e kettő közül kire esik választásod, hogy átvegye az apostoli szolgálatban azt a helyet, amelyet Júdás hűtlenül elhagyott, hogy az őt megillető helyre jusson.” (Csel 1,16-25)

8. Miért árulta el Iskarióti Júdás Mesterét, a világirodalom kétezer esztendőn keresztül egyik legizgalmasabb kérdése. 1940-ben erről írtam szakdolgozatot. *Az evangéliumokban* tette el volt rendelve (Lk 22,22) a pénzvágó (Jn 2,16), az ördög vitte árulásba (Jn 6,71). A 2. századbeli gnóosztikus apokrif *Júdás örömhíre* szerint Júdás társmegváltó! Nélküle nincsen megváltás (Tertullianusz). *Az apologéták* igazolják, amit az evangéliumok tanítanak. *Szent Ágoston* szimbólumot lát Júdásban, Júdásból nem egy van: az egy gonosz a gonoszok egész hadát képviseli. *Az ókor*: nem annyira Júdás alakja érdekli, mint a kísértés, a bűnvád, a jóvátétel, a kétségbeesés problematikája. Közelebb jutott hozzá a *középkor*, melynek Júdás-képét inkább az érzelmek, mintsem az értelem, költők és nem teológusok alakították – Jézus-életrajzokban, legendákban, passió-játékokban. Eupolémiusz Messiadé-jában a politikai hatalomért küzdő zsidó nép királyi képviselője. A *Legenda Aurea*ban Cyborea álmod lát: egy gyalázatos fiút fog szülni, aki megöli öccsét. Majd megrendül, és ezért csatlakozik Jézushoz. 4. században egy Júdás-eposzt is találunk s benne Júdás pokolbeli szenvedése: csak vasárnaponként jöhet ki onnan egy-két órát enyhülni. A passió-játékokban a nagyon gyűlölt kapzsi, pénzkuporgató zsidó típusaként jelenik meg a nézők előtt. Ez az ábrázolás kiváltotta a gettó zsidóságának az ellenhatását. *A zsidó hagyományban* egy furfangos, Jézusnak, a csalónak mindig felibe kerekedő Júdást találunk, aki végül is megöli a Krisztust. Júdás belső tragédiájáig a középkor nem jutott el. Nem érdekelte Júdás, az ember. A renaissance-t sem ez a századok mocskolta alak érdekelte. *A reformáció, a barokk* is érdektelen maradt. Abraham a Santa Clara: Miért szemelte ki Jézus apostolnak őt? Mi dolgod van vele? Te légy jó és jámbor... Hangulati párját megtaláljuk Telegdi Miklós prédikációiban is. Újat majd csak az a kor nyújt, amely szembehelyezkedik a Szentírással: a *felvilágosodás*.

Klopstock Messiásában Júdás délceg külsejű, igazi férfiszépség, aki Krisztus uralma alatt is, Kaifás uralma esetén is biztosítani akarja magát. Hogyan hasonlott meg egymással Jézus és Júdás? Renan szerint az mindennapos dolog. Volkmar szerint ez pusztán kitalálás, a paulinusok költözték, hogy Pált apostolsághoz juttassák. *A 19. század* új Júdást alkot. Váradi Antal Iskariótja (1877) szerint Júdás ugyan a zsidó érdekek harcosa, de árulásra végül is az bírja rá, hogy Mária Magdolnát, menyasszonyát elhódította Jézus. Mauriac szerint Júdás csak mímelte a Krisztus-követést. Papini szerint Júdás marad a megváltás titkához kötött misztérium (B. Gy.: Júdás az irodalomban – Katolikus Szemle 1943, 196-201).

Hetven év telt el azóta. Nem vizsgálom, mi újat hozott e hatvan év, mert Máténál többet nem remélek, aki ezt írja: *Amikor Júdás, az áruló látta, hogy elítélték, megbánta tettét, és visszavitte a harminc ezüstöt a főpapoknak és a véneknek. „Vétkeztem – mondta –, elárultam az igaz vért.” „Mi közünk hozzá? – válaszolták. – A te dolgod!” Erre az ezüstöt beszórta a templomba, aztán elment és felakasztotta magát.* Lukács, ha az ApCsel írása idején olvashatta volna Máté e szövegét, aligha írta volna azt, amit Jézus menybemenetele után Péter ajkára ad: *Be kellett teljesednie az Írásnak, amelyet a Szentlélek Dávid szájával Júdásról, azok vezetőjéről jövendölt, akik elfogták Jézust.* Közénk számított, a mi szolgálatunk jutott neki is részül. *Gonoszsága bérén telket szerzett magának, amikor pedig lezuhant, kettérepedt és kifordultak a belei. Erről Jeruzsálem minden lakója tudomást szerzett.* Lukács nem volt Júdás társa a Tizenkettőben, Máté igen. Máté csak elfutott a Getszemániból, de Péter ott maradt és a főpap udvarában megtagadta Mesterét. Mély együttérzés érzik Jézus Máté-rögzítette szavaiban: *megbánta tettét, ahogy Péter is, aki kakasszóra keserves sírásra fakadt; visszavitte az ezüstöt, nyilvános bűnvallomást tett: vétkeztem, elárultam az igaz vért, és utána felakasztotta magát; a pénzt a templomban szétszórta és nem vett telket magának. Jézusnak – s Atyjának is – vissza kellett vonnia a jajt. Júdás olyan, mint a tékozló fiú. Graham Green írt egy regényt – *A végzet embere* címűt. Mr. Scrobie szereti a feleségét. Két évre kiküldetést kap, s annak helyszínén is megszeret egy nőt. Két év után, küldetésének végén főbe lövi magát. Megtisztítja a Földet attól a szemét frátertől, aki Mr. Scrobie névre hallgat. Ezt csinálja Júdás is, aki *közénk számított, a mi szolgálatunk jutott neki is részül... aki mindig velünk tartott, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől a szövetségkötő lakomáig, aki nem volt akárcsi, ha Jézus egy éjszakát töltött imádságban, mielőtt összeállította a Tizenkettőt és Júdás is helyet kapott.**

Magdalai ill. bethániai Mária

A mi az árulás kiváltó okát illeti, a *cherchez la femme* alapján nagyon is helyén való lehet Váradi Pál és más regény- és drámaírók sejtése. Az ÚSz. híresei közt Júdásnál előkelőbb helyet foglal egy nő: a magdalai ill. bethániai Máriát: 25 ízben említi, míg Júdást csak 24 ízben az Írás. Egy ízben Júdással együtt említi: *Hat nappal bűsvét előtt Jézus Betániába ment, ahol Lázár lakott, akit feltámasztott a halálból. Ott vacsorát rendeztek neki. Márta felszolgált és Lázár is a vendégek közt volt. Mária vett egy font valódi nárduszból készült, drága olajat, megkenete vele Jézus lábát és megtörölte a hajával, a ház betelt az olaj illatával. Az egyik tanítvány, az áruló Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: „Miért nem adták el inkább az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények közt?” De nem*

azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt és eltulajdonította, amit rábízta. Jézus így szólt: „Hagyd békén! Hadd tegye, hiszen temetésem napjára teszi. Szegények mindig vannak veletek, de én nem leszek mindig veletek.” (Jn 12, 1-8). Ugyanerről számol be Márk? Ezt írja: Amikor Betániában a leprás Simon házában vendégségbe látták, odalépett hozzá egy asszony. Alabástrom edényben valódi s igen drága nárdusolajat hozott. Feltörte az alabástromot és (Jézus) fejére öntötte. Némelyek bosszankodtak magukban: „Miért kell a kenetet így pazarolni? Hisz több mint háromszáz dénárért el lehetett volna adni és szétosztani a szegények közt.” És szemrehányást tettek az asszonynak. Jézus azonban ezt mondta: „Hagyjátok! Mit akadékoskodtok, hisz jót tett velem! Szegények mindig vannak veletek. Akkor tehetek velük jót, amikor akartok. De én nem vagyok mindig veletek. Azt tette, ami telt tőle. Előre megkenete testemet a temetésre. Bizony mondom nektek, bárhol a világon hirdetik majd az evangéliumot, az ő tetteről is megemlékeznek.” Iskarióti Júdás, egy a tizenkettő közül elment a főpaphoz, hogy elárulja... (Mk 14,3-10) Átveszi ezt a szöveget Márktól Máté is: Amikor Jézus Betániában a leprás Simon házában tartózkodott, odament hozzá egy asszony. Alabástrom edényben drága illatos olajat hozott, s ahogy ott ült az asztalnál, a fejére öntötte. Ennek láttára a tanítványok bosszankodtak: „Mire való ez a pazarlás? Hisz jó pénzért el lehetett volna adni, s az árát a szegények közt szétosztani.” Jézus észrevette, s így szólt hozzájuk: „Miért bántjátok ezt az asszonyt? Hisz jót tett velem. Szegények mindig lesznek veletek, de én nem maradok mindig veletek. Amikor az illatos olajat testemre öntötte, a temetésemre tette. Bizony mondom nektek, ahol a világon csak hirdetni fogják az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett.” Ekkor a tizenkettő közül az egyik, a karióti Júdás, elment a főpaphoz... (Mt 27, 6-14) És Lukács? Nála is szerel az olajöntés, de teljesen más, nem húsvét előtti környezetben

Ki emlékezik jól? János vagy Márk, illetőleg az eseményt tőle átvevő Máté? Lázár vagy a leprás Simon házában történt a pazarlás? Júdás értetlenkedik-e avagy némelyek, illetőleg a tanítványok teszik azt? Mindenesetre többen. Júdás lehetett a fő értetlenkedő, s János evangélista Júdás nyakába varrja az egész értetlenkedést? Mindenképpen van egy többlete a márk-mátéi szövegnek: *Bizony mondom nektek, ahol a világon csak hirdetni fogják az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett.* És a harmadik szinoptikus, Lukács néma? Nem néma, de ő egész más környezetben önteti hősnőnkkel az olajat:

Élt a városban egy bűnös nő. Amikor megtudta, hogy a farizeus házában van vendégségben, alabástrom edényben illatos olajat hozott. Megállt hátul a lábánál, és sírva fakadt. Könnyeit Jézus lábára hullatta, majd hajával megtörölte, elárasztotta csókjaival, és megkenete illatos olajjal. Mikor ezt a farizeus házigazda látta, így szólt magában: „Ha próféta volna, tudná, hogy ki és miféle az, aki érinti: hogy bűnös nő.” Jézus akkor hozzá fordult: „Simon, mondanék neked valamit.” Az kérte: „Mester! Hát mondd el!” „Egy hitelezőnek két adósa volt. Az egyik ötszáz dénárral tartozott neki, a másik ötvennel. Nem volt miből fizetniük, hát elengedte mind a kettőnek. Melyikük szereti most jobban?” „Úgy gondolom az, akinek többet elengedett” – felelte Simon. „Helyesen feleltél” – mondta neki. Majd az asszony felé fordulva így szólt Simonhoz: „Látod ezt az asszonyt? Betértem házádba, s nem adtál vizet a lábamra. Ez a könnyeivel áztatta lábammat, és a hajával törölte meg. Csókot sem adtál nekem, ez meg egyfolytában csókolgatja a lábam, amióta csak bejött. Aztán a fejemet sem kentet meg olajjal. Ez meg a lábammat keni illatos olajával. Azt mondom hát neked, sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett.

Akinek kevés bűnét bocsátják meg, az csak kevéssé szeret.” Aztán így szólt az asszonyhoz: „Bűneid bocsánatot nyernek.” A vendégek összesúgtak: „Ki ez, hogy még a bűnöket is megbocsátja?” De ő ismét az asszonyhoz fordult: „A hited megmentett. Menj békével!” (Lk 7, 36-50)

Közvetlenül követi ezt a Galileában lejátszódni látszó eseményt Lukács beszámolója azokról az asszonyokról, akik segítettek Jézusnak és a Tizenkettőnek... mert hát semmiféle férfi vállalkozás nem lehetséges asszonyi gondoskodás nélkül: *Ezután bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított: Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, Johanna, Heródes intézőjének, Kuzának a felesége, Zsuzsanna és még sokan mások, akik vagyonukból gondoskodtak róla. (Lk 8, 1-3)* A szolgáló asszonyok elseje Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, s aki alighanem azonos a fenti történet *bűnös nőjével*. Johannáról, Zsuzsannáról többet nem hallunk. Annál inkább Máriáról: *Útjukon betértek egy faluba. Egy Márta nevű asszony befogadta házába. Ennek volt egy húga, Mária. Ez odaült az Úr lábához és hallgatta a szavait. Márta meg sürgött-forgott, végezte a háziasszonyi teendőket. Egyszer csak megállt: „Uram – méltatlankodott –, nem törődöl vele, hogy húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljalak ki? Szólj neki, hogy segítsen nekem!” Az Úr azonban így válaszolt: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszík el tőle soha.” (Lk 10 ; 39-42)* S nemcsak Lukácstól halljuk, hanem Jánostól is: *Betánia Jeruzsálem közelében feküdt, mintegy tizenöt stádiumnyira. Ezért a zsidók közül sokan elmentek Mártához és Máriához, hogy testvérük miatt vigasztalják őket. Amikor Márta meghallotta, hogy Jézus közeledik, eljé sietett, Mária pedig otthon maradt. „Uram – szólította meg Márta Jézust –, ha itt lettél volna, nem halt volna meg testvérem. De most is tudom, hogy bármit kérsz az Istentől, megadja neked.” Jézus megnyugtatta: „Feltámad testvéred.” „Tudom, hogy feltámad – mondta Márta –, majd a feltámadáskor, az utolsó napon.” Jézus így folytatta: „Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog. Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre. Hiszed ezt?” „Igen, Uram – felelte –, hiszem, hogy Te vagy a Messiás, az Isten Fia, aki a világba jön.” E szavakkal elment és hívta nővérét, Máriát. Halkan szólt neki: „Itt a Mester és hívat.” Ennek hallatára (Mária) gyorsan fölkelt és odasietett hozzá. Mert Jézus még nem ért le a faluba, hanem ott volt, ahol Mária találkozott vele. Amikor a zsidók, akik ott maradtak vele a házban és vigasztalták, látták, hogy Mária gyorsan feláll és elsiet, utánamentek. Azt gondolták, hogy a sírhoz megy sírni. Amikor Mária odaért, ahol Jézus volt, és meglátta, e szavakkal borult a lába elé: „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg testvérem.” Amikor látta, hogy sír, Jézus lelke mélyéig megrendült. „Hova tettétek?” – kérdezte megindultan. „Gyere, Uram – felelték –, és nézd meg!” Jézus könnyekre fakadt. Erre a zsidók megjegyezték: „Nézzétek, mennyire szerette!” Némelyek azonban így vélekedtek: „Ha a vaknak vissza tudta adni a szeme világát, azt nem tudta volna megakadályozni, hogy ne haljon meg?” (Jn 11, 17-37).*

A SZOLGÁLATMEGTAGADÁS 30. ÉVFORDULÓJÁN

Még 1979 szeptemberében Merza József testvérünk visszaadta katonai behívóját. Nem mindennapos esemény volt ez a visszaadás. Kutatok ismereteimben: Mikor volt ilyesmi korábban? Talán a Csík vármegyei Madéfalván. Mi történt ott?

1764. január 7-én a császári katonaság itt mészárolt le 200 székelyt, akik tiltakoztak a határőrezred felállítása ellen („madéfalvi veszedelem”). 1763-ban az Erdély gubernátorává (kormányzójává) kinevezett Buccow tábornokot a bécsi udvar határőrvidék szervezésével bízta meg Erdélyben. Buccow feladata az volt, hogy két román és két székely gyalogezred, valamint egy székely huszárezred felállításáról gondoskodják. A románok szívesen jelentkeztek, hogy a jobbágyságból megszabaduljanak, a székelyek között azonban mozgalmak támadtak, minthogy ők korábbi privilégiumaik elvesztésétől tartottak. Joggal tiltakoztak a székelyek, hiszen Mária Terézia korábban, 1762 júniusában uralkodói leiratban próbálta ösztönözni az akkori ország dél-keleti részében élő székelyeket, hogy különböző kiváltságok fejében (például adómentesség) önkéntes alapon vállalják el a határőri feladatokat – írja a történelekről Hamarkay Ede. Ám hamarosan kiderült, hogy a kiváltságokat az uralkodó korántsem gondolta komolyan, így például a határőrségbe jelentkezettek-től is beszédtek az adót. Az önmagukat becsapottnak érzett székelyek sorra mondták vissza a szolgálatot. Ekkor Mária Terézia újabb toborzó felhívást tett közzé,

mely már kötelezővé tette a határőrségbe való jelentkezést. Ez a szervezési feladat várt tehát Buccow tábornokra, aki azonban inkább szította az indulatokat, mintsem, hogy ügyesen kezelte volna problémát. Buccow-t le is váltották, és a helyébe Siskovics tábornokot nevezték ki Erdély gubernátorává. Végül a székely mozgalmat az osztrákok katonai erővel verték le. Siskovics parancsára Carato alezredes 1764. január hetedikén a békésen alvó falut, Madéfalvát (ahová a székely ellenállási mozgalom küldöttei gyűltek össze) ágyútűz alá vette, majd mintegy 400 menekültet lekaszabolt a katonaság. A madéfalvi vérengzés után elfojtották a Habsburgok a megmozdulásokat Székelyföldön. A mészárlás és az erőszakos katonasorozás hatására kezdődött meg a székelyek tömeges kivándorlása Bukovinába.

Azaz a székelyek hajlandók lettek volna fegyveresen védeni Mária Terézia birodalmának deli és keleti határát a határon túli Török Birodalom ellenében, ha cserében nem kell adót fizetniük. Merza József pedig nem kért adómentességet, csak nem óhajtotta a hazák területén a Varsói Szerződés erejében ideiglenesen tartózkodó Szovjet Birodalmat fegyveresen megvédeni. Merza mást akart, mint a madéfalvi székelyek. A 18. századból a következőbe, a 19. századba kell ugorjunk:

*Teljességgel érthető, ha a Bokor közösségi tette,
a fegyveres szolgálat megtagadása jelentős
visszhangot váltott ki tengeren túl is, de a
legmelegebb visszajelzést a hutterita
Bruderhof közösség részéről kaptuk.*

a nazarénusokra, akikről nagyon szép novellákat írt Tömörkény István (1866-1917). A nazarénusok pedig visszavisznek bennünket a 16. századi történelembe/történelmünkbe.

A Jézus Krisztusban Hívó Nazarénusok Gyülekezete a magyarországi kereszténység

egy kis csoportja néhány ezernyi hívőjével és csaknem 2 évszázadi üldöztetett múltjával. Tagjai általában „nazarénusok”-nak, vagy legtöbbször egyszerűen csak „hívők”-nek nevezik magukat. Hittanilag a protestáns evangéliumi kereszténység anabaptista ágának ultra-konzervatív fundamentalista irányzatába lehet őket sorolni. Minden nazarénus hitszabály hangsúlyozza a fegyvertelenség parancsát és az eskü tilalmát. Ezek a tízparancsolat „ne ölj” és az „Isten nevét hiába fel ne vedd” (2Móz 20) hitparancsolatokra, illetve az Újszövetség esküről, szeretetről és erőszakmentességről szóló, új vallási korszakot nyitó tanításaira vezethetők vissza. A nazarénusok biblikus erkölcsrendszerének élet- és személyiségtisztelete e tanokban nyert jellegzetes kifejezést, és a csaknem két évszázados hitgyakorlat révén kétségbevonhatatlan igazolást is. Tudniillik számtalan közforgalomban lévő történet igazolja, hogy a nazarénus inkább megöleti magát, mintsemhogy ő öljön.

A hutteriták vagy hutteri testvérek – régi magyar nevükön habánok – a protestantizmus egyik ágából, az anabaptizmusból keletkezett keresztény vallási csoport. Tagjai szigorúan szabályozott kommunisztikus közösségekben, teljes vagyongosztásban élnek. A 16-18. században Közép-Európában, így a Magyar Királyság

és Erdély területén is éltek. A 19. század közepén kivándoroltak Amerikába. Ma az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában találhatók meg több ezres közösségeik, amelyek a többi anabaptista csoporthoz (amisok, mennoniták) hasonlóan a modern életmódot teljes mértékben elutasítják. A hutteriták a német nyelv egy archaikus nyelvjárását beszélik.

A svájci üldöztetések elől már a mozgalom „hivatalos megszületése” előtt megindult az anabaptisták kivándorlása. 1528-ban a Magyar Királyságba, Pozsony városába érkeztek. Itt számolni kellett a török veszéllyel, és ezért dönteniük kellett abban, hogy a várható erőszak ellenére is fenntartsák-e fegyvertelenségüket. Wiedemann Jákób, valamint Hut János és barátai vezetése alatt egy mintegy 200 felnőttből álló csoport a feltétel nélküli fegyvertelenség és az őskeresztények szelleme és példája alapján álló vagyonszövetség mellett döntött. Elképzelésük megvalósításához egy új közösséget kellett alapítaniuk. Végül 1528 után a morvaországi Nikolsburg (Mikulov) mellett, a Kaunitz család birtokán találtak menedéket. Vándorlásuk során egy éjszaka, mielőtt új lakóhelyüket elérték volna, vezetőjük Wiedemann Jákób támogatására négy megbízható embert választottak (köztük volt Maendl Jákób is, aki korábban az egyik nagyobb nikolsburgi birtok számtartója volt), és ott egy földre terített kabátra mindenki kirakta mindenét – ezzel megalapították első teljes vagyonszövetségüket és ezután a város vagy falu népétől elkülönülve, zárt közösségekben éltek.

A tiroli Hutter Jákób 1529-ben tűnt fel Morvaországban és számosan csatlakoztak az általa szervezett szigorú fegyelemben élő „házakhoz” az egész német nyelvterületről, parasztok, iparosok, mesteremberek, értelmiségiek, írástudók. Legtöbbjük Hutter Jákóbot ismerték el legfőbb vezetőjüknek és ezért nevezik őket hutteritáknak vagy hutteri testvéreknek. A legkorábbi időktől kezdve gondosan pontos krónikát vezettek, és e kódexeknek köszönhetően történetük jól ismert. Miután 1534-ben Svájcban az anabaptisták egyik „fészke”, a Leideni János vezette Münster (Bern?) elesett, hívei Itálián keresztül Dél-Tirolba is menekültek. Ezek az újabb anabaptista csoportok innen szívárogtak be előbb Magyarországra, a Zrínyiek, Batthyányiak, Esterházyak birtokaira, majd innen Morvaországba, ahol a hutteri testvérekhez csatlakoztak. Huttert hamarosan elfogták és 1536. február 25-én Innsbruckban máglyahalálra ítélték, és egy hét múlva megégezték.

Hutter halála után az 1540-es években sokan átköltöztek a Morva folyó túlsó partjára, a Királyi Magyarország területére. 1546-ban csoportjaik a Felvidéken, majd Nyugat-Magyarországon telepedtek le és életmódjuk miatt kezdettől fogva üldözések érték őket. Nagylévárdon (a dévényi vártól északra légvonalban 40 km) ma is áll 1602-ben épült emeletes házuk. A ház hatalmas tetőterében kétoldalt sorakoztak a házaspárok hálókamrái, alatta voltak a közös helyiségek: konyha, ebédlő, különböző műhelyek, a gyermekek számára bölcsődeszerű helyiség, iskola. Hasonló „habán udvar” épült Ószombaton (Szakolcától délkeletre légvonalban 20 km) és több mint 80 más településen is mintegy 17 000-es (egyes becslések szerint pedig 70 000-es (!) létszámmal. Az őskeresztények példájára vagyonszövetségben éltek. Sok házukban több mint ezer ember élt együtt szigorú fegyelemben, de létszámuk csaknem mindegyikben 500 fölött volt. Több mint harmincféle mesterséget űztek,

voltak köztük takácsok, posztósok, kalaposok, híresek voltak a habán kések, értettek a földműveléshez, szőlőmunkához, éghetetlen szalmatetőt raktak. Orvosok voltak köztük, bábák, az asszonyok jól beváltak szoptatós dajkának. Bármilyen munkát is végeztek, azt a legmagasabb színvonalon csinálták, szemmel láthatóan jobban, mint szomszédjaik. Már kezdetben voltak fazekasok köztük, akik a 16. század végétől az ónmázás fehér edény, a fajanszkerámia készítéséhez is értettek, titkát akkoriban Európa e tájékán egyedül ők tudták. Minthogy Itáliában Faenza (Bologna-tól délkeletre 45 km) az „eretnek” anabaptista mozgalmak fészke volt, valószínű, hogy az onnan 1577 után elmenekült mesterek honosították meg közöttük ezt a technikát.

Amikor a hutteritáknak 1621-ben a morvaországi Nikolsburgból távozniuk kellett, menekülő csoportjaik Nyugat-Magyarországra, Erdélybe, illetve a dél-lengyelországi Holics (Galícia) környékére vándoroltak. Erdélyben a vallási türelem egyik nagy híve (– az ő műve a három kassai vértanúnk...), Bethlen Gábor fejedelem 1621-ben fejedelmi menlevéllel telepítette le a hutteritákat Alvincra, Gyulafehérvár mellé. A környező lakosság gondos háztartásuk miatt a német Haushaben („háztartás”) szó után habánoknak nevezte el őket. A habánok hozzájárultak Erdély iparának felvirágzásához és komoly művészi értéket képviselő kerámiáikról is híressé váltak. Míg az ólommázás kerámiákat akkoriban már céhek keretében készítették, a fajanszhoz csaknem kizárólag a habánok értettek. I. Rákóczi György 1645-ben Sárospatakra telepített habánokat. Magyarország újraegyesítése a Habsburgok alatt, a háborús kegyetlenkedések, a terjedő nyomor és pestis pusztítása 1685 után a klasszikus habán korszak végét hozta.

Az anabaptista közösségek Mária Terézia uralkodása idején szűntek meg Magyarországon. Amire a katolikus egyház más országokban sikertelenül törekedett, azt a Habsburg Birodalom erőszakkal nagymértékben elérte. A hutteriták egy része kényszerből katolizált, más részük Oroszországba menekült, majd onnan sokan Észak-Amerikába vándoroltak ki. Követőik ma is nagy számban élnek az Egyesült Államokban és Kanadában, a tiroli német nyelvjárás késői változatát beszélve.

A hutteriták szentháromság-hívők voltak, azaz hittek a Szentháromság tanában, a Teremtő Atyában, a Megváltó Fiúban és az Éltető Szentlélekben, e három egységében. Jézust csak embernek tekintették és írásaik, tanításaik szerint Krisztus a testét nem az égből hozta, hanem Máriától kapta. Jézus, aki áldozati bárányként meghalt a világ bűneiért és Krisztussá lett, az Ő megváltó munkája következtében az eredendő bűn a gyermekekre nem születésük következtében, hanem csak a testi halál és a rosszra való hajlam formájában öröklődik át. (Az általam ismert mai hutteriták nem ezt a teológiai zagyvaságot hiszik.) Az államhatalom, mint „az Istentől adatott rend”, a hutterita testvérek számára csupán Isten haragjának kinyilvánítását jelenti (Sámuel első könyve, 8:11-18 szerint), de a közösség sohasem tekintette Isten véres ítéletét Isten saját tulajdonságának, hanem csak szerető szívét, Jézus Krisztus teljes szeretetét és a Szentlélek tiszta, szellemi-lelki fegyelmét fogadták el. Így vált számukra a teljes közösségi élet a „végső idők bárkájává”. A közelgő utolsó ítélet várásának a hutteriták számára különös jelentősége volt. Minden

igyekezetük arra irányult, hogy az őskeresztény vagyonszövetséget a lehető legtökéletesebben másolják le a Szentlélek irányításával.

Közösségüket Krisztus Testének tartván, az egymás közötti kapcsolataikat az ebbe a testbe való beilleszkedés vágya vezette. Ennek megfelelően a közösség valamennyi tagja számára szigorú szabályok által meghatározott rugalmas munkamegosztást vezettek be, amelyhez minden tag oly módon alkalmazkodott, hogy ő a „Krisztus Testébe” a lehető legtökéletesebben illeszkedjék be. A munka felosztása nemcsak a termelésre terjedt ki, hanem a házi munkákra és a családi életre is. A közösségi nevelés a legkisebb gyermekek nevelésétől egészen azok teljes munkavégző képességének eléréséig tartott. A szülők ugyanabban az intenzív közösségi életben éltek, amelyben gyermekeiket is nevelték, ezért szóba sem jött a családi élet megszüntetése. De azok az anyák, akik különleges alkalmasságuk és képességük miatt óvónőként, tanítónőként nem kerültek a gyerekek közé, felszabadultak a közösség számára végzendő egyéb munkára.

Az idősebb gyermekeket német nyelven tanították írni, olvasni és számolni, de oktatásuk központja a közösség vallási hittartalmainak megismerése, hittana és az imádkozás volt. A hutteriták 1568-as német nyelvű iskolarendszere az egyik legrégebbinek tekinthető. Nagy súlyt helyeztek a diákok egészségére is és iskoláik Európában az elsők voltak, amelyekben tudományos módszereket alkalmaztak a fertőző gyermekbetegségek terjedésének megakadályozására. Még a tanulmányok befejezése előtt, a nagyobb gyerekeket szakmai kiképzésben részesítették, amelyen minden fiúnak és lánynak részt kellett vennie. Így magyarázható, hogy a kézművesség olyan nagy mértékben virágzott és hogy a hutterita közösségek termékeit megbízhatóságuk és minőségük miatt mindenütt keresték és hírnévre tettek szert. Minden ipari szakmájukat az írásművészethez hasonlóan művészi színvonalon művelték.

A hutterita gazdasági életben nagy teret kapott a mezőgazdaság, amely a mindennapi élet szükségleteiről gondoskodott, de sok ipari tevékenység számára is szállított nyersanyagot: így a malmoknak, sörfőzdéknek, cserzőműhelyeknek, fonodáknak, és szövődéknek, pékségeknek, szíjgyártó műhelyeknek, cipészségeknek és szabóságoknak. Fejlettek voltak a kovács-, az asztalos-, a fazekasműhelyeik és az építőiparuk is. A nyersanyagok és a késztermékek kereskedelme a különleges megbízással ellátott beszerzőik és eladóik kezében volt, akiknek arra is figyelniük kellett, hogy csak a legjobb árukat hozzák vagy vigyék. Minden kézművesség számára szabályokat alkottak, amelyeket a mindenkor tapasztalatok alapján kiegészítettek. Fegyverek-, hadieszközök készítésében még közvetetten sem vettek részt és finoman szőtt ruhaanyagjaikból kifejezetten egyszerű, mindenféle díszítésektől mentes ruhákat készítettek és viseltek. A házi uradalmak valamennyi lakója igényét a közös pénztárból fedezték, amelybe az összes bevétel befolyt. A lakók szorgalma és az általánosan bevezetett takarékoság a hutteri házi uradalmak második generációja számára növekvő jólétet eredményezett, amely felkeltette az őslakosság irigységét és vallási nézeteik miatt ellenségeskedések alapjául szolgált.

A hutteri közösség teljes életét átítatta hitük szelleme. Legmagasztosabb céljuk – az egyéneknek is, a közösségeknek is – az olyan közösségi élet volt, amelyben Isten

is jelen van. Ezért kerültek minden olyan cselekedet, amely életük ezen értelmének ellentmondott. Hogy milyen erősen élt bennük az, hogy Jézus parancsait az ő szellemében és szeretetében teljesítsék, bizonyítják azon mártírok ezrei, akik soraikból hitük kedvéért a halált választották. Ezt igazolja a közösségi tulajdon feláldozása is, amikor az államhatalmak nyomást gyakoroltak lelkiismeretükre. Inkább vándoroltak országról-országra, mintsem hogy tanításaikból valamit is feladjanak a hatalom változó követelése szerint. Érdeemes megjegyezni, hogy vándorlásaik során mindig képesek voltak újraépíteni minden tekintetben sikeres közösségeiket. Rövid idő alatt mindig jóléthez jutottak. Ez a második és harmadik generációban gyakran lelki életük elsorvadásával járt. Így üldöztetésük miatti vándorlásaikat úgy is lehet értékelni, hogy azok éppen a közösségeik fennmaradását segítették.

A mai észak-amerikai hutterita testvérközösségek élén egy vagy két lelkész, valamint a gazdaság vezetője áll, akiket tisztségükre (hivatalukra) a választásra jogosult férfiak választanak meg és ezt szokás szerint életük végéig betöltik. Tanácsadóként rendelkezésükre áll egy kb. öt idősebb tagot számláló testület. A közösségi munkák vezetése a gazdasági vezető feladata, ebben segít neki a munkamegosztó és a házvezetőnő. Ő vezeti a pénztárt és kezeli a készleteket. Hozzá tartoznak és neki tartoznak felelősséggel az egyes osztályok vezetői. A tényleges döntések végrehajtásához, mint például egy testvérközösség feloszlata, vagy egy új közösség létrehozása, teljes egyetértés szükséges. A gazdasági vezető kivételével a testvérközösségen belül senkinek sincs pénze. Az egyének igényeit a közös pénztárból fedezik. Senkinek sincs személyi tulajdona. Aki belép a közösségbe, mindenét, amivel rendelkezik, átruházza a közösségre, és azt nem követelheti vissza, ha ki akar lépni. Az egyes testvérközösségek egymástól függetlenek. A vagyonszövetség bizonyos fokig ugyanazon testvérközösség tagjaira korlátozódik. Egy másik testvérközösség nem részesedik annak tulajdonából. Amennyiben egy testvérközösség egy másikkal árucserét folytat, akkor a kiegyenlítéshez gyakran pénzt használnak fel. Ha egy testvérközösség (és ez gyakran megtörténik) egy másiknak anyagi segítséget nyújt, akkor ezt ajándékozásnak tekintik. A takarékoság többnyire a meglévő testvérközösség bővítését vagy egy új kialakítását szolgálja.

Hitük még ma is tiltja a születések számának és rendjének befolyásolását illető mindenféle mesterséges beavatkozást. Asszonyaik, a róluk gyűjtött adatok szerint átlagosan 10,4 gyermeket szülnek (a magyar átlag 1990-ben 1,7 volt). Ez a viszonylag kis csoport nemcsak a gyermekvállalás tekintetében utasít el minden, világnézetével ellenkező hozzáállást és magatartást, hanem még az érintkezést is a más típusú csoportokkal. Községeik a modern világban a hagyományos életmód egy kis rezervátumának tekinthetők.

Annak ellenére, hogy az egyes testvérközösségek egymástól függetlenek, a vallási kérdésekben és a gyakorlati munkában mégis szorosan együttműködnek. A különböző testvérközösségek bizonyos időszakonként konferenciát tartanak, amelyen képviselőik megbeszélik és megvitatják közösségi ügyeiket és vallási kérdésekről tárgyalnak. A döntések valamennyiük számára kötelezők. A 16. századbeli őseik meggyőződésétől a hutteri testvérek nem tértek el. A világtörténelemben ezidáig egyedülálló példával szolgálnak arra, hogy egy családi alapokon felépített keresztény-

kommunisztikus közösség négy évszázadon keresztül is fennmaradhat. Ezt bizonyítja az, ahogyan az üldöztetés idejében a legnehezebb helyzeteket is átvészelték, ahogyan hitük kedvéért feláldozták életüket és vagyonukat. Ez a hősiesség csak kevés vallási közösségre jellemző.

Teljességgel érthető, ha a Bokor közösségi tette, a fegyveres szolgálat megtagadása jelentős visszhangot váltott ki tengeren túl is, de a legmelegebb visszajelzést a hutterita Bruderhof közösség részéről kaptuk. Így aztán már 1990 nyarán meglátogattam egyik faluközösségüket az USA Connecticut államában:

Deer Spring-et. A következő évben pedig öten eljöttek Budaváriba is: az alapító nemzedékhez tartozó Hans Meyer vezetésével. 1992-ben több faluközösségükben is jártam, majd 13 évi pauza után, miután Hans legidősebb fia, Klaus és száz unokájából az első, Kornél Budapesten meglátogattak 2005. tavaszán elrepültem hozzájuk Angliába. Két faluközösségükbe is: Darwell-be és Beech-Grove-ba. Utamról be is számoltam a Bokornak a Napló 63. füzetének 12-24. lapjain.

A Bokor szolgálatmegtagadói közül elsőnek Merzát ismertem meg. 1919-ben születtem, 45-ben indul a Bokor, de Bacsza Erzsó hamarosan elviszi hírünket volt hitoktatójához, Orosz Árpához Miskolcra, ahol papoknak is tarthatok lelkigyakorlatot, így aztán 51-ben a Miskolcra Debrecenben érkezők már mindent tudnak. Egyszerűen csak átigazolnak, s otthonra lelnek a Bokor debreceni közösségeiben. Hosszú szünet következik hamarosan. De 67-ben már építem a Csatárkát, melynek kertjében-faházában otthonra lel szombat délutánonként Jóska és három gyermeke is. 70-re újraéled az Öregek I. nevű közösség – s meglep vagy nem lep meg –, s e közösségünk tagjával, Jóskával tíz további közösségi élet után... folytatódik a habánok és a nazarénusok által kezdeményezett szolgálatmegtagadás. Nem voltak irgalmasok a Habsburgok Jakob Huterrel, Mária Terézia sem – akár a madéfalvi, akár az alvinci megtagadókkal – és Ferenc Jóska sem a nazarénusokkal, s Kádárék sem velünk a folytatókkal, mert még a II. Vatikáni Zsinat idejében egymás nyakába borul a Kreml és a Vatikán. Ennek következtében pedig 1964. szept. 14-én a Vatikán és Népköztársaságunk 70 évre titkosított részleges megállapodást köt egymással, melynek egyik pontja az, hogy a hazát pedig meg kell védeniük azoknak, akik a hazában laknak, ha férfiak, ha nők... Ami pedig tíz éven keresztül azt jelenti, hogy a férfi és női bírák közölhetik a vádlottakkal: magukat saját püspökeik is elítélik! Kik képviselték Jézust? A püspökök? Nem, a vádlottak, a gyilkolási szolgálatot megtagadókat. Jézus nagyon mást értett a szolgálaton, a doulián. A maga szolgálatát, melyet a Golgotán fejezett be. S azt mindenkiért tette. Az pándoulia volt. Adassék tisztelet azoknak, akik ebből a jézusi szolgálatból három évre vagy több vagy kevesebb időre kivették részüket.

KIFORDULUNK-E MAGUNKBÓL, ELVESZÍTJÜK-E AZ ORSZÁGOT?

Józsue meg volt elégedve Istennel, és még jobban Kölcseynek, mert felhozta őseinket a Kárpátok szent bérceire, s Bendegúz véérének külön országot juttatott mint a zsidóknak, bár Isten nem válogat sem személyek, sem nemzetek között. Mindegyik nemzet eleve kedves Neki, hiszen mindnyájan a gyermekei vagyunk. Az egyedek között sem válogat, még a mihaszna alkoholisták, dohányzók is elfogadhatók Számára. Alighanem még a világhódító *nagyok*, a sándorok és károlyok is kedvesek Neki, bár azoknak azért kijár már egy kis ejnye-bejnye, mert Isten gusztusával nem egyezik a gyilokszer, meg a pénz, amivel az evilági hatalom megszerezhető. Az asszonyok viszont aligha vannak megelégedve *Pállal*, mert úgy gondolják, hogy házasságban vagy azonkívül, ha már egyszer kinőttek a gyermekkorból, nem kell alávetniük magukat senkinek, csak a lelkiismeretünkön keresztül megszólaló Istennek. Nem kell engedelmeskedniük a férjüknek sem, hanem megbeszélni közös dolgaikat s azokban egyezsége jutni – ennyi a dolguk.

Húsz évvel János evangélista előtt Máté világosabban fejezte ki Jézus ma hallott szavainak mondanivalóját. A názáreti házban éveket élt együtt Vele, mielőtt még Jézus tanítványokat kezdett volna gyűjteni.

Az ilyen Józsue- vagy Pál-féle meg gondolások hatására tettem a magamévá is a II. Vatikáni Zsinat tanítását, mely a Jézus szavait tartalmazó *négy evangéliumot* fölibe rakta Bibliánk többi könyveinek, mert az azokban található híranyag biztosabb tájékoztatást nyújt

arról, hogy mi az Isten ígéje és mi nem az. Jézus szavai biztosabban Isten ígéi, míg Józsue vagy Pál imént hallott szavai aligha azok. Mert akik Jézus előtt érkeztek, mind tolvajok és rablók (Jn 10,8), s jobbára az utána érkezők is...: teljes tisztelet a kivételnek, ha van olyan is.

Húsz évvel János evangélista előtt Máté világosabban fejezte ki Jézus ma hallott szavainak mondanivalóját. A názáreti házban éveket élt együtt Vele, mielőtt még Jézus tanítványokat kezdett volna gyűjteni. Egyáltalában nem véletlenül kerülhetett Máté neve az Újszövetség s a négy evangélium első lapjára. Mátéval oszthatta meg gondolatait Jézus azokban az években, melyekben még nem ment el a Jordánhoz, hogy annak vizébe megmerítse őt unokabátyja, a Beméritő. A mai evangélium tárgyára térve – ha Jézus megvendégel ötezer embert a pusztában, ha az ötezer férfi megindul feléje, hogy a maguk királyává tegyék őt, ha Jézusnak a hegyre kell menekülnie a kísértés számára inkább elkésett és lüke ötlete vagy inkább az erőszak elől, akkor a beszéde csak kemény lehet, melyet hallgatósága nem óhajt meghallani, inkább kifordul a kafarnaumi zsinagógából. Elemezhetnénk a kétezer esztendővel ezelőtti helyzetet, de kár lenne az időért. Jól ismert a végkifejlet: Jézus a keresztre

kerül, az őt megtagadó Péter is oda kerül, csak fejjel lefelé, s talán még az akkor megbotránkozó másik tanítvány csoport egyik vagy másik tagja is... De akárhogyan is volt, mindenképpen jön három század után a konstantíni fordulat, s mi buzgón misézünk vagy úrvacsorázunk, mert Jézus kereszthalála megoldotta minden gondunkat, hiszen Kaifás szava – *Méltó a halálra!* – és Jézus kiengesztelte már az Istent, akit az egész emberiség megsértett, amikor Éva anyánk szakított a tiltott gyümölcsből.

Máté Jézusa világosabban beszél: *Elvétetik tőletek az Isten Országá, s olyan nép kapja majd meg, amely megtermi gyümölcsét* (21,43). S mondom ezt görögül is a görögben kezdőkért, haladókért: poiounti tous karpous autés – amely megtermi gyümölcsét. Azért nőnemű az autés, mert a basileia is az, s az országot nem csak keresni kell, hanem tetteinkkel meg is kell teremtenünk azt. Ezt tudjuk már legalább negyven éve – mert ekkor már kész a KIO. És már hatvan éve kérdeztük Debrecenben karácsonykor Gyuszi és Jutka házában a Kandia utcán: Mért akarsz kifosztani bennünket te jászolba fektetett csecsemő? – mert már akkor elindult körünkben a hazai jézusi irodalom. Megvan a Bokor zöld filozófiája... a Környezetvédelmi Lexikon szerint a hazai zöld irodalom eleje – már 1949-ben. Jó húsz évvel utána a Bokor nagyszasszonya, Andi pedig megírja már szamizdatunk – a Karácsonyi Ajándék – számára himnuszunkat is: Megkötöm magamat Isten kötelével. Most harminc éve, fiataljaink megtöltik újra hazai börtöneinket: tiltakoznak lelkiismeretükben ellenségeik – akik nincsenek – megölése ellen.

Hatvanötödik éve már, hogy újra van Jézusnak kisközössége. Tény, hogy kikísértem a Nyilastelepre Páter Kolakovicsot? Igaz, hogy a koratavaszon a Szent Anna lépcsőjén Ábrahám Zsóka bemutatja barátnőjét, egy ötödik gimnazista kislányt, aki Kovács Terinek mondja magát? Érvényben van még, hogy hajlandók vagyunk kifosztódni a Gyermekekért, aki megszületett Betlehemben? Meg akarjuk még magunkat kötni Isten kötelével? Hajlandók vagyunk még a rácsok mögé menni Valakiért? Halljuk még a Hangot, mely égi békét akar teremteni a Földön? Énekeljük még, hogy *Leüthetsz, én nem ütök vissza...*?

Jó hatvan év után már meg is kellene csinálni azt az országot, melyről Jézus énekelt: poiein = megtenni. Vagy inkább cselekedjék megint és újból az Isten? Küldje el talán most a lányát? Hiszen a Fiával mire jutott? Zsírozza már a szárnyát Gabriella? Mi történt velünk az utóbbi húsz évben? Ha erre akarok válaszolni, maradhatunk János evangéliumánál is, ha már a római Liturgikus Kongregáció így határozott a soproni Bokornagyábrók mai vasárnapjának jóhíreről, és kérdezzük: Miért is akarnánk mi, Jézus mai tanítványai kifordulni onnan, ahol Jézus keményen beszél?

Hát elég sok okon. De talán leginkább a **Mammon** miatt, mert O az Isten ellenlábasa, s nem tudnak megárvulni egy gyékényen, mint Péter és Pál nyáron a nap-tárban. Mindegy, hogy mit hiszel: van Isten, nincs Isten, lehetsz panteista vagy agnosztikus, elköteleződhetsz bizony akár a Mammonnak, akár az Istennek. A tábornyitás napján volt az ünnepe Géza fia Vajknak, a még keze is szentnek. Ki volt az Ura-Istene? Kiirtotta Árpád minden ivadékát, és királyi birtokká, a magévá, tette az egész Kárpát-medencét: A rock-opera nem dönti el a kérdést: *Veled Uram, de Nélküled!* Ki volt Vajknak az istene? Vele is volt a Veszprémvölgyben Koppány

ellen véresen csatázva meg nem is? Hiába írta meg Babits, hogy az a véres Isten nincsen? *Hogy csak az ember bűnös abban?*

Mondhatok görög vagy római szavakat, melyek ugyancsak Istenről beszélnek, de azok is gyilkos istenek: **Erósz, Ámor.** 1945 őszén Nagylétán járok disznóvágáson – éhezik az ország, a családom is – és érdeklődöm a helyi szokások felől. Megtudom, hogy legény a lánnyal sétálhat vasárnap délután litánia után sötétedés előttig a falu fő utcájának forgalmas szakaszán. Ha túlsétálna rajta, akkor a leány már nem számíthat rendes legényre. Legény a lányt meglátogathatja heteként kétszer munka után egy órácskára. A lány a legényt fogadja a tiszta szobában apja és anyja jelenlétében. A férfiak isznak közben egy pohár bort is. Az óra elteltével a legény feláll, s megköszöni a szívesen látást. A leány meg kikíséri őt a kiskapuig. Ha egy percen belül nem ér vissza, a lány anyja kimegy segíteni búcsúzkodni. Néhány ilyen hét eltelte után aztán a legény az ottani szokások szerint és illő módon megkéri a lány kezét. Aztán már jöhet a pap áldása meg a lagzi. Úgy '95 körül – ez már az utolsó húsz évben történik – tartok egy lelkigyakorlatot Budaváriban a Bokor harmadik nemzedékének. Elmondom rajta az 1945-ös nagylétai szokásokat, s a kanál megáll a levegőben. Egyenként kérdem meg őket: Helyesnek tartod a sorrendet, hogy előbb a pap áldása, és csak aztán a lefekvés? Kényszeredett igenek a válaszok. Vége a délelőttnek. Csődömet látva telefonálok a közeli Nagyvázsonyba az akkor harminc éves és három-, ma meg hatgyerekes Kollár Gabinak. Elmondom neki, hogyan jártam, s megkérem őt: Jöjjön át délután, s vigye tovább a témát. Én majd megtartom a délutáni elmélkedést, aztán elmegyek sétálni. Jön Gabi és megkapom beszámolóját. Egy fél tucat gyerekes Bokor-család elsőszülött lánya töri meg a hallgatást: Az nem úgy van, ahogy Gyurka bácsi képzei, mert a fiúk le sem köpnek minket, ha nem fekszünk le nekik! Magam meg inkább azt a lányt köpném le, amelyik a pap áldása nélkül is hajlandó lefeküdni velem?

Ennek az egymást élvezeti cikknek tekintésnek azonban végzetesek a következményei. A mai magyar társadalom termékenységi rátája egy egész két tized s ebben benne van a cigányok termékenysége is. Pillanatokon belül kisebbség leszünk saját hazánkban 2020-ra. Kár, hogy nem készül erről is rock-opera, ha nem is döntené el a kérdést. Lefekszünk és válunk, de csinálunk egy(!) gyereket – amitől kipusztul nemzetünk... *Gyurka bácsi, mindent elmondunk gyermekeinknek, amit tanultunk, de hát helyettük nem tudunk élni... – hallom a legkülönbjeinktől is...* Zsírozza csak a szárnyait Gabriella! Nem érdekel, hogy a szentek tömegét adó Itáliának szaporodási rátája is olyan, mint a miénk. Nem vagyok hajlandó muzulmánna lenni, mert a franciák rátája – nekik köszönhetően – egy egész kilenc tized. Katolikus akarok maradni és a Bokornak a tagja, melyek rátája az első két nemzedékben 3,6 volt. A harmadik és a negyedik nemzedéktől is ezt kell várnunk. Hősnőm a negyedik nemzedékhez tatózó Vince Bori, mert az ő testvéreinek 8 testvérre van szükségük: négy fiúra és négy lányra. Neki is ennyire van szüksége; s négy lányának már tudja is nevét, el is sorolja, a fiúk nevét még nem tudja, csak egyét. Az Benedek lesz, mert így hívják a bátyját is.

Ennek érdekében új KIO-t írok. A régi marad érvényben. De nem Jézus tanításáról fog az új KIO szólni, hanem arról, hogy kiknek mondta el a tanítást Jézus. Elsősorban közösségének, a Tizenkettőnek meg a nő-tanítványoknak, akik

kísérték őt: *vele volt néhány asszony... a magdalai Mária és még sokan mások, akik vagy-
nukból gondoskodtak róla* (Lk 8, 2-3). Háromféle Bokortag van. Az első: csatlakozik
valamelyik közösségünkhöz. Második: maga is megszül egy közösséget. Harmadik:
ennek tagjai is létrehoznak egy közösséget. E harmadik esetben remélhetjük, hogy
tőlünk nem vétetik el a ország. A jézusi tanítási tartalom, és e tartalmat tanító jézusi
kisközösségi forma – együtt. E kettő nélkül csak a konstantíni, a jézustalan múlt
folytatódik. E kettő nélkül nem hozzuk meg a kívánt jézusi gyümölcsöt. Ez nélkül
bizony elvétetik tőlünk is az Ország.

Száz szónak is egy a vége: nem semmiért hozta lére Isten a Bokrot sem.
Országot kell építeni és Zsellér Jánost is meg kell békíteni, ballagna két szép tehene,
s lenne egyszer magáért is, ne csak másokért melege. Boldogok a szegények és jaj a
gazdagoknak! Osztozni kell, hogy karácsonykor mindenkinek az asztalán ott
lehessen egy palack tokaji aszú. Ki kell kapcsolni életünkéből a verekedést. Hadverő
nem volt Barla diák... Barla maradt, rótt, szántott egy kis szláv leánnyal.

S nem tapsolunk az ember megalázásának. A welsziek, a kelták földje az övék:
Neved, ki diccsel ejtené, nem él oly welszi bárd. Jézus sem szólt elismerőleg Kaifásról.

Arany Jánossal zárok:

*Az nem lehet, hogy milliók fobásza
Örökké visszamálljon rólad, ég!
És annyi vér – a szabadság kovásza –
Posvány maradjon, hol elönteték.
Támadni kell, mindig nagyobb körökben,
Életnek ott, hol a mártir-tetem
Magát kiforrja csendes földi rögben:
Légy hű, s bízzál jövődbe, nemzetem.*

POLITIZÁLJON-E A BOKOR?

Úgy 1947-ig politizáltunk. A kékcédulás választás után abbahagytuk. Meddig tartott ez? 1989-ig, s elkezdtünk járni az ellenzéki kerekasztal nevű társaságba, hogy megdöntsük a népi demokráciát, amivel tele volt már a hócipőnk. Megvolt a véleményünk azokról, akik e 42 esztendő alatt is politizáltak. Summásan csak a moszkovitákat ítéltém el és ítélem el. Miért? Ha csak hazudni és gyilkolni lehet, akkor inkább elmegyek a Gulágra, s megmarad a becsület is és esetleg az élet is. '45 május 1-én Rákosi meghívja a közös – nyilas és kommunista – terrorházba 19-es elvtársát, Demény Palit felvonulást nézni, s utána ott marasztalja, nem engedi haza, hanem elviteti őt a kistarcsai internáló táborba. 49-ben Mindszenti elítélése után kivégzi a kommunista Rajkot, s amikor 53-ban a derék kommunista Nagy Imre kerül Rákosi helyébe, Nagy elítéli az internált Deményt 8 év börtönre, mert a kistarcsai internáló táborban Demény összeesküdött látogatóival: feleségével, lányával, vejével a népi demokrácia megdöntésére. Így lesz Demény a zárkatársam a Gyűjtő fogházban. Nem ismernek sem Istent, sem embert. '56-ban leváltják Rákosit a nagy szovjet elvtársak. Alighanem jeltelen sírban porlad el a teste. Már életében megbűnhődött a szerencsétlen. A Gulag olcsóbb lett volna Rákosinak is.

Sík Sándor öccse, Sík Endre is moszkovita volt. Huszonöt év után ő is hazakerül és beszél bátyjával – Tomek Vince – a későbbi piarista generális jelenlétében. Nyitómondata: Vallásról, politikáról, irodalomról ne beszéljünk! Kérdezem: akkor

miről lehet beszélgetni? A cserebogarak halhatatlanságáról? Minek élni, ha csak erről lehet beszélgetni? A zárkák börtöneiben arról beszélünk, amiről akartunk. A nem hazai gulagokon is ez volt a helyzet.

A kérdés az, hogy politizáljon-e a Bokor. Valakik egyszerűen oldják meg a kérdést. Ne, mert Jézus sem politizált. A mindenkit szeretés kizárja a politizálás lehetőségét. Nem mondhatok senkiről semmi rosszat. (Jézus jajt mondott nem keveseknek!!!) Nem is gondolhatok, (Ha mondta a rosszat, gondolnia is kellett azt!). Még kevésbé tehetek bárkinek is bármi rosszat. Nagy kérdés, hogy Jézus valóban nem politizált-e. Volt nála mindenestre sorrend – a mindenkit szeretésen belül. Ez a sorrend: mindenkit szeretni kell, de mindenekelőtt a zsidókat. Ha már nincs valakinek férje, felesége, gyerekei. Az evangéliumok nem említik, hogy Jézusnak voltak-e, és azt sem, hogy nem voltak. De népe volt, a zsidó: Csak Izrael házának elveszett juhaihoz menjete, a nemzetekhez vivő utakra ne menjete, a számáriaiak városaiba se menjete! Csak később kezdett a gojokról beszélni. Amikor már elmondta, hogy Elvétetik tőletek az Isten Országá. Tragédiának élte meg, hogy népe lekerül az első

*Nem lehet vakon élni. Jézus sem élt vakon.
Tudta, hogy tehetetlen az urakkal szemben:
Az Emberfiának emberek (Kaifás főpap,
a szadduceusok) kezébe kell kerülnie...
Politizált, és nem tolt a székerüket.*

helyről. De ő is abban a tudatban élt, mint minden normális (jézuselőtti) ember. Mi ez? Kölcseyt idézem: A haza minden előtt. Miután népének főpapja méltónak ítélte a halálra, miután Pilátussal kivégeztette őt, feltámadása után mondta csak Jézus: Menjetek el az összes nemzetekhez (ta ethné – gójim) – Jeruzsálemtől és Júdeától(!) – kezdve, és tegyétek őket tanítványaimmá, megtanítván őket mindannak a megtartására, amit tanítottam nektek. Ennyiben Jézus is politizált. Számára nagyon fontos volt, hogy nemzete ne kerüljön második, vagy harmadik helyre a népek Isten Országáért folyó versenyében.

És senki sem okította ki őt, a tanítványai sem, az ellenfelei sem: Nem gyógyíthatod meg a kafarnaumi százados szolgáját. Mi tudjuk, hogy te az egyetemes emberszeretet parancsát akarod teljesíteni, de mit mondanak majd a zsidók? Kollaborálsz a megszálló hatóságokkal, és lejáratsz bennünket, akik megtanultuk a 2x2-őt, hogy mindenkit szeretni kell. A tanítványok okosabbak akartak lenni, mint a náluknál 20 évvel idősebb Jézus. Nem törődött Jézus azzal, hogy ki mit gondol arról, hogy ő mit tesz. A farizeusok nagyon megbotráncsoznak azon, amit mondasz! – mondták neki tanítványai. Hát csak botráncsozzanak meg! Vakok ők, és vakok vezetői. Jézus állást foglalt. Állást foglalt nemzete múltjának és jelenének legfőbb szereplőiről. Kritika tárgyává tette az abszolút zsidónak, Mózesnek, aki több Illésnél is, a személyét is. Mózes csak a szívetek keménysége miatt engedte meg, hogy való levelet adjatok. Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek...Magam is így vagyok mindezzel. Számomra Szent István – nem szent. A Szent Jobbot mesének gondolom. Ez a Szent Jobb vágta négyfelé unokabátyjának a testét, hogy kiakassza a csontokat négy legfontosabb várának fokára: a két Fehérvár, Veszprém, és Esztergom várfokaira.

Nem lehet úgy élni, hogy ne legyen véleményünk. Akár nemzetünk, akár az egész emberiség múltjáról vagy jelenéről szólunk. És nem lehet úgy élnünk, hogy ne reméljünk egy szebb jövőben. Politizálok, amikor kérdésbe teszem, hogy Széchenynek volt-e igaza? Neki, akit öngyilkosságba kergetett '60 tavaszán az, amit Kossuth csinált? Igen, politizálok. Vagy Kossuthnak volt igaza, aki megszabadította nemzetét a Habsburgok három és fél százados jármától? Vagy Deáknak, aki ebben a helyzetben hazamegy Kehidára: Kommt Zeit, kommt Rat... Vagy Görgeynek, aki hazaárulóként lerakja a fegyvert Paskievich 200 ezer katonája előtt, s nézheti a 12 aradi vértanú kivégzését? Habsburg Ottó szájából hallottam: Az evilági országban lövetni kell. Tudom, hogy Jézus nem lövet. Tudom, hogy az Isten Országában, nincsen lövés. De álljak tétlenül? Legyek közömbös, amikor összeomlik 40 esztendő szovjet megszállása? Ne reménykedjem Antallban aki 15 millió magyar miniszterelnökének mondja magát? Vagy Konrádban aki a Bessenyeit idéző Kézfogás-konferenciánkon a volt pártházban mondott aranymisém előtti napon elmondja, hogy CSAK? Nem mondja meg, hogy miért, de nem öl embert – amikor a püspökök sietve helyreállítják a tábori lelkészséget. Vagy Orbán Viktorban, aki '89-ben elmondja a Hősök terén, hogy a ruszkik menjenek haza? Vagy Csurka Istvánban, aki a monori konferencia után eljön Andink lakására, és hitet tesz a szeretetről, bár nem tudja megmondani, hogy mi az? Vagy Vona Gáborban, aki vissza akarná állítani a csendőrséget, hogy Gyurcsány ne lőhesse ki magyar felvonu-

lók szemét? Én meg maradjak tisztán, sterilen az Isten Országának a polgára? Nem tudok! Azt tudom, hogy mit nem tehetek. Nem lőhetek. Nem is megyek a Kossuth térre. De elmegyek 2008. május 31-én a Jobbikba, s ott olyan emberekkel találkozom, akiket sose ismertem volna meg, és jézusi kisközösségbe tudom invitálni őket. S hallgató közönséget biztosítanak nekem, amikor egyházam folytatja tovább, hogy kiszívja a buránk alól a levegőt. Mert a '97-es látszatrehabilitáció után 12 évvel egyetlen katolikus könyvesboltban sem kaphatók munkáim, melyekről én azt gondolom, hogy tisztán csengik vissza azt, amit Jézus kétezer év előtt elmondott nekünk. Mikor kezdtünk politizálni? Az emberi társadalom élete minden bizonnyal a gyűjtögetéssel kezdődött. Ha két gyűjtögető(pár) találkozott egymással, össze is verekedhettek. Arany szerint: Az Írás, hol jegyezni kezd, jegyez csak gyűlöletet. Káinra és Ábelre gondolt. Így indulhatott az osztálytársadalom. Valakik győztek, s a győztes fegyvereseket verbuvált a maga számára.

Többnyire kevesebbet, mint amennyit munkára, adózásra kényszerített. Atila alighanem több fegyverest verbuvált magának, mint amennyit dolgozni hagyott. Álmos, Árpád is? Talán nem. Ezért nincsen győzelmeinkről naiv eposzunk, amit annyira fájlalt Arany. Csak népdalaink és népballadáink vannak. Arany kortársa, Kriza János unitárius püspök összegyűjtötte a székelyek református és unitárius székeinek hagyományait. Vadrózsák – ezt a nevet adta gyűjtésének. A gyűjtés csak szerelemről, szerelemféltésről beszél, a vitézek vitéz hadi cselekményeiről nem. Ilyeneket és ehhez hasonlókat gyűjtött.

*Ne menj rózsám a tollóra / gyöngé vagy még a sollóra.
Ha megvágod a kezédet / ki köti be a sebedet?
Ha megvágod kiskezedet / ki süt nékem lágy kenyeret?
De ha elmész a tollóra / ne menny rózsám csak magadra;
Híjj, jó szüvel megyek veled, / estig aratok melletted.
Ketten kötünk egy kérébe, / egymás mellé ülünk délre,
Ketten nyugszunk az árnyékba, / fölvert kérék árnyékába.
Ha estig folyvást aratunk, / ha hazafelé indulunk,
Karon fogva a hívesen, / hazaérünk szerelmesen.
Vasárnap a pap kihirdet, / s két hét múlva esszéeket;
Halálig ketten aratunk, / ketten élünk, ketten halunk.”*

Szöveg és dallam egyformán gyönyörű, s mindkettőt Jézus és a szeretet lelke járja át. Szent István csatái, az Árpádok külpolitikája, Lajos, Zsigmond, Mátyás győzelmei nem az ő ügyük volt. Az ő ügyük az asszony, a maguk hűsége és a gyerekek sorsa volt. A francia felvilágosodás hatására Batsányi, Kazinczy és mások Kufsteinbe kerültek, mert lemásoltak egy felvilágosodott kátét, melynek gondolatait Rousseau Társadalmi szerződése ihlette. Kazinczy, a szent öreg, meghal, de úgy hal meg, hogy megszületik a nem papi-nemesi, hanem népi nemzettudat.

Petőfi már úgy magyar, hogy megírja versét: Akasszátok fel a királyokat! 1857 után új világ kezdődik. A dzsentrí elkártyázza a vagyonát, és úr lehet, akinek pénze van. A zsidók nemesi családok lányait veszik feleségül, és maguk is bárók lesznek, s a felső házba kerülnek a főpapokkal és főnemességekkel együtt. A '19-es kommunterror után Németh László elmondja, hogy ne Trianon miatt sírjunk, hanem a

hárommillió magyar koldusért. Azokért, akik olyan cselédlakásokban laknak, amelyeknek van egy közös konyhája, s jobbról is, balról is egy-egy szoba, amelyekben akár nyolc gyerek alszik apjával-anyjával. 1945 után pedig az egész nemzeti vagyon kommunista kézre kerül, és '89 után a kommunisták és kollaboránsaik átjátsszák a nemzeti vagyont a nemzetközi multimilliárdosok kezére.

Ez az a helyzet, amelyikben felvetődik, hogy politizáljunk-e. Nem lehet mindezt nem tudni. Nem lehet mindezt a következő nemzedéknek nem hozni a tudomására. Nem lehet vakon élni. Jézus sem élt vakon. Tudta, hogy tehetetlen az urakkal szemben: Az Emberfiának emberek (Kaifás főpap, a szadduceusok) kezébe kell kerülnie... Politizált, és nem tolt a szekerüket. A szegényeknek hirdette jóhírét és nem a gazdagoknak. Ma az politizál helyesen, aki kivonja magát a multimilliárdosok nemzetszegényítő műveletei alól.

Ma az politizál helyesen, aki itt hagyja a várost, falura költözik, és megtermeli háztáji gazdálkodásban azt, ami kell neki az élethez. Most volt itt G. Jenő, aki elmondta, hogy van három család méhe, és 100 kg mézet hozott ez a szezon, 1 kg-ot mindjárt itt is hagyott belőle. Politizálok és mondom: Ébred a magyar nemzet. A sajtótól meg nem hirdetve, nagy csendben megvolt Kunszentmiklós mellett a kurultáj. A tavalyi kurultájon itt volt a Góbi sivatagból egy ujjur, aki Attila leszármazottjának tartja nemzetét, és elmondta, hogy tizenkilenc-millióan vannak. Az idei találkozón 350 ezer országon belüli, és kívüli magyar volt együtt.

Magam is ezt az utat akarom járni, ezért veszek 91. évemben is földet Budavári-ban belterületen, ahol építkeznie lehet annak, aki a földből akar megélni. Ez a politika az, amit a legteljesebb jézusi jó lelkiismerettel lehet csinálni. Csak egy feltétele van. Lemondani arról, hogy meggazdagodjam. De ez feltétlen feltétel. Mert boldogok a szegények, az övéké a mennyek országa, és jaj azoknak, akik gazdagok akarnak lenni. Nem azért, mert feltétlenül pokolra kerülnek. A poklot elkerülhetik, mert nem tudják, mit cselekszenek. De a gazdagodni akarás következtében kipusztítják magukat az 1,2-es termékenységi rátánkkal. És reménykedem is Kipusztíthatják magát az európai és észak-amerikai keresztények. Megérdemlik sorsukat. A napokban késve megyek vacsorázni, s talállok ott egy színes bőrű papot. Bemutatnak neki. Ő is bemutatkozik. Elmondja, hogy nigériai és számuk 140 millió, de nem mind katolikus... Csak 60 millió a katolikus... Csak!!!

Lehet úgy politizálni, ahogyan Jézus is politizált.

KO. LACI ARANYMISÉJE

Lacikám, ilyen esemény a Bokorportán még nem volt. Az én aranymisém csak a volt pártházban, a professzorok házában esett meg. Felhasználok e ritka órát. Megírom az *én történetemet* Ko. Lacival. Elkezdem.

36-ban született, de akkor én még nem foglalkoztam vele. Arra ott volt Orosziban az apja meg az anyja. Én 36-ban pályázatokat készítettem a piaristáknál jutalom és dobogói megdicsőülésem reményében. A főgondom pedig az volt, hogy piarista magyartanár is akartam lenni, meg hogy akkoriban a mátyásföldi kislányok elmondhatatlanul szépek voltak. S nem volt megoldás. Akik megtalálták rá a megoldást, azokról nagyon csúnyákat gondoltam. Laci is e feltalálók közé tartozik majd. *Én is bűnrészese leszek majd benne.* Valakik nem tudnak ezért nekem sem megbocsátani.

Azóta is folyton veszekedünk. Megvédi a KIO-t – ellenem. Én nem értem, hogy egy apáról-anyáról szintiszta magyar parasztyerek hogyan lehet ennyire süket nemzeti múltunk értékei iránt. Ő nem érti magyarkodásomat, meg azt, hogy előadok még a Jobbikban is.

Hozzáadok a 36-hoz 18-at. Ha nem bukott meg, akkor Laci 54-ben érettségizett. Még ekkor sem foglalkozom vele, mert a magyar Gulag látogatása foglalja le időm. Jelszavunk: Ismerjük meg hazánk börtöneit! Aranymise 50 év után szokott lenni, levonok a 2009-

ből ötvenet: 59-ben szentelték. Itt sem bukott meg. A vizsgákon felmondott mindent úgy, ahogy írva volt, különben nem szentelték volna fel. De megtették. Ergo... Csak bizalmi személyeknek mondta el kétségeit. Lacikám, idejében kezd el írni a te *E fiúból pap lesz...* történeted. Én már túl voltam a gyémántmisén is, amikor Virág Mária biztatására hozzáfogtam. Van Neked Ági-múzsád! Nem ösztönöz rá? Majd rábeszélem. Biztos ott lesz a Bokorportán. Majd ott.

Eltelik újabb 10 év. 64-et írunk, s még mindig nem foglalkozom vele. Ekkor szentelnek öt békepapot püspökké a Bazilikában. Én meg nézem már szabadultan szállítómunkásként szentelésüket, egykori egyetemi lelkésztársamét is, és megkérdem magamtól meg az Istentől: *...akkor kinek a katonája vagyok én?* S dühömben elkezdem írni a KIO-t. Csak amikor 4 év után elkészül a hat vastag szamizdat-kötet, és 68-ban elindul a Fiatalok I. közösség, melynek ígéretes tagjai a Rezső téren meglelkigyakorlatoztatják a te ígéretes népedet: Bircsák Mártit meg a többit. S Dombi Ferit is meghallgatjátok, azután kerül sor arra, hogy végre találkozunk.

Az ember soha sem tudja, hogy mikor kell bekapcsolnia a magnót. Én 71-re datálom találkozásunkat. Ha ez igaz, akkor életemnek van egy hosszabb, meg egy rövidebb szakasza. Most lesz hamarosan kettőnk 40 éves találkozója... 2011-ben. A hosszabb – az 50 év. Ennyi éven keresztül nem találkoztunk egymással.

Hát ez az a 40 év, amikor Kolaci foglalkozik velem, én meg ővele. Én leszek a második köteléke. Viharos kötelék: Felpattan székéről az Atilla úton, s valaki utána szalad, nehogy a villamos elé vesse magát. Boldogító kötelék: Ő csinálja velem életem legsikerültebb interjút, amikor 80 éves leszek.

Azóta is folyton veszekedünk. Megvédi a KIO-t – ellenem. Én nem értem, hogy egy apáról-anyáról szintiszta magyar parasztgyerek hogyan lehet ennyire süket nemzeti múltunk értékei iránt. Ő nem érti magyarkodásomat, meg azt, hogy előadok még a Jobbikban is. (A zsidókhoz eljött velem – közös akarattal!) Amellett értő testvér. Ő mondja: Vigyázzunk már, nehogy miután állam és egyház elítélte, most meg még mi is elítéljük!!! Erős a veszedelme, hogy ő is az elítélők között lesz? Vallomás:

KI JOBB TESTVÉREM NEKEM KO. LACINÁL?

60 ÉVE ÍRTAM

ASzűz méhében fogan és fiút szül. A neve Emmánuel lesz, azaz velünk az Isten. Izaiás szavát: „Az Úr elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, a szelídeknek, az elnyomottaknak” – ez az Emmánuel magára értelmezi a názáreti zsinagógában. És elkezdődik ez a szegényekhez küldetés már a betlehemi éjszakában. El, mert az angyali sereg a pásztorokat küldi el elsőül hozzá. Jeruzsálem előkelőit, a királyt, a papi fejedelmeket, az ároni papságot, az előkelőket, a lágyruhásokat, a gazdagokat nem értesíti. Inkább a pásztorokat. Ezek voltak közel hozzá. Emmánuel közéjük ment megszületni. Az ő világukba. Az alkalmi istállóra használt barlangba. Oda jött el az ég Királya.

Megkérdezzük Téged, betlehemi Kisded, miért a szegényekhez jöttél? Miért a szegényeknek akarod hirdetni az örömhírt? Azt, hogy megnyílt a végtelen és eltörlőd a halált? Miért istállóba mentél megszületni? Miért ez a kínos és kellemetlen egyoldalúság? Átvitethetted volna magadat az egyik főpap meleg házába.

Mosolyogsz reánk Te, emberré lett Isten? De félek ettől a szalmáról jött emberi mosolytól. Miért találod rendjén valónak, ami semmiképpen sincs rendjén? Felelj nekünk! Ki akarsz fosztani bennünket? Tönkre akarsz tenni bennünket? Szalmára akarsz minket is fektetni? Miért akarsz szegénnyé tenni bennünket? Miért jöttél ide istállóba? Miért jászolban fekszel? Miért állati meleggel melegszel? Miért falusi ács az apád? S ha már nem tudom miféle furcsa ízlésből így csináltad mindezt, legalább kiakaszthatnál egy táblát. Valahogy ilyenformán: Karácsonyi öröm! Megtekintés vételkényszer nélkül! Jó, jó! Kilehet jönni, meg lehet úszni vételkényszer nélkül is. De rámosolyogsz az emberre, letérdelteted, s utána már hiába is akarnék menekülni. A karácsonyi öröm ott bent marad az istállóban, és nem tudok többé nélküle élni. Miért szólsz az angyalok által, hogy Te adod szívembe a békességet? Miért szól mosolygásod felém? Hogy Te, emberré lett Isten értesz engem a szívem mélyéig, engem, aki – ha rám nézel – már tudom is, hogy ember vagyok, akinek Istenné kell lennie! Miért nézel úgy rám, hogy belém kell vágódnia a megvilágosodásnak, hogy Te, Istenem, aki ember is vagy, Te tudod megmutatni nekem, – aki ember vagyok, de az Isten életébe vagyok meghíva, – az utat. Te, szalmán fekvő Kisded, miért delejezed belém, hogy betlehemi nyomorúságod az én utam? Hogy Te vagy az Út?

Miért nézel úgy reám, hogy ne legyen többé nélküled életem, csak vergődésem? Miért akarod elhitetni, Te istállóba szorult Koldus-Jézus, hogy csak a Te utadon van Élet? Miért ez a lenyűgöző, letérdeltető, kegyetlen és feltételnélküli mosoly?

Nézd, Te betlehemi Kisded: felöltöztetünk bársonyba, puhába. Eltitkoljuk alacsony, kínos és kellemetlen származásod. Ragyogni fogsz, mint a bíborban születettek. Átviszünk Jeruzsálembe, vagy Párizs legelőkelőbb negyedébe, palotába, fényesbe és, nagyba. Ringó, mennyezetes, csipkés, pelyhes bölcsőbe, kandalló melegéhez. Selymek, és brokátok fognak suhogni körülötted. Rózsaligetek illata fog áradni a körülötted forgók ruháiból. Mosolyogj hát, s mondd, hogy tegyük! Nincs áldozat, amit meg ne érne nekünk, hogy kimenthessünk ebből a számunkra oly kínos helyzetből. Miért komorodsz el? Miért csinálsz úgy, mintha jól éreznéd magad ebben a nyomorúságban? Miért állsz utunkba szegénységed megmásíthatatlan tényével? Miért nem akarsz egy kis történelemhamisításba belemenni? Miért zavarod meg egyáltalán a történelmet? Ezek a napok valamikor szaturnáliák voltak, a szaturnuszi bőség ünnepei. Mit szegénykedel bele szalmáddal, a bőségbe? Miért rontod el szaturnáliásnak akart karácsonyi örömünket? Mondd, Jézuska, miért kellett Neked ilyen kevés? Miért nem voltál igényesebb? Miért mosolyogsz felém, hogy Neked éppen ennyi elég volt, hogy elhozzad az örömhírt, hogy megszerezzed nekünk a mindent? Te, aki született *Ur* vagy, azaz *Ur* vagy öröktől fogva, teremtetlenül, hogyan viselkedhettél így?

Szólj, Jézus, hozzánk! Mondd, miért akarsz kifosztani? Miért jöttél közénk lehetetlen példájú életeddel? Miért üresítetted így ki magadat? Te, akinek a minden a birtoka, miért vetted fel az ember, a szolga alakját, miért vállaltad egyáltalán az embersors nyomorúságát? S azt is töretlenül végig. Miért? Miért? – Értsd meg, hogy Te teheted, amit akarsz, semmi közünk hozzá. Isten vagy, nem tudunk beleszólni a dolgaiddba.

De értsd meg, hátunkon is csattan az ostor! Lenyűgözöl és hívsz magad után, Te istállóban, jászolban fekvő Kisded!

Békesség! Békesség a jóakarató embereknek! Hallom az angyalok énekét, és meglassul lázasan dobogó szívem verése. Meglassul és elcsendesül. El, olyannyira, hogy kezdem hallani a Kisded szavát, kezdem megérteni mosolyát. Ezt mondja: Értem, amit mondasz. Látom, miért ver lassan a szíved. De nem tudod, mit beszélsz. Nem, mert ha tudnád, nem mondanád. Szegény szerencsétlenem, hát nem érzed, hogy magad ellen beszélsz? Miért lett fájó és szorongó a szíved, miközben elsírtad butuska szíved sok ostobaságát. Figyelj csak rám, megérted majd: nincs más mód a boldogságodra, csak ha kifosztalak. Nem érted? Figyelj csak! Magad is tudod, nincsen semmid sem nélkülem, csak én tudlak gazdaggá tenni. Csak én tehetem, hogy legyen valamid. Mi neked a bársony, és mi neked a puha? Ha lesz bársonyod, és lesz ruhád, annál gyötrőbb lesz a vágyad a még puhábbra, a még bársonyosabbra. Mi neked a csillogó város? Hiszen ha odakerülsz, nem érdekel már, csak a legcsillogóbb, melyet féltékeny kézzel rejt el előtted a Holnap, a Jövő vagy a Soha. Mi neked a palota? Mikor fogsz eljutni meg nem nyírbált gyermekálmaidnak kacsalábon forgó üveg-ezüst-gyémánkastélyába? Mi neked a kandalló melege, amikor nem tudja felmelegíteni a szívedet, melyet a magaméról, a hűvös éjszakában

is izzóan meleg szívemről mintáztam? Mi neked a gazdagság, hiszen egyre nyomorultabb, egyre kietlenebb és egyre szegényebb leszel tőle?! Kéjekbe kell fojtanod magad, mámorba kell mártanod gyötrő ürességed, csak hogy felejtsd koldus szegénységed! Mit akarsz a bőséggel? Hiszen megcsömörlesz tőle! Le kell fékezned vágyaid, kevesebbre kell szorítanod magad csak, hogy meg ne öljön a vágyad. Fáradt-öregem kell biztatgatnod magad: „Csak a szerénynek nem hoz vágya kint.” Emlékszel a meséből a királyra, aki hiába vett magára száz kabátot, hiába fűttette

ájulásig a kandallókat? Fázott szegény, fázott nagyon. Miért akarsz te is a vágyaknak ilyen szerencsétlen királya lenni? Miért akarsz a nyomorúság koldusújtára jutni kabáttal és palotával, bársonnyal és kandallóval?

*Mert téged nem boldogíthat más, csak én.
Csak én, a Szeretet Istene, a hatalmas,
a gazdag, a mindent bíró. Én, aki a
Végtelen vagyok.*

Szegény szerencsét-

lenem, miért akarsz boldog lenni abban, amiben nincsen számodra boldogság? Miért akarsz töltekezni kabáttal, meleggel, bársonnyal, palotával, amikor végtelen a vágyad, és ezek az életpótlékok mind végesek. Olyan csúfosan és koldus végesek, hogy ha egy kicsit többet veszel magadnak az éppen elégnél, azonnal tönkretesz, nyomorult szegénnyé varázsol. Érted már, miért mondtam, hogy nem tudod, mit beszélsz? Hát miért akarod a kielégíthetlenség és a csömör pokoli nyomorúságát? Miért akarsz úr lenni, mikor nincs birodalom itt a földön, amely elég lenne vágyadnak, mely meg tudná melegíteni fázó királyi szívedet? Kérdezted tőlem, miért akartam, miért lettem ember, mikor Isten vagyok? Én visszakérdezlek: miért akarsz megmaradni csupán lélegző-gondolkodó embernek? Miért? Amikor meghívtalak magamhoz testvéremnek, fiúnak az Atyához, hogy örökös légy velem! Szerencsétlenem, miért akarsz ember maradni, amikor istennek hívtalak? Ó, te szegény földre süttött szemű, fekete szemüvegű vaksi, emberhorizontú! Hát miért nem nézel legalább a Napba? A Napba... hiszen tudod, hogy az Invictus Sol, a Győzhetetlen Nap ünnepén jöttem a világba. Akkor, amikor megfordul az év, és világosság lesz a sötétségből. Miért akarsz kevesebb lenni önmagadnál? Nézz fölfelé!

Nem csak a Napba, de azon is túl! A vágyaid horizontjába. A beteljesülésbe. Végtelen a vágyad, tehát a Végtelenre. Érted-e már, hogy vágyad lázát nincs semmi véges, ami hűtse? Gödör vize a tengert be nem tölti. Érted-e már, miért nincsen út számodra Városon, Palotán, Bársonyon, Ambrózián és Nektáron keresztül? Érted-e már, hogy szánalmasan szegény az, aki itt gazdagodásból akar gazdag lenni? Látod-e ennek az útnak sötét reménytelenségét? Ugye, nem tudtad, hogy mit beszéltél? Hogy őrült és ostoba dolog hinni a „haladásban”? Abban, hogy e „haladás”, gazdagodás, életszínvonal gazdaggá teheti az embert? Micsoda paródiája ez a hitnek! A kétségbeesés hite! Mert hinni valamiben kell! Hát, ha másban nem, a lehetetlenben. Hogy végtelen vágyat megennyhít valamikor a véges. Hogy Isten-igényt kielégíthet

valaha is, ami kevesebb nála. Ugye érted már, hogy nem a haladás az üdvösséged? Hogy ebben a haladás-üdvösségben reménykedni, mint boldogságban, reménytelen. Mert millió végtelen vágyú ember ront neki a végesnek, egynek is kevés volna, hát még mikor milliók rohannak. Az egymást marás féktelen harca, amely pusztítás öl, hogyan szülhetne boldogságot benned?! Nézz már bátrabban az én rágott jászlamra! Lásd, megsimogatom! Ez nem fog boldogtalanságot okozni senkinek. Ezért nem fog vér folyni, mint a paloták birtoklásáért. Nem fogja ezt elirigyelni senki sem a másiktól. Nem fog gyűlöletet szülni. Gyűlöletet, amely öl, pusztít, és mindenkit szegénnyé tesz. Nem jön ki a te gazdagodni vágyadból, nem születik meg az a valami, ami nélkül nincs gazdagság. Valami, ami én vagyok. Vagyok, akár itt a jászolban, akár a Szentháromságban. Ennek a nyomorúságában és annak a fölségében. Valami, aminél nem nagyobb az Isten sem, mert az Isten maga is az. Nem jön ki belőle az egyetlen boldogító: a Szeretet!

Mert téged nem boldogíthat más, csak én. Csak én, a Szeretet Istene, a hatalmas, a gazdag, a mindent bíró. Én, aki a Végtelen vagyok. S aki mégis odahagytam a végtelen Isten alakját, s eljöttem közétek a véges, az ember alakjában. Én, a gazdag, aki mégis kiüresítette magát, hogy csak ez az istálló jusson cserébe a mennyért. Én, az Úr, a hatalmas, aki szolga lettem. Elemek, és hideg kiszolgáltatottja, és rászorulója az állat melegének..., én, akinek semmi sem hiányzik, mert minden az enyém. Érted már, hogy miért vagyok számodra én az egyetlen lehetőség? Miért csak erre nyílik számodra út a boldogság felé? Meg tudod-e látni, hogy csak erre nyílik számodra méltó, vágyad kielégítő perspektíva? Ha bársonyban jársz, és palotában halsz, mit csinálsz a vágyaddal? Amikor már nincsen bársonyabb, és nincsen palotább, végtelen vágyad merre viszed? De lásd, ez a szalma, ez a koldusi hely nem ilyen ügyefogyott. Ha mosolyogsz a testvéreidre, ha odaadod köntösöd felét, ha meghajtod értem fejedet, ha sírsz inkább, de maradsz a hidegben, hogy másnak melege legyen,... ha itt a jászolom tövéen megtanulod az én végtelenségemet, a szerzés helyett az ajándék, az ingyen ajándék, a kegyelem végtelenségét, kitáru előtted a világ s a végtelen. Itt nem lesz hóhérod a vágy. Itt nem kell megállnod szerényen, magad mérsékelvén. Itt nem kell félned csömörtől, itt nem fogysz ki soha, itt adhatod azt, aminél többet adni nem lehet: egész önmagad. S meg nem állíthatnak, meg sem zavarhatnak. Egyetlen, amit tehetnek, hogy meggyorsítják a mindent odaadásod. Mint ahogy meggyorsítják majd az enyémet is... nem messzebb, csak ott, fönn a hegyen, Jeruzsálemben, a Golgotán. Ki állíthat meg? Senki! Ki szakíthat el azoktól, akiknek oda akarod adni mindenedet, magadat egészen és telhetetlenül? Senki! Ahogy a szerzés végtelen vágya szembeállít mindenkivel, úgy fog az adás végtelen vágya összefűzni mindenkivel. Így fog megszületni a gyűlölet végtelen magánya helyett a mindent adásból az egység, az eggyé levés, a közösség,... egymást boldogító melege a szeretetnek. Annak a szeretetnek, amely én magam vagyok. Látod, én vagyok a te boldogságod. Jól megérezted, mikor szalmám, jászlam és nyomorúságom ellenére sem szaladtál el tőlem.

S most már talán érted egészen, hogy miért jöttem így? Ilyen szegényen, ilyen kifosztottan. Lásd, számomra semmi sincsen, amit magamévá kellene tennem, hiszen minden az enyém. Ez az én boldogságom, az isteni boldogság. S téged úgy teremtettelek meg a magam mintájára, testvéremnek a Szentháromságban, hogy neked is csak ez lehessen a boldogságod. Azért nem tettem ki a táblát, hogy vételkényszer nélkül. A boldogságod, azaz léted legfőbb belső mozgatóereje kényszerít, hogy belenézz a szemembe. S azért nézek úgy reád, hogy jönnöd kell utánam barlangba és istállóba, föld határáig és keresztfára mindenütt utánam. Ahova hívlak. És közben kifosztalak. Egészen, vagy majdnem egészen. Ha nagyon hű leszel, alighanem egészen kifosztalak, mert csak így lehetsz gazdag. Csak így lehet a tied az, amire vágyol, aminél kevesebb ki nem elégít: a Minden. Látod, ezért jöttem a szegényekhez. Ezért nem a gazdagokhoz, mert míg el nem kezdenek szegények lenni, szép sorjában odaadni mindenüket, amire nincs szükségük a további adáshoz, addig meg nem értenek engem. Ezért nem is megyek hozzájuk, csak hozzátok, akik akartok szegények lenni. Ezért jöttem a barlangba, az istállóba, ezért fekszem jászolban. Miért? Hogy téged boldoggá tegyelek. Mert ez az Isteni boldogság: másokat boldoggá tenni. Ez a tiéd is, s ezt bársonyból, palotából nem, ezt csak ebből a jászolból tudom elmondani neked. Ne félj tehát! Azt hoztam, amit vártál, örömet, boldogságot. Úgy legyen!

(Debrecen; 1949 – A debreceni közösségek karácsonyestjén olvastam fel.)

BOKOR-JERUZSÁLEM

1.

A tmentem a busszal „Ótafára”. Akit kerestem a községházán, nem volt ott. Az eső éppen nem szitált, nekivágtam hát a Hangyásaljának. Bárányok dolgoztak rajta. Messziről nézve mozdulatlanul. Csak mikor az erdőtől visszafelé jöttem, találtam már másutt őket. Mégiscsak mozogtak. Rendes munkához idő kell. Kutya rohant felém; gazdája, a pásztor lepisszegte.

– Adj’ Isten! – köszöntöttem. Jónapottal fogadta.

– Jól dolgoznak a fűnyírói – vittem tovább a szót. Beszédessé lett...

– Többet érnek ezek, mint akármiféle fűnyírógép. A gép mindenképpen hagy vagy ennyit – s mutatta a két ujjával, hogy mennyit. Ezek megrágják rendesen.

Elköszöntem, s megindultam visszafelé, falu iránt. A patak fahídján általmenve ránéztem az eső miatt a szokottnál sárosabb, s kicsit sebesebben folyó Sédre. Vetttem egy pillantást jobbra a malomra is, mely leállt már vagy félszázada. Közben meg álmodoztam: jó lenne még az őszön körbeszántani, s még fagy előtt méterenként elejteni egy-egy csicsókagumót. Milyen szép is lenne, ha tavaszra kizsendülne, nyárra két méteresre nőne, és sárga virágaival mutatná, hol is szabta ki a határt a földmérés. Kértem közben az országútra, s a községházán már várt, akit kerestem. Bízott: fog ez menni, aranykoronánként háromezerért odaadják.

2.

Azóta eltelt vagy két hét, s holnap már Krisztus Király vasárnapja, aztán meg advent, s már itt is a karácsony. Arra pedig készülni kell. Nem álmodozhatom, hogy mi lesz tavaszra meg azután. Könnyű az asszonyoknak. Leveszik a polcról minden jóval teli füzetüket, s már tudják is, mi a dolguk. A diós meg a mákos azért lesz jó, mert „éppen olyan, mint a tavalyi”. De amit nekem kell kisütnöm, bizony kifordul testvéreim szájából, ha éppen olyan lesz, mint a tavalyi. Nincs füzetem, amit levehetnék a polcról.

Tegnap délelőtt kint voltam a szomszéddal a dűlőben, hogy legyen borom az ünnepekre. Nincs, kire hagyja a szőlőt, a pincét – panaszolja. Három unokájából kettő lány, a „gyereket” pedig csak a sport érdekli. Jó annak, akinek van kire hagynia, amiben dolgozott; olyasmit kell tehát csinálnom, amihez kedvük lesz az unokáknak is – vonom le bölcsen a tanulságot. Persze csak magamban.

*Nem álmodozhatom, hogy mi lesz tavaszra
meg azután. Könnyű az asszonyoknak.
Leveszik a polcról minden jóval teli füzetüket,
s már tudják is, mi a dolguk.*

Mit is csináljak? Egyáltalán is, meg karácsonyra készülőben is? Az ember, ha megvénül is, gyerek, aki menne az apjához. Ha volna. Helyette meghallgatom a Kaláka Együttes lemezét: Szabad-e ide bejönni Betlehemmel? Verseket zenésítettek meg, melyeket én már nem is ismerek. A betlehemi Gyermek ihleti az utánam érkezőket is. Engem is holtig illenék ihletnie. Teszi is, ha engedem.

„Ótafán” három templom is van, s a falu egyik fele hivatalos is azokba. De csak az egyik, mert közel száz éve az egyik kálomista atyafi „megtért”. Annak a gyermekei – unokái, déd- meg talán ük-unokái is – adják ma már a falu másik felét. Szívják is fogukat az „áldás” miatt a község elöljárói: nagy a teher a falun, mert sok az iskolás gyerek. Torony meg templom nem árulkodik róla, de a takaros házakban a falu e másik fele is megünnepli, hogy Gyermek született Betlehemben.

3.

Amikor Vajkból István lett, elrendelte, hogy minden tíz falu állítson templomot. Ma már van mindegyikben. A hitújítás okán akár három is, bár alig kétszáz ember lakik errefele egy-egy községben. Pap annál kevesebb. Míg élt a szomszédban az öreg pap, hozzánk is eljött Trabantjával Budaváriba három hetenként... Öt község volt rábízva, szegényre. De meghalt, s a szomszéd „kollégának” most már tíz falut kell ellátnia. Falut? Inkább csak azt a néhány kedves idősebb asszonyt, akik füle még meghallja a harangszót. Elég gond is a püspöknek az „állomány-megőrzés”, mármint az épületeké. Ha nincs elegendő államsegély, bizony előbb-utóbb lepusztulnak a múlt században vagy még régebben épült kicsi templomok. Haj, jaj!

4.

Hogy is csináltad, Betlehemi Gyermeke? Mennyi segínyt is igényeltél az állami meg az egyházi költségvetésből? Pilátustól vagy Kaifástól? Mennyire is rúgtak vállalkozásod anyagi meg személyi költségei? Nem is voltak ilyen tételeid? Költségvetésed sem volt? Ettetek ott, ahol szolgáltatok, és aludtatok Getszemáni meg egyéb nevű kertekben, ha rátok esteledett... megirigyelve a madarakat, mert fészkeikbe, s a rókákat, mert barlangjaikba bújhatnak.

Mivel beengedték kis csapatodat a zsinagógákba, a templomba, éltetek a lehetőséggel, de magatok szentélyt nem építtetek. Jó volt a rét, a hegy, a tópart, Péter anyósa házának eleje is, ha a házban, alkalmi „szentélyedben” már nem fértetek. Megvoltatok „kommunális” épületek nélkül is. Még a régiiek karbantartásának gondját sem vettétek magatokra. Rítusaitokhoz elég volt a Jordán-part, meg a vacsoramaradékból egy falat kenyér s egy nyelet bor. S így is „nyomos” lettél..., azaz nyomot hagytál magad után. Nem is mégis, hanem inkább éppen ezért.

Szennyezzük a környezetet, mert folyvást dagad az infrastruktúránk; pusztá létünknek is, méginkább vállalkozásainknak – ez elengedhetetlen feltétele. Egyre ártalmasabb hulladékhegyeket hagyunk magunk után s mögött, mert egyre többet akarnánk birtokolni ahhoz, hogy létezni tudjunk. Názáreti, Te másképpen láttad a dolgokat, s a hogy helyére Nálad a vagy került: Létezni vagy birtokolni? – erről beszélt a „jóhíred”. S a válaszaid egyértelműek: Nem a vagyon adja az életet..., Keressétek inkább az Isten országát, a többit majd megkapjátok ráadásul!..., a szegények a boldogok, és szerencsétlenek meg esztelenek a gazdagok. S ránk bízad, hogy vigyük szét az egész világba ezt a jóhírt: nem kell gazdagoknak lennünk ahhoz, hogy létezhessünk. Fegyvereket sem kell gyártanunk és forgatnunk, hiszen nem olyan a kincsünk, gazdagságunk, amit ilyen eszközökkel kellene megvédenünk.

5.

Hova menjünk, ahol hitelre találhatnak szavaid? Hova, ha nevedben raboltuk össze a Föld elmarkolható kincseit. Ha ennek érdekében a te nevedben paráználkodtunk minden lehetséges hatalommal..., legutóbb Hitlerrel és Sztálinnal is. Tettük, csak hogy fenntarthassuk intézményeink maradékát, vagy hogy, ha lehet, monopolhelyzetben ígérethessük az örök életet a kárvallottaknak. Meg még a kiváltságosaknak is: ők, az összerablók is számíthatnak az örök élet odaítélt nagy-nagy dajdajára, ha építgetik, vagy legalább karbantartják műemlék-templomainkat, meg ha fizetik hitoktatóinkat.

Totálkárossá lett az ügyed, Betlehemi Gyermeke! Mesélhetünk az élet négy vagy ötmilliárdnyi kárvallottjának születésed körülményeiről: jászolról, istállóról, akármiről. Hitel nélküliek lettek szavaink, és nemcsak az ázsiai nagyvallások hívei számára. Beszélhetünk a megkeresztelteknél is. Immúnisak lettek tanításoddal szemben, mert ők aztán igazán tudják, hogy mi a szöveg, meg mi a valóság. Kétezer esztendő, Jézust meghazudtoló s megcsúfoló „keresztény” múltunkkal a hátunk mögött hogyan is lehetne hitelre méltó szót mondanunk?

6.

Hát akkor némuljak el? Nem tehetem. Nem, hiszen ma már nem is szólnunk, hanem kiáltanunk kell. Bizony kell, mert napjainkban már nem is kortársaink, hanem gyermekeink és unokáink kirablásánál tartunk. Nincs választásunk: vagy megértjük Jézus jóhíret, vagy elpusztítjuk az életnek még a lehetőségét is. A magunkét is, meg még talán a patkányokét is.

Karácsony táján, ezenfelül van még egy szív-motívumom is. Egy Szedő Dénes nevű ferences írta Kodály pentatón dallamára jó félszázada ezeket a sorokat:

*Rossz a Jézus kis csizmája, sír a ködmöne.
Ázik-fázik, megveszi az Isten hidege.
Hogyha volna kis csizmám, Jézuskának odaadnám.
Báránybőrös ködmönkémmel jól betakarnám.
Akkor hozzáám hajolna, talán meg is csókolna,
Boldogabb a széles földön senki sem volna.*

Az utolsó két sor refrén. Meg is ismétlem őket magamban. Engedtessék meg, hogy ez is motíváljon. Indítson, hogy 1994. karácsonyán is tudjak énekelni Arról, akit anyja csak szalmára és jászolba tudott fektetni. Arról, akinek csak rossz csizma jutott, s akinek sírt a ködmöne.

De karácsonykor sem romantikázok. Karácsonykor is tudom, hogy nem Jézus-kát kell öltöztetnem. Nem ő az, akit puha meleg takaróba kellene göngyölgetnünk, akármilyen szépen cseng is erről az ének: Fenyőgallyas Kisjézuska... Az evangéliumok ismerői jól tudják: életében sem az volt mestersége, hogy őt szolgálják ki. Gondoskodott róla, hogy halálában se Vele legyünk elfoglalva: amit egynek teszten a legelesettebbek közül, velem tettétek – tanította. Az evangélium szava ez: oda kell ültetni a közel hatmilliárdnyi emberiség kivétel nélkül minden tagját az élet asztalához. A nyáron kaptam egy megválaszolando kérdéssorozatot egy olasz folyóirattól. Az egyik kérdés így hangzott: Van-e a Bokornak, van-e nekem alternatívám a létező szocializmus bukása után az emberiség kenyér- és egyéb gondjainak megoldására? Idéznék valamit válaszból.

„...a ‘szocializmus’, mint eszme találhat nem-politikai utakat. Ez esetben azonban a francia forradalom harmadik eszméjét-eszményét is működésbe kell hoznia, azaz az egyenlőséget meg kell fejelnie a testvériséggel. Kell-e még ezek után idéznem a gazdag ifjúnak mondott jézusi szavakat: Add oda mindened..., avagy a beszámolót az első keresztények életéről: senki nem mondott semmit magáénak, hanem mindenük közös volt. A szentté levésnél olcsóbban nem lehet megoldani az emberiség gondját... Arra teremtdtünk, hogy szentekké legyünk. Amíg ezt nem akarjuk, bajaink lesznek. Ha majd akarjuk, el kezd világosodni. Nincs más ideálunk, mint a ‘szocializmus’. A jézusi ideál sem más. Egyetlen emberi ideál van. A nevük lehet koronként különböző. Hogyne volna alternatívánk. A Jézust követő keresztények élete – ez az alternatíva. Meg minden más gondolkodó és jószándékú ember velük közös vállalkozása. Nincs is más bajunk, csak az, hogy nemigen akadnak jelentkezők az alternatíva vállalására.”

7.

Pedig az Isten gondolatait tolmácsoló prófétai szó figyelmeztet. Jó két és félezer év óta egyfolytában teszi; erre a vállalásra figyelmeztet: „Sion népe, íme jön az Úr, hogy megmentse a nemzeteket!”. Az „advent” időszaka, melynek tövibe’ írom e sorokat, erről a jövésről, érkezésről értesíti a liturgia eszközeivel az egyházi közösségemhez tartozókat. S egy Izajás nevű tolmács azt is tudja, hogy ezt az érkezést el kell készíteni:

*Kiáltó hangja szól a pusztában.
Készítsétek el az Úr útját,
tegyétek egyenessé az ösvényeit,
minden szakadékot töltsetek fel,
minden hegyet és halmot hordjatok el,
legyen a görbe út egyenessé,
a göröngyös simává:
és meglátja minden balandó Isten szabadítását.*

Aki az Isten tolmácsaira figyel, az fel tud tölteni egy szakadékot: a vallásos meg a nem-vallásos ember között meredőt. Azt, hogy az egyik a túli, a másik pedig az itteni világról beszél. Az Isten tolmácsára figyelő ember jól tudja, hogy itteni szakadékot kell feltöltenie, itteni ösvényeket kell egyengetnie, itteni halmokat kell elhordania, itteni szabadítást kell megtapasztalnia.

Aki Isten tolmácsára figyel, az a létező szocializmus bukása után sem cserél eszmét és eszményt. Az bizony többet akar, minthogy a Hegyeshalom és Békéscsaba között élőket beügyeskedje a magas szintű fogyasztás észak-atlanti paradicsomába. A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának minapi közgyűlésén egy idősebb hölgy szájából hangzottak el az alábbi szavak: „Tudatformálásra van szükség, ha a Föld milliárdnyi éhezőinek sorsán fordítani akarunk; arra, az osztozás jézusi gondolatát megérteni és magukévá tenni akarás érdekében is. A szegény asszony példázatát csak az tudja érteni és utánozni, akinek mélyen benne él tudatában és a szívében is, hogy nincs magántulajdon. Nincs, mert amit birtokolni vélünk, azt Istentől csak sáfárkodásra kaptuk, és mások javára kell sáfárkodnunk vele. Ebből az alapmagatartásból nőhet ki az óhajtott Bokor-Jeruzsálem”.

8.

Ismételgetem, ízlelgetem testvérem szavát: Bokor-Jeruzsálem, Bokor-Jeruzsálem. Ady Endre írt valamikor cikket a korroboriról. A korrobori afrikai törzsi tánc. Két törzs egyesülésekor táncolják. Ez teszi a kettőt eggyé. Ady arra gondolt, hogy magyarnak és zsidónak kellene eljárnia e táncot. En többre gondolok. Kevés nagyobb tragédiája van kultúrkörünk történetének, mint a zsinagógának és Jézus mozgalmának (az egyház) kettészakadása. Nem lehet egyesülnie az emberiségnek Isten és ember szeretetében, amíg ez a szakadás fennáll. Útjába fekszik minden nemesnek. A jó pápa, XXIII. János megtette már ez irányban az első lépést. Folytatódnia kell, hogy legyen második és legyen végső lépés is. Nem tudnak eljönni Sionhoz a nemzetek megtanulni Isten szeretet-törvényét, amíg nem lesz Jeruzsálem újra közös anyánk: zsidóké is, keresztényeké is. Mért maradjon kettő, amit Isten

egynek akart, s aminek megbontására Jézus sohasem gondolt? A Bokor-Jeruzsálem nem egy népé, nem egy vallásé, hanem a diszkriminációt nem ismerő szereteté.

Ennél kevesebbel nem tudok Betlehembe menni. Valami méltó ajándékot kell vinnem a Kisjézusnak. A szívemet kell jászla elé tennem. Mindenkit egybeölelni akaró szívet. Kevesebbet nem adhatok Neki! Én már biztosan nem.

2009-BŐL 2010-RE VÁLTÓ KARÁCSONY

Énekek:

1. Mennyből az angyal...
2. Az Atya, aki nagyon szereti minden gyermekét, a Fiú, aki azt akarja, hogy társainkat úgy szeressük mint sajátmagunkat – őt pedig mindnyájan nagyon tudjuk szeretni, a Lélek pedig, aki karikában összeölel minket, mint mindnyájunkat közel 90 éve a Ferenc téren egy tanító néni – ez az egészen érted vagyok Egyisten legyen most is mindnyájunkkal...

3. *Kyrie Eleison, ó istenünk örvendezni és háladalt zengedezni jöttünk most! Kriszta Eleison, Kyrie...*

4. *Glória szálljon a mennybe fenn, jöjjön a földre a béke...*

5. *Könyörgés*

6. *Stille Nacht, Heilige Nacht...*

7. *Csordapásztorok...*

8. *Alleluja.. Ó gyönyörű szép, Titokzatos éj...*

9. *Tisztíts most meg engem nagyon, Istenem, hogy méltó lehessek felolvasni karácsonyi örömhíradet.*

10. *Lukács: 2. 1-20: Azokban a napokban Augustus császár elrendelte, hogy írják össze a földkerekség...*

11. Testvéreim, kifordulok az ősi cívis városa rendházkapuján a már decembervégi, tehát hatva év előtti tiszta sötétben a Varga utcán. Megyek azaz hogy csak botorkálok. A sarkon meg jobb felé térek, sietős lépésekkel haladok előre a Szentannán, és átvágok a széles úton. Megkeresem a **Kandia utcát**. Majd az ötvenes és hatvanas években, amikor szabadulásról álmodom, mindig ezt a kicsiny házat keresem, a Bokor első otthonát. Gaizler Gyuszinak s Madarász Jutkának vették a szülők, akik nagyon féltették tőlem Gyuszit, akit harmadéves Ludovikásként avattak hadnaggyá és ki sem ért a Donhoz... egy átkarolással került hadifogságba. Rákosi apánk megígérte, hogy karácsonyra hazajönnek a foglyok. Gyuszi még itthon sem volt, de szülei már 45 szeptemberében beírták őt az orvostudományi karra, évfolyamtársa lett Szabó Mártinak. 49 karácsonyán, amikor botorkálok a Varga utcából a Kandia felé, Gyuszi már negyedéves... Mért botorkálok? A BOKOR első közös karácsonyestjére megyek. Írtam rá valami nagyon szépet. Karácsonyra csak nagyon szépet szabad! Ez tellett akkor tőlem:

*Legkevesbé saját nemzetünket szabad balálra
ítélni. Mért egyézik ilyen körülmények között
az egyházi vezetőrét, amikor magam is
szégyellem, hogy nemzetem kipusztítója vagyok?*

NARRÁTOR: A Szűz méhében fogan és fiút szül. A neve Emmánuél lesz, azaz velünk az Isten. Izaiás szavát: „Az Úr elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, a szelídeknek, az elnyomottaknak” – ez az Emmá-

nuel magára értelmezi a názáreti zsinagógában. És elkezdődik ez a szegényekhez küldetés már a betlehemi éjszakában. El, mert az angyali sereg a pásztorokat küldi el elsőül hozzá. Jeruzsálem előkelőit, a királyt, a papi fejedelmeket, az ároni papságot, az előkelőket, a lágyruhásokat, a gazdagokat nem értesíti. Inkább a pásztorokat. Ezek voltak közel hozzá. Emmánuel közük ment megszületni. Az ő világukba. Az alkalmi istállóul használt barlangba. Oda jött el az ég Királya.

KÉRDEZŐK: Megkérdezzük Téged, betlehemi Kisded, miért a szegényekhez jöttél? Miért a szegényeknek akarod hirdetni az örömhírt? Azt, hogy megnyílt a végtelen és eltörlőd a halált? Miért istállóba mentél megszületni? Miért ez a kínos és kellemetlen egyoldalúság? Átvitethetted volna magadat az egyik főpap meleg házába. Mosolyogsz reánk Te, emberré lett Isten? De félek ettől a szalmáról jött emberi mosolytól. Miért találsz rendjén valónak, ami semmiképpen sincs rendjén? Felelj nekünk! Ki akarsz fosztani bennünket? Tönkre akarsz tenni bennünket? Szalmára akarsz minket is fektetni? Miért akarsz szegénnyé tenni bennünket? Miért jöttél ide istállóba? Miért jászolban fekszel? Miért állati meleggel melegszel? Miért falusi ács az apád? S ha már nem tudom miféle furcsa ízlésből így csináltad mindezt, legalább kiakaszthatnál egy táblát. Valahogy ilyenformán: Karácsonyi öröm! Megtekintés vételkényszer nélkül! Jó, jó! Kilehet jönni, meg lehet úszni vételkényszer nélkül is. De rámosolyogsz az emberre, letérdelteted, s utána már hiába is akarnék menekülni. A karácsonyi öröm ott bent marad az istállóban, és nem tudok többé nélküle élni. Miért szólsz az angyalok által, hogy Te adod szívembe a békeséget? Miért szól mosolygásod felém? Hogy Te, emberré lett Isten értesz engem a szívem mélyéig, engem, aki – ha rám nézel – már tudom is, hogy ember vagyok,

akinek Istené kell lennie! Miért nézel úgy rám, hogy belém kell vágódnia a megvilágosodásnak, hogy Te, Istenem, aki ember is vagy, Te tudod megmutatni nekem, – aki ember vagyok, de az Isten életébe vagyok meghíva, – az utat. Te, szalmán fekvő Kisded, miért delejezed belém, hogy betlehemi nyomorúságod az én utam? Hogy Te vagy az Út? Miért nézel úgy reám, hogy ne legyen többé nélküled életem, csak vergődésem? Miért akarod elhíttetni, Te istállóba szorult Koldus-Jézus, hogy csak a Te utadon van Élet? Miért ez a lenyűgöző, letérdeltető, kegyetlen és feltétel nélküli mosoly? Nézd, Te betlehemi Kisded: felöltöztetünk bársonyba, puhába. Eltitkoljuk alacsony, kínos és kellemetlen származásod. Ragyogni fogsz, mint a bíborban születettek. Átviszünk Jeruzsálembe, vagy Párizs legelőkelőbb negyedébe, palotába, fényesbe és, nagyba. Ringó, mennyezetes, csipkés, pelyhes bölcsőbe, kandalló melegéhez. Selymek, és brokátok fognak suhogni körülötted. Rózsaligetek illata fog áradni a körülötted forgók ruháiból. Mosolyogj hát, s mondd, hogy tegyük! Szólj, Jézus, hozzánk! Mondd, miért akarsz kifosztani? Miért jöttél közénk lehetetlen példájú életeddel? Miért üresítetted így ki magadat? Te, akinek a minden a birtoka, miért vetted fel az ember, a szolga alakját, miért vállaltad egyáltalán az embersors nyomorúságát? S azt is töretlenül végig. Miért? Miért? – Értsd meg, hogy Te teheted, amit akarsz, semmi közünk hozzá. Isten vagy, nem tudunk beleszólni a dolgaiddba. De értsd meg, hátunkon is csattan az ostor! Lenyűgözől és hívsz magad után, Te istállóban, jászolban fekvő Kisded!

JÉZUS: Békesség! Békesség a jóakarátú embereknek! Hallom az angyalok énekét, és meglassul lázasan dobogó szívem verése. Meglassul és elcsendesül. El, olyannyira, hogy kezdem hallani a Kisded szavát, kezdem megérteni mosolyát. Ezt mondja: Értem, amit mondasz. Látom, miért ver lassan a szíved. De nem tudod, mit beszélsz. Nem, mert ha tudnád, nem mondanád. Szegény szerencsétlenem, hát nem érzed, hogy magad ellen beszélsz? Miért lett fájó és szorongó a szíved, miközben elsírtad butuska szíved sok ostobaságát. Figyelj csak rám, megérted majd: nincs más mód a boldogságodra, csak ha kifosztalak. Nem érted? Figyelj csak! Magad is tudod, nincsen semmi sem nélkülem, csak én tudlak gazdaggá tenni. Csak én tehetem, hogy legyen valamid. Mi neked a bársony, és mi neked a puha? Ha lesz bársonyod, és lesz ruhád, annál gyötrőbb lesz a vágyad a még puhábbra, a még bársonyosabbra. Mi neked a csillogó város? Hiszen ha odakerülsz, nem érdekel már, csak a legcsillogóbb, melyet féltékeny kézzel rejt el előtted a Holnap, a Jövő vagy a Soha. Mi neked a palota? Mikor fogsz eljutni meg nem nyírbált gyermekálmaidnak kacsalábon forgó üveg-ezüst-gyémántkastélyába? Mi neked a kandalló melege, amikor nem tudja felmelegíteni a szívedet, melyet a magaméról, a hűvös éjszakában is izzóan meleg szívemről mintáztam? Mi neked a gazdagság, hiszen egyre nyomorultabb, egyre kietlenebb és egyre szegényebb leszel tőle! Kéjekbe kell fojtanod magad, mámorba kell mártanod gyötrő ürességed, csak hogy felejtss koldus szegénységed! Mit akarsz a bőséggel? Hiszen megcsömörlesz tőle! Le kell fékezned vágyaid, kevesebbre kell szorítanod magad csak, hogy meg ne öljön a vágyad. Fáradt-öregem kell biztatgatnod magad: „Csak a szerénynek nem hoz vágya kint.” Emlékszel a meséből a királyra, aki hiába vett magára száz kabátot, hiába fűttette ájulásig a kandallókat? Fázott szegény, fázott nagyon. Miért akarsz te is a

vágyaknak ilyen szerencsétlen királya lenni? Miért akarsz a nyomorúság koldusútjára jutni kabáttal és palotával, bársonnyal és kandallóval?

Mert téged nem boldogíthat más, csak én. Csak én, a Szeretet Istene, a hatalmas, a gazdag, a mindent bíró. Én, aki a Végtelen vagyok. S aki mégis odahagytam a végtelen Isten alakját, s eljöttem közétek a véges, az ember alakjában. Én, a gazdag, aki mégis kiüresítette magát, hogy csak ez az istálló jusson cserébe a mennyért. Én, az Úr, a hatalmas, aki szolga lettem. Elemek, és hideg kiszolgáltatottja, és rászorulója az állat melegének., én, akinek semmi sem hiányzik, mert minden az enyém. Érted már, hogy miért vagyok számodra én az egyetlen lehetőség? Miért csak erre nyílik számodra út a boldogság felé? Meg tudod-e látni, hogy csak erre nyílik számodra méltó, vágyad kielégítő perspektíva? Ha bársonyban jársz, és palotában hálsz, mit csinálsz a vágyaddal? S most már talán érted egészen, hogy miért jöttem így? Ilyen szegényen, ilyen kifosztottan. Lásd, számomra semmi sincsen, amit magamévá kellene tennem, hiszen minden az enyém. Ez az én boldogságom, az isteni boldogság. S téged úgy teremtettem meg a magam mintájára, testvéremnek a Szentháromságban, hogy neked is csak ez lehessen a boldogságod. Azért nem tettem ki a táblát, hogy vételkényszer nélkül. A boldogságod, azaz léted legfőbb belső mozgatóereje kényszerít, hogy belenézz a szemembe. S azért nézek úgy reád, hogy jönnöd kell utánam barlangba és istállóba, föld határáig és keresztfára mindenütt utánam. Ahova hívlak. És közben kifosztalak. Egészen, vagy majdnem egészen. Ha nagyon hű leszel, alighanem egészen kifosztalak, mert csak így lehetsz gazdag. Csak így lehet a tied az, amire vágyol, aminél kevesebb ki nem elégít: a Minden. Látod, ezért jöttem a szegényekhez. Ezért nem a gazdagokhoz, mert míg el nem kezdenek szegények lenni, szép sorjában odaadni mindenüket, amire nincs szükségük a további adáshoz, addig meg nem értenek engem. Ezért nem is megyek hozzájuk, csak hozzátok, akik akartok szegények lenni. Ezért jöttem a barlangba, az istállóba, ezért fekszem jászolban. Miért? Hogy téged boldoggá tegyelek. Mert ez az Isteni boldogság: másokat boldoggá tenni. Ez a tiéd is, s ezt bársonyból, palotából nem, ezt csak ebből a jászolból tudom elmondani neked. Ne félj tehát! Azt hoztam, amit vártál, örömet, boldogságot. Úgy legyen!

NARRÁTOR: 1949-ben a debreceni közösségek karácsonyestjén hangzott el. Éppen 60 éve. 22 évi csipkerózsika álom után megjelent a KARAJ első kötetének nyitó lapján – Régi Írás címmel. Újabb 24 év után a MTA Környezetvédelmi Lexikona I-II. megemlíti róla, hogy megszületett vele a Bokor zöld filozófiája, mely a magyar környezetvédelem első irodalmi jelentkezése. Első gondolatom Aranyra rímelt: Ó, ha még egy olyat énekelni tudnék... Nem lehet olyat! Ma másról kell szólnia, mint akkor! Akkor arról, hogyha el is kell pusztulnunk, pusztuljunk öntudattal. És ma, 60 esztendő után mi a helyzet? A sírt, hol nemzet sülyed el... Mitől? Nem akar élni. Egy nőre 1,2 gyerekszülés esik. A 21. század végére kihalhat az utolsó magyarul beszélő ember. Végső ok? A szülők, akik biztosítják gyermekeik számára a lefekvés lehetőségét. Megmenthető a nemzet, ha újra érvénybe lépnek a nagylétai szokások, ha megszűnik a segély meg az áfa. A Bokor a 60 év alatt megtanulta, hogy nagyobb boldogság adni, mint kapni. Megtanulta, hogy nem szabad gyilkolni. Legkevesbé saját nemzetünket szabad halálra ítélni. Mért egykézik ilyen

körülmények között az egyházi vezetőréteg, amikor magam is szégyellem, hogy nemzetem kipusztítója vagyok? Magam azt hiszem, hogy mindenkinek meg kell fognia a kapanyelet, enélkül nem tudunk kikerülni a nagytőke hatalmából.

Sinka István: Virág-ballada

*Szil-Tarcsán az őszi erdőn hét nagy erős kondás
vacsoráztott s velük együtt Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.*

*Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste:
falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul...?*

*...Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek.
Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba*

*fektetik Virág Andrást az erdei kondások.
– A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások.
Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel.*

*Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobolyóból
nagyot ittak... nyolc ember egy fadongájú tóból.
Azután meg rádudáltak. Máskor úgyis csak bűt láttak.*

*Kivált Eső Virág András, kinek fél kenyere
se volt soha... s mint a puszta, puszta a tenyere.
Abba borult ő csak, hogyha pihenni a vágy elfogta.*

*Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst –
pedig barnára fogta már az idő meg a füst.
Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.*

*S volt egy aranyszínű tolla is... Mérbetetlenségből
szállt az a toll... úgy szedte fel fütyölve a rétről.
Fütyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.*

*Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett.
– Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet.
S szégyén... egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket...*

*Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt
inn Szil-Tarcsán és dudáltak, és az idő haladt.
Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.*

*A hírokon egy bős ország támadt fel dalolva,
– a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik: leszúrják, vagy agyonlövik.*

*Hát mért játszik sokkal szebben, s más híron a bolond
– Testét majd a disznófertő belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a hír pengését s elővette mind a kését.*

*Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok,
bosszús, irigy, erdőtnyövä, nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak – volt.*

*Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját, de az széjjelpattant;
oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.*

*A tolla meg elszállott a, el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb: – átka ne legyen a vérnek!*

*Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta -
s ha tavasz jön: nagy nyáját a pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövődre tej lesz és méz őbelőle.*

*Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól, s így lett Virág András
televényföldje a fának, s ágya száz új ibolyának*

TEMETKEZÉSI VÁLLALAT

Egyszer, 2010. január 9. délután 15,45 – és megszólal a telefon. Örömmel állapítja meg, aki a drót másik végén tartja a kagylót, hogy itthon vagyok, mert vonatindulásig még van egy kis ideje megköszönteni engem 91. születésnapomon. Megérkezik, én meg szokásomhoz híven vallatni kezdem. Családról, asszonyról, gyerekekről, unokákról meg az ősről: B.ról, E.ról, D.ról. Aztán meg a Bokorról. Megtudom, amit amúgy is tudok. Felvevő közösségének létszáma: 13, a leadóé pedig: 6. Mióta ez a helyzet? Emberemlékezet óta. Szerencsére haláleset nem esett. Fiatalok még, mostanában mennek nyugdíjba. Értsd: 1970 körül szerettem őket egybe. Én vagy más. A Nevüknincs, ill. a nekik a nevük. Még hátra van 20 esztendejük, az alatt eltemethetik egymást. Nem

közös sírboltba. Nincs nekik, amire rávéshetnék: FUTT. Szép volt, jó volt, de vége lett. Mért?

Nem értem, és nem értem, hogy hol s hogyan élnek. Kik? Ezek a 13+6-ok. Az űrben vagy a világban, azaz az evilági országban? Magam az utóbbiban. Elmondom a hétvégem: 2010. jan. 7-én 10-től 14-ig Papok I., 18,45-től 21,45-ig Püski kör. Felszólalok ott én is. Ennek hatására időpontot kér és kap tőlem Szőnyi Judit: 2010 jan. 10-én 15 órára. De 17 órakor már jön Nemes Ákos, hogy vigyen Adyligetre misézni, s még nem volt időm készülni. Mit tehetek? Felolvasom Juditnak a három

*A Bokor majd egészében mért állt le a
Jézustól tanult és mégis elfelejtett buzgalom?
Mért nincsen ön magunk előtt sem már
hitele tulajdon szavunknak?*

olvasmányt, s megkér-
dem, hogy mit mon-
dana ezekről ő Ady-
ligeten. Judit: Nagyon
tetszenek neki Izajás,
Péter joppei s az evan-
gélium szövegei, de ő
még nem ült végig

életében egyetlen misét sem. Próbálta, de nem tudta elviselni a prédikációkat. A semmit gömbölyítették bennük a papok. Kezdek beszélni én: Hogyan búcsúzott el Jézus az anyjától, Máriától, hogy két nap erőltetett menet után az unokabátyjánál lehessen a Jordán partján. Közben pedig meghívom Juditot háztűznézőbe jan. 15-e 16,30-ra a Mag II.-be. Hát én nemcsak azokat szórakoztatom közösségeimben, akiket 1970 körül szedtem össze. 1990 után ezeknek jó fele képpel sem fordul már felém. Elvitte őket az egyház vagy a globális tőke csábítása. Segített rajtam Liptai András, aki a Ferenciek terén bérelt lakásában összegyűjtötte a '89 előtt üldözött spiritisztákat. Azért hívott, hogy le ne tévedjenek a jézusi útról. Jó tíz éven keresztül András lakásában beszélgettem négy heteként a betévedőkkel az őket érdeklő témákról. E tíz évnyi beszélgetéseknek lett a gyümölcse a '95 körül megalakult Mag I a Városmajor utcában. Tagjai a nálam is négy hónappal idősebb Gizike, a Bokor ez idő szerint legrégebben fiatal kislánya, Kundra Pista, Lombos Ida – no meg a később kihalászottak. A másik gyümölcs pedig a Pethényi közben, Vágújhelyi Feri lakásában összejövő Mag II. E két közösségben vagyunk közel húszan, de a háztűznézők száma biztosan felette van az ötvennek. Odébb álltak. Nem ilyen lovat akartak. Imádkozom értük most is. Egy üres szék visszavárja őket. Remélem, hogy Judit leragad székére. Miután biztosítottam Juditot, hogy vissza is hozzuk, kijött velünk Adyligetre is, s életében először nem ment ki tíz perc után a templomból. Nem Ákos hozta vissza, hanem Kucsera Sanyi, aki Kispestről jött, ami Judit pest-szentlőrinci szálláshelyével határos. Lehet, hogy hazáig fuvarozta őt Sanyi. Mert a rendezés – mint mindig – tökéletes.

Nagyon reménykedem, hogy Judit kitörő lelkesedés fogadja majd pénteken, s ő is otthon érzi magát a Mag II-ben, s részünk lesz benne, ha egyszer majd vég-
érvényesen hazaköltözködik Münchenből. A 13+6 mért nem találkozik emberekkel, akiket meghívjon háztűznézőbe? Mért nincs találkozásuk sem családban, sem azon kívül? Mért ez a helyzet nemcsak a Nevenincsben és Fúlyaszélben? A Bokor majd egészében mért állt le a Jézustól tanult és mégis elfelejtett buzgalom? Mért nincsen

ön magunk előtt sem már hitele tulajdon szavunknak? Sokféle válasz adható e kérdésekre. Érkezik-e olvasói levél? Ha nem érkezik, menthetetlenek vagyunk. Csak a holtakat nem ébreszt trombitaszó.

HISZEK EGY MINDENTADÓ ATYÁBAN?

Az ember gondolkodó lény. Gondolatait másokkal is megosztja. Magam is gondolkodó lénynek ismerem magam. Meg is osztom másokkal gondolataimat. 50 éves koromra megírtam a KIO-t, *a Bokor zöld-filozófiáját*. Saját nemzedékének általam legtehetségesebbnek vélt tagja el is olvasta. Ezt mondta róla: *Ha ma nem is jegyzi a tőzsdén, valamikor a szakmámban mindenki erre fog hivatkozni*. Harminc éves volt, amikor ezt mondta. Aztán kiábrándult belőlem s a KIO-ból is. Negyven évesen azt mondta, hogy a Bokorban agymosás folyik. Fülem hallatára, s egy nyilvános előadásban. 55 évesen meglátogatott. Emlékeztettem rá, mit mondott 15 évvel korábban. Mondott valamit. Nem volt számomra fogható a tartalma annak, amit mondott. Kértem: írja meg a Koinóniában ezt az agymosás-témát. Nem vállalta. Ma is becsülöm őt és szeretem is. Azt hiszem, hogy ő is így viszonylik hozzám. Jézus gondolkodó lény volt. Nem írta le, amit tanított. Fölöslegesnek gondolta. Úgy vélte, hogy a tanítása az ember számára nyilvánvaló. Kivégezték azért, amit tanított, s a tanításával megegyező élete miatt. A KIO-ban ezt a jézusi életet és tanítást mondtam el a magam tehetsége szerint. Az is agymosás volt, amit Jézus csinált azzal, hogy tanított? Attól tartok, hogy látogatóm azt is agymosásnak tartja. S következtetek: az ember agymosó lény, s ha közli gondolatait az őt körülvevő világgal, akkor szükségképpen agymosást végez. Az ember, ha méltó nevére, akkor szükségképpen agymosását végez. S ha az ember névre méltók vagyunk, akkor agymosást végzünk. Folytatom tehát az agymosást, s mondom tovább olvasóimnak, hogy mit hiszek. *Hiszek egy Istenben...* Nem. Tudom, hogy van Isten. Mit tudok róla? Az apostoli hitvallás következő két szava így hangzik: *mindenható Atyában...*

Az Atyával kezdem. A magam antropomorf módján legfeljebb még Anyának mondhatnám Őt. De hát patriarkális társadalomban élünk, ezért aztán nem kekeckedem. Jézus is Atyának mondta az Istent: *Mi atyánk, ki vagy a mennyekben...; Fölmegyek Atyámhoz, s a ti Atyátokhoz* (Jn 20,17). Az evangéliumokban közel 300 ízben fordul elő ez szó, s most kiemelek ezekből egy egyetlen helyet: *Atyának se szólítsatok senkit a földön; egy a ti Atyátok a mennyei* (Mt 23,9). Gyerekkoromban még értettük ezt. Még valamivel később is. '43-ban szenteltek pappá, s ha szüleim levelet írtak nekem, így címezték: Nagyságos és főtisztelendő piarista tanár úrnak. A *nagyságos* a tanárt illette, a *főtisztelendő* pedig a papnak járt. '45 tavaszán lettem *atyává* először. Két Svetitsbe járó lány jön fel a lépcsőn a debreceni piarista rendházban. Ott lakik akkor a Svetits igazgatója, Mellau Marci bácsi is: Hát ti mit kerestek itt? – A Bulányi atyához megyünk – válaszolják. Marci bácsi a fülem hallatára számol be

ezen botrányról az ebédlőnkben. Nem tudom lekottázni a beszámoló dallamát: az *atyához*... mennek. Merő újdonság volt ez a magyar történelemben: egy piarista tanár, aki *atya*. A '45 utáni világ hozta ki ezt belőlünk. Megbecsülés volt benne. Megszűnt a plébános úr, a tisztelendő úr, s átvette helyét az *atya*. Nem mindenütt. A piarista iskolákban maradtunk továbbra is tanár urak. A Bokorban is megvoltunk jóideig mindenféle atyázás nélkül. Hosszú szünet után megjelent a 70-es évek elején egyik péceli lelkigyakorlatunkon egy piarista tanár, aki gimnáziumi növendékem volt még a 40-es években

Debrecenben.

Találkozott a lelkigyakorlaton volt debreceni társaival is. A lelkigyakorlaton résztvevők között voltak papok is, s e régi debreceni piarista tanítványom ezt találja mondani: *Hát*

Ha Istent, a mindenhatót tesszük felelőssé a közvetlen okokért, akkor két lehetőségünk van: azt mondani, hogy legyen meg a te akaratod, vagy azt, hogy Istenem tégy csodát.

akkor előbb az atyák s utána a testvérek... Megáll a kanál a levegőben, s megszólal egyik debreceni kortársa: *E... (a keresztnéve) mit mondtál?*... Vannak közöttünk atyák is, anyák is. Olyan is van, aki 16 gyermeknek adott életet, de lenácizzuk, lezsikézzük őket, s nem érzik emiatt megkisebbitve magukat. A Bokorban nincsenek atyák-anyák, csak testvérek (és kedves laikus hívek sincsenek), akik Jézusnak a tanítványai kívánnak lenni, aki ezt mondta tanítványainak: *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok* (Mt 23,8). Magázás, önözés, urazás, hölgyezés sincsen, következésképpen mindenki tegez mindenkit, mert mennyei atyánkat is, Jézust is tegezzük, amikor imádkozunk hozzájuk, beszélgetünk velük. Szüleinket is tegezzük, s azok barátait is. Ha egy nemzedékkel idősebbek nálunk, hozzátesszük keresztnévükhöz a bácsit vagy a nénit: Jóska bácsi, Teri néni. Bár nőtestvéreink némelyike tiltakozik ellene, hogy nénizze őket a következő nemzedék. Ennyivel is fiatalabbnak érezhetik magukat. Mikor két és fél éve visszaköltöztem a piaristákhoz, engem is atyáztak már, de hamar leszoktattam rendtársamat erről, s a jézusi szóhasználatra bírtam őket. Csodálkoztak, de megértették, s így aztán hetven év korkülönbség ellenére is tegeznek és Gyurka bácsinak szólítanak. Legalább ennyiben honi, azaz Bokor-levegőt érzek magam körül. Hát ez volt apostoli hitvallás következő két szavának az egyike, s a könnyebben elintézhető: nem terjesztjük ki magunkra azt, ami csak az Istent illeti meg, a papjait nem. Az édesapám, ídesapám, az más tészta. Van nekünk földi apánk is, de őt nem keverjük össze mennyei atyánkkal, ők csak földi apáink. Meg is becsüljük őket: sem apánkat, sem anyánkat nem szólítjuk keresztnévükön.

A másik szóval már több bajom van: s ez a *mindenható*. Jézus ajkán nem találjuk, az evangéliumokban sem, Pálnál egyszer, s ott is idézet az Ószövetségből (2Kor 6,18), és még 9 ízben a Jelenések könyvében, s bizony-bizony nagyon nem jézusi tartalommal: Sátáni lelkek, akik csodákat művelnek, és elmennek a földkerekség királyaihoz, hogy *harcra toborozzák őket a mindenható Isten nagy napjára* (16,14). Hát ez

mi? A földi királyok harcolni készülnek az Isten napján??? A másik idézet még cifrább: Szájából éles kard tör elő, hogy lesújtson a nemzetekre. Vasvesszővel kormányozza majd őket, és tapossa a mindenható Isten haragja tüzes borának sajtóját (19,15) – s maga Jézus az, aki tapossa, a *Királyok Királya és Urak Ura*. Ez aztán a botrányok botránya: éles karddal sújtani, vasvesszővel kormányozni, bosszúállás borsajtóját taposni, s mindezt Jézus teszi!!! *Ah, hova veszttem el így?* – kértem Vörösmartyval. Hát az Újszövetség szent könyveinek záró fejezetébe kerültem, melyet maga a Szentlélek diktált a szent szerzőnek. Ébren vagyok, vagy csak lidérces álom gyötör? Hát én ebből a fajta mindenható Istenből bizony nem kérek. A mindenható azzal lett mindenható, hogy *mennynek és földnek, minden látható és láthatatlannak Teremtője*. Hát ezt nincs is ki vitassa, ha egyszer nemcsak hiszi, hanem tudja is, hogy van Isten fölöttünk. Ezen túl viszont már baj van a mindenhatóságával. Vírust is teremtett az Isten, s a vírusok megtámadhatnak minket is, szereteteinket. S akkor elkezdünk könyörögni mindenható Istenünknek, hogy küldje már mindenható hatalmával a vírust a francba. S nem küldi. Nem tapossa meg a bosszúállás vírus-sajtóját sem. Ugyan már mért nem? Hát szívtelen! Mit sem tesz, ha egyetlen gyermeket gyötri a 40 fok fölötti láz, s mehetek koporsót venni számára, melyben eltemethetem minden reményemet. Aki mindenhatónak mondja az Istent, annak szívtelennek is kell mondania őt. Vagy nem mindenható, s nem is szívtelen, csak tehetetlen. Nem küld 12 légiónál többet, hogy kimentse egyetlen Fiát a Golgota gyötrelmeiből, s a Fiú kérdezheti majd: *Istenem, Istenem, mért hagytál el engem?* Tény: az ember ki van szolgáltatva a betegségeknek, az emberi gonoszságnak és a halálnak. Tény: tehetetlenek vagyunk velük szemben. Tény, hogy Isten csak nagyon rendkívüli esetekben hajlandó beleavatkozni a világ folyásába és csodát tenni. És még egy nagyon súlyos tény: mindannyian titkon reménykedünk abban, hogy ha nekünk, szereteteinknek lesz bajunk, akkor Isten belenyúl a folyamatba és csodát tesz. És tény, hogy az esetek statisztikai többségében nem tesz csodát még a – mi kedvünkért sem. Nem gyötöröm tovább magam és mondom a megoldást: A teremtéssel befejeződik Isten mindenhatósága. Azon túl átveszi a szerepet a megteremtett világ – öntörvénye. A vírus szabadon öl, az ember, az urak, a földi hatalmasságok nyugodtan ölnek, a halál pedig úr mindenki felett. S igaz az, amit Vörösmarty énekel 1851-ben:

*Mint a földmivelő jól munkált földbe magot vet
S várja virulását Istene s munka után:
Úgy a sírokkal felszántott földbe halottait
Hordja koronként a végtelen emberiség,
És haloványan a dús, a szegény és koronás fők
Mennek alá, víg, bús, balga, mogorva vegyest.*

Az események közvetlenül az Isten által megteremtett világ öntörvényének a kezében vannak. A vírus, az embertársaink, az urak és a halál mondják meg, mi lesz velünk. A mindenható Istennek összesen annyi köze van ehhez, hogy ezek az erők nem szabhatnák meg sorsunkat, ha Isten nem teremtette volna meg láthatókat és a láthatatlanokat. Ha Istent, a mindenhatót tesszük felelőssé a közvetlen okokért, akkor két lehetőségünk van: azt mondani, hogy legyen meg a te akaratod, vagy azt,

hogy Istenem tégy csodát. Ha viszont nem tesszük Istent felelőse mindazért, ami történi velünk, akkor igénybe vesszük az orvostudományt, Hogy egyszerűbben mondjam: ha fáj a fogunk, elmegyünk a fogorvoshoz, s nem imádkozzuk sem azt, hogy legyen meg a te akaratod, sem azt, hogy tégy csodát. Hogy folytassuk tehát hitvallásunkat? Hiszek egy Istenben, és milyen Atyában? Egy Atya nem fertőz vírussal, nem küld halába. Egy atya vagy anya csak jóra int. Ha támad a vírus, orvoshoz visz és ápol. Ha embertársaim bajt okoznak nekem, meglátogatnak a börtönbe, s ha meghalok, eltemetnek. Egy atya vagy anya csak jót tesz gyermekének. Egy atya egy anya csak ad. Nem kellene-e Istent inkább mindentadónak mondani? Ezzel eleve kizárnánk minden negativumot: vírust, öldöklést, halált. A -ható melléknév-végből lesz a Hatóság főnév. A Hatóság jogért kiált. A jog a végrehajthatás erőszakáért. A -ható visz bele a jézustalanság közepébe. Ezzel szemben az -adó melléknév-végből lesz az Adás főnév. És az Adás, az minden porcikájában Jézust kiált. Az adni, a görög *didonai* igenév az Újszövetség egyik leggyakoribb igéje. Az evangéliumokban csak a *lenni, válni, birtokolni, mondani, érkezni, tenni* igék fordulnak sűrűbben elő nála. Az *adok* 231 ízben, s java részük Jézus ajkán. És nem kevés ízben az Istenről állítja Jézus azt, hogy Isten ad. Csak János evangéliumának egyetlen fejezetét vegyük szemügyre, a 17-iket! **Tizenhétszer fordul benne elő az adni szó.**

*E szavak után Jézus az égre emelte tekintetét, és így imádkozott: „Atyám, elérkezett az óra. Dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen téged. Hatalmat **adtál** neki minden ember fölött, hogy akiket neki **adtál**, azoknak örök életet **adjon**. Az az örök élet, hogy ismerjenek téged, az egyedüli igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust. Én megdicsőíttelek a földön: a feladatot, amelynek az elvégzését rám bízta, elvégeztem. Kinyilatkoztattam nevedet az embereknek, akiket a világból nekem **adtál**. A teid voltak, s nekem **adtad** őket, és megtartották tanításodat. Most már tudják, hogy **minden, amit nekem adtál**, tőled van. A tanítást, amit kaptam tőled, tovább**adtam** nekik. El is fogadták, s ezzel valóban elismerték, hogy tőled jöttem, és elbitték, hogy te küldtél engem. Értük könyörgök. Nem a világért könyörgök, hanem azokért, akiket nekem **adtál**, mert a teid – hiszen ami az enyém, az a tied, s ami a tied, az az enyém –, és én megdicsőültem bennük. Én nem maradok tovább a világban, de ők a világban maradnak, én meg visszatérek hozzád. Szent Atyám, tartsd meg őket a nevedben, akiket nekem **adtál**, hogy egyek legyenek, mint mi. Amíg velük voltam, megőriztem őket a nevedben, akiket nekem **adtál**. Megőriztem őket, senki más nem vett el közülük, csak a kárhozat fia, így beteljesedett az Írás. Most visszatérek hozzád, ezeket pedig elmondom a világban, hogy örömöm teljesen az övék legyen. **Áadtam** nekik tanításodat, de a világ gyűlölte őket, mert nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való... és szereted őket, amint engem szerettél. Atyám, azt akarom, hogy akiket nekem **adtál**, ott legyenek velem, ahol vagyok, s lássák dicsőségemet, amelyben részesítettél, mivel már a világ teremtése előtt szerettél... Megismertettem velük nevedet, és ezután is megismertetem, hogy a szeretet, amellyel szeretsz, bennük legyen, s én is bennük legyek.”* Jézus egyszer sem ejtette ki a száján Istenről, hogy mindenható. Szentmisénk szövegében pedig többször is halljuk: Gyónom a **mindenható** Istennek... Irgalmazzon nekünk a **mindenható** Isten... Hiszek egy Istenben, **mindenható** Atyában... Imádkozzatok, testvéreim, hogy áldozatunk kedves legyen a **mindenható** Atyaisten előtt... Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindig és mindenütt hálát adjunk

Néked, mi Urunk, szentséges Atyánk, **mindenható** örök Isten...Ő ugyanis szenvedésének előestéjén tiszteletreméltó szent kezébe vette a kenyeret, és szemét az égre emelte, tehozzád az Istenez, **mindenható** Atyjához... könyörögve kérünk, mindenható Istenünk... Áldjon meg benneteket a mindenható Isten. Éppen hétszer. Nagyon Jézushoz illőnek és méltónak gondolnám, ha lecserélnők mind a hét helyen a **mindentadó** szóra.

JÉZUST VÁRVA

A kinek az volt a rendeltetése, hogy bizonyosságot tegyen a világ Világosságáról, Machaira várának börtönébe került; majd szép leány szép táncáért fejét külön egy tálra tették. Sikertelen volt az élete. Akit meghirdetett, aki mint a világ Világossága a világba jött, a Golgotán végezte be. Sikertelen volt az élete. Foucauld atyáról, életének utolsó nagy szakaszában nagobbára már a barátai is elfelejtkeztek, s nagyon jelentéktelen esemény volt a századforduló eseményei között, hogy egy berber támadás során az ő élete is áldozatul esett. Az Isten Országát építő emberek élete rendre sikertelen élet. Szabályszerű ez. Senkinek sem sikerül a mi Urunk Jézus Krisztusnál ügyesebbnek lenni. Aki azt csinálja, amit Ő csinált, az rövid távon egyértelműen sikertelen életet él. Az Országot építő életek azonban hosszú távon rendre sikerült életeknek bizonyulnak. Nagypénteket feltámadás követ. Keresztelő Szent János gyalázatos végét az idők végéig terjedően világelismertség követi: Nem szült nálánál nagyobbat anya. A szerzetesség általános válsága idején Foucauld atya kistestvérei és kisleányai nincsenek válságban, behálózják az egész világot, terjednek, mint a gomba.

A rövid távú sikertelenség persze még nem biztosítéka a hosszú távú sikernek, hiszen sok okon lehet egy élet rövid távon sikertelen. Csak a jézusi értelemben vett

Országot-építő élet sikertelensége biztosítja a hosszú távú sikert. Aki belenéz tehát Jézus szemébe, szóba áll azzal, hogy rövidtávon sikertelen lesz az élete, de semmiképpen sem tud szóba állni azzal, hogy hosszú távon is sikertelen legyen az. Semmiképpen sem, mert hosszú távon azt akarja, hogy nyomos legyen az élete itt, e földi téreken, hogy a sikertelenség életáldozata gyümölcsöt teremjen, és szebb, Istennek tetszőbb és Istent inkább akaró legyen az a világ, amely majd lesz akkor, amikor ő már nem lesz ebben a világban. Ily módon az Országot építő emberek számára nem közömbös a kérdés, hogy mik a feltételei annak, hogy az életünk hosszú távon sikeres élet legyen. Régtől fogva megszoktuk, hogy a döntő fontosságú kérdéseket mindig Jézussal akarjuk megválaszoltatni. Most is az ő életművét akarjuk vallatóra venni, amikor keressük annak feltételeit, hogy életünk hosszú távon sikeres legyen, hogy nyomos legyen a pályánk, az a sikertelen pálya, amit itt a földön bejárunk.

Elmélkedéseim során, Testvéreim, azt a választ kaptam Tőle, hogy az Ő életében volt három radikalitás, azaz gyökerekhez nyúlás, a dolgokat gyökerében megragadás: a cselekedetek radikalitása, a tanítás radikalitása, s a következmények levonásának a radikalitása; azzal a hozzátevéssel, hogy ez a sorrend nem mindegy. Jézus első radikalitása a cselekedetek radikalitása. Sokszor észrevettük már, hogy nagyon is más a jézusi értelmező szótártól kapható információ, mint a Tudományos Akadémiánál gyártott értelmező szótárak információja. A „Cselekedetek radikalitása” – ezen a birtokos kapcsolaton az evilági értelmező szótár valami olyasmit ért, hogy „valakivel szemben radikális vagyok”. A jézusi szótárban más van. A „cselekedetek radikalitása” a jézusi szótárban az önmagammal szemben érvényesített radikalitás jelenti. Aligha van ennek a radikalitásnak világosabb jele, mint a betlehemi éjszaka. Biztosan tudhatjuk, hogy a legelső keresztény nemzedék is elámult ettől a radikalitástól. A Filippi-levél megőrzött egy biztosan a legelső évtizedekben készült keresztény himnusz, s benne e tételt: az Isten „kiüresítette önmagát”. „Kiüresítette” – ezzel a szóval feledkeztek rá legősebb őseink Jézusnak erre az első számú radikalitására. Bár Isten volt, nem ragaszkodott ahhoz, hogy egyenlő az Istennel, hanem kiüresítette önmagát, levetette az Isten alakját, fölvette a szolga alakját; s emberként istállót, jászolt, szalmát, marhameleget választott világba beköszöntésének körülményeiként. A kicsiségnek, a szegénységnek – a jézusi élethalakítás és tanítás e két a későbbiek során mindenütt feltűnő vonásának a jegyében, amelyek kísérik a világtörténelem legnagyobb eseményeinek – az Isten emberré levésének – pillanatát, aminők a csillag, az angyal éneke, mit sem változtatnak ennek a beköszöntésnek halk szavú és rejtett jellegén. Igaz, csillag tűnik fel az égen; de ezt a csillagot összesen három ember veszi észre a sok száz és százmillió emberből. Angyal éneke hangzik a légből, de ezt csak egypár betlehemi pásztor hallja meg. E teofániás jelzések is odaalkalmazkodtak az Isten hozzánk jövésének stílusához; úgyhogy semmiféle „legenda-képződés” sem tudta megtörni a beköszöntésnek ezt az abszolút halk, abszolút szerény, abszolút kicsiny és abszolút szegény jellegét.

A második radikalitás – a „tanítás radikalitása”. A pusztában megelmélkedte, hogy minden józan számítás szerint nem is lehet más következménye a választandó útnak, mint ami lesz, akkor is azon fog járni. Megelmélkedte a pusztában, hogy

akármilyen is az, amire füle volna a választott népnek, Ő csak azt mondja el neki, amire bízta, amire küldetést kapott. Pontosan egy az egyben azt mondja el, ami megfelel a betlehemi beköszöntés és a názáreti folytatás stílusának. Az ismeretlenség és a szegénység folytatásának. Olyan tökéletesen sikerült ezt a betlehemi istálló és jászolos kezdetet folytatni, hogy amikor három-négy évtizeddel később közbotrányra lett a tanítás radikalitása, reácsodálkoztak a „Mit akar ez az egy ember?” alapján. Úgy hangzott ez akkor: Mit akar ez az ács? De az Ács nem riadt meg. Ha kellett, megkeményítette arcát és úgy indult neki az utolsó ősznek, a jeruzsálemi és júdeai tanítói pályaszakaszhoz, és nem volt hajlandó lecserélni mondanivalóját valami egyébre. Ragaszkodott mindenfajta elmosás, opportunizmus és árulás nélkül a tanítás radikalitásához, amely csak szavakba és normákba foglalta a különös Tanítónak az életét, a jézusi cselekedetek radikalitását.

A jézusi élet harmadik radikalitása következmények levonásában megmutatkozó radikális. Kaifást lecserélte Kéfással. Kaifás füle hallatára elmondotta a gonosz szőlőműködésről szóló példabeszédet. Elmondotta azt a mondatot is, amibe beleremegett Kaifásnak és a főpapoknak a szíve: „Elvétetik tőletek az Isten országa.” „Jaj, ne történjék velünk!” – tudósít az egyik evangélium felkiáltásukról. Elmondotta, mert nincs megalkuvás a jézusi életben. Nincs megalkuvás önmagára vonatkozóan, nincs megalkuvás a tanításban, és nincs megalkuvás senkivel, még az

Többé-kevésbé mindannyian úgy vagyunk, hogy viszonylag rövid idő alatt, két-három év alatt elsajátítjuk a tanítást. Úgy gondoljuk, hogy jellemünk kifformálására és a tanításhoz igazítására még van időnk, mert hát az hosszú dolog.

ószövetség főpapjával szemben sem.

E három radikalitás az első válasz, amit Jézustól kapunk ama kérdésre, hogy mi a titka a sikernek hosszú távon. A második válasz – e három radikalitás sorrendje. Nem mindegy a sorrend! Jézus elmondhatta tanításainak során ellenfeleinek, a tanítása következtében egyre inkább gyilkossá formálódó ellenfeleinek: „Ki vádolhat meg engem a bűnről?” Elcsodálkozunk, olykor hamiskásan évődünk szent Pál öntudatán. Jó dolog a liturgiában a többszám első személyben mondott bűnbánat, de jó dolog az Országot építő munkában a páli hangmegütés is: legyetek olyanok, amilyen én vagyok. Nincs hatékonyság, nincs hosszú távú siker, ha azok, akiknek hirdetem az országot, nem tudják elmondani magukban rólunk: „Olyan akarok lenni, mint ő; ő, aki mondja nékem a jézusi tanítást”. Senki sem hatódik meg a szövegeinktől. A szövegeink – nagyon sokakat eltávolítanak tőlünk, a szövegeink nagyon alkalmasak arra, hogy jó szándékú emberek is elkülönüljenek tőlünk. De ez

nem vád önmagunk ellen, mert Jézus is elkülönített a szövegeivel magától sokakat, talán jó szándékú embereket is. Csakhogy mielőtt Jézus kinyitotta volna szóra a száját, kalapálta az egyéniségét rejtett ács szerepkörében. És a tanításával szinkronban levővé kikalapált egyéniséggel körbenjárva és jót cselekedve tanította azt, amit tanított. Olyanoknak hirdette mondanivalóját, akik úgy érezték, hogy ez az ember mindent megtesz értük; ennek mi nagyon fontosak vagyunk.

Többé-kevésbé mindannyian úgy vagyunk, hogy viszonylag rövid idő alatt, két-három év alatt elsajátítjuk a tanítást. Úgy gondoljuk, hogy jellemünk kiformálására és a tanításhoz igazítására még van időnk, mert hát az hosszú dolog. Nem így volt Jézusnál, más volt nála a sorrend. Ez a sorrendcsere könnyen besorolhat bennünket a köpködők kategóriájába. Sántha Ferenc Árulójában Eusebius magyarázza az újságírónak a császári katonáról is, a huszita katonáról is, hogy ezeknek csak az a fontos, hogy köpködhessenek.

Mindegy, hogy ilyen vagy olyan vagy amolyan felfogást képvisel a másik ember, nekik csak az a fontos, hogy köphessenek. „Köpj, fiam!” – tartja oda Eusebius a császári, majd a huszita katonának az arcát. Borzasztó portré. Érdemes megvizsgálni magunkat ennek a fényénél: a tanítás radikalitásához való hűség címen nem vagyunk-e mi Jézus katonáiként olyanok, mint Sántha e huszita harcosa vagy császári zsoldosa? Nagyobb türelmetlenségre van szükség önmagunkkal szemben: az első radikalitás megteremtése – életünk legsürgetőbb feladata.

S végül a harmadik radikalitás. E két radikalitás birtoklása biztosan megóv bennünket attól, hogy botorul azt képzeljük, hogy a „kivonulás”, az elvi és hangzatos elkülönülés – az Ország életének és növekedésének az útja. A szekták története és sorsa – elegendő tanulsággal szolgál.

Világosan meg kell értenünk, hogy alapvetően az első számú radikalitáson fordul minden. És azt is, hogy nem váltódik meg a világ attól, hogy megértettük a jézusi tanítást és mindenkinek a fülébe kellemetlenkedjük, hogy, nem vagy keresztény”, „semmi közöd nincsen Jézushoz”. Ettől még nem történik semmi. A világot Isten Országává formálni dumával nem lehet! Csak a szentek tudják ott és akkor, ahol és amikor éltek. Csak a szentek tudják a világot istenibbé formálni. De nem a pusztá szövegükkel, hanem az életükkel, magatartásukkal és ebbe ágyazott szövegükkel hatották meg embertársaikat. Testvéreim, arra keressük a feleletet, hogy miként lehet nyomos e földi téreken – a rövid távon üzembiztosan sikertelen életünk. Hogyan lehet hosszú távon sikeres az életünk? Egy konkrét ismérvet is kiemélkedtem erről. Van valami, ami nagyon jól, egyértelműen tapasztalhatóan megmutatja már e földi, sikertelen létünkben, hogy nyomos-e az életünk, hogy lesz-e hosszú távon sikere. A sikertelen életű Jánosnak tanítványai voltak. Nagyon bensőségesen ragaszkodtak hozzá. Nehéz napokban, akkor is, amikor mesterük már börtönben volt; nem rejtették el, hogy a börtönbe került Jánoshoz hozzátartoznak; jött és ment általuk a posta. A golgotai sikertelenségű Jézus olyan fiatalembereket tudott maga köré szedni, akiknek az ajkáról ilyen jellegű mondatok hangzottak el: „Kész vagyok Veled a börtönbe és a halálba is elmenni... Menjünk mi is és haljunk meg Vele együtt!” Ezek a tanítványok nem tudtak meg nem hatódni attól, amit láttak és hallottak.

Amit láttak – a hangsúlyosabb most. Mert ha életemből hiányzik a cselekedetbeli radikalitás, akkor attól, hogy valaki tőlem tanulta meg a jézusi szöveget, még meg nem hatódik. Úgy kell élnem, hogy meghatódjon a másik. Meghatódjon akkor is, amikor elmúlt már az első, a tejfog-meghatódottság, amely annak az erejében jött létre, hogy tőlem hallotta mindazt először, amit most már ő is tud. De ez nem elég ahhoz, hogy ezt mondja: Kéz a kézbe, elmegyek veled akárhová. Ha pedig nem elég, akkor nincs közösség. Ha pedig nincs közösség, akkor nincsen Isten Országa. És ha nincsen Isten Országa, akkor hogyan vagyunk mi Országot építők? Jézusom, előttem van most advent utolsó hetében a Te istállód és a Te jászlad; előttem az önmagad ellen fordított radikalitásod. Hajlamos vagyok-e radikálisnak lenni ön-magammal szemben?

Lehajtott fővel nézek-e majd bele szentestén, Jézusom, a jászladba, vagy csillogta tekintettel kapcsolódom bele a te csillogó tekintetedbe? Csillogó tekintettel annak a radikalitásnak az erejében, amely meghatározza majd idei adventem utolsó hetét? Jézusom, adj nekem erőt, hogy életem hátralevő szakaszát úgy formáljam, hogy életemmel felzárkózhassam amellé, amit tanítok testvéreimnek.

Add meg Uram! Ámen.

NÁCI ÉS ZSIKE

Koppintsuk már le az „Érted vagyok” folyóiratot! Legyenek képek a Koinóniában is! Miféle képek? Hát azok, amik beszámolnak az értékeinkről. Mik a mi értékeink? Ezt nem is volna szabad megkérdezni. Hát a gyerekek! És ki ebben nálunk az abszolút csúcs, a király? Hát a Király! No meg a társa, a Zsike. Mert neki is van valami része a dologban, hogy ha 16 gyereket számol a Király-had. Állítólag ők szülik meg a gyerekeket.

Nemrégiben találtam meg a Zsike igazi őseit. Ki nem találjátok, hogy ki az. Inkább megmondom. Hát a Mária Terézia, mert neki is 16 gyereke volt. Azt hiszem ő is egyenként szülte őket. De akkor, amikor erre rájöttem, akkor a Mária Teréziának a férje már rég halott volt, és a gyerekeiből is sokan meghaltak. S akkor mondtam a Zsikének, hogy ő boldog lehet, mert a Náci is él, és mind a 16 gyerek is él. Ha Náciról, és Zsikéről hallok, azonnal mesélős kedvem támad. Amikor az érdi kerítésük előtt levő kocsinak támaszkodva Zsike bejelentette, hogy várja a 12.-et, akkor én ünnepélyesen kezet csókoltam pap létemre a Zsikének. Erre a Zsike azt mondta, hogy ő a legönzőbb asszony a világon, mert nem bírja ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabája. Nagyobb gyerekei próbálják leszoktatni erről, hogy álljatok már le, majd szülünk nektek unokákat, de eddigelé még nem voltak sikeresek (*mára ez változott, 13. unokájuk kopogtat...szerke.*).

Valamit még elpletyizek: '68. november 2.-án mondtam a két kocsmahelyiségből faeltávolítással csinált halásztelki kocsmában, azaz hogy templomban az első misémet – már mint Halásztelken. Ott volt ezen a misén a Mlecsenkov Angel, magyarul Öcsi, meg ott volt Ferenczi Andris meg a párja, Piroska. Meg ott volt még Tökölről a Tölösi Magdi, mert a Dombi Feri nem volt igazi halásztelki plébános, csak kihelyezett halásztelki káplán volt. Feri boldogan mutatta be nekem november 2-án az ő fiataljait, akkor még Zsike nem volt a láthatáron. A

Hát itt kezdődött a baj. Mert a nyáron Náci hazajött, és a Feri a marha nagy eszével elmondta neki, hogy a Zsike első gimnazista, és nem megy neki a latin, segítsen már neki egy kicsit! Hát a Náci segített neki.

Zsikét majd a Kovács Teri és a Tölösi Magdi mozgósítja, amikor tanítványokként becsöngetnek a házakba kettesével, és elkezdik nyomni a Bokor kakaót. A Náci sincsen még ott, de őt a Feri emlegeti. Azt mondja, hogy most még nincsen itthon a Náci, mert a szemináriumban van, de ha nyáron hazajön, akkor majd őt is megismered. Hát itt kezdődött a baj. Mert a nyáron Náci hazajött, és a Feri a marha nagy eszével elmondta neki, hogy a Zsike első gimnazista, és nem megy neki a latin, segítsen már neki egy kicsit! Hát a Náci segített neki. A Zsike is segített a Nácinak: a nagy segítség eredményeképpen nem akart visszamenni a szemináriumba. Hát én pedig, aki a börtön előtt minden valamit érő debreceni piarista diákból piarista papot akartam csinálni, maradtam az, aki voltam, és mindenképpen meg akartam menteni a Náci hivatását. Hogy mennyire volt Zsike szép kislány, azt én már nem tudom eldönteni, de az biztos, hogy minden fiatal gyereket tálcán vittem a Zsike elé. Mindaddig, amíg a Zsike ezt nem mondta nekem: Gyurka bácsi, mit akarsz nekem ezekkel a kisfiúkkal?! Mert a Zsikének egy, csak egy legény volt talpon a vidéken. Azt meg Király Nácinak hívták. Okos papként se tudtam az örök szabályt: *tiltják tőlem, a rózsámat, mégis hozzám jár.* Ezt csinálták ők is. Még az Andit is belefogtuk a hivatásmentésbe, és nem tudom, hány hétre a Zsikének, vagy a Nácinak, oda kellett költözni Andi lakására (*a VIII. k.-i Andiékhoz Náci, a XIII. k.-i Dobosékhoz Zsike költözött...szerk.*), és mindezt én találtam ki a magam nagy papi bölcsességemben. A végén mindez nem ért semmit sem.

Én adtam őket össze, már azt se tudom, hogy melyik templomban. (*A péceliben, Halász Bandi bácsival és Havasi Gyuszi bácsival...szerk.*). Aztán meg örültem az Isten áldásának, amelyik bizony bőségesen csöpögött az égből. Hosszú ideig kijártam hozzájuk misézni Érdre, aztán leszoktak rólam, vagy én leszoktam róluk. S ma már az a helyzet, hogy legfőlebb az első hat Király gyereknek tudom a nevét, a többiét nem. Azt tudom, hogy az elmúlt hónapokban egyet közülük, a Mártát elvittem Visnyeszéplakra, hogy lásson olyasmit is.

Ezt a nem tárgyyszerű, csak emlékezőszerű beszámolót ezennel abbahagyom, s rábízom Faragó Ferire, hogy hagyjon meg belőle annyit, amennyit akar.

EGYHÁZI, VILÁGI, JÉZUSRA EMLÉKEZTETŐ...

Irodalomtörténésznek indultam hetven éve. Ez volt az első szerelem, melyhez rendre, anyagához meg folyton-folyvást visszatérek, mert sokat mond nekem; olykor bizony többet, mint akármilyen más. Ilyenkor haza megyek. Honnan? A végső szerelemből, amely ma is tart. S innen felől nézek vissza Toldy Ferenc, Beöthy Zsolt, Horváth János és Nemeskürty István műveire. Toldyt még hallgathatta az egyetemen Beöthy, Beöthyt hallgatta Horváth, Horváthot meg hetven éve magam is, Nemeskürty pedig kortársam. A négy szerző egyetlen száz éven belül született: Toldy még kortársa volt Vörösmartynak, Beöthy Aranyinak, Horváth Adynak, Nemeskürty meg a múlt században születetteknek. Mind a négyen irodalomtörténészek. Tudják, hogy irodalmunk *latin nyelvűnek, egyházinak s közhasznúnak* indult, s csak jó két százada váltott *magyarra, profánra, szépirodalmira*. Négyük közül a szakma csúcsa máig Horváth János, aki hajlandó volt tudomásul venni, hogy irodalmunk nem ősmondáinkkal, nem Beöthy volgai lovasával, nem is a Szent Gellért hallotta magyarok szimfóniájával indul, hanem a Zobor-hegyen remetészkedő Szórád latin nyelvű jámbor legendájával, annak askétikus gyakorlataival, hogy kedvében járjon Istenének – a jámbor. Nincs tehát pogány kori irodalmunk, legfeljebb ezer évvel későbbi, az Arany utáni, az elmúlt századi... – lesz majd nevezhető annak is; nem is tudom, hogy mennyi joggal.

Az elmúlt hónapok kánikulájában vettem le a polcra Horváth két kötetét: *irodalmi műveltségünk kezdeteiről és megoszlásáról*. Mind a kettő Moháccsal ér véget, s kezdet és megoszlás egyaránt latin nyelvű. Az elsőnek kiemelkedő alakja Szent István, a másodiknak a Hunyadi család s főleg Mátyás király. Az első alapít tíz püspökséget, számtalan monostort, és életszentségét legendák dicsérik. A másik a pogány Rómát magasztaló olasz humanizmus szálláscsinálóinak osztogatja a püspökségek javadalmait, de azért maga sem fordít hátat elődjei vallásának. Mátyás osztja meg irodalmi műveltségünket: a középkori egyházi eszményeket és az egyházi latint leváltja az ókori latin élet- és stílus eszményeivel. S ahogyan olvasom e hetven-nyolcvan évvel ezelőtt írt munkákat, melyekben csak visszaköszön az első szerelem, megszólal bennem a mostani szerelem, és megkérdezi, mi a különbség kezdet és megoszlás között? A lényeget illetően semmi, de semmi. *Az egyik ugyanúgy jézuselőtti, mint a másik*. Csak az egyházi latin mellé állít a megoszlás – világít, az egykori, az ókori latint. Csak az egyházi élet mellé állít a megoszlás – világít.

Szórád jámbor öngyötrései, melyekkel Istennek óhajt kedveskedni, vagy Janus Pannonius Európa-szerte csodált versei, akármilyen latin stílusban megírva, csak irodalmi kíséző jelenségei annak, amit Szent István és Mátyás egyaránt tett. Mit tettek ők? Folytatták őseinket: Atila vagy Árpád művét, egy nép életének teremtettek jelent és jövőt. Hogyan? A központi fejedelmi-királyi hatalom mindenek feletti értékkel tevésével. Sikerral is: hiszen úgy-ahogy, de megteremtették a központi hatalmat. Ahogyan Nagy Sándornak, Nagy Konstantinnak, Nagy Károlynak és a történelem összes többi nagyjainak is sikerült: mások kiontott vére által. S ahogyan nem sikerült mindez Jézusnak, aki elmenekült az őt királlyá tenni akarók elől, mert

nem akarta kiontani senkinek a vérét. Ki is ontották az övét. Kik? Az urak, akik a vérontásban nagyok, s mindennek fölibe emelik a hatalmat és annak eszközeit.

Hasonlítsam össze szent királyunk szent jobbjának cselekedeteit Mátyáséval? Minek tegyem? Volt hadserege mind a kettőnek, mellyel véresen leverték, ha tudták, hatalmuknak minden magyar és nem magyar akadályozóját. Sem az egyháztörténelem, sem a világtörténelem időközben megkeresztelt munkásainak nem tűnik fel, hogy ez az egész egyházi-világi kezdet és megoszlás még teljesen jézuselőtti. *Hogy nincsen a történelemnek jézusi vonulata, csak jézuselőtti, csak hatalmi, csak véres.* Hogyan lehet az Isten ennyire sikertelen?

Nem ennyire sikertelen. Van irodalmunknak, ha az életünknek nem is – s most csak a magyar irodalomra gondolok –, isteni/jézusi vonulata is. Akkor születik meg, amikor a 18. század végén bekövetkezik irodalmunknak nem megoszlása, hanem váltása. Megszűnik latin nyelvűnek és egyházinak lenni, és lesz belőle honi nyelvű és profán. S nem lesz többé közhasznú (= hatalmi érdeket szolgáló) sem, csak merőben esztétikai, szépirodalmi – emberi lesz. Nehéz volt a váltás. A reformáció még folytatja a középkort, az egyházi tekintély uralmát, de a francia forradalom az Ész-istennő szobrát állítja az egyházak szobrainak helyére. S a Sárospatakon csak hat osztályt végzett berceli, tiszántúli református ifjú, Bessenyei György – Mária Terézia udvarában megismeri Voltaire és Rousseau írásait. A megismerés következtében felszabadul egyháza tekintélye alól, s gondolkodni kezd, s eljut – irodalmunkban elsőként – jó kétszáz évvel ezelőtt a természet fogalmához, mellyel elutasítja magától a világtörténelem s benne a keresztény egyházi múltnak egész jézustanságát. Versének ezt a címet adja: Vallás. Ez az, amit le akar váltani. Azt, ami Szent Istváné és Mátyás királyé. (Kihagyásokkal közlöm versének szövegét.)

*Nagy Isten! Miképpen végeztél felőlünk?
Hogy kívánsz mindenkor tiszteltetni tőlünk?
Add ki akaratod teremtéidnek,
Ne nézd tévelygésit ily sok népeidnek...
Örök tetszésének magyarázója lett
a földön tévelygő nagy emberi nemzet.
Istenét a lélek látni jól akarta,
Mely miatt világunk magát annyit marta.
Káin áldozott volt először Ábellel,
Kik frigyét akartak kötni istenekkel.
Ez bárány vérivel kiált az egekre,
Más gyümölcsöt hány az oltári tűzre.
A két testvér ezen egymás ellen kelvén
Káin Ábel öccsét vérebe kevervén
Gyilkossá lesz önként az igaz istenért,
Kit áldozatával engedelemre kért.
Így mondják ezt köztünk a nagy történetek,
Beszélhetünk véle a keresztyéneknek.
Ekképpen a világ vérrel kezdette el
Azt érteni, kit még nem ismért lélekkel.*

Az első emberek véres áldozatjok
Megbagyták utánnok, szennyvedt is magzatjok.
Őket a nagyvilág továbbá követte,
mely örök urát jól még meg sem érthette.
Az emberi nemzet magátul áldozván,
Fegyvert fog istenét sokként magyarázván.
Egyik: én értem csak, úgy mond, az egeket
Kimagyarázhatom a végezéseket.
Másik: ellent szokik s eztet hazudtolta,
Áldozat-tételel mérgesen vádolja.
Ki-ki tüzesedik, a buzgóság hevül,
Fegyver, mely bizonyít, s vériünk a földön húl.
Pogány mint keresztény egymás közt csatázott
– Isteniünk nevéért, ki ellen hibázott.
Amely igaz Isten nevébe egyik rész
Öldöklött, a többi ugyanezért elvész.
Egyik úgy sóhajtoz: uram, érted halok.
Másik ismét kiált: Istenért bosszulok.
Az öldöklő fegyvert buzgóság vezette,
Mely a természetet ekkor felejtette.
Így vérezte magát Istene nevében
Az emberi nemzet sokszor fegyverébe.
Nagy károkat tehet a vakult buzgóság
Hol jó cselekedet lehet sok gonoszság.
Irgalmas urunkat nevéért bosszuljuk,
Ember teremtését prédába feldúljuk.
A természet, melynek józan érzései
Igaz Isteniünknek bölcs rendelései,
Maga ellen fordult egy oly Teremtőért,
Ki nem szennyvedheti az érte ontott vért.
Szerencsétlen ember, ki csak okoskodik,
S gondolataidba szüntelen hánykódol,
Tudjad, hogy az elme megtévelyedhet
S okoskodásoddal elhitettethetik.
Világunk mélyébe alásüllyed lelked,
De fed a természet s elveszted Istened.
Mély okoskodásod több-több semmiségre
Vezeti életed kétségeskedésre.
Légy józan erkölcsű, emberséggel érezz
Élj jól, s mint a vadak, másokat ne vérezz.
Gondolkozzál léted belső törvényére,
Vigyázzál lelkednek igaz ösvényére.
Ezek felsőbb részek halandó sorsunkba,
Ezentúl háború minden világunkba.

Megáll az eszem. Ha olvasta Patakon az evangéliumokat, minderre rájöhetett volna, ahogyan én is rájöhettem volna minderre már gyerekkoromban. De nem jött rá sem ő, sem én. Szent István sem, Mátyás sem. Miért? Nincs válaszem erre. Majd rájövök akkor, amikor írom a KIO-t.

Versének mondanivalója: 1. Az ember keresi az Istent. 2. Mindegyike más és más eredményre jut, s ezért gyilkolja egymást. 3. Isten nem szenvedheti az érte ontott vért. 4. Erre, a gyilkosság elutasítására tanít a természetünk, az emberség, a lélek, létünk benső törvénye. Amikor elhatárolja magát Bessenyei György a vallástól, akkor talál rá Jézus tanítására, a tagadására annak, ami a régieknek mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet! Rátalál a háborúk elutasítására: Szeresd ellenségedet! Mindez azonban még csak irodalom. Bessenyei lelkes támogatója Mária Terézia uralmának, ő meg Bessenyeinek. De hamarosan jóhír lesz belőle Párizsban. Egy Jézusra emlékeztető jóhír: *szabadság egyenlőség, testvériség*. A múlt történelmének nagyjai Jézus nevében gyilkoltak. A felvilágosodás majd Jézus nevének említése nélkül gyilkol tovább, és folytatja azt, ami mondatott a régieknek – nem méregpohárral, kereszttel, máglyával, de guillotine-nal. Az ember marad csak ember, de ennek ellenére is újra becsülethez jut a jóhír: *semmiképpen sem gyilkolhatsz!* Meg is fogalmazhatod már, s el sem égetnek már érte a máglyán. Az egyház a II. Vatikáni Zsinaton sem jutott el ide. Nem mondta ki, hogy Jézus nevében nem háborúzhatunk. Nem tanította, hogy semmiképpen sem lehetünk katonák.

Tiszabercel szülötte valamit kimondott. Azt, amit a Betlehemi gyermek mondott. S amit Bécsben s a Tisza mellett kimondtak, abból lett valami... legalábbis a magyar irodalomban. Meg lehetne írni a magyar irodalomnak e Bessenyei-féle váltás utáni történelmét: azaz meg lehetne írni irodalmunk jézusi ágának történelmét. Vékonyka kis ág lenne, de lenne. S nagyobbára csak olyanok kerülnének bele, mint maga Bessenyei is: részint Mária Terézia embere, részint az emberi váltásé. Még nem Jézusé, de Jézus tanítására legalább emlékeztető. A javát felsorolhatom. Felsoroljam? Teszem.

Csokonai: Az estve: *Az enyém, a tied mennyi lármát szűle, Mielta a miénk nevezet elűle.*

Berzsenyi: Fohászkodás

Kölcsey: Zrínyi második éneke

Vörösmarty: A Guttenberg albumba, Az emberek, A vén cigány

Petőfi: Én, Az apostol, A XIX. század költőihöz

Arany: Fiamnak, Domokos napra, Magányban

Ady: Karácsony: *Nem lenne más vallás, összesen csak ennyi: az Istent imádni, az embert szeretni*, Gyáva Barla diák, Felszállott a páva

Babits: Zsoltár gyermekhangra, Vers az apostolokról, A magyarok Istenéhez, Eucharisztia, Jónás könyve

Kosztolányi: Számadás

Tóth Árpád: Tetemrehívás

Juhász Gyula: A tápai Krisztus

Harsányi Kálmán: A Balkánt jártuk

Sík Sándor: Megyeri hitvallás
Sinka István: Virág ballada, Ének a Don hőseiről, Végül síríg feketébe, Hontalanok útján
Szabó Lőrinc: Vang-An-Si
Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz
Horváth Béla: A megváltó üzenet
Vas István: Katakomba, Ima a Szent Péter-templomban
Wass Albert: Előhang
Stetka Éva: Elszántak
Székely Magda: *Leüthetsz, én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngye a rosszra. Hulló testem helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem.*

*Van irodalmunknak, ha az életünknek nem is –
s most csak a magyar irodalomra gondolok –,
isteni/jézusi vonulata is.*

E közel félszáz versből össze lehetne állítani egy – magyar irodalmi jézusi kánont. Szövegeket, melyek Isten akaratának teljesítéséről beszélnek; arról, hogy miként legyünk istenektetszők. Címe lehetne e másfajta Bibliának: *A jézusi váltás utáni magyar irodalom gyöngyszemei*. Lehetne, de minek? Hatástörténete vetekezhetnék a négy evangéliuméval; azaz a világ úgy megy tovább már kétezer éve, mintha el sem mondta volna, amit elmondott az, aki Betlehemben született. Ennek a kánonnak is annyi az esélye, mint az evangéliumoknak. De ha annyi is, az sem semmi. Az van mind a kettőben, aminek a szívünk, a lelkiismeretünk nem tud ellene mondani. Csak az életünk. De talán van még Istennek olyan nevelőiskolája számunkra, amely majd hatékony lesz. Kettő az, amit még nem látott senki. Az egyik az Isten, a másik a jövő. Nincs okunk pesszimistának, optimistának lenni. Csak reménykedni van okunk: Isten csak nem átabotában dolgozik. Csak lesz belőlünk valami olyan, amit Ő is akar. Ő aztán igazán.

Ennek az új kánonnak a szerzői kétszáz évet ölelnek át. A négy evangélium negyvenet, s ha Jézust is szerzőjének tekintjük, akkor hetven évet. Hol mondta el Jézus, tudjuk: Izrael földjén. Hol jegyezték le? Valahol a mediterráneumban. Ezt a magyar kánont, mely Tiszabercelen indult, hol jegyezték le? A Kárpát-medencében születtek, akik írták. Közelebbről? Megyek sorban a szerzők születési helyein: Tiszabercel, Debrecen, Egyházashetye, Sződemeter, Kápolnásnyék, Kiskunfélegyháza, Nagyszalonta, Érmindszent, Szekszárd, Szabadka, Debrecen, Szeged, Mezőkövesd, Budapest, Nagyszalonta, Miskolc, Rácegres, Bp., Bp., Válaszút, Szeged, Bp. – Az összesen 22 névből a négy pesti – frissen asszimilált magyar, négyen dunántúliak, a többiek alföldi, nagyobbára tiszántúli származékok, s van köztük egy erdélyi is.

Évekkel ezelőtt kért tőlem egy érettségi előtt álló diák tíz verset, melyeket irodalmunkban a legtöbbre értékelek, mert Jézus lelkét árasztják magukból. A mostani gyűjtemény teljesebb, s talán világosan rámutatnak válogatásom alapokára is. Más népek irodalmából is kigyűjthetők lennének ilyen szövegek. Ezek lehetnének szentmiséink második olvasmányai. A mieink pedig adhatnák a harmadik olvasmányt. Alighanem jobban figyelnék rá, mint az egyiptomiaknak a Vörös tengerbe fojtására, vagy mint arra, hogy miként engesztelődött ki az Isten irántunk, mert a Fiát Kaifás meg Pilátus keresztre feszítette.

A napokban küldte az alábbi e-mailt egy barátom:

Kedves Gyurka bácsi! Hát ritka a tegnapi eset, amikor a mondatok így követik egymást:

„Józsué kardélre hányta az amalekitákat és hadi népüket.”

Ez az Isten ígéje.

Istennek legyen hála! – Gyuszi

Válaszom: *A magyar irodalom összes szentjei... Könyörögjetelek érteük!*

TAMÁS, AZ EGYHÁZJOGÁSZ, A FILOZÓFUS

Meghalt Tamás, és a hagyatékát gondozó Márta megkért, hogy én is írjak valamit Tamásról. Szeretnének egy könyvet kiadni – emlékezetét ápolandó. Ezt küldtem Mártának:

1982. április 21-én Lékai bíborosnak Rescriptum iustitiae című nagy terjedelmű munkájának elején Vass Tamás ezeket írja: „P. Bulányi György atya vezetése alatt működő kis csoportokról Kovács László és Gromon András felfüggesztésének nyilvánosságra hozataláig még csaknem is tudtam, azóta módom volt velük és működésükkel megismerkedni, de hangsúlyozni kívánom, hogy egyetlen kis közöség tagja sem vagyok. Ennek oka nem az objektív egyetértés hiánya, hanem csakis az én egészségügyi és alkati alkalmatlanságom.” (Karácsonyi ajándék 80. kötet 107. oldal, 1982-7 – Samisdat.)

– Halász Endre péceli plébános szólt nekem, alighanem ‘81 őszén, hogy levélben megkereste őt egy általa nagyra becsült, kereten kívüli váci egyházmegyes, egészségileg megrokkant pap. Nem volna-e kedvem vele együtt meglátogatni? Volt.

Így ismertem meg Tamást. Elmondta, hogy a Szabad Európa adásaiból hallott a Bokorról, amely akkoriban került a magyar közélet ablakába. Tamást érdekelte a magyar katolikus underground minden ügye. Mi volt az az underground? Keretben levő és kereten kívüli papok egyaránt tették a dolgukat, foglalkoztak azokkal, akik érdeklődést mutattak az Egyház élete iránt. – Vatikáni egyházi férfiú érdeklődik ezekben az években egy Rómába kikerült paptól, hogy miféle jelenségről van itt szó. A válasz: „Generális atya, minden valamirevaló rendes pap ezt tette, csak így tudtuk felkelteni és kielégíteni a hívő katolikus nép igényeit.” Ilyen volt ő is, a péceli plébános.

Tamás mérföldes csizmákkal járta be a Bokrot. Olvasott és olvasott. Mit? A Bokor samisdat teológiai irodalmát. Örült annak, amivel találkozott. Egy-két alkalommal a pesti papi közösségbe is eljött, de nem bírta egészségileg. Az 1999-ben elhunyt Bokor-beli pap, Barcza Barna, szintén váci egyházmegyes, rendszeresen látogatta Tamást. Barátságuk eredményeként

Tamás megismerkedett több Bokor-beli fiatalal, akiknek filozófiai tanfolyamot tartott. Lelkesedtek érte és azért, amit tanított. Ennek a filozófiai kurzusnak irodalmi lecsapódásával nem találkoztam, de átnézve a Bokor samisdat irodalmát, nyomára bukkantam Tamás irodalmi tevékenységének, mellyel a Bokrot kívánta szolgálni. Két terjedelmes írásművére akadtam. A következőkben ezekből szeretnék ízelítőt adni. Az egyik a már említett Rescriptum iustitiae, magyarul:

AZ IGAZTALANUL MEGHURCOLTAK JAVÁRA

Mi ez az írás? Levél Lékai bíboroshoz és a magyar püspökökhöz. Tárgyát megjelöli a bevezető mondat: „Alulírott Vass Tamás P. Bulányi György piarista szerzetes tanár úr és az általa vezetett kisközösségekben működő paptársai ellen folytatott, folyó vagy a jövőben esetlegesen kezdeményezett processus criminalis (*bűnpere*) ügyében kívánok részben tanúságot tenni, részben számukra favorabilis restrictum iustitiaet (*kedvező és igazságos felmentést*) kérni.”

– Tamás levelét nagyon nehéz bemutatni az olvasónak. Magyarul van írva, de egyházjogi a fogalmazás, amely akkor közérthető, ha latinul beszél. Ennek az eredménye lesz a bevezető idézett mondat is, amelyet le kell fordítani az olvasó számára. De nem elveszett az a hét, amit Tamás rááldozott e levél megírására. Lesz még idő, amely feldolgozza a magyar katolikus Egyház e szomorú időszakát, amelyben a hierarchia a pártállam parancsára kényszerült kést fogni az Egyház hűséges gyermekeire. Tamás húsz éve írtlevele ekkor kordokumentum lesz, mely életes képpel szolgál arról a megkötözött állapotról, amelybe az Egyház hierarchiája került a Vatikán keleti politikája, az 1964. évi „részleges megállapodás” és Mindszenti bíboros pápai félreállítása következtében. Mutatóban ezért idéznék egy részletet ebből a százlapos levélből.

„Interjú Miklós Imre államtitkárral, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökével az egyházpolitika mai kérdéseiről” (Népszabadság 1982. február 20.). Az államtitkár

így beszél: „...A változó körülmények között a felmerülő új jelenségeket tanulmányozva és elemezve a legfontosabb, hogy az egyházpolitika segítse a párt szövetségi politikájának mind teljesebb megvalósulását.”

A pasztoráció fejlődés legújabb szakaszán találhatók a bázisközösségek. Azok a pásztorok, akik ilyen bázisközösségeket hoztak létre, nyilvánvalóan utolérték nyájukat.

– Most halljuk, mit mond erről az államtitkári mondatról Tamás: „Aki tisztában van a marxista ideológia lenini akkomodációjával (*alkalmazás*), s így konkrétan az elmélet gyakorlati, dialektikus, ámde progresszív jellegű megvalósításával, az tudja, hogy az úgynevezett szövetségi politika nem más, mint a nyíltan ateizmust hirdető egypártrendszer azon törekvése, hogy az összes számottevő szervezetet – módszeresen – saját ideológiájának megvalósítására használja fel. Magyarországon ilyen társadalmi szervező tényező az Egyház is. Bármennyire ellentmondásosnak tűnik is, e szövetségi politikából gyakorlatilag az a világos következmény származik, hogy az ateista elveket magával az Egyházzal akarja végrehajtatni. Ezért tehát a dialektikus haladást alapul véve nagyon is elképzelhető, hogy az Egyház és az állam között létrejött konkordátum szövege, mely a szövetségi politika alapjául szolgált, a közös etikai pontok hangsúlyozásával még semmiben sem tért el az isteni és az egyházi törvénytől, de a progresszív megvalósítási gyakorlat már menetelesen egyre több olyan elemet tartalmaz, melynek végrehajtása egyre inkább összeegyeztethetetlen az isteni és az egyházi törvénnyel. Erre utal az államtitkár idézett mondatából a *mind teljesebb megvalósulás* is...”

Amennyiben tehát a „bulányisták” vagy akárki más engedetlen vagy kontesztál, ez az engedetlenség vagy kontesztálás nem az isteni és egyházi törvényen alapuló Tanítóhivatal vagy hierarchia ellen szól..., hanem azok ellen a törvények ellen, melyek nem isteniek, nem jézusiak –, bárki és bármilyen hatalom hirdesse is, akár keleti, akár nyugati, akár úgynevezett marxista, akár úgynevezett kapitalista. Minden

hatalom ellen, amely ellene mond a természet- és isteni jog alapján az emberi méltóságnak, a szabad akaratnak.”

Kell-e mondani, hogy Tamás semmiféle választ nem kapott a hierarchiától, levelének Címzettjétől. De azért nem dolgozott hiába, a Karácsonyi Ajándék 80. kötete őrzi a levelet, és az idő és örökkévalóság neki dolgozik, meg annak az Istennek, Akit életével szolgálni akart. A Karácsonyi Ajándék 92. kötete (1983/10) is őrzi nyomát: INTRODUCTIO, azaz bevezetés a Keressétek Isten Országát Című könyvhöz. Terjedelme még nagyobb, mint az előzőnek, a Rescriptum iustitiae-nek. Tamás felhasználta ezt az Introductiot arra, hogy elmondja: hogyan látja a világot. Tamás-módján mondja el- tehát filozófusként, pszichológusként. Megvallom, kevés a műveltségem arra, hogy Tamást interpretálni tudjam.

Már az egyházjogászt is inkább csak sejtettem, mint értettem. A filozófus és pszichológus Tamást inkább csak csodálni tudom, s reménykedni abban, hogy barátai, tanítványai között akad olyan, aki kézírataiból fel tudja támasztani azt a skolasztikát, amelyet egy másik Tamásnak, az Aquinóinak nyomán a mi Tamásunk a II. Vatikáni Zsinatot követően korszerű ruhába öltöztetett.

A mondott Introdukció azonban filozófián és pszichológián túl még egyéb „mellékterméket” is eredményez. Ezt az egyebet nehéz meghatározni. Inkább idézek egy szakaszt az Introdukcióból, s ennek nyomán igyekszem majd nevesíteni ezt az egyebet. A felvilágosodás indította szekularizációról beszél ebben a szakaszban.

A szekularizáció „legkonkrétabban a pasztorációban váltott ki változási folyamatot, melynek lényege: a pásztor menjen a nyája után. Sokan voltak, akik utolérték a nyáját és azonosulási problémával küszködtek, küszködnek. Az Egyház gyakorlati életén belül a szekularizáció oly nagyarányú konfliktust idézett elő, amilyen nagyarányú a távolság az Egyház és a jelen szekularizált világ között. Ezen a távon helyezkednek el a nyájuk után menő pásztorok, egymástól meglehetősen távolságban. A pasztoráció fejlődés legújabb szakaszán találhatók a bázisközösségek. Azok a pásztorok, akik ilyen bázisközösségeket hoztak létre, nyilvánvalóan utolérték nyájukat. Ám ez még nem minden, mert mihelyt utolérték, kezdtek szót váltani velük, s hamarosan rájöttek: a kollektivizált ember csak sok egyedet ismer, akik többé-kevésbé egyformák, és nincs pásztori előjoguk. Ha a pásztor ilyen körülmények között kommunikálni akart nyájával, e kommunikációt kénytelen volt mintegy a nyáj tagjaként, velük egy szintről indítani. A nyájon belül megszerezhetette ugyan a jogot a vezetéshez, de a nyájminden tagjának van ilyen lehetősége. Ezzel elérhette, hogy a bázisközösség minden tagja olyan kötelességének érezze a pasztorációt, mint ő, a lelkipásztor. Innen már csak egy lépés a papi hivatások gyors növekedése, hiszen a bázisközösségekből egyre többen vehetik életre szólóan komolyan a Jézus Egyházáért végzett munkát... A velük kapcsolatos ellenérzés azonban jelentékeny..., minél távolabb van ettől a homogenizációtól a szembenálló személy, annál inkább...”

Azt hiszem, Tamás itt rámutat a hierarchia idegességének arra az okára, ami a pártállami hatástól függetlenül is idegessé teheti a hierarchiát a bázisközösségek láttán. Ha nem megy a pásztor a nyáj után, ha nem válik homogénné a nyájjal, ha

nem biztosít azonos lehetőségeket a magáéval a nyájtagjainak, jelentkezik az „ellen-érzés”. Hogyan fogalmazzuk meg Tamásgondolatának műfaját? Nem tudom most sem. Csak annyi világos, hogy lélektanilag fűr bele egy olyan jelenségbe, amely sorsdöntő lesz az Egyház életében a szekularizáció következtében: nincs hatékony lelkipásztorkodás homogenizáció nélkül, a papnak nincs előjoga, a laikus nem laikus, hátizsákjában hordja a marsallbotot; új idők új dalait énekelte vele Tamás.

Túl e „melléktermékeken”, azért foglalkozik a kiválasztott művel is. Kritikáját három szóban foglalta össze: maximalizmus, radikalizmus, egyoldalúság. Lássuk a nagy tanulmány befejezését!

Maximalizmus: – a szerző azt a feladatot tűzte ki maga elé, hogy a teljes jézusi programot kifejtse. Ez a program valóban maximális végcélú, amely az emberi természetnek megfelelő, az egész emberiség fejlődését meghatározó, az Abszolútumot megközelítő feladat – ez nem P. Bulányi György elvárása, hanem az Istené.

Radikalizmus: – A maximális célt teljesen elérni csak teljesen lehet. A szerző valóban nem törődik sem a metanoia, sem az állhatatosság lélektani problémájával, de nyilván nem is az a dolga ebben a könyvben. Dolga lehet, és kell, hogy dolga legyen neki éppúgy, mint bárki lelki vezetőnek a konkrét ember konkrét problémájával kapcsolatban: mégpedig a legmesszebbmenő megértésig, együtt munkálkodásig és segítségig.

Egyoldalúság: – A konkrét önzetlenség megnyilvánulása az éhezők táplálásában és az erőszakmentességben – magában a könyvben, tehát az elméletben nem kap nagyobb hangsúlyt, mint amennyit fontossága alapján, természetszerűen megérdemel. Az összes többi szeretet-programhoz viszonyítva a gyakorlatban e két konkrétum valóban messzemenően kimagasló hangsúlyt nyer, de talán így sem többet, mint amennyit a problémák akut jellege megkíván.

Csak tallóztam Tamás szellemi kincsei között. Ha valaki majd többre vállalkozik, s bemutatja nekünk Vass Tamás teljes szellemi arcát – a magyar katolikus Egyház oly sokak számára ismeretlen gondolkodójáét –, a Karácsonyi Ajándék e két írásáról ne feledkezzék meg, sok kincset találhat benne. 2000. január 14.

DIALÓGUS AZ ISTENRŐL

Te hoztad létre a világmindenséget?
– *Én nem.*
Én sem. Honnan van akkor?

– *Magától.*

Ez nem jó válasz. Semmi sincs magától. Egy gyufaskatulya sem. Valakinek meg kellett csinálnia.

– *Miért mondod valakinek?*

Mert Téged is, magamat is valakinek mondalak. Egyikünk sem tud világmindenséget létrehozni, mégis valakik vagyunk. Aki ilyesmit tud létrehozni, az nem lehet kevesebb nálunk. Annak valakinek kell lennie

– *Mit jelent számodra ez a szó: valaki?*

Személyt, aki ki tudja mondani ezt a szót: ÉN. Olyan létezőt, akinek tudatélete van.

– *Mit foglal magában a tudatélet?*

Hármat: tudataktust, tudattartalmat és tudatállapotot.

– *Mi az a tudataktus?*

Például én gondolok valamit: pl. az értelmi meggondolásokból kiinduló, valamilyen célra irányuló törekvést magában hordozó cselekvés gondolatát.

– *Mi az a tudattartalom?*

Az előbbinek, a tudataktusnak nyoma, képe, tárolása, rögzülése a személy tudatában. Másképpen: valami, amit az imént vagy régebben gondoltam, gondolni valamit.

– *Mi az a tudatállapot?*

Csak annyi, hogy az a személy, akinek tudataktusai és tudattartalmak vannak, az valahogyan érzi magát.

– *Mindez mondható rólad, rólam, bármelyik normális emberről. Amikor mindezt Istenről állítod, a magunk tulajdonságait aggodod Reá. Nem minősítik mindezt antropomorfizmus szóval?*

Minősíthetik, és teljes joggal teszik, hiszen az embernek nincs más módja arra, hogy Istenről valamit is mondhasson. Ha ez antropomorfizmus, akkor vállalom. Az Isten pedig nem más, mint a világmindenséget létrehozó személy.

– *Miért beszélés egyes számban? Honnan tudod, hogy egy személyről van szó? Miért nem lehetnének „istenek”, ahogyan vannak „emberek”?*

Azért nem beszélek „istenekről”, mert akkor meg kell kérdeznünk, hogy honnan vannak az „istenek”. Ha pedig ezt meg kell kérdeznünk, akkor az „istenek” nem adják végső magyarázatát, végső okát a minket körülvevő világmindenségnek.

– *Én akkor is kérdezek, ha egyes számot használsz: honnan van az Isten?*

Gondolkodásunk egyik alaptörvénye, hogy mindennek van végső és elegendő oka. És ez egyes szám. A politeizmus is rendre monoteizmust fejleszt: Kronosz vagy Zeusz – az istenek Atyja.

– *Jó. De miért ne kérdezhetném, hogy honnan van az Isten.*

Ez a kérdés értelmetlen, mert az „isten” szóval az egész számunkra tapasztalható valóság végső és elegendő okát jelöljük, s mivel ezt az okot a fentiek erejében személynek kell gondolnunk, ezért beszélünk nagy kezdőbetűvel írt Istenről.

– *Jó. Nem kötözködöm tovább. De mi az, amit a fentiekén kívül az értelem színe előtt igazoltan tudhatunk Istenről?*

Ezt mondaná el a dogmatikai istentan. Menet közben, az egyes megállapítások során érvényesíteniünk kell az értelmi igazolás, a logikai szükségképpeniség szempontját.

– *Én azt gondolom, hogy az ember túlságosan kicsi arra a feladatra, hogy értelmileg igazolt képet rajzoljon magának Istenről.*

Én pedig azt gondolom, hogy az ember nem tudja kevesebbel beérni, minthogy értelmileg igazolt képet akarjon rajzolni Istenről. Sikerül-e ez neki, ez elválik.

– *Úgy van, ahogy mondod, de nem tagadhatod, hogy erre a vállalkozásra aztán igazán illik a közmondás: sokat akar a szarka, de nem bírja a farka. Tehát nem sikerül neki.*

Van, amit bír a farka, és van, amit nem bír. Az Isten több mint az ember. Ennek következtében Isten az ember számára maradéktalanul nem megragadható, fel nem dolgozható. Az Isten az ember számára titok, misztérium... is. De nemcsak az. Valamit meg is érthetünk Istenből.

– *Az ateizmus léte, az egymásnak ellentmondó istenképek nagyon is taníthatnának a szerénységre.*

A szerénységnek már áldoztam előző szavaimmal. Most az értelmi erőfeszítésnek szeretnék áldozni. Szerénynek lenni könnyű. Az értelmi erőfeszítés több mint a feladatról lemondó szerénység. Több és nehezebb. S „a nehéz dolgok a szépek”.

– *A metafizika felépített az elmúlt évezredek során büszke épületeket. Nincs is ezekkel különösebb baj, amíg bele nem torkollunk az emberi szenvedésekbe. Ezeknek színe előtt már használhatatlanná válik Arisztotelész abszolútum fogalma. Népszerűbb stílusban: ha volna Isten, az első dolgunk az volna, hogy őt megjavítsuk – hallottam 35 éve a sitten egy szervezett szocdem munkástól. Művészeti síkon pedig Camus Pestis c. regényében élhetjük meg, hogyan hal el az Istenről beszélő regény szó a regény főhőseinek, a katolikus papnak az ajkán a végeláthatatlan szenvedés színe előtt.*

Ebben nagyon is igazad van. A teológiának az arisztotelészi abszolútum fogalomnál használhatóbb képet kell rajzolnia Istenről. Az arisztotelészi abszolútum-fogalom szenvtelen istenképet rajzol, azt állítja, hogy az Isten tökéletesen boldog, mert mindene megvan. Ez az Isten messzebb van az ember szívéből, mint a legzsarnokibb uralkodó, mert annak nincs meg mindene, s ennek folytán nem is lehet tökéletesen boldog. Szeretném ezt a gondolatot a művészet eszközeivel elmélyíteni. Két versidézzel. Az egyik:

*Mit hoztok ma szegények, a sárga fonott kosarakban?
Bort, tejet és mézet, hogy lenne áldozat abból,
Áldozat az istennőnek, kiet örökre imádtok,
Halvány gondolatok, beteg, örült, régi rajongók!
Ámde az istennő veletek nem gondol. Örökké
Benn ül ezüst trónján és temploma drága búsában
Nézi az áthaladó időket, nézi az ember
koldus-áldozatát s oltára búsillatú füstjét...”
...s meg sem rezzen a Győzelem ércmezű szobra kezében.
(Babits Mihály: Klasszikus álmok)*

A másik:

*...mondd Istenem, törvény az ember szenvedése?
Mondd, látsz minket? Voltál te éhes?
Fáztál valaha? Ugye fáztál?
Szídtad magad, mikor téli esőben áztál?
Ha nem éhezted, dideregtél,
Nem szólok hozzád soha többet,
úgyse tudod, mit gondol a szegény előtted,*

*de ha tudod, mi a csalódás,
ha gazdag vagy, de szegény is,
akkor, uram, hozzád küldöm imámat én is...*

(Szabó Lőrinc: Egy kis értelmet a reménynek)

– *Álljon meg a menet. Gazdag is az Isten, meg szegény is... – ez az, amiből nem kérek. Ha csak ellentmondásokkal tudsz traktálni, akkor már egyszerűbb ez az ellentmondás a dolgok elején: magától van a világ. Ez esetben nem kell istentan fabrikálással fogyasztanunk időnket-energiánkat, hanem helyette hozzáfoghatunk a munkához, az egyetlen hozzánk méltóhoz: kevesebbé tenni a világban a szenvedést.*

Nem akarlak ellentmondásokkal traktálni. Logoszt, értelmes beszédet akarok adni. A két versidézetet csak arra akartam felhasználni, hogy megmutassam, szenvtelen Istenre nincs szüksége az embernek, csak résztvevőre, bajaira figyelni tudóra.

– *Hogy van-e ilyen Isten, azt kell igazolnod. Hogy az arisztotelészi abszolútum, ez a tökéletesen boldog Isten nem lehet az Isten, az számomra nyilvánvaló. Ha szíve van, fájni kell. Sírnia és zokognia kell az ember nyomorúságán.*

Azt hiszem, van valami igaz abban, amit mondasz. De menjünk sorban. Számomra nyilvánvaló, hogy Istennek, az abszolútumnak meg van mindene. De az is nyilvánvaló, hogy a teremtettség valóságnak nem lehet meg mindene. Ha a teremtettség valóságnak meg volna mindene, már nem volna teremtettség, hanem maga is abszolútum volna. Két abszolútum pedig nem lehet, sok abszolútum pedig még kevésbé lehet. A teremtettség csak hiányokat hordozó valóság lehet. A hiány pedig szenvedéssel jár. A fentiekből pedig következik, hogy Isten nem tud hiány- és szenvedésmentes valóságot teremteni. A tőle teremthető világ is csak hiányos és szenvedésképes valóság lehet.

– *Nem gondolod, hogy Isten tehetett volna nekünk egy szívességet? Azt ti., hogy nem teremt meg minket, ha csak egy olyan világ megteremtésére képes, amiben szenvednünk kell. Szenvtelenül az emberalatti világ erejétől: természeti katasztrófák, szélhűség, szökőár, földrengés, lávakitörés, bacilus, járvány stb. És szenvednünk kell az emberi uralkodásvágnak a fentieknél sokszor még borzalmasabb következményeitől.*

Volt már az életemnek olyan pillanata, amelyikben szívesen lemondtam volna a létről, de általában nem ez a jellemző rám, sem a többi emberre. Általában az az érvényes, amit Csokonai mondott:

Létel, te mennyország, ezer ínségben is.

Nem-létel, te pokol, még nem érezve is.

(A lélek halhatatlanságáról)

– *Szerinted mi indította Istent arra, hogy teremtsen?*

Tudta, hogy létezni jó. Jobb, mint nem létezni. Azt akarta, hogy rajta kívül más is részesüljön ebben a jóban.

– *De tisztában kellett lennie azzal, hogy ez a jó számunkra csak nem közöségi arányú szenvedések ágyában lehetséges. Hogy olyan szenvedéseket kell a léttel együtt ránk zúdítania, hogy nem kevesek és nem ritkán szívesen visszaadnák és szándékuk szerint vissza is adják Neki létünket.*

Tisztában kellett lennie vele. De olyan jónak gondolta a létezést, hogy szenvedést is vállalt azért, hogy legyünk.

– Szerinted az Isten szenvedőképes? Nem mond ez ellent abszolútum-fogalmadnak? Az abszolútumnak mindene megvan, semmi sem hiányzik neki. Mitől nem boldog? Hogyan tud szenvedést vállalni?

Nézd, én úgy gondolom, hogy az Abszolútum maga az időtlen létteljesség. De azt is gondolom, hogy Isten – ha létét rámatricázom a teremtet világra – egyidős az általa teremtet világgal. Az időtlenség nem időszakasz. Nem rövid és nem hosszú és nem is végtelen időszakasz. Nem is végtelen, mert végtelen idő, potenciálisan végtelen idő, tehát a mindig továbbfolytatódó csak akkor volna lehetséges, ha az időbeli folyamatnak volna egy kezdőpontja. Isten életének nem lehet kezdőpontja, mert felmerülne a kérdés, hogy mi volt a kezdet előtt és mi indította útjára a kezdetet. Nincs tehát értelme egy olyan állításnak, hogy Isten évmilliókig gondolkodott azon, hogy teremtsen, vagy ne teremtsen, mert amíg nincs teremtet valóság, addig nincs idő. Csak az látszik értelmesebbnek, hogy az időtlen Isten életében megjelenik az idő annak következtében, hogy létrehoz egy

*Tudta, hogy létezni jó. Jobb, mint nem létezni.
Azt akarta, hogy rajta kívül más is részesüljön
ebben a jóban.*

változó, az Isten által kigondolt cél felé fejlődő világot, amellyel szükségképpen kapcsolatban marad. Azért szükségképpen, mert az a kapcsolatban maradás a teremtés fogalmával együtt jár. E kapcsolat feltételezett, de meg nem engedett megszüntével a teremtet világ a semmibe hullanék. E kapcsolat erejében az Isten életében megjelenik az idő és vele együtt megjelenik a szenvedés.

– Miért szenved? Honnan tudod, hogy szenved? Hátha nagyúrként játszik csak. Tudja, hogy szenvedsz. De ettől nem búbanatos. Úgy van velünk, mint az orvos a kísérleti patkányokkal.

Azt hiszem, hogy nem így van velünk. Azt hiszem, hogy szíve van. Résztvevő, együtt érző.

– Miből gondolsz?

Abból, hogy van lelkiismereted. Hogy a patkányt is csak azért szenvedteted, hogy az embernek ne kelljen, ill. kevesebbet kelljen szenvednie. Azt gondolom, hogy az általunk ismert teremtés legmagasabb rendű létezőjébe, az emberbe Önmagát rajzolta bele. A mű az alkotóra utal. Egyetlen ember sem kívánja, hogy éheztesse vagy megölje őt. Az ellenkezőt kívánja, s a kívánság teljesülésének feltétele az erkölcsi törvény vállalása: szolgálni, megetetni, megbocsátani. Egy gonosz Isten, egy erkölcstelen Isten – a fogalom maga is ellentmondás – nem teremtet volna meg erkölcsi lényként teremtésének koronáját. Istennek szíve van. Istennek fáj az ember szenvedése.

– Thomas Mann-nak van egy novellája: Az úr és a kutya. A gazda rendre megsebzí állatát, hogy aztán ápolja, s ápolásáért az állat hálás legyen gazdájának. Nem zavar ez a kép?

Nem. Isten a maga szeretet-életében részesedés céljából teremtet meg az embert. Isten boldognak akarja az embert.

– *Kezdek összezavarodni. Jó lenne, ha valami rendben közölnéd a gondolataidat.*

Jó. Próbáljuk meg. Úgy gondolom, az alábbiak lennének az egymásra következő lépések:

- a. Isten létének igazolása.
- b. Annak igazolása, hogy Isten léttartalma időtlen és végtelenül boldog közösségi életet posztulál (kíván meg) számára a Szentháromságban.
- c. S végezetül Isten időbeli története a maga képére és hasonlóságára teremtett emberben.

– *Nem gondolod-e, hogy b. és c. pont ellentmondást eredményez? Isten a maga szentháromsági életében végtelenül boldog, ugyanakkor a maga időbeli történetében szükségképpen nem az.*

Egy analógiával kísérlem meg kimutatni, hogy itt nincs ellentmondás. Vegyük példának Mórús Tamást. Tamásunk a maga istenkapcsolatában is, családi életében is harmonikusnak, boldognak mondható. Nem ilyen a kapcsolata VIII. Henrik királlyal s a király célkitűzéseit vakon támogatókkal. Tamás magatartását a királlyal szemben ugyanaz az Istenre figyelés határozza meg, amely Istenhez és a családjához fűződő viszonyára jellemző. Nincs semmi skizofrénia abban, ha azt állítom, hogy Tamásnak vannak harmonikus és nem harmonikus kapcsolatai.

– *Ezt akarod rámatricázni Istenre?*

Értsd meg, hogy filozófia címen nem tudok mást csinálni, mint ezt a rá matricázást. Amíg ezt a rámatricázást csinálom, addig van módom az érzékszerveimmel meg nem ragadható Istenről olyan állításokat fogalmazni, amelyekre rábólinthatok a magam életének tapasztalatai alapján.

– *Ez lenne a létanalógia? Az analógia entlis?*

Igen. Ez. Gondold meg: a gyerek hasonlít apjára-anyjára. Vagy: a szakértők egy aláírás nélkül előkerülő versről vagy festményről meg tudják állapítani, hogy Aranyé, Rembrandté. Alkotásukon ott a kezük nyoma. Amit létrehívunk, az hasonlít reánk.

– *Nem gondolod, hogy Isten és ember esetében több a különbség, mint a hasonlóság?*

Lehet. Nem vitatom. De ez a kérdés nem érdekel. Nem azt akarom megragadni, amit nem ragadhatok meg. Csak azt, amit megragadhatok. S valami hasonlóság csak van. S ez elég ahhoz, hogy mondhassak valamit Istenről.

– *A tényállás azonban mindenképpen az, hogy az embert ismerjük meg úgy, ahogy van, de az Istent nem ismerjük úgy, ahogy van.*

Ebben igazad van. S éppen ezért tárgyaljuk Istent a filozófiában és nem valamelyik szaktudományban. A filozófia éppen az a tudomány, amely a megtapasztalható alapján következtet a nem megtapasztalhatóra.

– *Ha így van, ahogy mondod, akkor a Dogmatikának nem az istentannal kellene kezdődnie, hanem az embertannal.*

Ebben alighanem nagyon igazad van. Sőt. Talán még előbbre kellene kerülnie. A fundamentális teológiának is nem a vallással, hanem az Emberrel kellene indulnia.

FARSANG UTÁN...

Ez volt a textus farsangvasárnapon: 'Ti vagytok a Föld sója! Erről kellett prédikálni. Tettem. Kedves Testvéreim, akik összegyűltetek az évközi 5. vasárnap szentmiséjére a kapucinusok tatatóvárosi templomában azzal a nem titkolt céllal, hogy ebben a szentmisében történik majd valami olyasmi is, ami nem minden szentmisében történik... – el sem árulom, hogy mi, úgy is tudjátok – nos, kedves Testvéreim, nagyon örülök nektek, hogy itt vagytok.

Még egyelőre azt sem árulom el, hogy mit is kell tennünk annak érdekében, hogy kidobjanak és eltapossanak bennünket az emberek, mert van egy másik nagyon üdítő témám: levelet kaptam egy ifjú hölgytől, aki a Kovács Ágota nevet viseli és Tatatóvároson lakik. Felolvastam.

Kedves Gyurka bácsi! Én azért szeretnék megkeresztelkedni, mert szerintem itt az ideje. Amikor Apa hazajött, azt mondta, hogy csak akkor keresztelsz meg, ha írok neked arról, miért akarok megkeresztelkedni. Én ezt nem akartam elhinni, és megkérdeztem: ez igaz? Ő erre azt mondta, hogy igen, ez komoly. Hát én erre megkérdeztem Anyától, hogy mit írjak. Ő azt mondta, kérdezzem meg Jézust. Hát én megkérdeztem, de mivel a napom zavaros és nehéz volt, ezért nem tudtam odafigyelni. Elmondtam egy hasonló szöveget, és Jézustól – de az is lehet, hogy én

gondoltam, de annyi biztos, hogy – ez a sugallat jött. Én akkor azt mondtam Anyának, hogy megkérdeztem Jézust. És akkor leültem az asztalomhoz, és kitéptem egy lapot a vadonatúj füzetemből, és elkezdtem írni. De bocsánatot kell kérnem, hogy ilyen hosszú levéllel zavarlak. De a lényeg – bár igaz, nehéz volt kitalálnom, na de mindegy, a lényeg, amit ilyen hosszan sikerült leírnom –, hogy szerintem itt az ideje, hiszen májusban elsőáldozó leszek. Üdvözöllek Ágota. Dátum: január 17. Január 25-éről kelezve kaptam Ágotától egy rövidebb levelet is: *Én azért akarok megkeresztelkedni, hogy az Egyházba bekerülhessek, illetve a Bokor tagja legyek. Igaz, hogy abban már így is benne vagyok.*

Köszönettel Ágota.

Ilyen információk birtokában már könnyű lesz elárulnom, hogy mit is kell tennünk annak érdekében, hogy ne dobjanak ki, és ne tapossanak el minket az emberek: Sóznunk kell! A levest? Jézus aligha erre gondolt. Ha erre gondolt volna, ezt mondta volna: 'Ti pedig sózzátok meg a levest! Azért nem ezt mondta, mert nem volt természetgyógyász, s még nem tudta, hogy a tej, a hús, a tojás, a só meg sok egyéb ennivaló milyen ártalmas, mennyire megrövidíti az életet. Csak azt tudta, de azt nagyon, hogy másodlagos – nem, tizedleges – hogy meddig élünk. S mi az elsődleges? Az, hogy ne dobjanak ki bennünket, mint haszontalant, mint aki semmire sem jó már!

Hát mire gondolt Jézus? Mit kell nekünk sóznunk? Megmondta. Nem a levest, hanem a világot. Tata is beletartozik a világba. Elkezdjük hát Tatán, s ha jól megsóztuk, átmegyünk Tatabányára is. Onnan meg a szomszéd vármegyébe. Aztán az egész Dunántúlra. S ha már az Alföldet, Tiszántúlt s az északi vármegyéket jól megsóztuk, elmegyünk a Felvidékre, Kárpátaljára, Erdélybe, Moldvába a csángókhoz, meg a Vajdaságba, Horvátországba, Ausztriába... mindenüvé, ahol csak magyarokat találunk, s mindent jól megsózzunk. Házakat, földet, embereket. Aztán továbbmegyünk, s megsózzuk az egész világot. De kinek van ennyi sója? Honnan veszünk ennyit? Nem tudom. Én csak annyit szerzek be, amennyi nekem kell a sózásra. Több mint hatmilliárd ember él a Földön, jusson nekik is sózni való, sózzanak ők is.

Jézus példabeszédekben beszél, azaz hasonlatokat mondott. Ilyen az is, hogy – a maga tanítványait a sóhoz hasonlítja. Ha tanítvány, akkor tud sózni boltban vásárolható só nélkül is. De mitől leszünk Jézus tanítványai? A jól tanuló érdemli ki a *tanítvány* elnevezést. Milyen tantárgyat tanított Jézus? Magyart? Földrajzot? Számtant? Nem. Jézus a szeretettannak volt a tanára. A múlt vasárnap hallottuk: Boldogok, akik éheznek és szomjazzák azt, hogy istennektetszők legyenek! Meg lehet tanulni tőle, hogyan lehet az életünk istennektetsző. Aki megtanulja jól a szeretet tanárától, Jézustól, hogy szeretnünk kell égi édesapánkat, s az ő kedvéért minden magyart és nem magyart – az a tanítvány.

Amíg nincs tele a föld ilyen jó tanulókkal, ilyen Jézus-tanítványokkal, addig az emberiség élete nem ér egy pipa dohányt. Most én is egy hasonlatot mondtam. De Jézus nem ezt a hasonlatot mondta, hanem a sóhoz hasonlította tanítványait. Amíg nincs tele a föld ilyen jó tanulókkal, addig az emberiség élete olyan, mint a sótlan étel, mint a sótlan leves. Az meg rossz, ehetetlen. Ha pedig tele lesz velük a világ,

akkor égi béke lesz a földön, Isten lányának fogják hívni Ágotát is, Agapét is, a Lukácsot meg Isten fiának, s miénk lesz a Szeretet országa. Röviden: akkor jó lesz nekünk, jól fogjuk érezni magunkat.

Azért nem kereszteltették meg Ágotát a szülei csecsemő korában, mert egy csecsemőtől nem lehet megkérdezni, hogy akar-e a világ sója lenni, akar-e Jézus tanítványa lenni. Csecsemőkorban csak ennyit tudunk felelni erre – mennyit? –: oáá. Viszont, ahogy elnézem, Ágota lehet már 8-9 éves, ért a szóból meg a levélíráshoz is, s így megkérdezhetem már, hogy akar-e a világ sója lenni. Mert ha akar, akkor megkeresztelhetem őt.

A tanítványok ott ülnek Jézus körül a fűben – a hegyen, ahol sónak mondja őket. S mond még valami nem nagyon kedveset nekik. Azt, hogy a só megbolondul. Mit csinál? Mondtam: *megbo lon dul*. Aki nem hiszi nekem, nézzen utána. Ott van az eredeti, az ógörög szövegben: *móranthé*. Ha apja idejében nem tanítja meg Ágotát ógörögre, majd ha Pesten egyetemre kerül, beíratkozhatik hozzám kezdő görög tanfolyamomra, utána meg haladóra. Van minden év-

De mitől leszünk Jézus tanítványai? A jól tanuló érdemli ki a tanítvány elnevezést. Milyen tantárgyat tanított Jézus? Magyart? Földrajzot? Számtant? Nem. Jézus a szeretettannak volt a tanára.

ben. Ezt a *megbolondul* ígét, képzeljétek, hogy fordítják magyarra? Így: ízét vesztí. Felháborító. Hogyan tehetnek ilyet? Hát nem veszik észre, hogy Jézus nem tizenkét deka vagy kiló sónak mondja a Hegyibeszéd című prédikációt, hanem a 12 tanítványnak? Nem, és nem, és nem, nem veszik észre. A tanítvány nem tudja ízét veszteni, mert a tanítvány – tanítvány és nem só. Mondok egy példát. Ismerek egy embert, már vagy harminc éve, régi jó barátom, Jézus igaz tanítványának tartom, úgy hívják, hogy Kovács Tádé. Ez a Kovács Tádé el kezdene odahaza csúnyán beszélni, a fületek hallatára. Hallaná Ágota, Agapé, Lukács meg Anya is. Csak néznének, mint Jenő a moziban. Hogy ez meg mi, mert ilyesmit még sohase hallottatok tőle. Végül Anya megszólal, s ezt mondja: Gyerekek, Apátok – ízét vesztette. Ezt mondaná? Dehogy is ezt mondaná, hanem azt, hogy Apátok tisztára megbolondult.

Mikor bolondul meg a tanítvány? Ha elkezd számárságokat beszélni. Jézus tanítványaként elkezd ilyeneket mondani: Én az öcsémet nem szeretem, az egyik iskolatársamat meg egyenesen utálok. A tálibokat Afganisztánban halomra lövöldözném, mert azok bombáznak, s akik bombáznak, azokat meg kell ölni. Nem érdekel, hogy mennyi szegény ember van, én minden nap rántott csirkét meg gesztenyepürét akarok enni tejszínhabbal. Én nem akarok osztózni. Én többet akarok, mint amennyi másnak jut. Velem nem etetik meg, hogy családotul kommunába, meg szerzetbe, meg majd megmondom még mibe kell belépünk Én nem akarok segíteni másoknak, ezzel szemben minden nap buzgón kérem az Istent,

hogy segítsen nekem, nekem, nekem többre jutnom, mint másoknak. Így beszél a megbolondult tanítvány. Ezek a tanítványok semmi másra nem jók, csak arra, hogy kidobják őket, s mint a történelem használhatatlanjait lábbal tapossák őket. Mert a sótlan só nem ér semmit. A jézustan butaságokat mondó Jézus-tanítvány pedig még annyit sem. Ezért Kovács Ágota, mielőtt megkeresztellek téged, megkérdezlek: Akarsz-e Jézus tanítványa lenni? Akarsz-e a világ sója lenni? Ellen mondasz-e annak, hogy megbolondult tanítvány legyél? Azt írtad nekem, hogy bele akarsz kerülni az Egyházba és a Bokorba. Az egyházba meg a Bokorba Jézus tanítványai valók. Akarsz-e Jézus tanítványa lenni? Hallható szóval, hangosan és a templom felé fordulva mondd meg, hogy akarsz-e Jézus tanítványa lenni. Ha akarsz, megkeresztellek.

MIT IS AKART JÉZUS ISTEN ORSZÁGA CÍMÉN CSINÁLNI?

Bevezető

0.1

Lehet erről írunk – 50 éves ifjúságunkban – hat vastag kötetet, s lehet harminc-negyven évvel később összpontosítani figyelmünket Jézus egyetlen mondatára, amelyet tanítványainak mond a Máté-féle Hegyi-beszéd során: Ahogyan szeretnétek, hogy bánjanak veletek az emberek, úgy bánjatok ti is velük, mert ez a TÖRVÉNY ÉS A PRÓFÉTÁK (Mt 7,12); Csia Lajos értelmezése szerint: mert ez az, amit a törvény és a próféták kívánnak.

0.2

Három kérdés adódik ma számomra e Máté megörökítette szöveg hallatán:

- 1./ Hogyan is szeretném, hogy bánjanak velem az emberek?
- 2./ Legalizálandó ez a törekvés valami szentnek tekintett hagyománnyal?
- 3./ E célkitűzés megvalósításának milyen intézményi feltételei vannak?

0.3

A három kérdésre történeti válaszokat igyekszem adni. Mit felel ezekre

a Jézus előtti Izrael,

Jézus,

a korai kereszténység,

a Konstantin utáni kereszténység,

a felvilágosodás és a szocializmus,

a Bokor a maga félszázados története alapján, s végül

mit tud mondani a jelen sorok írója a kapott hatszor három, összesen 18 válasz után. (Mindenekelőtt azt, hogy e 18 válasz egyenként két percnél nem vehet többet igénybe, ha el akarom mondani, amit tudok mondani a jelen történelmi helyzetről.)

Jézus előtti Izrael

1.1

Az öt király pedig elmenekült, és elrejtőzött a makkédai barlangban... Józsue ezt mondta: gördítsetek nagy köveket a barlang szájára, és rendeljete oda embereket, hogy őrizték őket. Ti pedig... üldözzétek ellenségeiteket... mert kezetekbe adta őket Istenetek, az Úr... Majd Józsue ezt mondta: Nyissátok ki a barlang száját, és hozzátok ide az öt királyt. Tegyétek lábatokat ezeknek a királyoknak a nyakára... Azután levágta őket Józsue, és felakasztotta őket öt fára. Ott maradtak egészen estig. Naplementekor bedobták őket a barlangba, s nagy köveket raktak a barlang szájára. Ott vannak ezek még ma is (Józsue 10, 16-27) A szerző számára nyilvánvaló, hogy Józsue nem óhajtott a kánaáni királyokkal úgy bánni, ahogyan azok kívánták volna, hogy bánjanak velük.

1.2

Fölkerekedett sátraiból a nép, hogy átkeljen a Jordánon. A papok vitték a szövetség ládáját a nép előtt... A Jordán medre pedig tele volt. Egyszerre csak megállt a felülről lefelé folyó víz, gátként feltornyosult. A Sós-tenger felé lefolyó víz pedig teljesen különvált. Így kelt át a nép Jerikóval szemben. (Józsue 3, 14-16). A szerző számára nyilvánvaló, hogy Isten Izraelt privilegizálása (és Izrael Istent kisajátítása) az a százszor szent hagyomány, amely szentesíti honfoglalási harcaikat. Nincs ebben semmi különös: Athén ugyanígy volt Pallas Athénével, csak nem ették olyan forrón a levest, illetve a hadi dicsőség helyett inkább filozófusok és drámaírók születtek körükben. Szókratészt természetesen ők is halálra ítélték.

1.3

Az Úr szövetségládáját vivő papok ott álltak szilárdan a Jordán száraz medrében. Egész Izrael átkelt, és mindaddig száraz volt a meder... (Józsue 3, 17). A szerző számára kétségtelen, hogy az uralkodó és harcoló Józsue egyértelműen legtöbbször becsült támogatói, szövetségesei a papok, akik a maguk részéről a szövetségláda cipelésével veszik ki részüket abból, hogy a kánaáni öt királyok az őket megillető helyre kerüljenek. Nincs ez másképpen a Niebelungenliedben s a Zalán futásában sem. A trón és oltár szövetségével indul és folytatódik a történelem mind a mai napig.

Jézus

2.1

Következetesen, kompromisszum nélkül vallotta a reciprocitás elvét: ahogyan magadnak, ugyanúgy a másoknak. Fordítsuk le ezt terminust? Mondjuk kölcsönös-ségnek? Nem fejezi ki az elv lényegét. Inkább ezt mondja: nem vagy kivételezett! A tanítványoknak mosniuk kell egymás lábát. Az Ország munkásai közül senki sem kaphat többet, mint a többi: csak egy dénárt. Nincs mese: a kardnak akkor is a hüvelyben van a helye, ha magának Jézusnak, az Ország királyának, életét menthetné meg az a kard. Istennek mindegyik gyereke drága. Senkit sem lehet a sutba

küldeni. Mindenki király a szívében, bár istállóban szült meg az anyám – mondom szabadon Gellért Oszkár után.

2.2

Jézus is legitimál, igazol, hátvédet keres magának és talál: ez a törvény és a próféták, egy ióta nem veszhetsz el a törvényből, nem jöttem felbontani, hanem beteljesíteni (Mt 7,12; 5,17-18). De ez a legitimálás nem azonos a zsidók részéről történő legitimációval, mert Jézus számára ez a törvény és a próféták csak levezetett és nem abszolút tekintély: mondatott a régieknek én pedig mondom nektek (Mt 5,21), és ami pedig őt illeti, az az én kenyérem, hogy tegyem annak az akaratát, aki küldött engem, a mennyei Atya (Jn 4,34; 6,40). Ezzel fölibe emeli magát minden tekintélynek. De ezzel nem adományoz kiváltságot magának: mindenki számára lehetővé teszi ezt, mint az emberi természet egyetemes velejáróját: Miért nem ítéletek ti magatok, hogy mi az istennektetsző (Lk 12,57).

2.3

Ami pedig az Isten Országának intézményét illeti, nincsenek benne kiváltságos személyek és rétegek: papokról egyáltalában nem beszél. Tanítványokat toboroz, akiknek az a dolguk, hogy mindenkit tanítványokká formáljanak. Mintha a tanítványok azonosak lennének a Tizenkettővel, akik reggeltől estig és estétől reggeltől együtt vannak Jézussal, tanulják tőle az országtant, s kapják tőle a megbízatást a kézrátételes gyógyításra, s annak a bejelentésére, hogy az Ország közel van. Csak ennyi a dolguk, s ezért közösségi ellátásban részesülnek. Semmiben sincsen hiányuk (Lk 22,35). Az otthon hagyott személyekért, házáért földért jutalmat kapnak; ebben a világban százannyi testvért, nővért, földet, házat – mindezt üldözésekkel együtt kapják, a jövőben pedig örök életet (Mk 10,17-31).

A korai keresztyének

3.1

Biztos róluk, hogy tudták: oda kell adni az életüket, és senkitől sem vehetik azt el – a vértanúk egyháza voltak és annak, hogy Nem harcolhatunk! Biztos róluk, hogy tudták: mindannyian testvérek – a gazdag a szegénynek, a rabszolgatartó a rabszolgának. Ha valaki erről megfélekedett, akkor sikítottak; ilyen sikítás Jakab levele is, sőt az 1Kor is: az egyik éhez, a másik pedig megrészegetdik (11,21). De biztosan nem tudták, hogy nem szabad gazdagoknak lenniük; azaz azt hitték, hogy gazdagnak lenni azért szabad: nyugodtan voltak rabszolgatartók is, s a második század végén Alexandriai Szent Kelemen megírja menlevelét a gazdagok számára: Tis plutos sódzómenos? (Melyik gazdag üdvözülni fog?) Bizonytalanok voltak abban, hogy Isten tud-e üdvözíteni bennünket erkölcsi teljesítményeink alapján, vagy okvetlenül kell hozzá a keresztség is, és abban is, hogy vajon a keresztség önmagában nem elég-e az üdvösséghez. E bizonytalankodásukkal elbizonytalanodtak a személyt nem válogató Istenben és annak országában. Nem akarják érteni a keresztyéneket körülvevő pogány világ őket üldöző értetlenségét. Tertullianus álmodozik egy derék római császárról, aki majd megbecsüli a keresztyéneket, s a

negyedik század eleji keresztények térden állva imádkoztak a konstantini fordulatért pontosabb információk hiányában egyelőre Kamarás István szíves magán közlése alapján.

3.2

Ami a legitimációt illeti? Ábrahám, Mózes és Jézus Isten, ill. Jézus, a Szent-háromság második személye tanúskodik mellettük. Ami pedig a zsinagógát illeti, az nem legitimálja a keresztényeket: a zsinagóga elveti őket, ők pedig a zsinagógát. Jusztinosznál megjelenik az egész keresztény gondolatvilág filozófiai igazolásának az igénye és kísérlete: az, hogy a merő ész, ill. a lelkiismeret szavát követik, ahogy csírájában Pálnál is megtaláltuk ezt (a Róm. 2. fejezetében).

3.3

Kísérője van Péternek is (a felesége meg Márk), Pálnak is (nem is kevés: Timóteus, Titus, Lukács, stb.). Minden bizonnyal az utánuk következő vándortanítóknak is, de Tizenkettővé senki sem formálta kísérőit, bár ha kísérték őket, alighanem közös volt a feladat s az ellátás is – ki katonáskodik a maga zsoldján? (1Kor 9,7); s ennyiben követhették a jézusi mintát De csak az evangéliumokban s néhányszor az Ap. Csel-ben fordul elő a tanítvány szó. Az ország szó is eltűnőben. Az utóbbit leváltó egyház funkcionáriusait jelölő apostol, tanító stb. szavak közül kiemelkedik a presbyter és az episkopos (a pap és a püspök) amelyek az egyház társadalmának választott és a nép által elmozdítható vezetőit jelölik.

A Konstantin császár utáni keresztények

4.1

Az eretnekeknek nincs joguk az élethez. Az ariánusok körében meg kell halniok a katolikusoknak-ortodoxoknak, emezek körében pedig az ariánusoknak. Idők folyamán eretnekeknek bizonyulnak az albiak, a bogumilek, majd Hutter Jakab testvérei. Másfelől pedig a mórok, a zsidók, a boszorkányok, az amerikai bennszülöttek s a vallásháborúk legyilkoltjai. A filozófusok közül Giordano Bruno. Problematikus, hogy jogosult-e az első három századról, mint a vértanúk koráról beszélni. Ha ugyanis az utána következő durván másfél ezer évben (a felvilágosodás koráig) több embert gyilkoltunk le, mint amennyit legyilkoltak az első három században a keresztények közül s úgy tetszik, számuk nagyon sokszorosán meghaladja az első három század vértanúinak a számát, akkor illenék sürgősen módosítani a korábbi korszaknevet! Erre: amikor még a keresztényeket gyilkolták, s nem indult be az igazi nagy üzem: a keresztények által elkövetett gyilkosságoké.

A mindezeket a gyilkosságokat levezénylő hatalom nem az ördögé vagy a Sátáné, hanem az Isten kegyelméből való királyoké, akiknek társadalmi rendjében a főpapok foglalják az első helyet, a főurak a másodikat. Ők a társadalom leggazdagabbjai. Az 1514-ben levert magyar parasztlázadás mutatja, hogy a jobbágyok tehetetlenek papjaik és uraik velük bánási módjával szemben, amelyet nem a jézusi reciprocitás határoz meg. Csak a véres forradalmi erőszakban lehet reményük. Az egyház rendre mindenütt az utolsó pillanatig ragaszkodik a feudális elnyomás

eszközéhez: a nagybirtokhoz. Kerkai Jenőnek még 1940-ben is ezt mondják jó palócul az egri aulában: egy hántot sem! A vörös hadsereg intézte el a feudális rend e végmaradványát 1945-ben. E másfél ezer esztendőnek nem volt már szüksége Alexandriai Sz. Kelelemen megnyugtatóására sem. Csak az istentelenek: a felvilágosultak s a szocialisták nyugtalanították a kedélyeket azzal, hogy a magántulajdon lopás. Az ő műveiket olvasni azonban kiközösítéssel járt.

4.2

A legitimációért nem mentünk olyan messzire, mint elődeink. E rendnek legitimálója Isten és Jézus Krisztus akaratából a kereszténység legfőbb papja, a római püspök. Tévedhetetlenül tudja az igazat és a helyeset: a hit és erkölcs dolgában tévedhetetlen. Aki ezt kétségbe vonja, az – eretnek. Amíg lehetőségünk volt rá, a kétségbe vonókat legyilkoltuk. Ma csak nem kaphatnak katolikus katedrát, mint Hans Küng Tübingenben.

4.3

Az egyház két osztályból álló társadalommá lett. A parancsolók és tanítók egyfelől, az engedelmeskedők és ament-mondó tanulók másfelől. E második csoport alkotja az egyház 999 ezreléket. Az első adja az egy ezreléket.. A 999 ezreléknek nincs joga-módja beleszólni az egyház életébe, még abba sem, hogy kik alkossák az egy ezreléket. Nincs választó joga, se nyílt, se titkos. Engedelmeskedésre teremtette őt az isten. De még az egy ezreléket is arra teremtette. Mert a pápa mondja meg, hogy ki legyen a püspök, s a püspök mondja meg, hogy ki legyen a pap. S nincs helye a fellebbezésnek. Ha a papnak baja van a püspökével, fellebbezhet, de a pápa mindig a püspöknek ad igazat. Ha a püspöknek baja van a pápájával, fellebbezhet a pápához. A pápát választják. Az általa, a pápa által kijelölt személyek. Az egyháznak sikerült létrehoznia a világtörténelem legolajozottabban mozgó diktatúráját. A világi, a tényleges hatalom messzemenően támogatja ezt az egyházat, amíg az egyház is támogatja őt. De ebben nincs fennakadás. Hitler vagy Sztálin majdani személye sem jelenthet tartós akadályt.

A felvilágosodás és a szocializmus kora

5.1

A történelmet az Isten írja. Az ember által, akinek a természetébe rakta a kinyilatkoztatást: a programot, hogy az ember merre menjen. A program: a reciprocitás. Ha az emberiség s azon belül az egyház következetesen szembekerül Isten programjával, a reciprocitással, akkor az ember e beprogramozottsága erejében fellázad az egyház ellen. Ez történt meg a felvilágosodásban. Ha az Isten nevét a zászlajukon hordozók e program ellen dolgoznak, akkor az Ész istennő nevében le kell rángatni kötéllel a Szűzanya szobrát a párizsi Notre Dame-ban. A jézusi reciprocitás francia forradalmi megfogalmazása: szabadság, egyenlőség, testvériség. A forradalmárok követik uraik példáját, akik nem bántak velük úgy, ahogy maguknak kívánták. A mondott jézusi jelszavak ellenére nincs szabadság, nincs egyenlőség, és folyik a vér: Les dieux ont soif, Az istenek szomjaznak – mondja Anatole France a forra-

dalomról írt regényének címe. A következő évtizedek szocializmusa meg is mondja a sikertelenség okát: az ember eredeti egyenlőségét azonnal megszünteti a pénz. A jénai Marx 1848-ban bejelenti, hogy egy világforradalomnak köztulajdonba kell venni a termelőeszközöket. Az egyház hangoztatja az ember jogát a magántulajdonhoz, mint szabadságának biztosítékát, s a közeli porosz birtokos junkerek meg csak röhögnek. A röhögés ellenére Marx ifjú tanítványa 70 éven belül megcsinálja nem ugyan a világforradalmat, de szomszédságunkban, az oroszoknál, a szovjet forradalmat. Csakhogy a reciprocitást hiába rendelik el törvényben, hatvan millió ember legyilkolása árán sem sikerül az orosz birodalom népeit átnevelni rá. De Vörös Hadsereget lehet csinálni, s az elhozza az ungi Csap alá, keskenyített sínekre rakva az eszmét, s három másodpercre földhöz jut magyar földön, aki ezer évig csak jobbágy volt.

5.2

Legitimálja magát az ész és tudomány nevében. Tévedhetetlen a Párt is, akárcsak az egyház: a tudomány nevében állítja, hogy nincs Isten. S ebből következően a hamis legitimálással rendelkező egyházat lehető gyors halálra ítéli.

5.3

Az egyház felméri, hogy a munkásosztályt elveszítette. Ezért megfogalmazza az Actio Catholica, a katolikus akció gondolatát, melynek értelmében a világi híveknek is apostolkodniuk kell, nemcsak az egy ezreléknek. Tegyék ezt a világban: lakóhelyükön, munkahelyükön, szakszervezetben, pártban; mindenütt képviselniük kell az egyház: értsd az egy ezreléknyi osztály, a hierarchia, tanítását. Jacques Maritain Humanisme Intégral-ja a 30-as években, Barankovics István Keresztény Néppártja a 40-es években, s a zsinat pedig a 60-as években megengedi már a politika viszonylagos öntörvényűségét: nem kell megkérdezniük a keresztény pártoknak a főpásztort, ahogy kívánta még Mindszenty Barankovicstól. De mindezt a kedves hívek a világban gyakorolhatják. Az egyház marad az egy ezrelék kizárólagos foci pályája? Igen, s abban a hívek maradnak mindörökké tanulók, az engedelmeskedők szerepét töltik be továbbra is.

*Mivel egész teológiai pályám minden sorát az hatotta át, hogy kimutassam Jézus tanításának ezt a reciprok jellegét, ennek két következménye támadt: az egyik az, hogy nem közösítettek ki, a másik az, hogy integrálhatatlanná lettem a keresztény teológiák és egyház egész élete számára.
Se kint, se bent!*

A Bokor félszázada

6.1

A jézusi reciprocitás érteni akarásában, tanulásában, gyakorlásában telt el ez a félszázad. Ez a legnagyobb tette. Elvállalta a Kolakovicstól (minden bizonnyal a Vatikánból) hozott szerepet: földalatti egyházat csinálni, amely feltétele annak, hogy az egyház túl tudja élni a bizonytalan élettartamú szovjet uralmat, s mellyel 1917-től 45-ig a Szentszéknek nem sikerült diplomáciai kapcsolatot létesítenie; bár minden lehetőzt megtett érdekében, de Litvinov külügyi népbiztos nem állt kötélnek. Ezért a Szentszék a francia jezsuita, Herbigy révén már 1930-ban elkezdte titkosan szentelt püspökök által építeni az Szovjetunióban a földalatti egyházat. Tessék újra kezdeni a vértanúk korát, mert ez a túlélés biztosítója! – ez volt a Vatikán Kolakovics-üzenetének a tartalma. Ennek az őszinte vállalni akarása elindított bennünk egy olyan folyamatot, amelyet nem akartunk abbahagyni akkor sem, amikor a felső egy ezreléknek, a hierarchiának többé semmi szüksége sem volt már földalatti egyházra, mert sikerült a 60-as évek elején diplomáciai kapcsolatba lépni az elvtársakkal. A legsúlyosabban zavartuk a hierarchia tárgyalásait az állammal, amikor az hajlandó volt már engedményeket tenni a hierarchia által irányított egyháznak – a hierarchia által történő eltakarításunk fejében. De ez a bezavarásunk is javára szolgált az egyháznak, mert a katonáskodást elvállaló egyéb kisközösségeknek Miklós Imre (és nyomában és engedélyével a hierarchia is) a Bokor alternatív gyakorlatának következtében – teljes szabadságot biztosított.

A törökbálinti keresztény-zsidó-muzulmán konferencián az elmúlt hetekben fogalmaztam meg az alábbiakat: elvállaltam a másodrendű állampolgárságot a Duna-medencében, mert megbocsátottam Trianont. Elvállaltam ugyanezt a másodrendű állampolgárságot kicsire zsugorodott hazámban, amikor nem vállaltam az osztályharcot, s megbocsátottam az engem ezért életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt elvtársaknak. S elvállaltam ugyanezt a másodrendű állampolgárságot egyházamban is, amikor hűséges maradtam a megismert evangéliumhoz. Megbocsátottam a hierarchiának, hogy eldobott, hogy megegyezhessen a pártállammal. Másodrendű magyarként, állampolgárként, egyháztagként virradt többé-kevésbé mindannyiunkra a rendszerváltozás napja.

6.2

Ami a legitimálásunkat illeti, nem tagadtuk meg a katolikus egyházhoz tartozásunkat, jóllehet nem gondoljuk, hogy Róma püspöke a múltban, jelenben és a jövőben képes volna tévedhetetlenül képviselni Isten akaratát. Másról sem gondoljuk. Hiába kínálták fel, hogy hagyjuk el egyházunkat, nem álltunk kötélnek. Amíg ez a római egyház mer hivatkozni Jézusra, addig itthon vagyunk. Ha nem hivatkozik majd rá, akkor elhagyhatjuk. Korábban nem érdemes. Valami vallást találunk csak kell! Nem biztos, hogy jobbat találunk.

6.3

Ennek következtében részt veszünk a 999 ezrelék életében is, s az egy ezrelék életében is – a megtértek legeslegutolsó sorában, sőt a titkon tiltottak között.

Mai kérdések és válaszok

7.1

Van valaki vagy valami, akit-amit komolyan lehet venni? Komolyan veendő-e Jézusnak a gazdag ifjúhoz intézett szava? Komolyan veendő-e Jézus tanítványgyűjtő módszere? Komolyan veendő-e Marx tanítása arról, hogy nem halhat el az állam, az erőszak szerve mindaddig, amíg a termelőeszközök magánkézen vannak? Komolyan veendő-e a tőkésrendnek az emberi élet egészét veszélyeztető jellege: a nukleáris és a biológiai halál fenyegetése? Csak ennyi a kérdés..

7.2

Istennek semmi köze a történelemhez? Lehetséges álláspontok: Bízunk életünket Isten kezére, s igyekezzünk annyi jót tenni, amennyit tudunk Praksnál és Déván és akárhol. Ha ennek nyomán úgy látszik, hogy történelmi szerepünk befejeződött, fogadjuk el ezt is Isten kezéből. A Bokornak csak azért kellett megszületnie, hogy a Hetényi Varga Károly-féle kötetek terjedelmét mi is vastagítsuk egy-két oldallal: a magyar katolikusok ellenállását az ateizmussal szemben. Volt, nincs. Jézus szerepe is csak azért több, mert ő kiengesztelte a ránk Ádám bűne miatt haragvó Atyát, s így most már megváltottan – mert örök életünk biztosítva – nyugodtan hajthatjuk álmra fejünket..., miközben számolnunk kell a nukleáris vagy biológiai halállal. Lehet, hogy csak erre van módunk, de én ez esetben – enyhén szólva – nem találom a helyemet. Mért nem találom? Mert még mindig nem vettem tudomásul, hogy Istennek semmi köze a történelemhez. Isten csak az egyes emberekhez tud szólni, s azok elmennek Medjugorjeba, imádkoznak, csodát látnak és békesség száll a szívükbe. De az emberiség egésze a sátáné, ahhoz az Istennek nincs semmi mondanivalója, s ha mégis volna, akkor keresztre feszítik. Neeeeeeem és nem és nem! József Attila nem erről álmodott, Ady Endre nem erről álmodott, Petőfi Sándor nem erről álmodott, s ők hárman nekem többek, mint háromszáz bíboros érsek vagy pápa, akik az Isten kifürkészhetetlen titkairól kegyeskednek nekem. Akkor inkább a keresztre feszülés... De haladjunk módszeresen.

7.3

Jézus mért nem szállt ki a buliból? Jézus sem gondolhatta komolyan a maga reciprocitás-programját, ha tudta, hogy mi van az emberben. Mi van benne? Minden áron érvényesíteni akarja önmagát, de azért ha nem muszáj, ne tegyen kárt a másinak, sőt ha éppen teheti, tegyen jót a másikkal. Minden szentnek maga felé hajlik a keze, hát még a nem-szentnek! Eleve tudta, hogy az ő kezdeményezéséből sem lesz semmi. Csak rá kellett nézni tanítványaira, akár a legbuzgóbbakra. Rendszerváltozásra számított Péter: Távol legyen a kereszthalál tőled, Uram! Miniszteri posztokról álmodott a Zebedeus-fiúk anyja, s nagyobbak akartak lenni a tanítványok egymásnál. Nem gondolhatta Jézus komolyan, hogy ezek a derék legények felérnek az evangélium, a reciprocitás-elv magasáig. Ha nem gondolhatta, akkor mért csinálta, amit csinált? Kicsit sokba került ez neki! Bármelyik percben kiszállhatott volna a buliból, amikor végül is belátta, hogy gondolni lehet sok mindent, de

más az, amiről spekulálunk, s más az, amit megvalósítunk. Nem szállt ki. Elment a Golgotára. Komolyan kellett gondolnia a dolgot – úgy látszik.

7.4

Hiába gondolta komolyan, kétezer esztendő alatt nem jutott semmire. Jól van, komolyan gondolta, de mire jutott Jézus a maga reciprocitás programjával? Megállapíthatatlan. A reciprocitás a kinyilatkoztatás. A reciprocitás az emberi természet mélyén rejlő eszme: mindenki tudja, hogy sérelem éri, ha neki kevesebb jut, el kell tehát fogadnia, ha van öt vas ára sütnivalója, hogy neki sem lehet többje, mint a többinek. Ha ebből valahol valami megvalósul, alapvetően annak az erejében valósul meg, hogy ez világos, mint a vakablak, hogy ez az emberi lét kétszerkettő-négye. Nem kétséges, hogy Jézus ezt olyan erővel mutatta meg, hogy versenyre kelhet Szókratésszal, Buddhával, Laoce-vel. Állíthatjuk-e, hogy azokban az embe-
rekben virágzott ki jobban az emberi természet legmélyebb szava, a reciprocitás, akik megismerték Jézus üzenetét? Talán dicsekedhetünk a korai keresztények karitatív-szociális elkötelezettségével, talán dicsekedhetünk Szent Ferenc életének egyszerűségével, s az albán Teréz anya lányainak tömeges áldozatosságával, de nem tudhatjuk, hogy egyéb kultúrköröknek és vallásoknak nincs-e több dicsekedni valójuk. A reciprocitás megnemértésében viszont aligha kétséges, hogy a világtörténelem abszolút győztesei vagyunk. A keresztények rabolták össze, hódították meg a félvilágot, s gyilkolták le alighanem a legtöbb embert. Negatív világbajnokság ez! De a keresztényektől indult ki a Vöröskereszt, az Egyesült Nemzetek Szövetsége (UNO), s velük párhuzamosan a NATO. Egyáltalán nem biztos, hogy az emberiség nagyobb része meg van hatva ezeknek a szervezeteknek a jótéteményeitől, érdemeitől. S nem tudni, hogy titokban mennyien bólintanak rá a szept. 11-ére, mint egyetlen védekezési módra ellenük. Ami megállapítható, az csak annyi, hogy a keresztény igehirdetésben mennyi szerepe volt a reciprocitásnak legalább is Konstantin óta, azaz az elmúlt 1700 esztendő alatt. Szinte semmi. Nagyon határozottan tagadva azt, mint utópiát, üdvösségünket biztosító vállalként jelentünk meg a történelemben, ahol Isten kegyelméből jutunk a mennyországba. Ehhez protestáns testvéreink a második páli lépcső hatására buzgón hozzáteszik: és nem cselekedeteink érdeméből (az ortodoxok s a katolikusok ezt a kiegészítést inkább megspórolják, bár ha rájuk kérdeznek, nem tagadják ők sem: mert nincs önmegváltás!). Katolikus, ortodox, protestáns teológia egyaránt tagadja, hogy a reciprocitás teljesítése az üdvösség feltétele volna. Katolikus, ortodox és protestáns teológia egyaránt vallja, hogy a politikai pálya lehet istennektetsző, bár e pályára lépőket csaknem kivétel nélkül az mozgatja, hogy a reciprocitás alól kivételek lehessenek.

Mivel egész teológiai pályám minden sorát az hatotta át, hogy kimutassam Jézus tanításának ezt a reciprok jellegét, ennek két következménye támadt: az egyik az, hogy nem közöcsítették ki, a másik az, hogy integrálhatatlanná lettem a keresztény teológiák és egyház egész élete számára. Se kint, se bent!

7.5

Megvalósíthatatlant akart vagy csak rosszul próbáltuk lekoppintani? Ha komolyan gondolta Jézus a reciprocitást, akkor két kérdés adódik. Eleve megvalósíthatatlan törekvést tűzött ki maga elé célul? Vagy nagyon is megvalósítható az, csak idáig még rendre rosszul próbáltuk. Hogy hülyeséget akart, hogy gyakorlatilag nincs megoldás, csak elméletileg igaz, amit a reciprocitásról mondott, azaz hogy nincs megoldás: ezt nem számomra találták ki. Marad tehát a másik alternatíva, hogy rendre rosszul próbáltuk ki. Hogyan kell jól próbálni? Úgy, ahogy Jézus csinálta. Össze kell szednem tizenkét fiataalt, Pontosabban hat fiút, hat leányt. Még pontosabban: hat házaspárt (nőtlen férfi és hajadon leány nem nagyon kíváncsiak, csak ha önként és dalolva választják ezt az életformát Istenért, mert megadatott nekik (Mt 19,11). Ki kell találnom valamit, amit mind a tizenhárman szeretünk csinálni. Nincs nagy fantáziám, hogy mit. Irodalmat tanítottam, őri holmit vasaltam, gombot políroztam, csillámlemezre fejtettem, perzsaszőnyeget szőttem, aztán erőművészkedtem tíz évig meg fordítottam. Olyasmit kell kitalálnom, ami emberekkel hoz össze, ahogy Jézus is ilyesmit talált ki a maga tizenkettője számára: betegeket gyógyítottak. Én alighanem iskolát csinálni szerető fiúkat s lányokat keresnék. Más valaki csinál majd kórházat. A harmadik valami építő kollektívát, és így tovább. Teréz anya egy negyediket talált ki. Bőjte Csaba meg egy ötödiket. Mindenki a jókedve szerint! Természetesen az asszonyok annyi szülési szabadságot kapnak, amennyit akarnak, s a Zsike-féléket nagyon megbecsülnénk. Azért a Gabi- s Ancsa-félék is jöhetnek. Esetleg az építőekkel terveztetnénk meg az iskolánkat, meg a mellette a szállásunkat, ahol laknánk és kibírnák~szeretnék házastársaikat a vállalkozók, meg kollégáinkat s kollegináinkat. S jó öreg bokor-szokás szerint évről-évre megválasztanók azokat, akik közös dolgainkat intéznék. Ha kéri, kapnának érte heti két óra kedvezményt. Ez is előrelépés volna, mert a KV tudtommal és jelenleg sehol semmi kedvezményben nem részesül a kávézás ellenében. Örüljenek, hogy kávézhatnak. A bizalmunkból!!!

7.6

Reciprocitás nincs kommuna nélkül Itt az ideje, hogy kerekperec válaszoljunk. Valami kényszerű baj volt az életünkkel negyven esztendőn keresztül, Ha tudtuk is volna, hogy mit kell kipróbálni, nem próbálhattuk ki. Kerkai hamar beállította a nővéreket Somogyban a házi pasztorációba az iskolák államosítása után, s Rákosi hamar a Gyűjtő-fogházba gyűjtötte Jenőt, s egy jó év múlva leinternálta majd az összes apácákat, hogy megtanuljuk: a szocializmusban csak ők, egyedül a kommunisták, csinálhatnak kommunát; persze olyant, amilyent ők tudnak. De mi nem. Hamar rájöttünk arra, hogy az Ország tanítványok nélkül nincs. S a tanítványoknak ismerniük kell egymást. Nem elég, ha Palánkai–Gaus jezsuita ki is talál a három olvasóra 150 titkot, amit a Ragyogó szemek tulajdonosai otthonukban mondanak egyedül, amíg abba nem hagyják. (Ezt kellett volna magának is csinálnia, akkor nem találkoztunk volna – mondta 52 őszén az őrnagy úr a Fő-utcán.) De hiába találkoztunk naponta, hetenként – a kezdet nagy-nagy buzgalmában, azt nem csinálhattuk,

amit Jézus csinált a Tizenkettővel. Mit? Reggeltől esetig és estétől reggelig. Amíg csak hagyják a hatalmasok. Jézusnak semmi reménye nem volt a tanítványoknak a reciprocitás magasába emelésére ez együttalakás, az együttélés, minden külön tevékenység felszámolása kommuna nélkül. Reciprocitás nincs kommuna nélkül. A reciprocitást megvalósítja a kommuna. Kommuna nélkül minden idegszálam a reciprocitás ellen dolgozik. Azért, hogy szerezzek többet magunknak, enyéimnek. Ezt a hülye és ördögi ösztönt csak a kommuna kapcsolja ki életünkből. Kikapcsolja? Felszabadult Debrecenben '45 után egy könyv, mert az nem kellett a rendi könyvtárnak. Szentgyörgyi Andris is szerette volna megkapni, én is. Feszültségbe kerültünk egymással miatta, s Andris egy hatalmasat nevetett: Birtokpererekbe nem keveredhetünk már egymással, s most egy könyv miatt veszünk össze. Nem veszünk össze: a Pipás kacaja helyre tett minket. Bizony kikapcsolja a kommuna ezt az ösztönt. Bennem kikapcsolta. Nekem minden törekvésemet az foglalta le, hogy jó magyar órákat tartsak. Létem biológiai feltételeinek biztosítása – ezek a házfőnök gondját képezik.

7.7.

Nincs új egyházrend kommuna nélkül. Ha kapitalista körülmények között kell hajtanom a megélhetésért, Isten Országára annyi időm marad, hogy négyhetenként elmegyek a találkozó második felére.

7.8

Kommuna nélkül nem marad nyoma a nevünknek. Kell, hogy maradjon? De még mennyire! Én nem bűvészek, de mindennek jöttem. Én meg akarom valósítani azt, amiért Isten teremtette a világot. Az ember eredmény-centrikus lény.

7.9

Mi óv meg attól, hogy a választott szakma ország-független életre keljen? Hogy nevelési közalkalmazottá legyünk, aki már mit sem törődik Jézus reciprocitás elvével, csak azzal, hogy tanítványai megnyerjék az országos tanulmányi versenyt? Semmi. Azaz hogy mégis valami: Imádkozzatok, hogy kísértésbe ne jussatok!

7.10.

És mit tegyen az, aki már nem fiatal? Ő is imádkozzék, hogy megtaláljuk az útját-módját annak, hogy megtegyük, megtegyék az utánunk jövők azt a lépést, amit ők még megtehetnek, s hogy mi öregek se tegyünk kevesebbet, mint amennyi telik tőlünk. Mi és mennyi telik tőlünk? Azt hiszem: jó testvéri szívvel és szóval meg kell beszélnünk. Isten áldása legyen rajta.

KOVÁCS TERÉZ ANALÍZISE...

Analízis:

- „akit ‘45 februárjában – 62 évvel ezelőtt – Ábrahám Zsóka a Szent Anna lépcsőjén nekem bemutatott ezekkel a szavakkal: Tanár Úr, tessék megengedni nekem, hogy bemutassam barátnőmet
- aki 45-től 52-ig folyamatosan tagja volt egy-egy kisközösségemnek, s akivel ezekben az években Bódor mama házában együtt töltöttem sok-sok fiattal a vasárnapdélutánokat – népdalozva, barkochbázva, mulatásunk akkori módján
- aki ‘50 nyarán Tornai Lajcsival együtt eljött velem Győrbe, hogy segítsen nekem egy ottani lelkigyakorlatomon
- aki ‘50 Szilveszterén ott volt a péceli lelkigyakorlatra készülődőn Wingert Magdival és másokkal együtt Mátyásföldön szüleim házában, és édesapám megtanította őt bridzselni
- aki ‘52. augusztus 27-én ott volt velem és Kállay Emillel együtt a pesti piarista kápolna ünnepi Kalazancius-miséjén, a letartóztatásom előtti napon
- aki börtönéveim alatt szorgalmasan presszózott édesapámmal – az első és egyetlen nővel, kivel apám presszózott –, hogy tájékoztassa: mi történik a Közösség tagjaival, s ennek alapján apám mindezt virágnyelven megírja nekem, hogy annak háromnegyedét az ávó ügyeletes fekete tussal kihúzza a levélből

- aki '56-ban megmagyarázza nekem, hogy miért nem fogad egyetlen közösségem sem ovációval engem, mert nincsenek közösségek... mert az ávó azonnal leoperálja tagjainkról azokat, akikkel barátkozni kezdenek
- aki '67 nyarától kezdve ott van minden szombat délután az újra alakuló Községek tagjai közt a Csatárkán, ahol amíg látunk, dolgozunk a kertben, s amikor már nem látunk, behúzódnak a kis faházba, ahol petróleumlámpa fényénél álmodozunk: hogyan építsük fel Isten Országát
- aki ott van '68 február 1-én zárt templomajtók mellett a péceli templomban ezüstmisém Tizenkettője között: családom négy tagja, hat elítélt börtöntársam, a helyi plébános, és ő, aki képviseli a még újra nem éledt Község tagjait
- aki '69-ben ott van abban a budai cukrászdában, ahol megszűnök saját népemben szektás lenni – minden tag tegeződik mindenkivel, csak én magázódom a nőkkel s ők tetszikelnek engem –, s ennek vetjük végét: vele is tegeződöm
- aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű községbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozóján, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhítjuk, hogy megjelenjen még körünkben
- aki '74 tavaszán a KV-t csinálni akaró tápiósúlyi találkozón a meghívottakkal együtt leszavazza indítványomat: *engem pedig ne képviseljen senki!*
- aki '74 nyarán egy ócsai lelkigyakorlatom után létrehozza – az '52 előttiék után – első kisközségét Totyából, más piaristákból, Fiers Mártiból, s nem jut eszembe, hogy még kikből
- akinek nevén '75 karácsonya előtt közös lakást vásárolunk vele, Márczi Imrével, Ancsával, Sárával s magammal az Attila úton, s aki ettől kezdve dajkája lesz a Márczi-, majd a Végh-gyerekeknek
- aki óva intett a KV megalakulásának támogatására, ami a Bokor nem-organikus szerveződésének volt biztos előjele;
- aki a '70-es évek végétől elkezdi főzni rám
- aki, amikor '78-ban két évre kimaradok a KV-ból, és pótlására megalakul a Pótkávé, tagja lesz annak, s 28 éven keresztül nincs találkozó, amelyről elmaradna, s nagyobbára ott is ő gondoskodik rólunk
- aki a '81-ben az Öregek I. községgel együtt meglátogatja Lékai bíborost, hogy megállítsák őt azon az úton, amelyen az állam parancsait akarja végrehajtani a Bokor ellen és ellenem.
- akivel '84-ben elmegyünk Korompai Miklós Trabantjával Balaton-felvidékre, hogy lelkigyakorlatos háznak való objektumot keressünk, hogy legyen ház, amelyben húsz embernek is hirdethessem az evangéliumot, mert egyházi tulajdonban levő házban ezt nem tehetem, s megtaláljuk ezt a helyet Budavárban
- aki '85 tavaszán elkezd művelni a budavári kertet, s innentől kezdve alighanem száznál is több lelkigyakorlaton készít három napon keresztül reggelit, ebédet, vacsorát az évek folyamán háromezernél is több testvérnek, utoljára a tiszaujvárosi testvéreknek 2005 őszén, s mindig ízleteset és kevés pénzből

- akivel eladjuk '87-ben az Attila úti lakást – miután a balatonfüredi hatóság 70.000 Ft-os büntetéssel kívánja megakadályozni lelkigyakorlatos házunk felépítését (45.000-ért vettük az objektumot) –, s egy kisebb lakást vásároljunk a Városmajor utcában – hogy ki tudjuk fizetni a bírságot
- aki, miután '89-ben elkezdek betegeskedni, naponként látogat engem a kórházakban, olykor hónapokon keresztül
- aki '93 elején a Professzorok házában már nem egymagában képviselve a Közösséget vesz részt aranymisén
- akivel '97-ben a dunaparti piarista iskolában ott ülhetek az előtt az oltár előtt, melyen első szentmisémet mondhattam 54 év előtt – tizenkét válogatott testvér, a Bokor három nemzedékének képviselőjében, s ő az elsőt képviselő négy testvér egyike – hogy hálát adjunk a hosszú útért, melynek utasai közt neve aranybetűkkel van írva
- akinek '98 októberében az Öregek I.-ben, a Pótkávéban és saját közösségeiben megünnepeljük 70. születésnapját.
- akivel 2003. januárjában ugyancsak a dunaparti piarista kápolnában ünnepelhetjük gyémántmisém, s aki az első misémet kivéve ott volt életemen minden nagy ünnepén
- akiről valamelyik testvérem elmondta nekem, hogy nemcsak Téged szolgált harminc éven keresztül, hanem az egész Bokrot is...
- akit a Bokor képviselője nem posztumusz óhajt kitüntetni Bokor-nagydíjával, hanem még életében...

...aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű közösségbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozásán, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhítjuk, hogy megjelenjen még körünkben

- akit, ha megérem, ott szeretnék látni magam mellett 2008. február 1-én is, a vasmisén...
- akit szeretnék köszönteni még 80. születésnapján is...
- s akinek mostani debreceni távolléte mindnyájunk nagyon nagy fájdalma”

AZ ISTEN BOLONDSÁGA...

I. A tárgy

Jézus ezt a „bolond” szót csak köznapi értelemben használta. Bolond az, aki nem viselkedik célszerűen: aki pl. nem ad, és ezért nincs olaja – ahogy az öt okos és öt bolond leány példázata mutatja. Hallják is majd a Vőlegénytől: *Bizony, nem ismerlek titeket* (Mt 25,2.8.12). Vagy bolond az is, aki nem az Ország eszményeire építi házát; mert ez esetben kő kövön nem marad, esik, hullik, romlik minden, *nagy lesz a romlás* (Mt 7,26-27). Csak Szent Pál, csak annak Első Korinthusi levele csavar egyet szavunk jelentésén, és beszél az Isten bolondságáról: *to móron tou theou* (1Kor 1,25). Mért bolond az Isten? Azért, mert hajlandó volt értünk feláldozni a Fiát. De ez a bolondsága bölcsebb az emberek bölcsességénél. Istennek ezt a nagyobb bölcsességét mondja Pál bolondságnak. Azt, amit evilág nagyjai nem ismertek. Mert ha *ismerték volna, bizony nem feszítették volna keresztre* (1Kor 2,8) Jézust. Nem bizony, mert ezek a nagyok nem tudták, hogy Isten a kereszthalál által volt hajlandó kibékülni a világgal..., hogy Krisztus vére mossa le az emberiség és minden egyes ember bűnét..., hogy a kereszthalál által van immár szabad utunk az Atyához. – Így Szent Pál. Sok rosszat vagyok hajlandó elhinni *evilág fejedelmeiről* (1Kor 2,8), a „főpapokról, írástudókról, vénekről” s a római prokurátorról is, de ezt nem. Kaifás és Pilátus nem voltak az emberiség ádáz ellenségei. Csak örültek volna, ha értesültek volna róla, hogy a golgotai kivégzésnek van egy ilyen üdvös mellékhatása is. Nemcsak azt érik el vele, hogy nem jönnek a rómaiak, elrontandó a zsidók nemzetét és a főpapok hatalmát, aminek egyikük, Kaifás örült, s amit a másika, Pilátus sem bánt. Nemcsak ezt érik el vele, hanem még az is következménye gyilkosságuknak – mellékesen vagy nem mellékesen –, hogy minden ember bűne eltörölve, az ellenünk szóló vádló levél a keresztfára immár feltűzve, azaz hatálytalanítva. Váratlan, nem szándékolt ráadásként – gyilkosság áfával. Valószínű, hogy ezt az általános és egyetemes isteni amnesztiát azért sem Kaifás, sem Pilátus nem ette volna meg, de kifogásuk nem lett volna ellene: Üsse part, ha még ez is következik politikai bölcsességünkől, mellyel megállítottuk ezt a habajgós Názáretit, aki majdnem lázadásba sodorta a forrófejű, s eszét gondolkodásra használni ritkán akaró csőcseléket (am ha arec)! De – Szent Pál vélelmével ellentétben – ahogy én ismerem evilág fejedelmeit (főpapokat, prokurátort) – bizony fölfeszítették volna Jézust a fára akkor is, ha valamit fölismertek volna, azaz ha tudtak volna erről az üdvös mellékhatásról.

A páli teológiával akarlak szórakoztatni bennetek karácsonykor? Ó, nem. Hét kötetben porosodik az már, várva a hálás utókorra, amely felfedezi majd nagyhírű szintézisem múlhatatlan – egyelőre ugyan múlik, csak vájt fülűektől olvasott – becsét. Nem erről a rejtett és titokzatos (1Kor 2,1.7) bölcsességű isteni bolondságról akarok ma valamit mondani, hanem a nem rejtett és nem titokzatos, hanem Isten nagyon is nyilvánvalónak tetsző bolondságról. S éppen azt akarom megtudakolni,

hogy vajon ti bölcsességnek gondoljátok-e Istennek ezt a nyilvánvaló bolondságát? Mi tehát Isten e nyilvánvaló bolondsága? Nem az, hogy halálra akarja adni üdvösségünk érdekében a Fiát. Nem! – mert nem is akarja. Melyik szülő akarná ezt gyermekének? Ellenkezőleg: azt akarja, hogy megbecsüljük (Mg 12,6)! **Bolondsága abban áll, hogy olyasmibe fogott, olyasmit akar, aminek összesen annyi a következménye, hogy nem becsüljük meg, s ellehetetlenül akárki, aki komolyan veszi azt, amit Isten akar.** Persze, hogy első helyen a Fia lehetetlenül el. Másodikul, meg harmadikul, meg negyedikül, stb. pedig az, aki tanítvány lesz az Országban, s az Országért, amelyet a Fiú meghirdetett az Isten Országaként. Ellehetetlenülnek szép sorjában. Mind. Az is bolond, aki tenyerébe csap az Istennek, s milyen Isten az, aki ellehetetlenülésre hívja teremtményét, az embert? A legkevesebb, amit mondhatunk, hogy elsősorban az Isten a bolond!

„Nézzétek a történetet,

S mondjátok, képzelődöm.”

– mondom Arany Jánossal együtt én is. S ez az elmélkedés bizonyítani hívatott tételmet Isten bolondságáról.

II. Az ellehetetlenülés igazolása

Nézzük hát a történetet. A tények előtt nem kell feltétlenül hasra esni, de figyelembe venni őket nem árt. Ezt a figyelembe vevést hoztam el most. Karácsonyra. Bár én azt szántam volna idei karácsonyi elmélkedésnek, amit kilenc napja itt, a Bokorportán már elmondottam. De Andilánya Jutka tiltakozott ellene, hogy ma is azzal szolgáljak, mondván: Újat akarunk hallani! Hátha Andi is ezt kívánja. Meggondolandó, s engedtem. Újat hallhattok. De aztán tartsátok érte ti, vagy ti is, a hátatok! Lássuk tehát a figyelembe veendőket! Mivel karácsony van, elsőül az istállót és a jászlat kell említenem. Ez ellen persze mindjárt lehet tiltakozni: ezt a sztorit csak kitalálta a Jézus utáni második nemzedék. Márk, aki 70-ben írta meg evangéliumát, még semmit sem tud róla. Csak Lukács tájékoztat, aki legkorábban 80-ban állítja össze jelentését a nagyra becsült Theóphilos számára, *miután eleitől kezdve mindennek pontosan utánajárt.* Így a tiltakozás. De a Bokorban igen okosak vagyunk, s válaszolunk a tiltakozóknak: Kérem, csak az a tény, hogy Márknál, Máténál nincsen jászol és istálló, de tudhattak róla, ha nem is írták le. Erre jön az újabb tiltakozás: Micsoda érv az, hogy tudhattak róla!? A -hat, -het nem tartozik a tények, világába, csak a lehetőségekébe. Elég ebből ennyi. Inkább ejtem az egészet – bár Karácsony van. Mondom másodikul (azaz csak elsőül) azt a tényt, amire aztán nincs apelláta. A kereszt – vitathatatlan tényét. Jézus a maga személyében az Isten Országa ügyével – nagyon enyhén fogalmazva – eléggé ellehetetlenült. Erre is lehet mondani valamit, mert nagyon okosak vagyunk, de talán inkább nem, mert még azt mondhatná valaki, hogy köztöködik, aki ezt is vitatja. Az első szavazat – az Isten bolondsága mellett – tehát már mindenképpen adva van. Mondom harmadikul: amikor a jó tanítványok – Márktól, Lukácstól megsegítve – felébrednek, – akkorra már húsz-harminc-ötven éves a páli teológia, amely mit sem tud már tanítványokról, hanem csak *szentekről*, akik szentek, mert hát a Krisztus vére egyszerűen szentté mosta őket. Szentekről tud, akik – mosás ide, mosás oda – ismernek és elismernek

felsőbbségeket; tudják, hogy lehet Isten nevében is kardot forgatni, meg még lehetnek rabszolgatartók is. Ha netán a Golgota nem lehetetlenítette volna el eléggé meggyőzően Jézust, most e páli teológia – Jézus nevét mindenek fölé magasztalva – mindazt ellehetetlenítette, amit Jézus akart. Mit? Csupán csak az Országot. Gyűjtöm a szavazatokat az Isten bolondsága mellett. A jászol mellett a kereszt ténye ide szavaz, és Pál teológiája sem máshová. Nagyot ugrom az időben, hogy ebédre hazaérjünk. A IV. században Eusebeiosz, a palesztin tengerparti Cäsarea püspöke, az egyháztörténész, Konstantin birodalmában már megvalósultnak látja Isten Országát. Mert kevesebb vért ont, mint elődei? Nem emiatt minősítette át Eusebeiosz a Római Birodalmat Isten Országává. Nem, hiszen a *Jelenések könyvében* Isten maga kezd atomháborút a keresztényeket nyomorgató Római Birodalom ellen, és Jézus maga tapossa a bosszúállás borsajtóját. Mert van ám mindenható Isten, aki természetesen a verekezéshez is ért. Nem úgy, mint Jézus istene. Hanem mi miatt lesz Konstantin Birodalma Isten Országává? Államvallássá teszi Konstantin a keresztények hitét, s fizeti busásan püspökeinket. Ezért Páltól, a *Jelenések könyvétől* Konstantinon keresztül egyenes az út a 18 véres csatában győztes Nagy Károlyig, akit Péter utódja Rómában maga koronáz császárrá, hogy első uralkodója legyen a majdani Szent Német Római Birodalomnak. Koppányt négyfelé vágva – Géza fia, Vajk is megkapja Rómától a magyar szent koronát, s mi is büszkén ontjuk ellenségeink vérért, immár nem Ukkon, vagy Hadúr, hanem a „Jézus, Jézus” nevet kiáltva. **A kereszténység egész története újabb szavazat az Isten bolondsága mellett.** Voltak ugyan a kétezer esztendő során, akik szót emeltek – Nem! –, akik sikítottak: Jézus nem ezt akarta! De szent főpapok és szent királyok eltiporták őket, mint az egyház és a társadalom megveszekedett ellenségeit. Csak bűvópatak formájában volt jelen a kétezer esztendő alatt Jézus, a megcsúfolt ősz és egy bolond Isten bolondsága. Volt, s aztán gyorsan eltűnt. Gondjuk volt rá az uraknak, hogy eltűnjön. Nem kell a bolond Isten! – mondja e kétezer év. Helyette jött a múltból vissza egy mindenható Isten, aki él és uralkodik mindörökkön örökké. A Bokorig értünk. Isten csodája, hogy – dacolva kétezer esztendő szent Hagymányával – mi is felfedeztük, amit Jézus akart, s amit Jézus ráfogott az Istenre is. Azt, hogy Istennek, Jézusnak és magunknak Országot kell építenünk, amely nem ismeri az uralkodást, a pleonexiát (a másik embernél többet birtokolni akarást) és a kardot; és legalább is szavunkkal vallottuk, hogy Isten országa a kicsinyeké, a szegényeké, a szelídeké. Az állam elítélte törekvésünket a század közepén: „Nem várhatjuk meg, amíg maga meglegelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat!” Az egyház is elítélte a század utolsó harmadában. Ellene mondunk a Tridentinum nem tudom milyen számú és nem tudom, milyen szubtilis teológiai mélységekről szóló kánonainak! A rehabilitálás ellenére sem akarnak integrálni minket, idegen testként kezelnek minket saját egyházunkban, pedig mi csak a jézusi örökséget képviselnők, kérem alázattal. **Újabb, immár negyedik szavazat Isten bolondsága mellett!** Csak ellehetetlenülni lehet Isten programjával a világban is, az egyházban is! Mi van még hátra? Már csak az, hogy mi is eszünkre térjünk. A fordított metanoia által, melyben gondolkodásunkat odaigazítjuk elítélőinkéhez. Fordított metanoiánk már folyamat-

ban is van. Tétel ez is, mégpedig kőkemény, amelyet még igazolnom kell ebben az ezredvégi, tán utolsó elmélkedésemben. Igazolom – pontokban:

1. Egyikünknek mondom: valamikor két-három csoportod is volt, s most egy sincs. Válasza: „Ez csak a te elvárásod”. Tehát az enyém, és nem Jézusé, nem az Istené, akinek népet kellene gyűjtenünk! Mi van e válasz mögött? Az, hogy a testvérem nem tud, vagy nem akar már népet gyűjteni arra célra, amelyet valamikor a magáénak tudott. Miért nem tud, miért nem akar? Rájött ő is, hogy az Isten és Jézus a bolondok? Azért, mert nem akar több embert gallyra vinni?

2. Az utolsó B-jelölt lelkigyakorlat óta (1989) nem is olyan lassan, de biztosan fogyunk. A politikai váltás felgyorsította a folyamatot. Egyre több közösségünk szűnik meg; esetleg úgy, hogy összevonjuk őket egy másik létszámhiányos közösséggel. Egyre több közösségünk öregedik el, s nem tudjuk fiatalokkal feltölteni azokat. Mert hétköznapi dolgoznak a nem nyugdíjasok, s a hét végén kell a szabadidő – másra. A nyugdíjasok megindulnak a temető felé. A második nemzedék is fogy. Van, aki megvallja, hogy agymosás áldozatjává lett a Bokorban, s legszebb éveit pocsékolta el a bolond Isten bolond Jézusának Bokorban felmelegített eszméinek elsajátításával. De aki nem így gondolja, vagy nem meri ezt magának így megfogalmazni, hasonlóképpen gondolkodik, mert saját és esetleg igen nagyszámú gyermekeit sem képes csoportba csalogatni. A harmadik nemzedék pedig csak egy-két Bokor-család egy-két tagjának problematikus jövőjű, inkább magán-próbálkozása. Senkit sem tudnak megnyerni az Ország ügyének Bokron kívülről.

3. Meginognak az Ország eszméjét hordozó elvek: a szolgálat belső zsinati felhívására némák maradunk, a szegénységet nem viseljük, a kommuna ellen síkítunk, az erőnemalkalmazást megkérdőjelezzük, az apostolkodást lehetetlennek tartjuk, a közösséggyűjtést még inkább, magunknak sincs már időnk közösségbe járni.

4. Új elvekkel kacérkodunk. A mélyebb lelkiséggel próbáljuk lecserélni Jézus „csúnya” elvárásait. Magát az „elvárást” is diszkvalifikáljuk, még hozzá mint jézustalant(!). A lelkiismereti szabadságot tűzzük a zászlóra, nem a felzárkózást Jézus gondolataihoz és követelményeihez. Új dogmatikát gyártunk, s ezzel valakikben mindenképpen hiteltelenítjük a jézusi tennivalókat. Optálunk olyan egyházi, esetleg világi mozgalmakhoz, amelyek semmit sem kérdőjeleznek meg ebben a kétezer esztendő egyházi és társadalmi folyamatban, amely leadta szavazatát az Isten valóságos bolondsága mellett. – Ennyi talán elég az igazoláshoz. De lehetne egész tanulmányt is írni róla. Leadjuk a negyedik szavazatot is? Jézus, Pál, a kétezer esztendő kereszténység után a Bokor nevében is? Azt, hogy lehet ugyan mondani, amiről Jézus beszélt, de mi sem vesszük be? Mi is ellehetetlenülünk? Kérdőjeleket téve a mondatok végére – csak el kell ezeket valakinek egyszer mondania rólunk! Addig kell mondanunk legalább e kérdő mondatokat, amíg van kinek a fülébe, eszébe, szívébe mondanunk azokat. Bevallás, bűnbánat, akármi céljából.

III. A végkövetkeztetés

S ha bevalljuk, ha megbánjuk, ha elsírjuk magunkat, akkor mi van, és mi a tennivaló? Leülni Jónásként a tők alá, s negyven napot számlálás lehetőségének hiányában várjuk kimúlásunk végső óráját, megjövendőlvén – vize már fogván a patak-

nak –, hogy a következő negyed század során végleg eltűnik a történelem nagy süllyesztőjében e „táj nélküli magyar folyó”, a Bokor is? Ez a tennivaló? Magam nem vagyok képes leülni a tök árnyékába. Ehhez még nem vagyok elég öreg, s reménytelen sem vagyok eléggé. Mért? Mert vannak testvéreim, akinek a teljesítményei nem engedik meg, hogy a Bokrot szőröstül-bőröstül eltemessem. Csak el kell mennem, pl. hó végeken Inárcsra, ahol négyszázan is egybegyűlnek, s olyanokat – olyanokat is – gondolnak, mint mi. Nem ülök le a tök alá. Inkább gondolkodom. Gondolkodom Jézus sorsán, a kétezer esztendőes kereszténység sorsán, s a Bokor alakulásán is. Elmondom, hogyan. Feltehetően Isten személy. Végtelen értelmével feltehetően átlátta, hogy van valóságos megfelelés az Ország eszméje s az erre a célra megteremtett ember között. **Valószínűsíthető tehát, hogy mégsem bolond!** Nem valószínű, hogy kedvét lelné saját kudarcában. Nem valószínű, hogy röhög legsikerültebb, Neki leginkább kedvében járni akaró teremtményeinek-gyerekeinek – pl. Jézusnak – reménytelen kudarcában. Feltehetően nem ösztönbeteg és nem gonosz. Feltehetően akarja az Ország sikerét. Feltehetően bánatos, ha egy gyermeke elveszti reményét, s többé már nem gyűjt népet, csoportot. Feltehetően segíteni akar nekik, hogy újra az Útra találjanak. Haza akarja vinni az egy eltévedettet is. Egyet nem tud: helyettünk gondolkodni, és helyettünk akarni, cselekedni valamit.

Gondolkodom tehát: miért a kudarc? Jézusé, a kétezer esztendőé, a Bokoré? Elmondom, mire jutottam. Két evangéliumi tétel van. Az egyik: **Isten végtelenül tökéletes.** A másik: **Isten végtelenül irgalmas.** A kettő együtt igaz. Ezért az egyikből sem lehet engedni. Ha engedsz az elsőből, már fel is adtad az Ország reményét. Jézus ezért a nem engedésért ment 40 napra a pusztába. Úgy jött ki belőle, hogy tudta, ki a világ fejedelme. Tudta, hogy kit szolgálnak azok, aki uralkodni

akarnak. Tudta, hogy kit szolgálnak, akik meg akarják szerezni maguknak a birodalmakat, vagy csak gazdagok akarnak lenni. Tudta, hogy kinek adják oda magukat, akik fegyverrel akarnak békét meg az Országot védeni. Ha engedsz a másik-

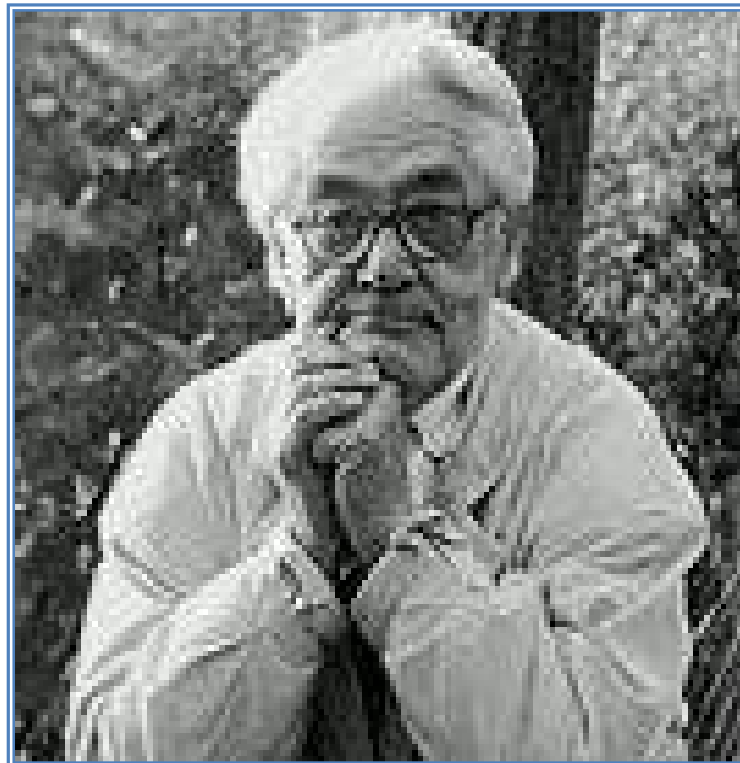
*Vénségemben új csoportot gyűjtök.
Feltöltődött már annyira, hogy alighanem
hamarosan osztódnunk kell. Tudom, hogy ők
sem lehetnek mások, mint a Bokor első,
második és harmadik nemzedéke.*

ból, kínodban el akarnád pusztítani azokat, akik nem értik meg, amit Jézus megértett a pusztában. Ha kínlódsz, ha nem – nincs, semmiképpen nincs kiközösítés. Az Isten nem mindenható. Az Isten csak mindent adó és – itt van megint az irgalom! – mindent elviselő. Jézus zokogott, és nem káromkodott, amikor már világosan látta, hogy neki sem sikerült. Megújította egy ünnepélyes szertartással is szövetségét Istennel, s megújította a Tizenkettővel is a maguk szövetségét, adva nekik a kenyérből s a borból, melyek önmagát, a szövetségi hűséget megújító, példázta-tartalmazták. Mennek ki utána a Getszemániba. Ott dől róla az izzadság. Nehéz elfogadnia, hogy vége egy kísérletnek, de azért valahogy elfogadja. Aztán

megy elébe a főpapi fogdmegeknek, s a mindent elviselő Istennek irgalmas tanítványaként nyugodtan magyaráz a kardot kirántó Péternek, s fület ragaszt. Majd elmegy a maga útján. További útja folyamán még el kell mondania egy mondatot. Úgy kezdődik, hogy: Istenem, Istenem... Úgy kell neki! Maga kereste magának! Igen, maga kereste magának, s maga találta is meg. Még az ellehetetlenülést is vállalta. Nem reászakadt az, maga ment alája. Az őszön J. házaspár Bokorligeten nyaralt az iskolában. Átjöttek Budaváriba naponként misére is, s előtte nagy beszélgetésre is. Az ember az önkormányzatba tette át székhelyét a Bokorból. Nem hagyta el a Bokrot. Mint mondja: a Bokor hagyta el őt, amikor Barna belemerült az ezotériába, meg a reinkarnációba, s a csoport azt mondta, hogy nem erre alkudtunk, nem erre jöttünk létre. Házaspárom ezután nem keresett új csoportot. Az asszony „neveli” buzgón – mint kántor és plébániai mindenes – a papot, az ember meg kergeti a délibábot: olvassa Csurkát, s hiszi, hogy az önkormányzaton teszi a dolgát. Asszonya tudja, hogy amit embere ott elér, az alig valami, teljesen jelentéktelen. Hiszem, útban van mind kettejüknel a felismerés; de még nem kerestek új közösséget. Az asszony mondott valamit a beszélgetés során, amire nagyon büszke vagyok. Ezt mondta: olyan vagy te, mint a Jóisten! Kitartasz az egyszer meglátottak mellett, és vársz türelemmel! Talán nem pontosan ezzel a szavakkal indokolt, de ez volt az értelme. Vénségemben új csoportot gyűjtök. Feltöltődött már annyira, hogy alighanem hamarosan osztódnunk kell. Tudom, hogy ők sem lehetnek mások, mint a Bokor első, második és harmadik nemzedéke. A csoport legfiatalabbja egy egyetemista fiú, a legöregebbje a Gizike, aki pár hónappal nálam is idősebb, de fiatal és energikus, akárcsak magam, vagy még inkább. Csoportot vezet, s már a „gyermekai” is csoportot gyűjtenek. Mit akarok másképpen csinálni velük, mint a korábban érkezettekkel? Ezt kell még megfogalmaznom, aztán mehetünk haza, karácsonyi nagy ebédre. Nem tudok engedni abból, amit a KIO-ban, s a Pál-szintézisben elmondtam. De ha egy közös címet kellene most adnom e kettőnek, fogalmazásuk megkezdése után közel negyven esztendővel. Ezt kellene adnom: **Az Isten tökéletessége**. Csak ahogyan bánni igyekszem testvéreimmel, annak tudok csak új címet adni. Talán a Napló sűrű füzeteinek – már az ötödiket írom, pedig csak augusztus végén kezdtem el őket – lehetne még majd a címük, ha egyszer könyv lesz belőlük. Ez lenne a cím: **Az Isten irgalmassága**. Azt szeretném magatartásommal nem is annyira mondani, mint éreztetni testvéreimmel, hogy Isten feltétlenül bízik bennük. Főleg azért bízik bennük, mert Istennek nincs más gyereke, akik jobbak volnának náluk. Csak olyanok vannak, mint ők. Ha elváltak, ha újráházasodottak, ha fél-szárnyú madarak (mert párjuk nem áll még kötélnek, vagy egyáltalán nem is akar)... – mindegy. Ők nem tagadják, szeretik feltétlenül az Isten tökéletes törvényét, s megvalósítanak belőlük annyit, amennyit tudnak. Eljönnek, amire hívom őket, ha tudnak. Mi lesz belőlük húsz vagy ötven év múlva? Lesznek-e még? Isten majd megmutatja. Végeredményben az Isten – ha igaz is, amit korábban mondtam – kétségtelenül bolond. Bolond, mert azt akarja, hogy a teremtmény olyan legyen, mint ő; Rá hasonlítson! És még mit nem gondol teremtményéről? De hát nem tud az Isten – szegény feje – mást akarni. A Szeretet csak szeretni tud. Aki pedig szeret, az mindenét akarja adni. Mindenét: a maga valóját, természetét is belénk! Ez a

szeretet korlátozottsága abban az Istenben, aki összesen csak szeretni tud. S ennek a korlátozottságnak ilyen következményei lesznek Összefoglalóan: **egy bolond Isten bolondsága.** Aki szeret, az bolond. S a bolondok mentik meg a világot? Igen. *Boldogok a bolondok, mert övék az Isten Ország.* Ajánlanám Szent Máté evangélium-szerkesztőnek e mondatot – kilencedik boldogságul. S most már csak egy verset kellene ez egésznek a végére raknom. Csakhogy nem vagyok költő! Azt a verset pedig, amely elmondaná, ami ide való, még nem írták meg, vagy én nem ismerem. **Beérni azzal, ami van** – ez a második tételnek, az irgalomnak a leckéje. Beérem tehát egyelőre az Ismeretlen szerző Énekével Krisztus születésére. Következzék az ének és az ének átköltése – énekelve is a jól ismert dallammal:

Adeste fideles	Talpra ti, bolondok
laeti triumphantes.	örömtől ujjongók.
Venite, venite	Jöjjetek, jöjjetek
in Betlehem!	Betlehembe
Natum videte	Megszületett
Rege angelorum	angyalok fejedelme
Venite adoremus,	Jöjjetek, öleljük őt
Venite adoremus,	Jöjjetek, öleljük őt
Venite adoremus	Jöjjetek, öleljük a
Dominum!	Kisdedet!

MERRE VISZ AZ ÚT?

Aligha van, aki tagadná Jézus jó szándékát. S aligha van, aki állítani merészné, hogy törekvéseit siker koronázta. Jelen van-e egyáltalán az emberiség történelmében, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. Vallásos keresztény családban nevelkedve, kispapnak szegődve, hét évig teológiát tanulva, pappá szentelődve – magam is elmentem törekvései mellett. Pedig még meg is szerettem Jézus személyét. Így is elmentem mellette. Hogyan volt ez lehetséges? Úgy, hogy az emberiség jézusutáni történelmének summája: Jézus törekvéseinek elfedése, és bizonyítása annak, hogy semmi sem valósult meg azokból. Lehetséges-e ez, ha egyszer nevének ismételtetésétől hangos e kétezer esztendő? Lehetséges. Azért lehetséges, mert olyasmit tulajdonítunk neki, ami tökéletesen elfedi azt, amit akart. Életművének jelentőségét abban foglaltuk össze, hogy önként vállalt halálával, és helyettünk, kiengesztelte az Istent. Az Istent, akit ősszüleink vétkével – mi, akik tízezer évvel később születtünk – magunkra haragítottunk. A mi dolgunk: elfogadni Jézustól, hogy immár össze vagyunk békítve Istennel, hogy immár semmi sem áll üdvösségünk, megmentődésünk útjában.

Aki az Istent despotának képzei, szóba állhat ezzel a képtelenséggel. De ez az istenkép büzlik, emberbűze van. Ember találta ki, akinek a lelke mélyén ott a törekvés, hogy despota legyen: Tomoceuszkakatiti, aki képes Gyugyukká nyomorítani embertársait – ahogyan Sántha Ferenc rajzolja Az ötödik pecsétben. Jézus istenének semmi köze ehhez a megalomán őrült Istenhez, ehhez az embernek is csak torzóhoz. Jézus Istene inkább a tékozló fiú apjára hasonlít. Ezt az Istent nem kell kiengesztelni. Ezt az Istent nem is lehet kiengesztelni. Ezt az Istent Jézus halála végtelen szomorúsággal tölti el. Azonnal nullifikálja is e halált azzal, hogy feltámasztja Jézust. Ennek az Istennek vagyunk tékozló és nem tékozló lányai, fiai. Ez az Isten a nem tékozlókat magánál tartja otthonában, és mindenét megosztja velük. A tékozlók miatt halálos bánatban van, s amikor abbahagyják a tékozlást, jobban elhalmozza őket javaival, mint a nem tékozlókat. Egyszerűen csak él és szolgálva szeret. Így aztán engesztelhetetlen is. A végtelen szeretet nem ismerhet ilyesmit. A magam szeretete nem végtelen, de én sem vágyom rá soha, hogy engeszteljenek. Ha egy testvérem-gyerekem messzire kóborol, csak arra vágyom, hogy haza jöjjön, és végre megölelhessem. Nem arra, hogy engeszteljenek. Kielégülök attól, hogy hazajött.

Jézusnak esze ágában sem volt Istent engesztelni. Az evangéliumok nem is ismerik ezt a fogalmat; s a szót sem! Jézus csak jó akart lenni, mert az Isten jó, s fiainak, lányainak is az a dolguk, hogy jók legyenek. Jézus meghalni sem óhajtott. Élni akart Isten Országának megvalósulásáért. Hogy Isten tolmácsaként nem vállalja, nem vállalhatja, amit tanácsoltak neki, hogy ti. felhagyjon e szerepével, hogy ne legyen tolmács – ez igaz. Hogy a soros főpap – szakmájának megfelelően – ezért Jézust, mint Izrael soron levő tolmácsát-prófétáját, kivégezteti – ez is igaz. De Jézus minden lehető, tőle telhető, megtett azért, hogy ne végezzék ki őt. Az, hogy felhagyjon küldetésével, ez nem volt számára „lehető”. Nem akarta, nem vállalta

önként a halált, csak odahelyezte életét, csak elviselte halálát. Ember volt, aki élni akart, de nem vágyott meghalni. Istennek sem volt semmi jó benne, hogy kivégezték őt. Ellenkezőleg: azt remélte, hogy meg fogják becsülni a Fiát.

A kereszténység elmúlt kétezer esztendeje e jézusi halál körül köröz. Úgy köröz, hogy megdicsőíti e halált, ahelyett hogy szégyellné azt az egész emberiség nevében. Annak a nevében, mert nem a zsidók ölték meg, hanem az Istent nem vállaló emberiség ölte meg őt. A zsidók csak kéznél voltak. Akármelyik nép megteszi Jézus küldötteivel ugyanezt. Akármelyik nép főpapja, Kaifása, kész rá. Legfeljebb idő múltával majd bocsánatot kér. A zsidóknál sem Jézus volt az első, akit meggyilkoltak Isten tolmácsai közül; s nem is az utolsó. A kereszténység nem tudja és nem is akarja bevallani, hogy Jézusnak azért kellett meghalnia, mert rendszeridegen volt. Rászolgált a halálra, mert Jézus üzenete valójában ez: Annak ellenére, hogy Isten teremtett világában mozogtok, istenidegen világot csináltok magatoknak. Aki ilyen üzeneteket közvetít, annak meg kell halnia. Aki isten-idegennek mond minket, az számunkra rendszeridegen. Aki kihúzza az erkölcsi talajt a lábunk alól, az haljon meg. Az embert, – mindannyiunkat – lehetetlen helyzetbe hozó üzenete miatt a világ és benne a keresztények sem tudnak mást tenni, mint Jézust és minden őt értő követőjét kiutálni a társadalomból, s ha mód van rá, az életből is.

A kereszténység válasza a jézusi üzenetre ezért – a teljes elutasítás. Megcukrozva utasítjuk el: nagyon szép, de utópia. Utópia, azaz Isten teremtett világában nincs hely arra, amit Jézus üzen nekünk, amit az Isten vár az embertől. Nincs, mert Jézus Istene számunkra rendszeridegen. Senki se tagadja, hogy nagyon szép a végtelenül tökéletes meg a végtelenül irgalmas Istennek a képe meg ország-konceptiója is. De mi nem tudunk és nem is akarunk tökéletesek és irgalmasok lenni. Még nem végtelenül, azaz végesen sem. Ragaszkodunk az uralkodáshoz, a többet birtokolni akaráshoz, s az ezeket biztosító jogrendhez. Felhőkanalazásnak, álmodozásnak minősítjük ezeknek az ellenkezőjét; mindazt, ami nem kikényszeríthető. Az emberiségnek és benne a kereszténységnek ez a válasza a jézusi üzenetre. Részletezem ezt egy kicsit. Ha Isten nevében igazolod, hogy uralkodhassam; azaz hogy pl. nem a dolgozók kollektívája, hanem magam nevezhessem ki a tőkémrel létrehozott vállalatot vezetőit..., s ha ennek következtében adhatom akár százszorosát is az egy dénárnak a vezérigazgatónak, aki utcára teszi a munkavállalókat, ha úgy, ha ezt kívánja a profit, az Isten ellenlábas, a Pénz...; akkor rendben van. Ha tehát az Isten nevében hirdeted, hogy a Mammon az Isten, s uralkodhatom úgy, ahogy akarok, akkor minden rendben. Akkor építhetsz templomot és liturgiázhatsz benne istenednek, ahogy akarsz.

Ha vallod, hogy igenis a többet birtokolni akarásban van az ember élete, és pert indíthatsz testvéred ellen, hogy megossza veled az örökséget, mert azt gondolod, hogy a birtokolható javak bőségében rejlik az Isten által neked adott élet célja és értelme, – akkor minden rendben. Akkor építheted a templomot és liturgiázhatsz benne. Ha vallod, hogy megvédheted magad azoktól, akik rá akarják tenni kezüket arra, ami a tiéd; hogy megvédheted magad akár perrel, akár világháborúval, de mindenképpen az Istentől eredőnek mondott fegyveres hatalom segítségével /mert hiszen az Isten szolgálatában viselünk és forgatunk kardot, s ezt a szentírások is

tanúsítják/, akkor építheted a templomot és liturgiázhatsz benne... a többet birtokolni akarás és a fegyveres hatalom Istenének. Akit aztán mindenhatónak is fogsz nevezni meg a Seregek urának-istenének is, ahogy Jézus soha nem titulálta Atyját. Akkor... Csakhogy ez a véres és tőkés Isten nincsen. Ha megvallod ezt az Istent, aki nincsen, akkor felépítheted büszke és látható épületét annak a látható egyháznak, amelyen a pokol kapui sem vesznek erőt. Nem vesznek? Nem bizony, mert a joggal, a megvédhető igazsággal, a fegyverek igazolásával már be is vannak építve egyházadba a pokol kapui. Már rég erőt vettek rajta.

*„Oh ha talán vagytok, kik meghallgattatok eddig,
El ne ijedjete, a hadakat nem folytatom én most”*

– írja Vörösmarty a Zalán futása IX. énekében. Nem folytatom az eddigieket, a hadakat, amikkel bizony le akarom rombolni mindazt, ami századoknak, évezredeknek kedves, vagy legalább is megszokott. Az ember tiszte: időnként megállni és kérdezni. Azt is, hogy nem tévedek-e. Azt is, hogy nem tévedett-e Jézus is. De hát ő az Isten Fia! Hogyan tévedhetne?! Hagyjuk akkor el most e második kérdést! Legyen elég annyi, hogy: nem tévedek-e én. Nem tévedünk-e mi, barátaim? Akkor is, ha Jézus nem tévedett, és igaz mindaz, amit mondott? És igaz mindaz, amit tanultunk tőle?

Hátha nem így verik a cigányt, ahogy elmondtam? Hanem hogyan? Egyfajta kettős könyveléssel. Az egyik könyvbe róják a történelmet, ami olyan, amilyen. Benne van Jézus meg a többi kiközösített, kiátkozott is: a keresztt, a kínvallatások, meg a máglya. De Istennek van egy másik könyve is. Abba van feljegyezve a szentek imája és áldozata. A szenteké, akik róják Kalkutta utcáit, hogy illő módon haljanak a holtak. Akik járják a Trastevere sikátorait, hogy Kalazancius megmossa és betűvetésre meg hittanra okítsa az utcán kallódó gyerekeket. A szenteké, akikről Kosztolányi ír a Számadásban:

*Térdelve, föltárt hassal, láncra kötve,
Templomba, kórházakba, börtönökbe
Lassan vonul a roppant karaván,
Siess te is oda, igaz körödbe
s – égő kanóc – lobogj velük örökre
elégedetlenség szent olaján.*

Nem írhatom ide az egész szonett-koszorút, amely beszédesen tanúsítja, hogy van egy másik út is, és ez sem lehet idegen Jézustól. Helye van az üzenetben! Mondjátok meg Jánosnak, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, leprások tisztulnak... és a szegényeknek hirdetik a jóhírt. És elküldte őket kettesével: Gyógyítsátok meg a betegeket és hirdessétek az Isten Országát! – Dolgozzál te is e másik könyvnek, amelybe a szentek imáját és áldozatát írják, és többre mész vele, mintha elégetnek a Campo di Fiori-n, mint Giordano Bruno-t, vagy az innsbrucki székesegyház tövében, mint Hutter Jakabot. Így mentsd meg lelkedet, és akkor békén mondhatod imádat a székesegyházban.

Ki ismeri Teréz anya ezernyi névtelen lányának nevét? Nem tettek-e annyit Isten Országáért mint e félszázad összes elnémított teológusai, akiknek nevét zászlóként lobogtatják a Kaifások orra alá? Fontosabb-e a hírnév, mint a tett? Azt mondod,

hogy kötelez téged a hűség a megismert teljes jézusi üzenethez; az, hogy közvetítsd Isten egész üzenetét! Mit érsz el vele? Néhány kiadvány feljegyzí neved és kálváriád. De a „hívek” Kaifás intésére ma is kiáltják a Feszítsd meg!-et. Kiközösítenek, elszigetelnek, búra alá helyeznek, s kiszívják alóla a levegőt. Csak azt éred el, hogy Isten soros tolmácsát megint elnémítják. Legfeljebb azt éred el, hogy az érzékenyebb lelkű Kaifásoknak lelkiismeret-furdalásuk támad. Csak azt éred el, amit Jézus: istenkáromlónak bélyegeznek. Esetleg rehabilitálnak pár száz évvel haláloz után, amikor már igazán semmi szükséged sincs rá. Amikor a világnak se nagyon van szüksége rehabilitációra, mert az óvodások is tudják már, hogy a Föld forog a Nap körül. Aztán gondold meg: igaz ugyan, hogy Isten Jézus által közölte velünk az idők végezetéig érvényes üzenetét, de még csak kétezer esztendő telt le. Van idő, hogy megvalósuljon az is, ami ma még nem lehetséges. Nem látod, hogy a szentek imája és áldozata az, ami ma lehetséges? Tett, ami termékenyít, ami nem pusztá prófétai szó? – Szó, ami csak falra hányt borsó Kaifásnak is, meg a „híveknek” is.

A történelem uráé az egész kettős könyvelés. Isten számba veszi a ki nem mondott szót, üzenetet is, ha imádság és tett van mögötte. Bízzál benne, hogy van kettős könyvelés, s te írd életedet bátran a másik könyvbe, majd Isten elvégzi a végső számadást, s abban ott lesznek a te imádságaid és tetteid is. Megérted-e, hogy a prófétai szóval sem tegnap, se ma nem mész semmire? Ma sem, ahogyan kétezer éve sem. Csak Golgotára mész.

Mindazonáltal. Mindazonáltal. Mindazonáltal. Háromszor is mindazonáltal! Jézus tudta mindazt, amit az előző fejezetben elmondtam, vagy sem..., de ő egyszerre írt Isten mind a két könyvébe. Jót is tett, meg ki is hirdette Isten végérvényes üzenetét, az Isten Országát.

Kovács Imre 1937 tavaszán megírta A néma forradalom c. könyvét A királyi törvényszék rögvést elítélte őt nemzetgyalázásért. Azt mondta el könyvében, hogy a feudalizmus, a nagybirtok halálos ölelésében a magyar agrárproletáriátus, a 3 millió magyar koldus, egykézis és kivándorol és szektákba menekül. Ez a harmadik is azt jelentette, amit az egykézis és a kivándorlás. Azt, hogy lemondott a földi jövőről, sorsának jobbra fordulásától, s már csak az égi hazában reménykedik. Nem sokáig tartott az agrárproletáriátus jámbor hívő mozgalma és buzgalma. Hitler megmozdulására kaszáskeresztesekké lettek, majd a vörös hadsereg ideérkeztével – ha félve és bizonytalanul is – de meghallották a Párt földosztásra felhívó szavát. Ahogyan Galileában történt. A csodálatos kenyérszaporításkor, amikor is megindult Jézus felé ötezer férfi, hogy királlyá tegye. Jézusnak gondot okoz a megvendégelték tudatában lejátszódó félreértése az Isten Országának, s tanítványaival Szíriába menekül hosszú nyári vakációra – mielőtt át akarnák őt a galileaiak ültetni Heródes vagy Kaifás székébe. Valami új stratégiát kell kieszelnie, hogy megértse Galilea népe, hogy az Isten Országa valahogyan másképpen készül. Nem úgy hogy valakit királlyá tesznek. De Kovács Imre magyar agrárproletárjainak szektát elhagyása is, Galilea népének Jézus felé indulása is világosan mutatja, hogy a csak az égi hazában reménykedés természetellenes, az ember végső kétségbeesésének terméke. Akárki és akármi történelmi esemény – pusztai vendégség, Hitler vagy Sztálin – vissza-

hozza az ember reményét. A reményt, hogy élni tudunk Isten teremtet világában is, nem csak a teremtetlen, égi hazában. Isten előbb idelent vendégeli meg az embert.

Mondok három nevet a magyar reform-korból: Széchenyi, Vörösmarty, Petőfi. Mindhárman mélyen vallásos emberek voltak, habár nem biztos, hogy minden vasárnap templomba jártak. Közös jellemzésükre idézem Petőfi egy versének néhány sorát, melyben ugyan csak magát rajzolja. Húsz éves volt mindössze, amikor írta. A címe: Én.

*A világ az Isten kertje,
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én e kertnek egy kis magja,
De az úr ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.*

Különbeket, mint ők, e háromnál a múlt század első feléből nem ismerek. De eszük ágában sem volt igénybe venni a kettős könyvelést. Egyiket golyó találta, a másik kettőnek elméje elborult. Nem voltak Jézust értő emberek, de félre sem értették őt, miként a pusztai megvendégeltek, s miként a keresztény kétezer esztendő. A múlt század első felében nem volt kiktől tudomásul venniök, hogy mit akart a názáreti ács. De Jézus felé tapogattak, ha nem is jutottak el hozzá. Tudtak arról, hogy Isten az embernek adta a Földet, s a csúnyácska hazát szebbé akarták tenni. S feltették maguknak a kérdést, hogy mi végre vagyunk a világon, s válaszoltak rá: egy nemzetet kivívni a mély süllyedésből. S nem az volt az ambíciójuk, hogy ágyban párnák között haljanak meg. Törekvéseikből lett Lánc-híd, Tisza-szabályozás, s minden igazra, jóra, szépre és szentre nyitott nemzeti irodalom. Nemzeti! S ennek mi köze az Isten Országához? Van köze, mert csak nemzeti irodalom létezik. A Biblia is – ha tetszik, ha nem – zsidó nemzeti irodalom. Lehet, hogy valaki nem ismeri az evangéliumot és Jézust, de azt, hogy embertársain segítenie kell, azt tudnia kell a nemzeti irodalmakból is, ha ember és az embert megteremtő Isten Lelke van abban, aki írja és olvassa ezt a nemzeti irodalmat.

Bizony többet akartak, mint Kalkutta utcáin összeszedni a haldoklókat. Kilenc millió jobbágnak akartak emberibb életet. S e jobbágyok képviselőjének a gyermek-Széchenyi – szülei akaratából – kezet csókolt még, mert tőlük kapják a kenyeret. Álljunk meg! De hiszen forradalom, szabadságharc, csaták, fegyverroport, Világos, önkényuralom lett a következménye nagy-nagy jó szándékuknak! Belé is örült Széchenyi is, Vörösmarty is; Petőfi meg belehalt Segesváron. Sorsukból kellene valamit nekünk, késő unokáknak megtanulnunk. Mit? Az evangéliumot, amit a názáreti ács hirdetett.

Illenék valamit világosan látnia a keresztény embernek. Az emberiség eddigi történelme utópiának minősíti az evangéliumot. Az evangélium viszont mára utópiának bizonyítja már az emberiség eddigi történelmét. A Tisza-pusztulás kicsiny előjele az ökológiai katasztrófának. Uganda, Koszovó, Csecsen-föld, öböl-válság – pedig jelei annak, hogy nem lesz, és nem lehet a Föld a nem-szelídeké. S az egyre végzetesebbé tárguló különbség a kevés gazdagok, és a milliárdnyi szegény között előreveti árnyékát a neoliberalizmus, a jelenlegi gazdasági rend, tarthatatlanságának

és összeomlásának is. S mindez együtt – annak, hogy a Föld nem lesz a miénk, ahogy Vörösmarty énekelte:

Sóvár szemmel néz az ég felé, Mert hajh a Föld! Az nem övé.

Amint mondtam, illenék valamit világosan látni. Mit? Azt, amire Marx tanított, ha már Jézustól nem akarjuk tudomásul venni, amit a gazdag ifjúnak mondott. Azt, hogy nem akarhatsz többet birtokolni, mint amennyi testvérednek jut. A pleonexia, a többet birtokolni akarás, amikor már hatmilliárdan élünk a földön, a biztos ökológiai vagy/és nukleáris katasztrófa előidézője.

Marx nem Jézus, hanem az emberi történelem tanítványa. Úgy tudta, hogy az ember – még ha a megváltó proletariátushoz tartozik is – magától soha nem adja közösbe, ami az övé; tehát erőszakkal el kell venni tőle. Kísérletét a Szovjetunióban s kapcsolt részeiben, minálunk is, a neoliberalizmus ereje tönkre verte, bár Kínában egyelőre még lábán áll. De hiába áll, mert a történelem tanítja, hogy szuronyokkal sok mindent lehet tenni, csak ülni nem lehet rajtuk. Idő kérdése csak, hogy a kínai terrornak is vége szakadjon. Jézus viszont – Marx ellenében – úgy tudta, hogy az ember az Isten népe is. Az Isten népe viszont képes arra, amire az az ember, aki nem tartozik Isten népéhez, még nem képes. Itt az idő, most vagy soha – mondom Petőfivel. És kérdezem: van-e Istennek népe? Van-e nép, amely képes lemondani a pleonexiáról? Van-e nép, amely beéri annyival, amennyi testvérenek jut?

Ezt a kérdést nem lehet megkerülni. Ezt a kérdést nem lehet kikerülni. Ki kell találnia az Isten népének valamit, hogy mindenki dolgozhassék az Isten Országának szőléjébe, s ne legyen zúgolódás, hanem érje be mindenki az egy dénárral. A tőkés-társaságok világuralmát nem tudjuk megdönteni; de azt, hogy az Isten népén uralkodhassék, megakadályozhatjuk. Hogy a tőkés egyikünknek egy dénárt ad, másikunknak meg százat, ezt az istentelenséget nem tudjuk megszüntetni. De azt, hogy akármennyit is ad, mi, az Isten népe, megosztozunk rajta, megtehetjük. Rajtunk áll. Hogy ne szüntethesse meg munkahelyeinket – ma az enyémet, holnap a tiédet –, nem akadályozhatjuk meg. De azt, hogy a sétálni küldöttnek ugyanúgy jusson kenyér, mint akinek megmaradt a munkája, megtehetjük. Hogyan lesz ebből valóság? Nem tudom. Nem is kell tudnom. Annak a kisközösségnek kell tudnia, amelyikhez tartozom. Amelyiknek ezt az osztozást Isten dicsőségére, ember javára, Isten és ember örömeire el kell végeznie. Mert sem a cserebogarak halhatatlanságával, sem Jézus szavainak analizálásával nem érdemes foglalkozni, ha nem születik meg belőle az isteni, a jézusi tett.

Tudomásul kell venni, hogy ez a kairos, a mostani idő, követelménye. Hogy mellébeszélés, hogy Isten Országát lehet kommuna nélkül is építeni, meg lehet kommunával is, ha valaki éppen úgy akarná. Hogy mellébeszélés, hogy – most idézet következik – „erre lehet nevelni, biztatni, lehet példákat felmutatni, lehet és kell imádkozni, de teljesítési elvárásokat kár erőszakolni.” Ezeket a szavakat a Bokor kommuna-vitájából idéztem. Azért mellébeszélés az idézett szöveg, mert arra, ami e szövegben kárnak mondatik, senkinek nincsen semmiféle lehetősége. Csak arra van ugyanis lehetőségünk, hogy elmondjuk, amit Jézus a gazdag ifjúnak elmondott. Jézusról, pedig talán még sem lehet azt mondani, hogy nem várja ki a Lélek mozdulását, hanem erőltet, és teljesítési elvárásokat erőltet. Nem erőlteti!

Annyira nem erőlteti, hogy hagyja elmenni a gazdag ifjút. Szavai azonban egyértelműek: nem teszik lehetővé Isten népe számára, hogy a testvéri osztozás nélkül is Isten népének képzelhesse magát. Hagyja elmenni a gazdag ifjút, s a vele maradónak, a kommunában élőknek, mondja el a szomorú valóságot, hogy a gazdagnak, a nem-osztozónak nehezebb bejutnia az Országba, mint a tévének átbújni tű fokán.

S most megismétlem, amit az elején mondtam. Aligha van, aki állítani merészné, hogy Jézus törekvéseit siker koronázta volna. Jelen van-e egyáltalán az emberi történelemben, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. S mért van ez így? Mert nincs módja Jézusnak teljesítési elvárásokat erőszakolni. Mert nincs módja azt tenni, amit kárnak mondott az idézett szöveg. Mert Jézus csak hívni tudja, azokat, akinek van fülük a hallásra. Minden erőltetés nélkül. Mivel is erőltetne? Szavával? Nem képes rá, mert van fülünk a becsukásra.

FATIMAI HISZEKEGY

Hiszek az egy Istenben. Hiszem, hogy nem volt soha kezdete, és nem lesz soha vége. Hiszem, hogy időtlenül létezik. Hiszem, hogy láthatatlanul és tapasztalhatatlanul létezik, és hogy nem olyan, mint a látható és tapasztalható világ. Hiszem, hogy nincsen létrehozó oka, mert időtlenül és anyagtalanul önmagától létezik; Ő az önmagában való Élet. És Tőle van minden, ami van. Élettelen és élő, és minden Tőle kapta a létezést. Ő a teremtő oka mindennek, ami van.

Hiszem, hogy az Isten – szeretet. Hiszem, hogy az Ő senkitől sem kapott, időtlenül birtokolt élete – a szeretet élete. Hiszem, hogy az Ő élete a szeretet közösségi, családi élete. Hiszem, hogy az Isten

Hiszem, hogy a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg minket. Szabadoknak teremtett meg bennünket azokkal a lehetőséggel, hogy választhatjuk és elutasíthatjuk őt; választhatjuk a szeretetet, és elutasíthatjuk a szeretetet.

időtlenül odaadja teljes önmagát. Hiszem, hogy aki odaadja önmagát, az az Atya. Hiszem, hogy akinek odaadja önmagát, az a Fiú. Hiszem, hogy az, akit az Atya odaad a Fiúnak, az a Lélek. Hiszem, hogy a mindent odaadás nem áll meg a Fiúnál. Hiszem, hogy az Atyától a Lelken keresztül ez a Lélekkel megajándékozott Fiú visszaadja teljes önmagát az Atyának. Hiszem, hogy a Fiúévá lett Lélek eközben visszaáramlik az Atyához. Hiszem, hogy ebben az időtlen és szünetet nem ismerő áramlásban áll fenn az Isten szentháromságos élete. Hiszem, hogy ebben a

szeretetkörforgásban kielégül az Isten adásigénye és kapásigénye is. Hiszem, hogy az Istennek ennek következtében nem hiányzik semmi. Hiszem, hogy így birtokolja az oszthatatlan létteljességet, az isteni mindent. Hiszem, hogy ebben a mindent adó közösségben az Isten mértéket nem ismerően boldog. Hiszem, hogy nem hajthatja semmi kényszer. Hiszem, hogy tökéletesen szabadon adja oda magát teljesen és mindenestől. Hiszem, hogy ennek semmi más oka nincsen, csak Ő, tehát csak az, hogy Ő ilyen. Csak az, hogy Ő maga a Szeretet. Hiszem, hogy nincs emberi szó, amely teljesebben tudná kifejezni, hogy mi Ő: a szeretet az Isten, és az Isten – Szeretet.

Hiszem, hogy szeretetből hívta létre a nemlétből az embert, az emberiséget. Semmi másért nem teremtett meg bennünket, csak azért, hogy részesítsen bennünket a maga szeretetéletében, annak boldogságában. Mégpedig azon a minden emberi elképzelést meghaladó fokon, amely mértékben a teremtmény számára az egyáltalán lehetséges. Isten nekünk is mindent kíván adni, s a teremtmény annyit kaphat meg az Istentől, amennyinek a felvevésére a teremtményi lét egyáltalán képes.

Hiszem, hogy a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg minket. Szabadoknak teremtett meg bennünket azzal a lehetőséggel, hogy választhatjuk és elutasíthatjuk őt; választhatjuk a szeretetet, és elutasíthatjuk a szeretetet. Hiszem, hogy csak azért teremtett meg bennünket a bűn választás lehetőségével, mert különben nem tudnók választani őt, a szeretetet; hiszen szabadság nélkül nincsen szeretet. Hiszem, hogy belénk lehelte a maga Lélekét, s ez a Lélek a lelkiismeretünkön keresztül meg nem szűnően szólít, hív bennünket a szeretetre, amíg csak el nem hallgattatjuk szavát.

Hiszem, hogy a földi lét minden szenvedése, a betegség, az ínség, a természet és az emberek felől jövő megpróbáltatások – mind csak arra vannak, hogy akármilyen nehéz sorsunkban is bizonyosságot tegyünk róla, hogy csak a szeretet életútját választjuk. Hiszem, hogy állhatatosságunkat Isten gazdagon jutalmazza.

Hiszem, hogy az Atya elküldötte hozzánk a Fiút. Hiszem, hogy a Fiú testet öltött és közöttünk élt. Hiszem, hogy azért jött el, hogy az ember számára hallható emberi nyelven elmagyarázza nekünk, hogy az Isten szeretet, és éppen ezért az embernek a szeretetre kell rátennie életét. Hiszem, hogy azért jött el, hogy megmagyarázza nekünk, hogy az Istenhez, a szeretethez akármilyen áron is hűségeseknek kell maradnunk.

Hiszem, hogy meghalt értünk, hogy a hűség feledhetetlen példáját mutassa nekünk. Hiszem, hogy a szeretetre tanítva és élénk élve azt, hathatós erővel megújította bennünk az Isten életét. Hiszem, hogy Jézus benne van azokban, akik szeretik Őt. Hiszem, hogy benne vannak mindazok, akik szeretik Őt. Hiszem, hogy Jézus és az ember egymásban levése erőt ad az embernek a szeretetre.

Hiszem, hogy Jézus a halottak közül harmadnapon feltámadt. Hiszem, mert a tanítványok látták Őt, s negyven napon keresztül tovább tanította őket az Isten Országára, a szeretet életének a titkaira. Hiszem, hogy negyven nap múltával visszament Atyjához, ahonnan jött. Hiszem, hogy időtlen isteni élete nem szenvedett

változást. Hiszem, hogy a Szentháromság élete hiánytalan volt az alatt a harmincegynéhány esztendő alatt is, amíg a Szűztől szült testben itt, közöttünk élt.

Hiszek a Szűzanyában, akinek osztályrészül jutott az elképzelhető legnagyobb emberi méltóság: a megtestesülésre magát elszánó Fiú édesanyja lehetett. Hiszek abban a talán tizenharmadik évében járó názáreti lányban, aki vállalta a világ szemében a legnagyobb csúfságot, a leányanyaságot is; de ezen az áron is igent mondott az Isten hívására. Hiszek ebben a leányban, aki egészen rábízta magát az Istenre.

Hiszek abban, hogy a feltámadás kétségtelenre bizonyította Jézus minden szavát. Ezért hiszek abban, hogy a hit annyit jelent, hogy igaznak tartom Jézus minden szavát. Hiszek abban, hogy hinni annyit is jelent, hogy hűségesen odarendezem életem a jézusi tanításhoz, a szeretethez.

Hiszek Jézus szavának, s ezért hiszem, hogy életem egyetlen feladata, hogy visszaszeressem az engem Önmagát odaadva, Golgota-áron is megszerető Istent. Hiszek abban, hogy szeretnem kell az Istent. Átölelve Őt minden képességgemmel. Nem úgy, mint tikasztó nyárban a patak hűs vizét; nem úgy, mint amikor az ember átöleli szerelmesét. Nem a hús és vér képességeivel, de azzal a maradéktalan értelmi-akarati-érzelmi hűséggel, amely barátot baráthoz fűz. Hiszem, hogy Jézus barátjának akar engem, és hiszem, hogy nincs különb élethívatom, minthogy egész életemmel igent mondjak erre a hívásra és barátja legyek annak az Istennek, aki magamhoz hasonló emberként élt közöttünk, hogy megkönnyítse számomra a felkínált barátság elfogadását és teljesítését.

Hiszem, hogy csak akkor lehetek Jézus barátja, csak akkor szerethetem vissza az Istent, ha igyekszem Hozzá hasonlítani. Mindenekelőtt abban, hogy Ő mindenkit, minden embert szeret. Hiszem, hogy minden embert szeretnem kell. Hiszem, hogy nem tekinthetek senkit sem ellenségemnek. Hiszem, hogy nem lehet számomra egyetlen ember sem közömbös. Hiszem, hogy minden embert felebarátomnak kell tekintenem, az ellenségemet is. Hiszem, hogy nincs más hívatom, minthogy minden embert, akivel csak találkozom, testvéremmé tegyek – a szeretetben.

Hiszem, hogy aki szeret, az ad. Hiszem, hogy élethívatom az adás. Életemben minden egyéb csak foglalkozás lehet, de a hívatom: az adás. Azt kell adnom, amim van: jó Szót, mosolyt, pénzt, időt. Mindazt, amit munkával-szeretettel megszereztem. Hiszem, hogy adnom kell annak, aki kér. Hiszem, hogy adnom kell annak, akit testi vagy lelki ínségben találok – kéretlenül is. Hiszem, hogy adásaimnak nincs felső határa. Hiszem, hogy az adásban nincs elég, csak még tovább. Hiszem, hogy mindentadásra teremtett meg az Isten, aki Maga a Mindentadás. Hiszem, hogy szegénnyé kell tennem magam felebarátaimért, hogy testvérüknek tekinthessenek.

Hiszem, hogy azt is szeretnem kell, aki bánt. Hiszem, hogy nem szeretem azt, akit visszabántok. Hiszem, hogy ki kell törölnöm szótáramból ezt a szót: jog. Hiszem, hogy nem az a hívatom, hogy megbüntessem a bűnösöket. Sem a rám támadókat, sem a másokra támadókat. Hiszem, hogy a hántásokat csak a mindent eltűréssel lehet kevesbíteni az emberiség életében. Hiszem, hogy a Golgota vállalásával is példát adott nekem Krisztus. Hiszem, hogy vállalom kell a magamat meg-nem-védés következményét: az üldözöttséget is.

Hiszem, hogy aki szeret, az szolgál. Hiszem, hogy nekem is vissza kell utasítanom a pusztai Kísértőt. Hiszem, hogy nekem is el kell menekülnöm azok elől, akik „királlyá” akarnak tenni engem. Hiszem, hogy nekem is közembernek kell lennem, mint a názáreti Ácsnak, mint a fizetés nélküli Vándortanítónak. Hiszem, hogy csak akkor tudok szolgálni, ha nem uralkodom. Hiszem, hogy csak akkor tudok csak adni és sohasem venni, ha kisember vagyok. Hiszem, hogy akkor tudok csak simogatni és sohasem ütni, ha a társadalom kicsinyei között vagyok. Hiszem, hogy Isten csak akkor tud barátjává választani, ha olyan kicsiny vagyok, mint ama názáreti ismeretlen falusi kislány. Hiszem, hogy vállalnom kell a jézusi szolgálat feltételét; a társadalmi kicsinységet és az alulértékelődést.

Hiszem, hogy azt, akit nekem az Isten élettársul rendelt, mindenki előtt kell szeretnem. Hiszem, hogy csak olyat rendelt nekem, aki velem együtt akarja járni a jézusi szeretet útját. Hiszem, hogy az Istent ölelem át, amikor őt ölelem. Hiszem, hogy kettőnk szeretetkapcsolatát a maga szentháromságos szeretetélete boldogító földi másának akarta számomra. Hiszem, hogy a gyermek, a népes család életbehívása és Istennek nevelése az én első és legalapvetőbb feladatom élethivatásomnak, a szeretetnek a gyakorlásában. Elválaszthatatlanul egy ez a család a hitvesi szeretettel. Csak így lehet kedves az Istennek az ölelés: csak ha termékeny a szeretet.

Hiszem, hogy az Isten munkára teremtette az embert. Hiszem, hogy nekem is el kell végeznem a magamét annak érdekében, hogy megtermelődjék és szolgáltatódjék az, amire embertársaimnak, magamnak is szükségünk van.

Hiszem, hogy a családi életet is, a munkát és munkahelyet is fel kell használnom arra, hogy növekedjék Jézus vetése. Hiszem, hogy az a hivatásom, hogy megszülessék a földön Isten Országai. Hiszem, hogy a Jézus szeretetében egybe kell kapcsolódnia minden osztálynak és nemzetnek. Hiszem, hogy el kell tűnnie mindannak, ami akadályozza, hogy az emberek testvérek lehessenek. Hiszem, hogy építenem kell a Szeretet Országát. Hiszem, hogy az emberi élet mindent egybefoglaló hivatása: elvezetni mindenkit Krisztushoz. Hiszem, hogy túl családon és munkán – ez az én felelősségem is.

Hiszek a Lélekben, aki vezeti Jézus itthagított művét, az Egyházat. Hiszek az Egyházban, amelynek Krisztushoz kell vezetnie az emberiséget. Hiszek a Sziklában; aki Krisztus akarataiból az idők végezetéig rendező személye annak, hogy megújuljon a Föld színe. Hiszek a szentségekben. Hiszek a keresztségben és a bérálásban, amely újra és újra lepecsételi a hívőt, a Krisztus útján járni akarót Isten számára. Hiszek a bűnbánat szentségében, mert az Isten minden bűnbánónak megbocsát, és mert emberi szóval is hallani akarom testvérem ajkáról az isteni megbocsátás szavát. Hiszek az Oltáriszentségben, amely táplálja bennem a szeretetet, a bennem lévő krisztusi életet. Hiszem, hogy a házasság és az egyházirend szentsége erőt ad: hogy abban, amit választottam, végig kitartsak. Hiszem, hogy a nagybetegek szentsége megerősít földi életutam utolsó órájában.

Hiszek a békében, amelyet Isten mindig megad azoknak, akik az Ő útján járnak. Hiszek a Jézus békéjében, amely el nem hagyja az embert kísértésben, betegségben, börtönben, sőt a Krisztusért vállalt halál előtti órában sem. Hiszek Jézus ügyének történelmi diadalában, hogy valósulni fog a történelmi jövőben az, amit megígért:

vetése növekedni fog, kovásza megkeleszti ezt a világot, a mustármag fává nő és lombot ereszt; és nem lesz lobogó, amely magasabban szállna a jézusinál. Hiszek a történelmi diadal ma is tapasztalható jelében: hogy százannyi testvérem és nővérem lehet, ha le tudok mondani a csak magamra gondolásról, ha másokért akarok élni.

És hiszek az imádságban, amely erőt ad a szeretetre, és megnöveli karom erejét. Hiszek az imádságban, amely elér oda is, ahová nem tudok eljutni. Mindazokhoz, akiket szeretek, s akikért megteszem – vagy megtenném, ha tehetném – mindazt, ami a szeretetemből telik. Hiszek az imádságban, amely a szeretet láthatatlan sugárzásával egyetlen fényerőtérre teszi a világot, amelynek világosságában Jézus felé találhatnak, akik még a sötétben bolyonganak.

És hiszek a találkozásban. Abban a találkozásban, amelyért Isten a világot teremtette, amelyért a Fiú eljött közénk, amelyért a Lélek lakást vett bennünk és vezeti Isten népét, az Egyházat. Hiszek a találkozásban az örök lakóhelyen. A találkozásban az Örök Szeretettel, amikor is megmutatja majd magát nekem úgy, ahogy van. Hiszek az örök Lakomában, amelyen a Fiú a lakoma, és a Fiú a felszolgáló. Hiszek a kielégülésben, az emberi szív nyugtalanságának megszűntében, a boldog beteljesülésben. Hiszek a találkozásban az első és utolsó emberrel; mindazokkal, akik nem zárták el magukat a hívástól, akik a múltban, jelenben és jövőben járják az utat, amelyet a Lélek sugall, s amelyet a Fiú elibénk élt.

Hiszek a Szeretet erejében. Hiszek a Szeretet diadalában.

Hiszek a boldogságban, amelyet egyedül a Szeretet adhat az embernek ebben és az eljövendő világban. Ámen.

Alsószentiván, 1972. Egy háromnapos magán-lelkigyakorlat terméke. Szakolczay Lajos: Péter Bulányi (1989) c. könyvéből

HARMADIK NYILVÁNOS SZENTMISÉM
(BUDAVÁRIBAN, 1997. NOVEMBER 16-ÁN,
TEPLOMBÚCSÚ NAPJÁN)

Kedves Testvéreim!

Immár 14. éve vagyok télen is, de még inkább nyáron ennek a kicsiny községnek újból és újból megjelenő boldog lakója, amelyről Boldizsár Iván erre járva novellát írt, és 'ékszerdoboznak' nevezte fekvésének szépsége miatt. Mikor idejöttem, olyan idők jártak, melyeket jól jellemez a „ne szólj szám, nem fáj fejem” ismert mondás. Az igazságnak megfelelően tanárként mutatkoztam be, csak azt nem mondtam meg, hogy piarista tanár vagyok. Így aztán a rendszerváltozás után valamelyik szereplésemet követően lejőve Budaváriba, ezt mondja nekem Viczay szomszéd: „látta újságból is, hogy a Kádár-diktatúra idején szembeszegültünk a pártállam törvényeivel, a Csendes-óceánig vitte hírünket.” S aki turista a nyár folyamán Budapestre látogatott, nem akart már hazamenni anélkül, hogy el ne mondassa velem, hogy hát mért, meg hogyan, meg mikor. Én meg kiválóan fejleszthettem e beszélgetések során francia, német, angol vagy olasz nyelvtudásomat, persze inkább akadozva, semmint folyékonyan. Csináltam ezt három nyáron keresztül, aztán meguntam.

Kérésemre összeírta egyik barátom a Balaton-felvidéki fogó lakosságú falvakat. Egy Trabant segítségével elkezdtek sorba járni őket. Tál Józsi éppen befejezte a déli harangozást '84. június 4-én, amikor a templom előtt kiszálltam a kocsiból, s megkérdeztem tőle, van-e itt eladó ház.

– Van.

– Megmutatná?

– Jöjjenek!

A 25. szám alá vitt. Bementünk Gyarmatiék és Mátéék között a nyélen, s megláttam a romos házikót s az őserdőt, melyen nem lehetett átlátni. Fantáziát láttam benne.

– És kié ez? – kérdeztem.

– Hát a Bódor nénié.

– Hol lakik?

– Csicsóban.

Átmentünk Csicsóba, lefoglalóztam a „birtokot”, s azonnal elkezdtek a rendbetevés, építkezés munkáját.

Most már megmondhatom: lelkigyakorlatos háznak építettem, ami épült. Miséztem benne naponként is, vasárnaponként is; mindig, amikor Budaváriban voltam. Miért nem a templomban? Hát csak azért, mert az a bizonyos pártállam azt kívánta püspökeinktől, hogy ha már ő eltartja a közösségnek katonáskodást megtagadó tagjait a baracskai börtönben, a püspökök pedig lássák el a bajukat a felbujtóknak. Ezek lettek volna a közösségekhez tartozó papok. Voltunk vagy harmincan, köztük én is. Az én bajomat úgy látták el, hogy megvonták tőlem a jogot a nyilvános misézésre. Nem a misézésre egyáltalán, hanem csak a templomban misézésre. Hosszú

volna a történet. Csak a végét mondom. Írtam egy levelet Rómába az elmúlt őszön. Ezt írtam benne: hazámban 14 és fél letöltött esztendő után a gyilkosoknak is elengedik büntetésüket... A levél hatott. A püspökök levelet kaptak Rómából, hogy tegyék már rendbe ezt a dolgot. Rendbe tették: szeptembere 10-én levélben tudatták velem, majd az országgal is az újságokban, hogy „megszűntek a Bulányi György atyával kapcsolatban hozott korábbi korlátozó intézkedések”. Eddig két nyilvános szentmisét mondtam. Budapesten az első, Debrecenben, ahol a közösségeket jó félszázada útnak indítottam, a másodikat. A harmadik pedig ez a mostani, a budavári templombúcsúi szentmise. Ennyit el kellett mondanom a falubelieknek, akiknek nagyon hálás vagyok, mert mindegyikük segített mindenben, amiben csak tudott. Csak végig kellett mennem a falun, s itt vagy ott rendre megtaláltam, amire szükségem volt. Áldom ma is mindegyiküket; s azt is, hogy Bódor néni romos házát, őserdejét meglátva, nem mentem tovább más portát keresni.

Mindezek következtében most Szent Mártonra, templomunk védőszentjére emlékezhetem, aki szintén segített egyszer egy fázó kolduson, odaadva neki kettéhasított katonaköpenyét, amiként a budaváriak is segítettek rajtam, egyszer is, másszor is annak idején, s nem egyszer ma is. Melyik tanulta a segítséget melyiktől? Márton a budaváriaktól, vagy a budaváriak Mártontól? Mindegyikük belülről tanulta: a szívéből, lelkiismeretéből. Abból a mindannyiunknak közös ismeretéből, tudományából, melyet ki-ki a szüleitől tanult: segíts, ahol csak tudsz! A mai nap szentmiséjének első olvasmánya arról beszél, hogy egyszer el fog jönni a vég. Bizonyosan így van, hiszen aminek kezdete van, annak van vége is.

Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj,

S a világot szültem gyermekül.

Aztán így folytatja:

...nem lesz föld, s a tenger eltűnik

Fáradtan ösvényeikből a napok

Egymásba hullva, összeomlanak:

a Mind enyész, és végső romjain

A szép világ borongva hamvad el.

S ahol kezdve volt, ott vége lesz,

Én leszek,

Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

Az odaátról, az oda túlról az angolok Shakespeare-je a Hamlet c. drámában úgy beszél, mint olyan „tartományról, honnan még nem tért meg utazó”. Mivel nem tért meg, így hát senki sem mondhatja: Tudom, hogy nincs odaát. És ugyanígy senki sem mondhatja: Tudom, hogy van odaát. Csak arra van lehetőségünk, hogy ilyesmit mondjunk:

Azt hiszem, hogy nincs odaát... vagy:

Azt hiszem, hogy van odaát... vagy:

Majd meglátjuk, ... addig meg kimegyek a pincébe, s megfejem a bort...

Melyikük hitetlen? Az első kettő bizonyosan nem, mert a mind a kettő hisz: az egyik azt, hogy van; a másik azt, hogy nincs. S a harmadik? Alighanem az sem hitetlen. Nem, mert tudja, hogy a bort meg kell fejteni, amikor itt az ideje; s ha van odaát, ott azt kérdezik majd tőle, hogy végezte-e rendesen a dolgát idelent?

Dániel próféta azt mondja, hogy az érteni tudók ragyognak majd örökké odaát, mint a csillagok. Kik ezek az érteni tudók? Nem mondta meg. Csak azt mondhatom el, hogy én mit gondolok róluk. Hát azt, hogy azok ragyognak majd, akik tették idelent a dolgukat. Asszonyok, akik megfőzték az ebédet, s gondosan elrakták a télirevalót; anyák, akik szülték, szoptatták a lányt meg a gyereket; az apák, akik megtszették a szőlőt, s hazavitték, amit kerestek; a családok, akik tovább adták az életet; a szomszédok, akik segítettek egymásnak; a Mártonok, akik kettévágták köpenyüket, hogy a koldus se fázzék; a Mártonok és nem Mártonok, akik inkább ültek három évet börtönben, semmint megígérjék, hogy gyilkolni fognak. Én úgy gondolom, hogy azok az érteni tudók, akik jóba fogják életüket idelent; s hogy ők ragyognak majd odafent.

Jézus is beszél az evangéliumban a végről: „... a nap elsötétedik, a hold nem ad világosságot, a csillagok lehullanak...” De mond ezenfelül még valamit. Azt, hogy ez a vég, csak valaminek a vége. S azt, hogy ez a vég egyúttal valami újnak a kezdete is. Minek? Annak, hogy látjuk majd az Emberfiát, amint eljön a felhőkön, s aki szétküldi angyalait, hogy azok összegyűjtsék választottait a szélrózsa minden irányából. Kik ezek a választottak? Nem mondja meg! S így megint csak azt tudom mondani, amit gondolok. Ráírtam az erre az alkalomra készített meghívóra valamit a mai vasárnapra mondott szavaiból. Ezt: „...az én igém el nem múlnak!”. Az általam ismert nyelvek egyikének sincs szava erre az „igére”. Még a zsidónak, melyen Jézus beszélt, annak sem. Még a görögnek sem, melyen leírták Jézus beszédeit, annak sem. A francia, a német, az angol, meg a többi is csak így tudja mondani: Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim el nem múlnak. A magyar nép, amikor 12 vagy még több századdal ezelőtt, még korábbi hazáink valamelyikében találkozott Jézus papjaival, úgy gondolta, hogy Jézus szavait nem mondhatja pusztán szónak. Más kifejezést keresve igének mondta azt. Mi ez az ige? Mint magyartanár tudom, hogy török jövevényszava honfoglalás előtti nyelvünknek, s ma is megtalálható a török nyelvek családjához tartozó mongolban. S azt is tudom, hogy ebből az ige szóból származik az igéz, megigéz szavunk, melynek jelentése: ‘varázsigével megbűvöl’.

Amikor őseink megismerték Jézus tanítását, úgy gondolták tehát, hogy e tanítás szavainak el kell bűvölnie az embert. Ezért aztán erre a jézusi tanításra nem is használhatják anyanyelvük megszokott, mindennapos szavát: a ‘hang’ és ‘ének’ jelentésű szót, hanem valami rangosabbat kell mondaniok: egy idegen, a török nyelvből közéjük került szót: az igét kell mondaniok. Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim el nem múlnak – ehelyett így kell mondaniok: az én igém el nem múlnak. Mit is mond ez a Jézus? Mitől olyan fontos, hogy amit mond, az nem is szó? Hogy, amit mond, az el sem múlhatik, érvényét soha el nem veszítheti? Mit mond, hogy annak el kell bűvölnie minket? Tulajdonképpen csak egy szót mond: szeress! S ha nem szeretnek, akkor is szeress! És ne sorold embertársaidat három csoportba:

ezeket szeretem, azok nem érdekelnek, amazokat pedig utálom. Hanem egyetlen szívünk egyetlen osztályába kerüljön kivétel nélkül minden ember, s legyen kiírva az osztály ajtajára: felebarátaim vannak itt.

Mit csinál felebarátaival az, aki – Jézus egyetlen szavára figyelve – szeret? Szolgálja a másikat, s nem parancsolgat neki. Ad neki, ha rászorul, miként Mártonunk a koldusnak, és nem lop tőle. S végül, aki szeret, nem árt és nem bánt, s különösen nem gyilkol; inkább elviseli a bántást és megbocsát. Kicsiny gyermek is megérti a jézusi tanítást. Így hangzik: Jónak kell lenni! Légy jó mindhalálig! – adta címül egyik regényének Móricz Zsigmond, a gyermekkoráról szóló. Hát ez az a tanítás, amely nem pusztán szó, hanem ige. Ige, melynek el kell bűvölnie az embert. Miért kell? Mert enélkül felfaljuk egymást. Kifosztjuk és megöljük és szolgává nyomorítjuk embertársainkat. Enélkül – a NATO vagy a Varsói, vagy akármilyen szerződés keretében – pusztító fegyvereket, sőt atom- és hidrogénbombákat gyártunk, melyek képesek kioltani Földünkön minden életet, még a patkányokét is. Ezért van az, hogy változhatnak a hadseregekkel rendelkező és felettünk uralkodó hatalmak, változhatnak a gazdasági rendszerek is, de az élet és a megmaradás törvénye marad a jézusi ige: Szeress! Ez az az ige, amelyik nem múlik el. Nem, ameddig élni akarunk idelent. És akkor sem múlik el, amikor ég és föld egymásba zuhannak. Nem, mert Jézus összegyűjti választottait. Kik ezek a választottak? Hát azok, akiket Jézus el tudott bűvölni a maga igéjével. Azok, akik arra használják életüket, hogy jók legyenek, hogy szeressenek. Miért gyűjti egybe őket? Csak azért, hogy elvigye őket magához. Mit fognak ott csinálni? Amit idelent csináltak. Szeretni fognak. Mert Istennél mást nem is lehet. Nem, mert ő maga a Szeretet.

A szentmise végén szeretnélek megajándékozni Benneteket, testvéreim egy képecskével, melyet a múlt hónapban, első nyilvános misémre készítettek barátaim. Rá van írva egy áldás, melyet nem-nyilvános ezüst és aranymisémen mondtam az ott levőknek. Ebben az áldásban összefoglalom mindazt, amit Jézustól tanultam.

A TALÁLKOZÓ...

Jon Sobrino '38-ban született Barcelonában, '56-ban jezsuita lett, s 57-től San Salvadorban él. A Bokor a 70-es évek közepén kezdett figyelni arra, hogy mi történik Latin-Amerikában: tanulmányokat írtunk e történelemről a Karácsonyi Ajándék szamizdat köteteiben. A Magyar Concilium szamizdat kötetei pedig hozták

A szentmise végén szeretnélek megajándékozni Benneteket, testvéreim egy képecskével, melyet a múlt hónapban, első nyilvános misémre készítettek barátaim. Rá van írva egy áldás, melyet nem-nyilvános ezüst és aranymisémen mondtam az ott levőknek.

fordításban a latina-amerikai szerzők tanulmányait, melyek a Conciliumban, e hét nyelven megjelenő havi folyóiratban, jelentek meg. Sobrino két írását is lefordítottuk: ‘82-ből – „Hit az Isten Fiában, egy keresztre feszített nép szemszögéből” és 83-ból –” A politikai életszentség profilja” címűeket.

Azért figyeltünk fel rájuk, mert a Sobrino által is képviselt latin-amerikai felszabadítási teológiát s az ötvenes évek végén e teológiával párhuzamosan kibontakozó bázisközösségi mozgalmukat gondoltuk az akkori egyház egyik legfigyelemre méltóbb jelenségének. Másfél évtizeddel a Bokor megszületése után indultak, s mi megállapíthattuk róluk, hogy azt mondják és csinálják, amit hazánkban Kerkai és társai csináltak a harmincas évek közepétől kezdve a KALOT-ban – a hazai három millió magyar koldusért, s tevékenységükből megszületett a politikai elköteleződés is: ‘47-ben a kékcédulás választást valójában Kerkai pártja, a Barankovics nevével jegyzett Néppárt nyerte meg.

A latin-amerikai munkának volt magyar vonatkozása is. Mindszenty a maga ellenfeleinek élte meg a Kerkai-népet, és sikerült is neki Kerkai legközvetlenebb munkatársát, Nagy Töhötöm jezsuitát ‘47-ben eltávolíttatni az országból. Buenos Aires érseki szemináriumába került spirituálisnak, ahol megtanította a kispapokat arra is, amit idehaza Kerkaival együtt csinált a KALOT-ban. Ennek az lett a következménye, hogy hamarosan hívatta őt az érsek: Kedves Páter, Argentínában nincs még kommunizmus, s magának sem kell azt itt megcsinálnia. S elbocsátotta őt a szemináriumból. Volt-e Töhötömnek szerepe a felszabadítási teológia megszületésében? – szívesen olvasnék erről egy doktori értekezést.

A Bokor a történelemnek feudalizmuskapitalizmus utáni jelenségeként született meg ‘45-ben – a népi demokráciának mondott szocializmusban. Megtapasztaltuk, hogy a három millió magyar koldus ügye átadatott a Kremlnek s csonka magyarországi megbízottjának, Róth Manónak, s nincs módunk politikai életszentségre, csak Jézus apolitizmusára, és a sorsazonosságra Jézussal. A Vatikán – a húsz éves Mindszenty kitérő után – ‘64-ben helyreállítja a Kreml magyarországi lerakatával a Trón és az Oltár szövetségét, minek következtében az állam ellenségéből az egyház ellenségévé minősül át a Bokor, s a 80-as években egyházunk is elítél minket. Mért csak velünk, magyarokkal köt „részleges megállapodást” a Vatikán? – erről is örömmel olvasnék egy doktori értekezést.

A latin-amerikai teológia számára ezekben az években adja ki a Hittani Kongregáció az őket okító két Instrukciót. Az elítélések csak ezek nyomában születnek meg. Közben a Szovjet beadja a kulcsot, s Latin-Amerika teljesen kiszolgáltatódik a globális tőke pusztító hatalmának. Ennek hatására, nem tudom, de mintha Sobrino váltana a dogmatikairányában. ‘91-ben megjelenik Jézus, a szabadító – Jesuchristo, ‘99-ben pedig Krisztus, a szabadító – La fe c. könyve. De már megint megelőzzük őt, őket. Ezekben az években közösi ki Paskai bíboros egyházunkból Gromon Andrást. Mi köze ennek Sobrinohoz? Talán ez: Sobrino csak gondolja, amit Bandi ki is mondott. Nem tudom, hogy így van-e. Ítéljük meg magunk, ha tudjuk...

A TALÁLKOZÓ

(Helyszíni jelentés a Levada – Sobrino találkozásáról)

Narrátor: Hölgyeim és Uraim! Bemutatom kis jelenetünk szereplőit. Ez a hetvenes éveiben járó komoly úr – őminenciája Williams Levada bíboros. A Vatikánban, a világ legkisebb államában – a pápa után – a legfontosabb hivatalt tölti be. Ő a Hittani Kongregáció vezetője. Elődje e hivatalban – a mostani pápa. A másik szereplő Amerikából érkezett, annak egyik legkisebb államából, San Salvadorból: Jon Sobrino. Ő sem fiatal már, de még nincs hetven éves. Könyvíró ember. Tanszékvezető professzor. Teológus. Tíz-húsz esztendővel ezelőtt írt két könyvet. A Hittani Kongregáció elrendelte e könyvek sürgős vizsgálatát. Röpké hét esztendőt vett igénybe e sürgős eljárás. Két hete kiadta őminenciája a maga Közleményét a vizsgálatról. Ezt követően e-mailen megbeszélték ezt a személyes találkozót. Frascati a színhely. Róma közelében. Megérkeznek e hangulatos, vidéki, és mégis exkluzív kiskocsmá különtermébe. Bemutatkoznak egymásnak, leülnek, s miközben koccintanak, Levada letegezi Sobrinot.

– Öcsém, én vagyok az idősebb. Szervusz, János!

– Nagy megtiszteltetés ez számomra. Servus humillimus... – Vilmos! Sajnálalak, hogy meg kellett írnod...

– Soh'se sajnálj, a közleményírás nálam foglalkozási ártalom. Ha majd te leszel prefektus, veled íratja meg a főnök.

– Ne viccelj már, azt sem tudja, hogy a világon vagyok.

– Tévedsz. Amikor befutott a Hivatalba – az Opus Dei egyik buzgó prelátusától – a feljelentés ellened, s referáltam erről neki, akkor említette, hogy emlékezik a nevedre. Öreg fiú vagy már Te is, mindössze egy jó tízessel vagy fiatalabb nála. A szerénykedést abbahagyhatod. Majd ha befutsz hozzánk, akkor stílust válthatsz, s mondhatod nagy alázatosan, hogy mi sembra (neked csak úgy látszik), ahogy az a Hivatalban illik. De ebben a kocsmában mondhatjuk, amit gondolunk. Kocsmá – az igazat mondás helye! Szép a meghatározásom, ugye? Kocsmá bizony ez, mégpedig a javából, s nem dikasztérium, de nem ám.

– Tud a találkozásunkról?

– Remélem, nem. Ha mégis tudomást szerezne róla, legjobb, ha a végén megállapodunk majd egy szövegben, hogy miről is beszélgettünk. Csak azért, hogy ugyanazt mondjuk, ha kérdezik. Rendben?

– Rendben. De kérdeznék még valamit... S ha nem akarnál válaszolni, úgy is jó.

– Csak kérdezz nyugodtan, válaszok.

– Ezt a borízű hangot a főnökkel is megengedheted magadnak?

– Hova gondolsz? Azt csak külsők engedhetik meg, mint az az elszánt magyar... hogy is hívták, már elfejtettem a nevét. Régi történet. A főnök még prefektus korában elmondta neki, amit én is megírtam Neked a közleményem végén. Mire az a vadember azt mondta neki, hogy akkor küldjön magnókészülékeket a szószékekre. A pap majd csak megnyomja a start gombot, s már jön is az apparátból a tévedhetetlen szöveg.

– Akkor folytatom, ahol abbahagytam: Sajnálalak... Sajnálalak, mert Te is jól tudod, hogy amit írtál, azt én is meg tudnám írni. Ha nem is szóról szóra úgy, ahogy Te írtad. De a tartalma ugyanaz lenne. S mondani egy életen keresztül az ellenkezőjét annak, amit csak az nem tud, aki nem akarja – rettenetes lehet.

– Álljon meg a menet. Nem egy életen keresztül, csak a hivatali időm alatt. Betöltöm a 75. évet, és nincs tovább. Utána még öt évig alkalmas leszek, ha közben konklávé lesz, pápát választani. Nyolcvanon túl pedig már csak akkor sajnálhatsz, ha véletlenül engem választanak meg a főnök utódjának. Nem valószínű. Szóval, ha betöltöm a 75-öt, akkor járhatok sűrűn ilyen helyekre, ahol nincsen mi sembra, s mondhatom, amit gondolok.

– De miket gondolsz? Lehet élni ebben a skizofréniában? Tudod, hogy tévedhetetlen szövegeket kell legyártanod hivatali megbízásból – munkaviszonyként. Tudod, hogy az ilyen magamfajta szerencsétlen Jancsikkal közölnöd kell, amiről csak a Marinénik gondolják már... Azt, amit jó katolikusnak gondolnia kell. Hogy bírod ezt a tudathasadásos állapotot?

– Professzorom, professzorom, te csak a magad fejével tudsz gondolkodni. Ha volna akkora tehetségem, mint Neked, nem lennék prefektus. De nem ám! Akkor én is tanszékvezető lennék, s ügyeskednék, ahogyan Te is próbáltál. Hogy olyan könyvet írok, amiért nem jelentenek fel. De ahogy én téged nézlek, te ilyet nem tudsz. Mindenképpen beleírod azt is, amit gondolsz, bár azt reméled, hogy jól elrejtetted. Küngnek sem sikerült elrejtenie, pedig ő csak egy kérdőjelet rajzolt: Unfehlbar? – Tévedhetetlen? Kérdőjelet követően aztán áttehette tanszékét a tübingeni állami szektorba. Boff pedig kilépett a ferencesektől, nem bírta tovább a szekatúrát, és megnősült. Hebert Haag pedig megvárta a nyugdíjat, s csak utána kezdett a Tanítóhivatal számára elfogadhatatlan könyveket írni. Korábban írta a Bibellexikont, s főnökék békében hagyták. De Te ötvenévesen, sőt hamarabb, kezdtél el rendetlenkedni, s hiába ügyeskedtél. Megírtam, hogy mennyire tisztelem buzgalmadat... s utána kioktattalak, amiről kell.

– Hagyjad már az én nagy tehetségemet! Aki rászánja magát a filozófiára, összehoz magának egy katedrát. Ha nem is Tübingenben, hát a hárommillió kis San Salvadorban. Megtanulja, amit én is megtanultam. És közben – teológiai tanulmányai ellenére is – Jézust is megismeri... És elbődul a lelke... hogy ez a disznóság nem mehet tovább, mert Jézus mégis csak azt mondta, amit.

– De az enyém nem bődul el barátom, mert tudomásul vettem, hogy a világ olyan, amilyen. El lehet persze menni miatta a Golgotára. Azt lehet. Vedd tudomásul, professzorom, hogy Konstantin után csak nagyítóval láthatsz valami mást az egyházban-világban, mint Jézus előtt. Kivakartuk persze a népvándorlás korának zivataráiból Nagy Károly meg a magyar Szent István kardjával – Európát. Megcsináltuk az ismert történelem legkülönb civilizációját: felfedeztük a puskaport s az iránytűt. Fölfedeztük aztán Amerikát is. Kiirtottunk 60 millió bennszülöttet a legkatolikusabb spanyol király zászlaja alatt. Világbajnokok lettünk mi, a fehér ember, mi, a keresztények, a népek fegyveres leigázásában, kincseik-aranyuk-olajuk elrablásában. Nincs civilizáció, amely e tekintetben közelünkbe érhetne. Pedig kezdetben még százával s ezrével mentek eleink a Birodalom cirkuszaiba birkózni az oroszla-

nokkal... *De maradt a világ, ami volt, csatatér, / és ott veszett a lélek is, nemcsak a vér. / Világra jött a Béke és a szeretet, / De a hatalom mindig vassal fizetett. / Európa minden városát, / Porig égették a keresztény katonák...* Professzor Úr!!! Én nem bődültem el, de nem ám! A tényeket illik figyelembe venni.

– S elbődülés helyett mit csinálsz? Mondod a misét meg a zsolozsmát?

– Igen, mert jobbat nem tehetek.

– S mit használsz vele?

– Ha semmit is, de legalább magam karban tartom vele.

– És Jézus?

– Mi van vele?

– Hát ő az Üdvözítő, a Megmentő, a Megváltó, az Isten végleges Küldöttje, akinek a kinyilatkoztatott és az Egyháztól megőrzött igazsága adja a teológia normatív elvét, amit semmi más felül nem múlhat... Örök tavaszába kapcsolódva lesz ez a teológia az érvényes újdonság forrása és világosság a jóakarató emberek számára... – ahogyan megírtad nekem a közleményben.

– Nem értelek. Mért mondod fel a közleményt, saját szövegemet?

– Ember!!! Hiszel Te egyáltalán valamiben, ha ezeket le tudod írni?

– Igen. Hiszek az Istenben. Érted? Hiszek benne, de nem vagyok képes átvenni a gondjait. S te, professzorom, ezt teszed. Az ilyen gondját átvevők a Golgotára valók. Ez a fajta, amelyik mindenkor csak azt akarja tenni, ami Neki, az Istennek kedves. Jobb időkben elégettük őket, mint Husz Jánost – magyar-királyi, német-római császári menlevele ellenére is. Mire ment volna szövegével, ha nem égetjük el? Tábornokként élére állt volna a husziták seregének? Téged is el kellene égetnünk. Nem tehetjük. A felvilágosodás kiverte a kezünkből a gyufát. Most csak Közleményeket írunk. Hol másnak, hol Neked... Meg iszogatunk még ezenfelül – ebben a kocsmában. Megkérdezted a pincért, hogy mi az, amit iszunk? Nem? Akármit is, de inkább iszogatok veled, minthogy máglyára küldjelek.

– Monsignore, Eccellenza, prefektusom, félek megkérdezni, de megteszem: mit éreztél, amikor aláírtad november 26-án a Közleményeteket?

– Azt, hogy bevégeztem ezt a hat éve tartó ügyet. S hogy elkezdhetek végére járni a következőnek. Már vagy harminc éve vagyok ebben a Hivatalban. Ne haragudj meg érte, de a te ügyed is... csak rutinmunka volt számunkra.

– Ha az volt is, van valami, ha csak kocsmában elmondható is, jó szavad az ilyen istenverte hülyék számára, amilyen én vagyok?

– Hm, hm... Nincs. Menthetetlen vagy. Beleszerelmesedtél Jézusba is, Latin-Amerika szegényeibe is... De jövőre már hetven éves leszel, Jánuskám, s valahogyan majd Te is bevégzed az életet. Kívánom Neked, hogy halálod órájáig lobogj és lobogj! És írd a könyveidet, amíg engedjük.

– Nem ilyen jó szóra gondoltam. Ilyet a nagymamámtól várnék. Ide figyelj: nekem nem a megértésedre van szükségem. Nem, mert nem engem kell megértened, hanem az ügyet, amelyet képviselek.

– Hát erre még azt mondhatom Neked, amivel Te kezdted a beszélgetést. Azt, hogy sajnállak is, irigyellek is. A kettőt egyszerre. Mert szerelmesnek lenni – csak az a jó. Biztatlak is: feszegessed csak a pofonos ládát. De ha tudsz, tarts mértéket.

Eszeden légy! Ha Jézus annyira jutott, amennyire, akkor te sem viheted nagyon sokra. Bele is keseredhetsz ám abba, amit csinálnunk kell majd veled az Istentől kapott kinyilatkoztatás, a hagyomány, az egyház nevében. Csupa kisbetűvel mondom most a kinyilatkoztatást, a hagyományt, az egyházat, de majd naggyal írom, amikor rákényszerítesz bennünket, hogy megint lépünk egyet.

– Borzalmas, amit mondasz. Nem nyithattok? Nem tudtok Szeretet Kongregációt csinálni, ahogyan Küng kívánta? Ahova átutalhatnátok a magunkféle hülyéket... hogy mi is virágozhassunk? Hogy ne legyetek egyedül csak ti a hiteles és – hogy is kell mondani? – az autoritativ egyház? Nem lehetnénk mi ebben az egyházban legalább az elismert hülyék szektora?

– Azt hiszem, hogy ez nem lehetséges. Az utolsó zsinat megfogalmazott talán tíz mondatot is, amely korábban csak a hülyeszektorban volt hallható. S mi lett belőle? Lucianit nem láthatta halottkém, s Wojtyla behozta a főnököd Münchenből prefektusnak. Ha magyar volnál, tudnád, hogy mi a „Mindent vissza!”. Harmadára kurtították országukat, s hiába szavalták, nem kaptak vissza semmit sem. Roncalli nagyot álmodott. A te fajtádból való volt, csak elmondhatatlanul ügyesebben csinálta a dolgát, mint Te. 78 éves koráig semmi jelentőset nem árult el magáról. Gyanútlanul választotta őt a konklávét átmeneti pápának. S ő is, és annak ellenére is, hogy ilyen ügyes volt, mire jutott...? Utána az Opus Dei nőtt meg, ha nem is abból nőtt, amit ő csinált. De az ő zsinata után nőtt nagyhatalommá. Azért nem lehetséges, amit akarnál, mert a történelem mutatja, hogy reménytelen.

– Mi a reménytelen?

– Hogy mi? Hát a Názáreti ügye.

– Nekem muszáj megvédenem az ügyét. Te, ha csak a fele igaz annak, amit írtál a Közleményben, akkor nem is lehet reménytelen.

– Igazad van, nem reménytelen. Csak akkor szét kell tudnod lőni a struktúrát, mert ebben a struktúrában a Lucianik meghalnak a 31. napon.

– Jézusnak nincs gépfegyvere.

– Hát, ha nincs, akkor fogadd el azt az egyházat, amelyet találsz, ha jót akarsz magadnak. Azt, amelyben nincs szektor a hülyék számára.

– Nem fogadhatom el, mert ez azt jelentené, hogy átállok a hatalom, a fegyver, a gazdagok oldalára. Ott hagynám az Isten népét, a szegényeket. S a Názáretinek csak arra volt hatalma, hogy odaadja az életét.

Ha Jézus annyira jutott, amennyire, akkor te sem viheted nagyon sokra. Bele is keseredhetsz ám abba, amit csinálnunk kell majd veled az Istentől kapott kinyilatkoztatás, a hagyomány, az egyház nevében.

– Drága Jánosom, ezzel mit akarsz mondani? Az ántivilágban még volt gramofónlemez, s az megsérülhetett, s olyankor a tű visszaugrott az előző barázdába. Kezded előlről?

- Kezdeném, ha még volna időd...
- Ezt a délutánt Reád szántam, de én már azt hittem, szövegezhethük, amit majd mondunk arra az esetre, ha híre megy kocsmázásunknak.
- Én még nagyon messze vagyok a szövegezéstől.
- Akkor mondjad csak barátom, ami fáj.
- Ide figyelj, Vilmos! A legbosszantóbb számomra a közleményedben, amikor arról beszélsz, hogy a megváltást redukálom Jézus haláláig tartó hűségére. Hogy Krisztus halála az én számomra csak példa és nem szentség (adomány). Hogy a megváltást lecsökkentem moralizmusra.
- Mért, mi bajod vele?
- Még kérdezed? Az a bajom, hogy ami nekem csúcs, az Neked – csak. Nekem csúcs, hogy Jézus hajlandó – bocsánat a szóért! – megdöglöni is azért, amit igaznak tart, azaz hatalma van odaadni az életét. Neked meg a csúcs a szentség. Az, hogy elmondjuk a szentmisét, melyben emlékezünk arra, hogy Jézus megdöglött az Isten ügyéért.
- Javíthatatlan vagy. Mondjad meg már drága barátom, hogy mit csináljak? Értsd meg, ennyit tudunk: emlékezni. Mit akarnál tőlünk?
- Megmondjam?
- Igen, mondd meg!
- Misézés helyett – megdöglést. Olyan szöveget, amiért belénk lönek. Azt az elátkoztatok moralizmust akarom. Példát és példát és példát... A mindenségit neki. Zsoltározás helyett – ahelyett hogy Isten miként fojtotta bele a fáraó seregét a Vörös tengerbe kedves zsidáiért – valamit, ami reményt tud nyújtani Latin-Amerika vagy Afrika szegényeinek. Hogy lesz még egyszer ünnep a világon, amikor elfárad a vész harangja, s a viszály elvérzik a csatákon. Hogy amikor a bőség kosarából egyaránt majd mindenki vehet, akkor van itt a Kánaán.
- Ezeket a verseket akarod szavalni mise helyett?
- Nem helyette akarom, hanem melléje, elébe és fölébe. A misének emlékeznie kell arra, amit Jézus csinált abban az áldott és Kaifásmegátkozta három esztendőben. De ti liturgiát csináltok a miséből. Rubrikával, hogy mikor kell a karom fel-emelni, meg mikor engedhetem le; mikor kell letérdelnem, meg felállnom. Jézus vacsorázott, ülve, és a barátai társaságában. Ma meg baráti vacsora helyett színi előadást tartunk kedves híveinknek. S közben arra emlékeztek, amit Jézus egyetlen egy alkalommal csinált. Nem arra, amit a három esztendő alatt tett.
- Jézus hagyta meg, hogy ezt csináljuk...
- Fészkes fekete fenét! Jézus azt hagyta meg, hogy a kenyérmegtöréssel, pohárbormegivással emlékezzünk valamire. És nem egy vacsorára emlékezzünk. Azt hagyta meg, hogy Jézusra emlékezzünk, aki nem kötött megállapodást sem Kaifással, sem Pilátussal. Részlegeset sem, meg olyant sem, hogy nunciust küldhet annak földjére, akivel megállapodott. Jézusra, aki nagyon rosszul viselte Izrael vallási üzemét, a főpapok, írástudók, vének bölcs és gyilkos hülyéskedéseit. Aki olyan életet élt, hogy érdemet szerzett ezek előtt az urak előtt arra, hogy belelőjenek. Azaz hogy megostorozzák, keresztútra vigyék s megfeszítsék.
- Komplet hüllye vagy Jánoskám. Pontosan olyan, amilyen... – ezt azért inkább nem mondom ki... mármint azt, akire gondoltam, mert még elbáznád magad.

Helyette inkább mást mondok. Te pályát tévesztettél. Színésznek kellett volna mened. Nem is annak, drámaírónak. Amit itt produkálsz nekem, azt megírhatnád egy színdarabban. Nem mondom, hogy kasszasikered lenne, de azért felfigyelnénk rád. Mármost a Vatikán figyelne fel a darabra. Na, nem az én Kongregációm figyelne fel rád. Egy másik. Talán még meg sincs ez a Kongregáció. Ezt hamarabb összehozná a főnök, mint a Küng ajánlotta Szeretet Kongregációt. Megvan. Kommunikációs Kongregáció. Figyelhetné a filmeket, a drámákat. S ennek múltja is van már. Feléleszthető lenne a Zsinat eltörölte index. Lehetne a neve ez is: Index Kongregáció.

– Vilmos, Vilmos, ne komolytalankodj, kizökkentesz a gondolataimból. Még ha ötven évvel korábban ajánlottad volna ezt, amikor valamivel fiatalabb voltam. Arról beszélj, hogy mi az, amit fölbe raksz a moralizmusnak? Tudom, hogy mit mondasz. Azt rakod fölbe, amit a Jóisten csinált. Mit csinált? Elküldte a Fiát, s mi kivégeztük, s ő meghalt. Aztán titokban feltámadt. Aztán felment a mennybe. Ez az a nagy, nagy misztérium, amitől megtáltosodik közleményíró ceruzátok. Ha meg én azt mondom, amit maga Jézus mondott, hogy Példát adtam nektek. Hogy ahogyan én cselekedtem, ti is úgy tegyetek! Ha ezt mondom, akkor én csak moralizálok. És ti mit csináltok... Kongregációtokban s az egész Vatikánban? Leborulva csodáljátok Isten hatalmas tetteit. S közleményt írtok, amikor én elkezdek firkálni arról, hogy Jézusról csak moralizálva lehet beszélni, és nincs más Jézusról szóló logosz, tudomány, mint a jezuológia, ami bizony, bizony moralizálás. Az Útról kell beszélnie. Az Útról, melyen ha sétálunk, eljön közénk az Isten Országa. S ennek a jezuológiának azokról a szegényekről kell beszélnie, akikkel ez a Jézus sorsazonosságot vállalt. De ha erről beszélek, akkor ti felemelitek a ceruzátokat és írjátok, hogy a krisztológia egyházi megalapozása nem azonosítható a „szegények egyházával”, mert annak az alapja az apostoli hitben található, amelyet az egyház továbbadott minden nemzedék számára. A teológusnak tudnia kell, hogy a teológia hittudomány, s ha egyébből indul ki, kiteszi magát az önkénynek, és annak, hogy rosszul képviseli magát a hitet. Értsd meg végre, hogy herótom van a ti apostoli hitetektől s egyházi hittudományotoktól. Ettől az egész szövegtől én falra mászok. Ebben benne van Jézus egyházi elárulásának kétezer esztendő története. Benne az, hogy mi is keresztre feszítettünk egy hülye moralizálót.

– Ez az a pillanat, amikor Saragozza piacán Dosztojevszkij nagy inkvizítora felemeli ujját, rámutat Jézusra, s a katonái már viszik is a börtönbe. Viszik, hogy az éj folyamán fölkeresse börtönében az inkvizítor Jézust és megmondja neki: Menj vissza! Amit akartál, az nem lehetséges. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház és az inkvizíció. Jánosom, vége a párbeszédnek. Kitöltöm poharainkba, ami még benne van az üvegben, megisszuk, s elmegyünk haza.

– És a rezümé, amit összeállítunk?

– Nem állítok össze semmit. Ha a főnök megkérdezné, hogy mire mentem veled, megmondom neki a valóságot.

– Mi az?

– Amit már mondtam. Azt, hogy komplett hülye vagy – már megbocsáss!

MONDJUK-E A HISZEKEGYET VAGY NE MONDJUK?

Az Értelmező Kéziszótár szerint a *hisz* ige első jelentése: *a valósággal egyezőknek, igaznak tekint.* Van hatmilliárd ember, van durván hatezer vallás, s ennek megfelelően hatezer különféle Hiszekegy. De az egyes vallásokhoz tartozók is a maguk módján hisznek, s a Hiszekegyükből az egyik ember ezt a tételt, a másik ember meg amaszt nem fogadja el. (Enyhítek: egy kicsit másképpen magyarázza, mint a papja.) Így aztán valójában nem hatezer Hiszekegy van, hanem hatmilliárd. Ha egy vallási közösséghez akarok tartozni, akkor el kell mondanom a választott vallási közösség Hiszekegyét – úgy tetszik.

De hát ha valaki nem akar hazudni? Ha valaki nem akarja kinyilvánítani azt, hogy a valósággal megegyezőknek, igaznak tekinti azt, amit nem tekint a valósággal megegyezőknek és igaznak, vagy legalább is nem tudja megállapítani azt, hogy vallásának egyik vagy másik tétele megegyezik-e valósággal, igaznak tekinthető-e – az mit csináljon? Ne legyen vallási közössége? De hát szüksége van rá, mert találkozni akar olyan emberekkel, akik – mondjuk, az azonos neveltetésük miatt – legalábbis nagyjából azt tartják a valósággal egyezőknek és igaznak, amit ő. Mit csináljon? Csináljon egy új vallást! Hogy lehet vallást csinálni új Hiszekegy nélkül? Még ha hárman meg is egyezünk egy új Hiszekegy-ben, semmi sem biztosítja, hogy hármunkból én vagy te holnap is azt fogjuk-e a valósággal egyezőknek, igaznak tekinteni, amit tegnap aláírtunk.

A *Bokor* kidolgozott egy lehetőséget. Nincs Hiszekegye, csak Hűségimája, s amelyet nem is kötelező elmondani; elmondjuk, ha akarjuk. A Bokor minden egyes tagja ahhoz a vallási közösséghez tartozik – ha akar –, amelyet választ magának. Ha papként tartozik a választott valláshoz, el is mondja hangosan vallásának krédóját; ha nem-papként tartozik hozzá, akkor becsukhatja száját, amikor Hiszekegyet

mond választott vallási közössége. De hát akár mondja, akár befogja a száját – mondhatjátok – hazudik, mert valamit a Hiszekegyből másképpen gondol, azaz a valósággal egyezőnek, igaznak nem tekinti. Hiszen helyben marad, amikor a Hiszekegyet mondják, pedig ezt vagy azt nem hiszi. Tehát hazudik és hazudik.

Mi a megoldás? Ki kell egészíteni az Értelmező Kéziszótárt. Kell belé egy második jelentés is. Előbb elmondanám, hogy is vagyok én ezzel az egésszel, majd utána megpróbálom megfogalmazni a szótár számára a második jelentést. A Hiszekegyben nem szerepelnek nyilvánvalóságok; olyan megállapítások, amelyeket a szaktudományok elemi, középfokú vagy felsőfokú tankönyveiben találhatunk. A Hiszekegyek megállapításai nem a tapasztalható valóságra vonatkoznak. A Hiszekegyek olyan megállapításokat tesznek, amelyekről a hatmilliárd ember valójában és ténylegesen hatezer- vagy hatmilliárdféle módon gondolkodik. A Hiszekegyek olyan megállapításokat tartalmaznak, amelyekre vonatkozóan nincsen egyértelmű tapasztalati bizonyosság, amelynek alapján kijelenthetnők, hogy ezek a megállapítások a valósággal egyeznek, vagy a valósággal nem egyeznek, hogy ezeket igaznak tekintem, vagy nem tekintem. A megállapítások megtalálhatók esetleg egy filozófia-tankönyvben, mely érveket sorol fel amellet, hogy a megállapítás igaz, vagy hamis. Vagy megtalálhatók egy hittankönyvben, mely tudatja velünk, hogy egy vallási közösségnek ez a hivatalos tanítása. Tehát – hinni kell! *De fide* – mondják a dogmatika könyvek.

Miért van ez így? Azért, mert van tehát a létnek s a létről formált gondolatnak egy olyan tartománya, amelyre vonatkozóan nincsen tapasztalati bizonyosság. E tartományról, ennek tartalmairól csak szubjektív bizonyosságunk lehet: én valamit a valósággal egyezőnek, igaznak tekintek, de a mellettem levő embertársam már nem tekinti annak. Nem azért, mert hülye, vagy gonosz, hanem azért mert ez a tartományem nem képes mindenki számára nyilvánvalóság lenni. Aki nem fogadja el, hogy a muskátli – muskátli, annak megbomlott az elméje; mert van az azonosság elve, melynek tagadása esetén nincs emberi gondolkodás, legfeljebb a megbomlott elme összevisszabeszéde. Aki nem fogadja el Jézus istenfiúságát, annak nem bomlott meg az elméje; s aki elfogadja azt, annak sem bomlott meg az elméje, mert ez állítással ráléptünk a létnek arra a tartományára, ahol immár nem létezik egyértelmű nyilvánvalóság és bizonyosság.

Van tehát a létnek egy olyan tartománya, amelynek tartalmairól nem szerezhető tapasztalati úton, vagy következtetések által bizonyosság. S vannak olyan tartományok, amelyek tartalmairól beszerezhető ilyen bizonyosság. Ez utóbbiak területén van helye annak, hogy kijelentsük: a valósággal egyezőnek, igaznak tartok valamit, pl. a muskátli az muskátli, zöld és bársonyos tapintású a levele. Az előző tartomány tartalmairól csak annyit mondhatok, hogy én szubjektíve igaznak tartom, vagy én szubjektíve nem tartom igaznak, vagy én szubjektíve nem tudom eldönteni, hogy igaz-e vagy sem. Példák: Azt hiszem, hogy van Isten. Azt hiszem, hogy nincs Isten. Azt hiszem, hogy Isten létezése számomra nem eldönthető. Azt hiszem, hogy Jézus Isten fia. Azt hiszem, hogy Jézus nem fia az Istennek. Azt hiszem, hogy ez a kérdés nem eldönthető. – Megvan már a javaslatom a szótár számára. A *hisz* második jelentése: *szubjektív bizonyosság az objektíve eldönthetetlen kérdésekben.*

Ha az objektíve eldönthetetlen kérdések tartományába érkezem, akkor, ha elmondok egy Hiszekegyet, akkor is tudom, hogy ebbe a tartományba érkeztem. Ezért aztán állandóan ki vagyok téve annak, hogy e tartomány valamelyik elemét igaznak tartom, vagy nem tartom igaznak, vagy nem tudok dönteni, hogy igaz-e vagy sem. De akárhogy is döntök, tudom, hogy döntéseim csak szubjektív és nem objektív érvényűek. Amikor vallásom valamely hittételeiről azt mondom, hogy *ezt vagy azt nem hiszem*, csak annyit akarok ezzel mondani, hogy én szubjektíve és most úgy gondolom, hogy nem egyezik a valósággal, nem tekinthetem igaznak, illetőleg a f... tudja, hogy igaz vagy sem.

De *valahol otthon kell lenni a világban* – mondja Tamási Áron Ábelje. Annál is könnyebben elmondhatom az *otthon* használatos Hiszekegyet, mert életünket úgysem arra tesszük, amit igaznak vagy igaznak nem láthatunk. Hanem arra, *amiben hiszünk*. Miben? Mondjuk *az Isten Országában*. Ha meg számunkra nem volna ilyen, azaz úgy sem tesszük rá az életünk, akkor felesleges kekeckednünk azzal, ami lehet így is, meg úgy is. Vagy nem így van?

Van tehát a létnek egy olyan tartománya, amelynek tartalmairól nem szerezhető tapasztalati úton, vagy következtetések által bizonyosság. S vannak olyan tartományok, amelyek tartalmairól beszerezhető ilyen bizonyosság.

Hogy mondta Jézus zsidóul azt, hogy tegyük rá valamire az életünk? TESUVAH. Annyit jelent ez a szó, hogy *hazatérés*. A zsidóknak nagyon kedves volt ez a szó, mert nemcsak arról beszélt, hogy Istenhez menjünk, térjünk haza, hanem arról is, hogy a babiloni fogságból is hazatérjenek – Jeruzsá-

lembe. Jézus korában nem kellett már a zsidóknak hazatérniök Jeruzsálembe. Elég volt, ha évente egyszer a világ minden részéből, széder-estre, hazajöttek Jeruzsálembe, a Templomba.

Át is alakult a *tesuvah* jelentése Jézus ajkán. Görögre már így fordították: METANOIA. Ez meg annyit jelent, hogy alakítsuk át a gondolkodásunkat. Mire jó az? Máté így folytatja a jézusi felszólítást: mert elközelgett az Isten Országá. Márk pedig így: és higgyetek az evangéliumban! Máté azt mondja, ahogy azért van itt az ideje, hogy hazatérjünk az Istenhez, hogy átalakítsuk gondolkodásunkat, mert Jézus fellépése következtében közel került hozzánk az Isten. Márk pedig arról beszél, hogy a gondolkodás átalakítása azt jelenti, hogy hiszünk az evangéliumban.

Ez melyik hit? Azt a hitet jelenti, amelyik igaznak tart valamit, vagy a másodikat jelenti, a csak szubjektív bizonyosságot? A harmadikat jelenti: amiben hiszünk, amire rátesszük az életünket. Máté egy *mert* szóval megokolja a *tesuvah*-ot: mert itt az Isten Országá. Márk pedig egy *és* szóval kifejtí a *tesuvah*-ot: higgyünk az evangéliumban! A *tesuvah*, a hazatérés gondolkodásunk átalakítását jelenti, ez pedig a hitet az evangéliumban.

Nem – hinni ezt vagy azt! Nem – szubjektíve bizonyosnak lenni valaminek az igazát illetően! Hanem hinni valamiben, mégpedig az evangéliumban! Így ér össze Jézusnál a hazatérés és az életünk rátevése az evangéliumra. Amikor mindez Jézus fejében össze és egybe ért, akkor érezte, hogy *Most vagy soha! Az Isten Országáa elközelgett!*

*Aldjon meg téged az örök Szeretet!
Világíts vele az emberek között,
hogy rólad Rá ismerjenek.*

Mondhatom az egészet mindannyiunkra alkalmazva is: Bűvöljön el minket a jézusi ige! Bűvöljön el minket a jóság! Bűvöljön el bennünket Jézus, hogy szeressük egymást. Amen.

MAGYARSÁG ÉS MISZTIKA

Katasztrófák és kudarcok lelkiismeretvizsgálatra, önmagunkba tekinteni késztetnek. Így van ez az egyesek életében, de így van a nemzetében is. Súlyos nemzeti megrázkódtatások vetették fel nálunk és másutt a lelkekben a nagy kérdést, mely a magyarnak így szól: **Mi a magyar?** Az utóbbi évtizedekben több oldalról indult meg a feleletadás. Karácsonykor épp ezen a címen jelent meg önvizsgálatunk eddig legnagyobb szabású mérlege, a Szekfű Gyula szerkesztette *Mi a magyar?* Tizenhárom tanulmány, tizenhárom oldalról végzi el ezt a munkát. Sok kérdésre kaptunk feleletet, de maradt válaszolatlan is. Ilyen a miénk is: **Misztikus-e a magyar lélek vagy sem?**

Ha kimerítő feleletet erre nem is kaptunk, *hozzászólásokat* akár az említett műben, akár másutt találunk. Sőt elég sokan is hozzászóltak katolikus és protestáns oldalról egyaránt. Lássunk tehát néhányat e hozzászólásokból! *Prohászka Lajos* nagyhatalmú tanulmányában, *A vándor és bujdosó*ban a magyar lelket a „finitizmussal” jellemzi, „kozmikus lezártágának” mondja, mely „idegenkedik mindattól, ami problematikus, ami megoldatlan és vállalkozásra késztető”. Szembeállítja a német lélek „örök változásban örvénylő és a végtelen felé ívelő életformáját a magyar finitizmusnak nyugalomról és állandóságról tanúskodó szellemével”. Ez a kép gyökeresen ellenkezik a misztikus lélekével. *Babits* nem fogadja ugyan el ezt a képet, de a mi szempontunkból ugyanoda jut, ahová Prohászka, csak hogy ő nem látja oly felette nagy hiánynak, hogy a magyar „nem nyújtózik minduntalan a messzeségek felé”, miként a német. A magyar lélek jellemzője a „megnyíltság”, mely kaput nyit minden eszmének, de „nem ült fel, nem ugrott be” egyiknek sem. „Semmivel sem sodródik a végletekig. A rajongó aszkéta s a bogaras könyvember, Savonarola vagy Don Quijote egyik sem magyar típus.” Ez a tárgyilagosságnak, mindig hűvösen szemlélőnek

festett magyar léleknek a típusa megint csak minden ízében ellenkezik mindazzal, ami misztikus.

Az ezek után említendő vélemények bővebben is kifejtik azt, ami azokban inkább elvi jellegű. *Viski Károly* a magyar léleknek a vallási elmélyülés iránti teljes érzéktelenségéről tesz tanúságot: „Az elvontságok iránti érzéktelenség, a tépelődés, a lelki elmerülés, rendszeres elmélkedés iránti hajlam teljes hiánya” jellemzi a magyar lelket. A sok felhozott igazolásból csak egy mondatnyit: „Hogy mi van a mise szövegében, az evangélium mely részét mikor miért olvassák – ismeretlen rejtelen; hogy a prédikációnak mi volt a lényeges gondolatmenete, keresztény erkölcsi tanulsága, elhangzás után egy fél órával senki sem tud számot adni.” *Ravasz László* pedig, ki a magyarság lelkét eljegyzí a kálvinista lélekkel, mely „egyszerű, kemény autonómiát adó, eleve elrendelést hirdető”, közvetlenül is hozzászól kérdésünkhöz: „Világossága miatt idegenkedik a miszticizmustól, az értelmi miszticizmustól éppúgy mint az érzelmitől. Amaz túlságosan elvont, emez túlságosan idegen és férfiatlanul érzelmes volna számára.” Még tovább, megy *Karácsony Sándor*: „A magyar vallásos élete bizonyos fokig közönyös. Isten jelenlétét csak nagy általánosságban érzi s életének legnagyobb részét tőle függetlennek tartja... Istenhez való viszonya önmagába visszatérő görbe: gyerekeké s öregek kötelessége.” Érdekes még megemlíteni *Farkas Gyula* e „közhittel” ellenkező véleményét; szerinte „költészetünk ellenkező tendenciákról tanúskodik”. Igazolásai érdekesek, már csak azért is, mert egy tíz évvel előbbi tanulmányában ő is az előzők véleményén van – de erre még visszatérünk. Legyen szabad még ehhez hozzáfűznünk egy nem a tudomány világából jövő – ha nem is közvetlen – de ad absurdum hozzászólást. *Szabó Dezső*ét: „Az első királyok... a magyaroknak csak epidermiszére tudták ráégetni a kereszténységet” A reformáció pedig „a magyar faj reakciója volt, mely egy új és elég kényelmes cím alatt tért vissza az ősi pogány pszichéhez.” E néhány állásfoglalásból különbözőségük ellenére is kitetszik, hogy a közhit valóban az, hogy a magyar lélek idegen a misztikától. Feladatunk az, hogy megnézzük alaposabban: így áll-e a dolog?

Mint minden jellegtudománynak, a nemzetkarakterológiának is legnehezebb kérdése saját **módszertana**, a „hogyan fogjunk hozzá”. *Németh László* úgy gondolja, hogy „minden jellegtudomány összehasonlító tudomány; ha nincs vándor, nincs bujdosó sem”. Mások ezt az összehasonlító módszert alkalmatlannak találják, mert az egyiket a másik szempontjából nézi vagy megfordítva (*Ravasz* és *Babits Prohászka* tanulmányáról). Annyit mindenesetre megtanultunk *Szeksfű Gyula* tanulmányából, hogy a jellem az évszázadok sodrában változik, s így *a vizsgálatnak „történetinek” kell lennie*. Egy elvből, legyen az a volgai lovas vagy más, nem lehet egy nép jellemét megrajzolni. Nem az ősmagyart kell minden áron megismernünk, – elegendő dokumentum híján nem is tudjuk azt megismerni – hanem a történeti magyart, akiről van elegendő ismeretünk. Hogy milyen volt a magyar anno 1000, 1400 vagy 1900. A mi feladatunk sem lehet tehát más, mint hogy a magyar szellemtörténeti dokumentumai alapján megállapítsuk, a különböző korokban mennyire érintette a magyar lelket a misztika. Hol találhatók e dokumentumok? A magyarság történelmében, népi és úri műveltségében. Igaz, a történelem elsősorban életrajz és nem

jellemrajz! A legtöbbet mondhatna még a magyar vallásosság története, ez azonban máig megíratlan. A népi műveltség, különösen annak szellemi része, már sokat mondhatna; azonban az innen kapott eredmények történeti elhelyezése, hogy ez vagy az a középkorból vagy a barokkból való, igen sokszor problematikus. Még a legtöbb, ha nem is teljes, eredménnyel kecsegtet az úri műveltség = „magaskultúra”, s abban is különösképpen az *irodalom*, – elsősorban a vallásos – mely irodalom immár több mint kétszáz esztendő múlta tekint vissza és *a nemzeti szellem megnyilvánulásának az utókor számára legbiztosabb szerve*. Kérdezzük meg ezt az irodalmat, mit felel kérdésünkre. Felelete, ha nem is fog minden kétséget eloszlatni, mégis jelentős.

Kezdjük **középkori irodalmunkkal**. A nyugati népi nyelvű irodalmak úgy indultak meg, hogy az Egyház az igehirdetéshez legszükségesebb dolgokat népi nyelven is leírta. Ez nálunk is megtörtént. Három misekönyvünk maradt meg az Árpád-korból; az egyik tartalmazza a Halotti Beszédet. A nyugati irodalmak hamarosan továbbjutottak. A IX. századból maradt ránk egy francia nyelvű vallásos vers, a *Cantilène de Sainte-Eulalie*, s az eléggé új, csak egy századdal előbb Szent Bonifác megerősítette germán kereszténység egy hatalmas népi nyelvű eposszal, a *Helianddal* jelentkezik, ugyane században. Ez az egyház-adta műveltség délnémet talajon olyan gyorsan megfogamzik, hogy a X. századra kivirágzik a kolostorokban egy világi betétű szellem és nyomában az antikitással kacérkodó latin nyelvű irodalom, mely szellemre visszahatásként jelentkezik a század végén az új, a *cluny-i* szellem. E szellemet német területen a württembergi Hirschau apátsága oly’ erőssé tette, hogy az előbb még korai renaissance levegőjű kolostorokon, és azokon keresztül a népen is, végigzúgott a *Memento mori* vihara; az az *Weltflucht*, mely azután mélyen belégyökerzte a nép lelkébe a kereszténységet. Ugyanez időben feltűnnek a ciszterciták és premonstreiek, akik a korai középkori misztikát hozták magukkal. Ekkor azonban már a XII. században járunk, s ha hazanézünk, ott mindössze egy kis latin nyelvű legendabokrot találunk, melyet Szent István és Szent Imre szentté avatása hívott életre.

A XII-XIII. századra aztán virágba borult a középkor. A szorosan vett egyházi műveltségen kívül kivirágzott a népi nyelvű világi irodalom is. A provençe-i dal, *chanson de geste*-ek, *Parsival*, Walther von der Vogelweide a hagy útjelzők. A világi műveltség kivirágzásával azonban együttjárt a világba való belefeledkezés. A későbbi keresztes hadjáratok elfajulása, Gottfried von Strasburg *Tristan und Isolde*-jének atmoszférája érzékelteti ezt a világias lelkületet. A XIII. században feltűnik Assisi Szent Ferenc alakja, aki a lovagi kalandokban és szerelmekben tobzódó világ szemét a szenvedő Krisztusra irányítja és a korai középkor szellemétől elütő, új szellemet hoz, melyet, ha az előzőnek skolasztika a neve, misztikának nevezhetünk. A korai középkori szellem a skolasztika, a monachális szerzetek világnézete, a misztika a koldulóké. Az Isten-élményben a skolasztikáé a *félve-tiszteles*, a misztikáé a *szívre borulás*. A skolasztika súlyos fogalmakkal és latin nyelven dolgozott, a misztika egyszerű szavakkal a nép nyelvén szólott. A korai középkor templomában, hol sokszor magasan állott a szentély, a pap fenséges és titokzatos nyelven közvetítette a lélek imáját Istennek; a misztika a lelket ég felé húzó templomaiban közvetlen Isten-élményhez akarta segíteni. A pompás latin nyelvű himnuszokat felváltotta az

elmélkedés, mint uralkodó műfaj. Röviden: a misztika az Istenhez való közvetlen odafordulás és beléolvadás szellemét valósította meg.

E némileg hosszú, de szükséges áttekintés után, lássuk, eljutott-e hozzánk a misztika szelleme vagy sem. Tudjuk, hogy Szent Ferenc fiai már a XIII. század elején eljutottak hazánkba, gyökeret verni azonban csak a konventuális ág tudott, amely azonban hamarosan átvette az itt élő, még az előző világba tartozó szerzetesek életformáját. A másikat, az obszerváns ágat Nagy Lajos kezdte betelepíteni Boszniából a XV. század derekán. A Jókai-kódex XIV. századvégi eredetije minden bizonnyal az ő művük. E kódex azonban még jó ideig elszigetelt jelenség maradt. Kódex-irodalmunk nekilendüléséig még egy század telik el, amikor is az obszervánsok itteni megerősödése és Mátyás szerzetesi reformjai megérlelik azt a kódex-irodalmat, mely a XV. század végén megindul, gyorsan kivirágzik, de a Mohács körüli évek zivatarában késői virágként gyorsan el is hal. De ez a rövid pár évtized is elég volt ahhoz, hogy beoltsa irodalmunkba a misztika szellemét. *Hogy a magyar kódexirodalomban a misztikának milyen jelentős szerepe volt*, annak külső bizonyítékai, hogy a kódexek legnagyobb részét kolduló szerzetesek, ferencesek és domonkosok írták; néhányat azok a régebbi rendek is, akik a nyugati szerzetesi reformot átvették. Ennek a reformnak a szelleme azonban azonos volt a koldulókéval. De magukból a kódexekből is kiderül ez. Először igen sűrűn szerepelnek bennük a középkori misztikusok (Clairvauxi Szent Bernát, Assisi Szent Ferenc, Szent Bonaventura, Kempis Tamás, Suso Henrik stb.) művei. Mégpedig magyar, azaz népi nyelven, mely mint tudjuk, a misztika segítségével nyomul be erőteljesen a vallásos irodalomba. Alig van kódexünk, a bibliafordításokat kivéve, melyekben ne szerepelne elmélkedés, mely ismét a misztika sajátos műfaja. A stílus is a misztikára mutat. A skolasztika száraz okoskodásai helyeit lépten-nyomon előtűnnek a misztikától fűtött lélek érzelmességének önkéntelen megnyilatkozásai, a „halmozás” és a „divina dulcedo” sajátos stílus-jegyei. Ami pedig az író, azaz a fordítót vagy még inkább a másolót illeti, tudjuk, hogy apácák voltak. A nők befogadása a szerzetekbe s ezen keresztül magasabb fokú vallási életüknek kibontakozása megint Szent Ferenc, a kolduló misztika szellemére vezethető vissza. Az olvasóról – az irodalmi viszony e harmadik tényezőjéről – pedig Horváth János megállapította, hogy kifejlődött a magános olvasó típusa, ami megint a misztika hozta egyéni jellegű vallásosságra mutat.

Kódexirodalmunk fordítás-irodalom volt. A külföldi misztikusok utat találtak a magyar kódexirodalomba, de vajon magukkal hozták-e a misztika világnézetét és életformáját? A felelet tagadó. A szerzetesi reformok hozták azt, ami nyugaton volt. A misztika pedig ekkorra már kifáradt. Hiszen a XV. század végén vagyunk már, egy egészen új világ küszöbén és a hanyatló középkor végén. A középkor szerzetesi világában benne volt a misztika, de annak századokkal előbbi lobogása és fűtő szenvedélye nélkül. Otrokocsi Nagy Gábor szerint kódexirodalmunkra már inkább a későközépkori műveltség jellemző, melybe utat talált a misztikából mindaz, ami e műveltségnek megfelelt. Fábián István, bár a misztikának tulajdonítja kódexirodalmunk létrejöttét, szintén hangsúlyozza e misztikának „elkésztett kis hullámfodor” szerepét. Azon állításának oka, hogy a misztika teremtette meg kódexirodalmunkat,

talán az, hogy ő azt a későközépkori világnézetet mint a kifáradt és már erejét vesztette misztika világnézetét tekinti. *Középkorvégi irodalmunkban volt tehát misztika, de akik ennek az irodalomnak részesei voltak, író és olvasó, nem voltak misztikusok.* Boldog Margit, a XIII. századi királyleány misztikus volt, éspedig a misztika nem mindennapi képviselője. A róla szóló legenda igen, de személye nem tartozik bele a későközépkori irodalomba és jelenségekbe. Róla majd még később szólunk.

Középkori irodalmunk vizsgálata tehát azt mutatja, hogy az a misztikus szellem, mely nyugaton századokon keresztül annyi és annyi lélekben magasra csapta az Isten-szeretet lángját, hozzánk – ha Boldog Margitra nem tekintünk – csak későn jutott el, akkor, amikor már nem volt ereje misztikus életet adni. Mégis, ami történt, nem kicsinyelhető. A szerzetek megújódása és a pálosok harmadfél százados munkája magukban is jelentős tényezők voltak nemcsak a szerzetek, de az egész magyar kereszténység szempontjából is, hiszen ez volt Szent István óta az első erőteljesebb lendítés, ami őt érte. De elkéstek. Míg idehaza a szerzetesek békésen éltek a tűnő középkori világ nálunk megnyújtott utolsó napjait, addig kinn Luther Márton áttörte már szerzetének falait és készítette azt az új világot, amely megérkezése után, minthogy a **török hódítás** is segített – egy-két év alatt pontot tett arra a világra, mely kolostorainkban élt. Hiába hozatott Werbőczy törvényt a *pestifera lutherana heresis* ellen s próbálta személyesen is jobb útra téríteni Luthert, Mohács után egy-két évtizeddel már protestáns-világ van Magyarországon. S ha uralma a XVII. század elején meg is tört, hatása a magyar szellemre nagy volt. A protestantizmus nálunk meggyökeresedett fajtája, a **kálvinizmus**, bármennyire is rokon volt a misztikával a népi nyelv használatában, a misztikának nem kedvezett. *Eleve elrendelést hirdető keménységével, vallási haragjával gyökerében ellene volt minden misztikus szellemnek.* A kor vallásos lírájának hangja, Szkárosi Horváth Andrásnak, az ószövetségi átokzsoltárookra emlékeztető versei; az igazságot észokokkal kutató és bizonygató vallásos prózája, nem különben a hitvitázó drámák durva, életből vett hangja mind ezt bizonyítja. Itt említem Farkas Gyula már jelzett szavait: „A kálvinizmus lesz ettől kezdve a jellegzetes magyar vallás, a miszticizmustól idegenkedő magyar szellem kifejezője.” A protestantizmus megteremtette irodalom a rációé volt, a szív birodalmához, ahol a misztika uralkodik, alig volt köze.

A XVII. és XVIII. században, Pázmány ellenreformációs munkájától egész a felvilágosodás beköszöntéig, azaz csaknem két századon keresztül a magyarság nagyobb részének a barokk lett életformája. Werner Weisbach szerint a **barokk** az ellenreformáció művészete s mint ilyen visszatérést jelent a katolikumhoz, a középkorhoz. Ez a művészetében két formában nyilvánul meg: az egyik az *athleta Christi*, a harcias hőrosz eszménye, a másik a vallási misztikum iránti érzék. Az elsőnek két gyönyörű példája termelt magyar talajon. Az egyik az életben: Pázmány, a másik Zrínyi eposzában: a Szigetvári hős. Loyola Szent Ignác típusa képviselve volt a magyar irodalomban, de képviselve volt-e az Avilai Sasé, Szent Terézé? Pázmány, ha van is benne érzelem, sőt mint szónoknak ez a belső feszítője, mégis az értelem, az értelmi meggyőzés embere. Ha le is tud ereszkedni imádságaiban és „a teljes Szentháromság, egy bizony Istenhez szóló alázatos ajánló írásában” a szív mélységeibe, ő mégis az érvek, a bizonyságok, az „okok, nem okok” embere. „Távol van

tőle... a század nagy szentjeinek a miszticizmusa is” – mondja róla Sík Sándor. Zrínyiben már több a misztikum. A szigetvári hős ég és föld távlatában áll. Isten indítja el a harcát, s mikor megvívta azt, az ég angyalai viszik őt oda, ahol „meg-esméri nagy Elohim fiát.” S ha elsősorban ő is *athleta Christi*, mégis harca „az istenséggel érintkezés misztikumába” emelkedik. Tudjuk, hogy a *Szigeti veszedelmet* kora mennyire nem értékelte. A XVIII. század derekán fedezi fel Ráday és a XIX. században sikerül végül is Kazinczynak ismertebbé tenni. Ennek az okára már Arany János rámutatott: nem állt benne a magyar irodalmi hagyományban. És valóban, a hitviták durva hangja és a széphistóriák egyszerű, népi képzelet szötte alakjai után túlságosan, csaknem érthetetlenül magas volt a szent hőrosz eszménye a durvább táplálékhoz szokott irodalmi közönségnek.

Ha barokk vallásos irodalmunk nem is áll még előttünk tisztán – hiszen jó része még feltárássra vár – annyit láthatunk, hogy uralkodó jegye az **aszketika**. Aszkézis, gyakorlás, felkészülés a mindennapi élet lelki harcaira és az evilág veszélyeire volt ez a mozgatója az irodalomnak és az azt szülő szellemnek, nem az Istenben való elmerülés és a vele való misztikus egyesülés. Aszkétika és nem misztika! Misztika csak elvétve jelentkezett, és akkor is a középkori és nem a barokk. A középkori, mely már egy-két századdal előbb sem tudta tartalmát és mondanivalóját közvetíteni. Barokk-irodalmunk legelterjedtebb műve Kempis Tamás *Krisztus követése* volt; Pázmány fordítása csak a XVII. században 6 kiadást ért meg. Ugyancsak középkori misztikát szólaltat meg Hajnal Mátyás Jézus Szívéről szóló könyve – mely egyébként első a Jézus Szíve tiszteletben az egész világirodalomban – csak hogy beleolvasztva azt a jezsuita aszketikába. Mindezek azt igazolják, hogy a magyar barokk irodalomnak kevés érzéke volt a misztika iránt.

A XVIII. század derekán megjelenik nálunk is a **felvilágosodás**, mely katolikus és protestáns oldalon egyaránt kiöli a lelkekből az egyháziasságot. A magyar felvilágosodás azonban nem istentelen, azt még a szabadkőműves Kazinczy is szörnyű dolognak tartotta, de az egyházaktól távol tartotta magát. Ennek fejében azonban a romantika nálunk nem hozta meg azt, amit meghozott nyugaton akár a franciáknál, akár a németeknél: a racionalizmus és az új-pogányság után a mélyebb kereszténység, a katolikum, a misztikum iránti vágyat. A **romantika** nálunk egészen más munkát végzett. Kiegyenlítette a katolikus-protestáns ellentétet mely már a felvilágosodásban sem volt világnézeti, csak művelődési. *A romantika nálunk az egyetemes nemzeti érzést hozta, a vallás háttérbe szorult; egyé forrasztotta a magyar művelődésnek immár százados, a reformációban és ellenreformációban gyökerező kettősséget.* Kölcsey megérti Vörösmarty költészetében a katolikumot, Vörösmarty pedig új térítőként kiált Pázmányhoz: „Legszebb vallás a haza s az emberiség.” Misztikát a magyar irodalomban e korban hiába keresünk. A keresztény vallás szerepét, a keresztény gyökereket és erkölcsiséget meg nem tagadva, de a pozitív kereszténységet elvetve, a deizmus vette át.

A XVIII. század végén elszakított fonalat egy századdal utóbb **Prohászka Ottokár** veszi fel. Műveivel és alakjával újból belekerül a magyar irodalom formálói közé a vallás. Különösen sokat jelent azonban Prohászka szempontunkból: *Benne jelenik meg a magyar irodalomban a minden kétséget kizáróan misztikus!* Horváth Sándor

nagyszerű tanulmányában Prohászka specifikumának mindenki mástól megkülönböztető misztikus-voltát mondja. Prohászka a Szentlélek Hárfája volt lelkének húrjain a Szentlélek játszott. Skolasztikának és misztikának egy a célja: a természetfeletti igazság megismerése. Útjuk azonban különböző, s Prohászka a misztikáét járta. Nem foglalta sémákba az életet; Isten-élményeihez és azoknak megmutatásához nem volt szüksége *genus proximumokra és differentia specificákra*. Közvetlenül ragadta meg a valóságot, ahogy az előtte megjelent. Ő is azt akarta, amit a Summák, de a misztikusok eszközeivel. Teológiája zenével, dallal, a szív melegével volt telítve, nem fogalmakkal és következtetésekkel. Neki nem a skolasztikusok veritékszagú *veritas speculativája*, hanem a misztikusok *veritas affectivája* kellett, mely az átéltség melegével szólt a lélekhez. Elismerte az értelem igazság-eredeztető szerepét, de többre becsülte az érzelmet. Elevenen élt benne a tudat, hogy lelkét a Szentlélek erői mozgatják: „Nőjünk magunknál nagyobbra, legyünk Isten engedelmes hangszereivé, műszereivé, legyünk a Szentlélek hárfáivá” – írja élete végén az *Élő vizek forrásai*-ban. Misztikájának lényegét leginkább a misztikáról adott meghatározása mondja meg: „A misztika az Isten mély megérzése a világban és a lélekben; megérzése a mély kapcsolatoknak a lét és Isten között, kapcsolatoknak, melyek közelséget, egyesülést, életet mondanak.” Ezekből a szavakból is csak az szól, ami a Prohászka-kötetek annyi és annyi lapjáról, egy nagy misztikus lélek szárnyacsapdosása és elfojthatatlan vágyakozása Isten felé, határ nélkül, egész az egyesülésig.

Irodalmunk e kissé fárasztó és mégis nagy vonalakban való áttekintésének legfőbb tanulsága, hogy *a középkori misztika igen későn és csak erejevesztetten, a barokk misztika mondhatni egyáltalában nem kapott helyet irodalmunkban; csupán Prohászka Ottokár hozott világirodalmi értéket, alighanem sui generis misztikát*, mely azóta a magyar irodalomban, mint világnézet, ízlés és forma korszakos jelentőségűvé vált. S ezzel tulajdonképpen feladatunkat el is végeztük. Említettük, hogy irodalmunkban a történeti magyar lélek leghűbb tolmácsát látjuk, s e tolmács kérdésünkre negatív választ ad: *A magyar lélek nem misztikus*.

Mielőtt a végső következtetéseket levonnók, **kérdezzük meg** irodalmunk egyetlen misztikusát, **Prohászkát**, mit mond ő? Talán egy pár idézet is elég lesz: „Tény az, hogy a magyar szellem nem mély.”¹ – „Ez a nép nem vallásos nép, nem azt mondom, hogy nincsenek vallásos magyarok, hanem azt, hogy a nép jellemének nem kiemelkedő vonása a vallásosság.”² Majd beszél „a kereszténység kurta gyökeréről a magyar talajban” s arról, hogy „a török hódoltság vaddá és bestiálissá tette ezt a népet”.³ S végül közvetlenül is megfelel kérdésünkre: „A filozófia és a filozófiák termő talaja: a miszticizmus nem a mi hazánk... akadályozta a keresztény kulturális haladásnak s egészséges erős népléleknek kifejlését Magyarországon helyzete is, mely Európa védőbástyájává tette a nép mellét”⁴ Így szól irodalmunk egyetlen misztikusa, Prohászka, kinek atyja, Domonkos, cseh-német földműves szülők gyermeke, felnőtt korában került Magyarországra, s kinek anyja Filberger Anna, a

¹ Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái III. 17. l.

² XXIII. 242. l.

³ XXIV. 110. l.

⁴ XXXV. 289. l.

valószínűleg „svájci német eredetű nyitrai pékmester-lány volt. Prohászkanak anyanyelve német volt szüleivel végig németül levelezett.”⁵ Ebből pedig az következik, hogy Prohászka misztikus-volta – éppen azért, mert ő volt az első nemzedék, mely családjából gyökeret eresztett a magyar talajban – irodalmunk tanúsága ellen aligha szólhat.

A ténykérdés tehát eldőlt. Irodalmunk tanúsága alapján valóban mondhatjuk, hogy a magyar lélek a történelem folyamán nem mutatkozott misztikusnak. Most már csak a **Miért? kérdése** van hátra. **A magyar lélek struktúrájában van-e ennek az oka vagy pedig a körülményeknek kell betudnunk?** A magyar lélek eleve, lényegéből következően alkalmatlan-e a misztikára vagy pedig történelmi tényezők eredménye, hogy a misztika nálunk nem fejlődött ki, jöllehet a néplélek arra nem alkalmatlan? Erre kell még feleletet kapnunk.

Mindenesetre nehéz. Ha valahol, itt nagyon kell vigyáznunk, hogy lírai szemléletbe ne essünk. Nagy óvatosságra van szükség. **A kereszténység előtti magyarság** szellemi életéről, vallásáról alig tudunk valamit. Annyi bizonyosnak látszik, hogy vallása a sámánizmus volt, melytől nem volt idegen a misztika, annak természetesen pogány változata. A sámán ugyanis különböző kábítószerekkel extázisba helyezte magát s a sokszor órákig tartó élettelen, öntudatlan állapotból felébredve beszámolt a szellemekkel való érintkezéséről. Ennek a sámán misztikának a magyarság lelkében mély nyomot kellett hagynia, mert a kereszténység felvétele után négy századdal kódexirodalmunk a misztikus elragadtatásra a „réül, elrévül, rüt, röjt” szavakat használja, melyek Gombocz Zoltán megállapítása szerint „kétségkívül kereszténység előtti vallásos terminológiánk maradványai”. Ennyit a kereszténység előtről.

Mikor **Szent István** népével felvette a kereszténységet, akkor indult nyugaton hódító útjára a cluny-i szellem, mely az ottani népekben a többszázados kereszténységet elmélyítette és azokban véglegesen belegyökerezett. Ez a cluny-i szellem megújította kereszténység hozzánk felülről jött. A királyi család, a nemzetségfők megtérítése volt a legfőbb feladat, a ius patronatus alapján a kérdés jórészt már el is volt intézve. Az országban letelepedő szerzetesek – ezek voltak mindig a vallásosság kovászai – a bencések voltak. A bencések, ciszterciták és a többi azonos gyökerű, monachális szerzetek a korai középkori művelődés képviselői voltak, s ez a művelődés „főúri” jellegű volt és „fölötte állott a nép nagy tömegének”. Amire jellemző példa az, hogy a nép az 1218-ban bejövő új szellemet hozó ferenceseket, akik nem mint főurak és birtokosok, hanem mint kolduló testvérek jelentek meg előttük, nem tudta megérteni, és Jordán testvért társaival együtt alaposan megütelve az országból kikergette. Középkori szentjeink és nagy misztikusunk, Boldog Margit, kik mind a királyi családból nőttek ki, arra látszanak mutatni, hogy *a kereszténység igazán mély gyökereket inkább csak a főúri társadalmon belül tudott eresztetni*. Mikor ezt leírjuk, nem felejtjük, hogy a tatárjárás után egy tisztán magyar igényből fakadó rend létesült hazánkban, a pálosoké, mely a kolostorok tömegével árasztotta el az országot. A középkori magyarság teljes egészében magáévá tette a kereszténységet – ebben nincs kétség. Mindössze, arról van szó, hogy azt az elmélyülést, mely nyuga-

⁵ Schütz Antal: Prohászka pályája Bp. 1929. 16–18. l.

ton megvolt, – irodalmi jelentkezések és egyéb bizonyságok híján – nincs alapunk feltenni. A városi élet úgyszólván teljes hiánya, a tatárpusztítás, a nagy tömegben betelepedett pogány kunokkal való keveredés, mind újabb és újabb akadályokat raktak a kereszténység elmélyülésének elébe úgy, hogy kereszténységünknek igen nagy szüksége lett volna arra, hogy a Szent Ferenc-teremtette új szellem erősebben belegyökerezze az egész magyarság lelkébe a kereszténységet. Ezt a szellemet azonban – mint láttuk – csak kétszázados késéssel kaptuk meg akkor, amikor az igazi erejét már elvesztette. A magyar kereszténység jobbára csak évszázadoktól legyalult formákat és életberendezést kapott Szent Ferenc lázas Isten-szeretetének szelleme helyett. *Mégis a kolduló rendek sokat tettek.* Az az őáltaluk megteremtett vallási igény, mely kódexirodalmunkat létrehozta, a kolostorokon kívül is jelentkezett. Úgyhogy talán nem egészen alaptalanok Pázmány szavai, melyeket egy század távlatából sóhajtva mondott, emlékezve a régi állapotokra: „Az a mi Nemzetségünk az-előtt oly tekéletes együgyű, áitatos Nemzetség volt, hogy hozzáfoghatót nagy földig nem találtak volna”. Ebben már benne van a XVI. századnak és korának kritikája is. A hitvitákban magasra csapott a vitatkozás szenvedélyének láza, de vallási elmélyülést inkább csak a hitviták lezajlása után, a XVII. században találunk. A kemény és eleve elrendelést hirdető kálvinizmus és a török hódoltság – emlékszünk Prohászka szavaira – nem erősítették, ill. tönkretették a mélyebb ihletű kereszténységet. *Jóteknő esőként hatott e komolyan elmélyülni nem tudó kereszténységre a barokk beköszöntése.* Ebben is nem annyira az öt szép levél Pázmánya, hanem az Imádságos-könyvé és a Prédikációké. Ha mindent nem is, de sokat tett. A Regnum Marianum, a Magyarok Nagyasszonya eszméje, középkori katolikus múltunkra való eszmélésünk, Szent István apostoli alakjának a feledés porából való föltámasztása mind e barokkhoz fűződnek. Gazdag katolikus népszokásaink nagy része szintén innen veszi eredetét. A felvilágosodás és a XIX. század azután félretolta a kereszténységet, minél kevesebbet akart hallani róla. Hogy milyen sivár és lélek-nélküli volt a XIX. század végének kereszténysége, megkapóan tükröztetik Prohászka írásai, különösen az 1895-ből való *A keresztény ébredés nehézségei Magyarországon* c. tanulmánya. Ezzel nagy vonásokban áttekintettük a magyar keresztény vallásosság történetét.

Kiegyenlítette a katolikus-protestáns ellentétet, mely már a felvilágosodásban sem volt világnézeti, csak művelődési. A romantika nálunk az egyetemes nemzeti érzést hozta, a vallás háttérbe szorult; eggyé forrasztotta a magyar művelődésnek immár százados, a reformációban és ellenreformációban gyökerező kettősséget.

Ez áttekintés summája ennyi: Egyrészt nem látszik igazoltnak a magyar lélek eleve alkalmatlansága a misztikára, másrészt pedig, hogy nagyon is meg lehet magyarázni, hogy a misztika nálunk nem fejlődött ki. Az elsőhöz még annyit, hogy a mai magyar néplélek ismerőinek, – jórészt papoknak – van bizonyáguk arra, hogy a nép lelkétől ma nem idegen a misztika. A néprajzi kutatásoknak itt még nagy feladataik vannak. Ami pedig a másikat illeti, problémánk beletartozik abba a nagy és szomorú valóságba,

hogy *későn jöttünk ide*, s különösen abba, hogy *aránytalanul kedvezőtlen viszonyaink miatt ezt a késést igazán sohase tudtuk behozni*. Nemcsak a mély keresztény szellem nem tudott eljutni, nem jutott el hozzánk a hitetlenség, az istentelenség sem abban a mértékben, amilyenben nyugaton hódított. Nekünk nem volt Schillerünk, aki a *Die Götter Griechenlands*ban oly hévvel siratta a kereszténység-rombadöntötte gyönyörű pogány világot; a Pán halálán érzett fájdalmat nálunk, ha üggyel-bajjal is és talán nem is egész őszintén, legyőzte a kereszt ragyogása. De nem is támadt nálunk a lelkekben olyan szenvedélyes vágy a régi eszmények, a keresztény religiosum és misztikum iránt, mint ott, ahol az új tanok nyilvánvalóbban megmutathatták csődjüket. *Babits felfogása*, hogy a magyarságot józan érzéke visszatartotta volna attól, hogy ezeknek a szélsőségeknek „felüljön”, *nem látszik igazoltnak*. Nem hihető, hogy a magyar annyira józan, megfontolt humanista-ízű lenne. Ha egy szellemi áramlat teljes erejében és idejében eljutott hozzánk, bizony mi is felültünk neki; jóllehet a számító ész (Széchenyi, Kemény) láthatta és látta is, hogy bajunk lesz belőle: lásd negyvennyolc és Világos példáját

Ennek az egyébként korántsem új felfogásnak, *mely – bár kétségtelen jóhiszeműséggel – történeti viszonyainkból adózó hátramaradottságunkat előnyös köntösbe öltöztetve nemzeti tulajdonságoknak teszi meg*, Prohászka Ottokár is megadta a választ. Samassa érsek előnyösnek mondogta, hogy nem vagyunk úttörők, hogy mindig magunk előtt láthatjuk nyugat példáját és okulhatunk belőle. Mire Prohászka így felelt: „Ezt az itt említett előnyt szívesen odaadnók egy darab áttörésért. A tört úton való kényelmes járást, amiből azonban szintén nemigen jut, becserélnők az eszme forrongásáért, a passzivitást beváltanók akcióért, hogy a lendület, az úttörés, a forrongás, az akció nyomában az igazságnak, az eszmének reakciója pezsdítené fel szellemi életünket.”⁶ Végső szavunk csak az lehet, hogy a jövő néprajzi kutatások dönthetik el ezt a kérdést, melyre az irodalom felelete a jelzett körülmények miatt nem perdöntő.

forrás: VIGILIA 1941. május

ADYLIGETEN

„Egyikünk a jobboldon,
másikunk a baloldon...”
(Mk 10.37)

Nem tudjátok, mit kértek. Nem, mert ilyen nálunk nincs – mondhatná nekik ezt is Jézus. Mert a Fiú sem ül az Atya jobbán, mint ahogy képeink ábrázolják s a krédónk is képzelet és vallja is. Honnan tudom? Láttam, hogy nem így van? Nem láttam, de ilyesmit csak azok gondolnak, akik a Szentháromságot az urak mintájára képzelik. Én nem az úri világ mintájára képelem. Hanem? A szerelem mintájára, ahol kedvesét az ember nem

⁶ X. 71. l.

ülteti jobbára, hanem inkább a térdére, mert úgy jobban lehet ölelkezni. A Szentháromság az ölelés világa, melyben az Atya mindenét adja a Fiúnak. Ettől megmámorosodva a Fiú is mindenét adja az Atyának, s köztük árad az egyiktől a másikig, s a másiktól az egyikig a szeretet, az adás Szent Lelke, s így jön létre a tökéletes ölelés. S honnan tudom, hogy ez így van? Nem tudom, csak következtetem abból, ami az ember számára a legszentebb. S ez nem az uralkodás, hanem az ölelés. Ezt súgja a szívünk is, az eszünk is. E két súgás erejében mondom, amit mondhatok.

Valami egyébbel kellene foglalkoznotok. Nem a kiváltsággal. Ez az urak világához tartozik. Azzal a kehellyel, melyet majd az urak világa nyújt nekünk. S nektek is fogják ugyanők nyújtani. S Jakabnak-Jánosnak fogalma sincs arról, hogy mit kell majd Jézusnak és nekik is kiinniuk. Ezért mondja másképpen is: alámerülni, ahogyan én alámerülök, ti is alámerültök majd, erre képesek vagytok-e? A testvérpár erre azt feleli, hogyne hogyne.

A többi tíz tanítvány pedig megorrol rájuk eme nyomulásuk miatt. S ezért Jézus belegyalogol az urak világába, hogy egyértelművé tegye mind a tizenkét tanítvány számára, hogy a Jézus-féle országban nem található, ami az urak világában található.

Több mint 25 éve írtam egy könyvet, melynek címe: Egyházrend. Elképzelhető, hogy egyikőtök sem olvasta. Azt írtam meg benne, hogy működni tud Jézus mozgalma akkor is, ha üldözik a benne levőket. Nem kell működéshez se püspöki székesegyház, se palota. Még a római Szent Péter téri bazilikára és a Vatikánra sincs hozzá szükség.

Még, még... az adyligeti kápolna sem szükséges hozzá. Csak kisközösségek. Ezek meg egymás lakásában találkoznak, ahol a gyerekeik is élnek. Ha közösen ebédelnek vagy vacsorálnak ezek a közösségek, akkor összedobják, ami kell hozzá. Sorba megy a találkozóikon az elnöklés. Hol az egyik férfié, hol a másik asszonyé ez a feladat. Azt is tudják ezek a kisközösségek, hogy ki a legrátermettebb köztük. A legrátermettebbet megbízzák, hogy táplálásuk érdekében járjon ő egy másik kisközösségbe is, ahol a többi ilyen kisközösség megbízottaival találkozik. Ugyanolyan feltételek mellett, mint amilyent a maguk körében megtapasztaltak. Ez a másodfokú közösség sem kerül pénzbe, ott is csak összedobják, amit megesznek.

Aztán elmondja a könyvem, hogy e megbízottak is látják, hogy melyik asszony vagy ember a legtöbbet érő köztük, s elküldik őt tapasztalatszerzésre egy harmadik szintű kisközösségbe. Abban sincs szükség palotára, pénzre, csak arra, amire az első két fajtájú közösségben. És így tovább alakulnak ezek a kisközösségek a negyedik szinten.

Majd az ötödiken, s mindenütt úgy van minden, mint az első szinten. A kilencedik szinten elfogynak a szintek. Nincs tovább, mert abban már a kontinensek, a világrészek képviselői-küldöttjei ülnek. S ott mi történik azzal, aki a legrátermettebb köztük? Hova küldik őt? Nem küldik sehová, mert nincs hová küldeni őt. De azért van köztük is, aki legrátermettebb, s annak azt mondják, hogy te vagy a Péter-utód, azaz a pápa, amíg ilyen rendes asszony vagy rendes ember vagy. Hát ez a könyvemnek rövid tartalma egy percben összefoglalva.

Ezt az Egyházrend c. írásomat elolvasta többek között, mert elfogyott ötezer példányban, vagy húsz éve egy asszony, aki a nagyvázsonyi téeszben dolgozott, és azt mondta írásomról, hogy a benne leírtak alapján lehetne rendet teremteni náluk, a téeszben is. Nem számít semmit, hogy én az egyház dolgáról írok, mert ugyanaz érvényes a téeszben is.

Mit is írtam meg az Egyházrendben? Csak azt, hogy az ügy iránt érdekeltek halálbiztosan megtalálják azt a személyt a körükben, aki őket képviselni hivatott. Körükben, azaz legfeljebb 10 -12 személynek a körében. Az így megválasztottak már képviselhetik őket a megválasztott személyek körében, megint legfeljebb 10-12 képviselőre megválasztott személy körében. E választott személyek is megválaszthatják azt, aki képviseli őket, és így tovább.

Ezzel szemben áll a felülről kinevezés gyakorlata. Az ország egésze, azaz sok millió ember megválaszt egy pártot, s a pártelnök kinevezi minisztereit, a megyei, a kerületi és helyi vezetőket. Ezt nevezik demokráciának, azaz a nép uralkodásának. Amit pedig megírtam az Egyházrendben, az a képviselő, melyben nincs szükség kinevezésre.

A tényleges, a valóságos Egyházban nincsen se képviselő, se demokrácia. Százegynéhány kinevezett személy, a bíborosok, választanak maguk közül egy pápát, s utána a pápa nevezi ki a világ összes püspökeit, az új bíborosokat is, akik majd megválasztják maguk közül a pápát, ha az előző pápa meghal. A püspökök pedig kineveznek egy általuk kiképzett személyt plébánosnak Nagyvázsöny vagy bármely más település számára. Mit sem számít az, hogy a nagyvázsönnyiek kiből bíznak meg, kit akarnak maguknak plébánosként. Nem képviselő, hanem kinevezés dolga, hogy ki lesz Nagyvázsönyben plébános. Meg az is, hogy ki lesz Nagyvázsönyben a téesz elnöke.

*Jézus megmondja, hogy ő kit tart: ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája.
Az Emberfia sem azért jött, hogy szolgáljon neki, hanem hogy ő szolgáljon.*

Mindezt annak a kapcsán mondom el, hogy ötven éve, az október 23-át követő napokban pár nap alatt összeállt a Nagybudapesti Munkástanács, és minden kinevezés nélkül, és egyszerű képviselői alapon. Nagyon gyorsan, kampány és milliárdos költségek nélkül. Kádárnak orosz tankok kellettek ahhoz, hogy szétverje őket, s így is hosszan elnyúlt, mire szét tudta verni őket. '89 után pedig nem a képviselő jött vissza, csak a demokrácia.

Az urak sohasem akarnak képviselőt, legfeljebb diktatúra helyett demokráciát. A helyi uraknak pedig rendre országon kívüli urak parancsolnak, akik nem tudnának képviselőt esetén parancsolni, csak demokrácia esetén tudnak. Ezen az alapon már tudnak, s ha nem engedelmeskednénk nekik, akkor leverik vagy megfojtják az országot. A képviselő ellen meg tankokat hoznak vagy nyomort teremtenek, azaz megbuktatják a képviselőt. Meg tudják ezt is tenni? Meg tudják. Valakiket megfizetnek, s a megfizetett személy a nyomorban levőknek megígéri, hogy van kiút. S

az mi? Hát a demokrácia, melyben azt csinálják a távoli urak, amit akarnak S a mi demokratikus választásunk erejében.

Ezért aztán ahhoz, hogy rend legyen, képvisleti rend, mindenekelőtt a fejekben kell rendet teremteni. Elvben ez nagyon könnyű. Csak annyit kell tudomásul venni, hogy nekem sincs többre jogom, mint neked. Gyakorlatban viszont hosszú munkát kíván: meg kell győződnöm magamat erről, amit tudomásul vettem. S ezt nem lehet kikerülni. Okvetlenül megbukik a legjobb szándék is, ha ki akarnók kerülni.

Azt mondják a politikusok, hogy az emberiség még nem talált ki jobbat, mint a demokráciát. Jézus korában nem ismerték még a demokráciát. Akkoriban még csak jó császárok, meg őriöngő császárok voltak. A jó császárok kevesebbet gyilkoltak, az őriöngők többet. Amióta demokrácia van, némely országban eltörlik ugyan a halál-büntetést, de részt vesznek Mr. Bush világcsendőri akcióiban – s kockáztatják vele akár az atomháborút is. Már a demokrácia korában született meg Szabó Lőrincünk tollából a magyar és a világirodalom egy nagyon nagy verse, a Vang-An-Si. Hetven évvel ezelőtt született meg, amikor már volt Szovjetunió. A vers kimondatlanul is a Szovjetunió rendcsinálási törekvéseire utal. Biztosan felolvastam már valamikor ezt a verset itt is, ha nem is éppen Nektek. Most újra felolvasom, hogy ne legyen kísértésünk arra, hogy megkerüljük azt, ami nem megkerülhető.

A vers kétszáz millió kuliról szól. Boldogítani akarja őket a szent, a remete, a bölcs, a filozófus – Vang-An-Si. S a császár, Sen-Tszung kinevezi őt. Így szól a vers

*Hiába! – hallotta ezerszer Sen-Tszung, a sárkány trón ura,
Nincs remény! – és ijedten nézett a remete Vang-An-Si-ra,
Jobb nem tudnod, hogy mi van ott kint! – dörögte három ezredév,
és a Tanácsban csak a szent bölcs, Vang-An-Si rázta a fejét,
Fejét ráz/ a és így kiáltott: De! tudd meg! s ne felejtsd soha!
Én, Vang-An-Si, neveltelek föl, én és a filozófia;
most tied a trón: megcsináljuk, mit még senki se mert, akart,
az Isten Országát a földön, én, a gondolat, és te, a kard! -
Császár, ne akarj tudni semmit’ – könyörgött a rémült Tanács,
– Sen-Tszung, – könyörgött a szent, – tárd ki varázstornyod négy ablakát!
Ne, császár, ne hallgass a népre! -- Császár, hallgasd meg népedet! -
És szólt Sen-Tszung, az ifjú császár: Vang-An-Si. Én neked hiszek ! -
A torony négyfelé kitérült, a Tanács meghajtá fejét
És Sen-Tszung, mit császár sohasem tett, hallgatta, miért sír a nép;
a négy ablak négyfelé tárult, és begyűjtötte mind a kint,
mit fél Ázsia szíve néma viharként döngött odakint.
S a vihar feljajdult keletről: Császár nincs munka, nincs kenyér! –
Kifoszt az uzsorás, a kalmár! – sírt a milliótorkú Dél.
A bér! a tőke! – zúgta Észak és Nyugat zúgta: – A papok! –
Sápadtan hallgatta a császár a négy beszélő ablakot.
Sápadtan hallgatta a császár, amit még nem hallott soha:
hogy a szabadság nem szabadság, a jog az őserdők joga,
hogy a szegényt a fenevad pénz, mint a tigris a nyulat, eszi,
s a világ csak nézi a gyengét és legfeljebb megkönnyezi.*

Irtózva hallgatta a császár, hogy átkozódtak a szívek,
hogy elsírták mind, amit szemébe nem mondtak volna soha meg;
irtózva hallgatta a néma mennydörgést, amit a kulik
kétszázmillió szíve vert és az imát: – Ég Fia, segíts! –
Az ablak bezárult. – Hiába! Nincs remény! – mondta a Tanács.
De van! – tört ki Vang-An-Si, – császár akard s itt lesz az újvilág!
Akarom! – szólt és megölelte szent bölcsét Sen-Tszung: – Akarom!
Tanítóm voltál, most is az vagy, Kezedben minden hatalom! –
És Vang-An-Si dolgozni kezdett és dolgozott tíz éven át.
Védte a gyengét, törbe csalta a tigris és a banditát.
Pénz, műhely s bolt: az államé mind, hirdette, – én kereskedem,
s mit agy és kéz, mint munka termel, elosztom becsületesen! –
Tíz évig dolgozott a szent bölcs, büszkén, hogy amit most csinál,
ezer év múlva is csak álom lesz más népek fiainál;
békét hirdetett s ölt nyugodtan, ha ölnie kellett neki,
angyalok voltak katonái s angyalok a hóhérai.
Tíz évig dolgozott Vang-An-Si és dolgozott mindenkiért,
kétszázmillió szíve volt és a vén világ arcot cserélt;
látta: roppant számok és tervek bölcs kényszerben hogy építik
szerencse, önzés, bűn s örök harc fölé az ész és rend álmaikat.
Tíz év ... S a szent hívta a császárt és a Tanácsot. – Kész vagyok,
itt a művem! – s az új világra kitérte a négy ablakot.
Boldogan hajolt ki a császár, Vang-An-Si boldogan figyelt:
köröttük a birodalomnak kétszázmillió szíve vert.
Csend volt, mint mindig, titok és csend, de hatni kezdett a varázs,
megszólalt kétszázmillió szív s a titokból lett vallomás:
Öld meg! – zúgta egy hang. Utána Égig csapott a düh s a vád:
Öld meg! – Kit? – kérdezte a császár. – Vang-An-Si, a pokol fiát! –
A bölcsök bölcsét? – A bolondot! – A szentet? – ördög szentje volt! –
Hallod? – nézett a bölcsre Sen-Tszung. Öld meg: mindenkit kirabolt!
Öld meg! – az átok mint a tenger özönlött a császár felé.
Órültek! – kiáltott Vang-An-Si és kilépet a nép elé.
Órültek! Elűztem a kalmárt! ... A tied éppúgy becsapott!
Bankpénz helyett ... – De katonákkal hajtottad be a kamatot!
Az úri tőke ... – Spicliké lett! A papok ... – Azért nincs eső!
Munkahadsereg ... – Mint a börtön! Jövőtök ... – ma kell, nem a jövő! –
És már megint égig csapott a vihar, tombolt az új világ:
Most remény sincs meggazdagodni! Császár, öld meg a bestiát! –
Órültek! – suttopta a császár s becsukta a négy ablakot,
s elnémult kétszázmillió szív s az önzés újra hallgatott
Elnémult kétszázmillió szív, csak kettő beszélt odabent.
Hiába! – sóhajtott a császár. Nincs remény! – sóhajtott a szent.
Ugye, mégis a régi rend jobb?! tapsolt a győzelmes Tanács.
És Vang-An-Si befalaztatta a szent torony négy ablakát.

Mibe bukik bele Vang-An-Si és Sen-Tszung kísérlete? Az emberbe. És a nyomorult kuli is ember. S ez az ember olyan, mint Jakab és János. Ők is többet akarnak maguknak, mint amennyi a másik tíznek jut. Nem kell a kuliknak Vang-An-Si rendje, mert abban „remény sincs meggazdagodni”. Isten Országában nem lehet valakinek a jobbján és balján ülni.

A képviseleti rend kiemeli magából a legderekabbat. Kit tartsunk a legderekabbnak?

Jézus megmondja, hogy ő kit tart: ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája. Az Emberfia sem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon.

Meg kell kérdenem magamtól, hogy én mit akarok. Azt, amit Jézus csinált? Szolgálni akarok-e vagy uralkodni? Akarom-e, hogy több legyen nekem, mint a másoknak? Röviden: Úr akarok lenni? Hát lehet úgy élni, hogy nem akarok gazdagnak lenni? Úgy nem lehet. De úgy lehet, hogy azt akarom, hogy ami nekem van, az neked is legyen. Másodrendű polgár nem akarhatok lenni, de testvéreknek lenni akarhatok. Tollasodhatok, ha a mellettem levő is tollasodik. Paradicsomban élnénk, ha nem volnának katonai költségeink. Fele pénzünk arra megy el, hogy hatékonyan tudjunk embert gyilkolni... hogy előnyösebb helyzetbe kerüljünk. A Szentháromságban senkinek sincs többje, mint a másoknak. A köztünk épülő Isten Országában sem más a helyzet. Akarjuk-e az Isten Országát?

RÉGI IMÁDSÁG

Betlehemben megtestesült, keresztre feszített Istenember, Názáreti Jézus! Feltámadásoddal beigazoltad minden szavad. Hiszek Neked. Hiszem és büszkén vallom, hogy testvéred vagyok. Hogy Te vagy a fő és én a tag abban a titokzatos Krisztus-testben, amelyben mennybemeneteled után – mint második Krisztus – itt maradtál közöttünk az Egyházban. Életem végső értelme, hogy ez a Titokzatos Test betöltse hivatását: a golgotai áldozat gyümölcse, a kegyelem, eljusson azokhoz, akikért meghaltál, minden emberhez. Eljusson és üdvözítse őket.

Köszönöm, hogy a magyar nemzet gyermekévé tettél. Akarom is szolgálni minden erőmmel országom és nemzetem. De túl minden országon és nemzeten életem nagy célja a Hegyi Beszédben meghirdetett Isten Országá. Egész éneket, úgy, ahogy Tőled kaptam, az Isten Országá építésére ajánlom. Akarom, hogy a lelkekben megszülessék az Ország, amelyben szent az Istennek a neve, s amelyben az Ő akarata történik, miként a mennyben. Nincsen kikötésem. Feltétel nélkül adom át magam e második Krisztusnak, az Egyháznak. Rendelkezz velem! Íme, itt vagyok. Küldj! Küldötted, apostolod akarok lenni. – Ha élet, élet. Elviselem,

bármilyen nehéz is legyen. Ha meg halál, majd ad hozzá erőt, aki Tarziciusnak és Ágnesnek adott, azt is elfogadom.

Tudom, hogy nem a magam érdeméből mondom el mindezt Neked, Uram és Mesterem. Tudom, hogy Te választottál, és meg sem érdemlem. De ha kiválasztottál, én ragaszkodom e választáshoz. Éppen ezért ígérem, hogy szentséges Tested és Véred vétele által egyre szorosabban és elszakíthatatlanabbul fűzlek magamhoz, hogy Benned éljek és elválaszthatatlanul egy legyek Veled. Ígérem, hogy eltanulom Egyházadtól az örök élet ígét, s addig tanulom, amíg csak úgy nem fogom tudni hirdetni tanításodat, hogy megértés és befogadják azok, akikhez küldesz. S ígérem végül, hogy állhatatos leszek a szürkeségben is. Akármilyen piciny és rejtett lesz az a feladat, amelyet reám bíz az, akit fölém rendeltél ez Isten Országát építő munkában, megteszem. Akarok lenni az Isten sürgönydrótja, amelyen átmegy az üzenet!

Köszönöm, hogy a magyar nemzet gyermekévé tettél. Akarom is szolgálni minden erőmmel országom és nemzetem. De túl minden országon és nemzeteken életem nagy célja a Hegyi Beszédben meghirdetett Isten Ország.

Nem akarok más dicsőséget, csak a Krisztusét, a kereszt dicsőségét, hogy Krisztussal imádkozhassam, dolgozhassam, és kiegészíthessem szenvedését az emberiség boldogságáért. Az Isten e szép világát meg nem vetem, de semmi sem kell belőle, ami benne Krisztussal ellenkezik. Csak Őbenne legyen örömöm és dicsekvésem. „Ne dicsekedjem másban, mint a mi Urunk keresztjében, akiben keresztrefeszült nekem a világ és én a világnak.” Add, Uram, hogy soha el ne feledjem szavad: „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért... Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudván minden rosszat mondanak rátok énértem. Örüljete és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges lesz a mennyekben.”

Szentháromságos egy Isten, adj erőt, hogy ennek örüljek, ezen vigadjak, a mi megfeszített, de feltámadott Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.

1948

Szerkesztette: Faragó Ferenc

Összeállította: Faragó Ferenc, 2013 júniusában...